

The Project Gutenberg eBook of Kuningasten jälkeläinen: Seikkailuromaani, by Franz Treller

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kuningasten jälkeläinen: Seikkailuromaani

Author: Franz Treller

Translator: Anni Swan

Release date: March 9, 2016 [EBook #51406]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUNINGASTEN JÄLKELÄINEN:
SEIKKAILUROMAANI ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

KUNINGASTEN JÄLKELÄINEN

Seikkailuromaani

Kirj.

FRANZ TRELLER

Suomentanut Anni Swan

Otava, Helsinki, 1912.

SISÄLLYS:

1. Kuninkaan lapsi.
2. Pablo ja Mariquita.

3. Ryöstö.
4. Verivihollisen vallassa.
5. Kreivi.
6. Pako.
7. Äidin kuva.
8. Maya-soturi.
9. Kuninkaan talo.
10. Koti.
11. Palopaikalla.
12. Takaa-ajo.
13. Rosvot.
14. Vuoristossa.
15. Lähenevä kosto.
16. Kotiin paluu.
17. Mayain kuningas.

ENSIMMÄINEN LUKU

Kuninkaan lapsi.

Kaksi ratsastajaa kiiti hurjaa vauhtia jalorotuisilla hevosillaan pitkin Yucatania ja Guatemalaa yhdistävää ylätasankoa, jonka orjantappurapensaikon ja laihan ruohikon keskeltä kohosi siellä täällä yksinäinen puu.

Tummista kasvoistaan ja tuulessa liehuvista mustista hiuksistaan päättäen ratsumiehet olivat maan alkuasukkaita. Toinen piteli käsivarrellaan pientä lasta, jonka hän oli kietonut viittaansa.

Yhä eteenpäin he kiitivät, juoksijoitaan kiirehtien, tulista vauhtia etelää kohti.

Etäällä siinsi tumma metsänranta ja sen yläpuolella vuorenhuippu, josta tuon tuostakin tuprahti savupilviä.

Viimein oli ratsastajien pakko hiljentää kovasti läähättävien hevostensa vauhtia.

"Kuinka kauan aiot vielä kuljettaa lasta?" kysyi vasemmanpuoleinen ratsastaja. Hän oli harteava, synkännäköinen mies ja puhui kieltä, jota Keski-Amerikan lukuisin intiaaniheimo mayat käyttävät.

"Minä kannan sitä, kunnes löydämme turvapaikan, joka sinua, kazike [= päällikkö], miellyttää, en sen kauempaa", vastasi toinen samalla kielellä.

"Sinä olet tyhmä kuin vuorilammas, Azual. Pistä tikarisi hänen kurkkuunsa ja heitä hänet menemään, siinä kaikki."

"Azual ei koskaan vuodata kuninkaallista verta", vastasi puhuteltu päättävästi. "Jos henget ovat päättäneet, että nuoren puuman täytyy kuolla, on hän kuoleva, mutta ei Azualin käden toimesta. En tahdo joutua ikuiseen pimeyteen."

"On aika tehdä tästä loppu. Anna hänet minulle."

"Älä sinäkään, kazike, tee pahaa kuninkaiden jälkeläiselle. Kaikki mayat jättävät sinut, jos satutat kätesi häneen."

Kazike tuijotti ääneti eteensä vihaisen näköisenä. Viimein hän lausui tyyllä äänellä: "Mitä sitten on tehtävä? Mistä syystä ryöstimme hänet henkemme uhalla tuolta kirotulalta Aranalta?"

"Jotta sinusta tulisi kuningas; ja kuningas sinusta tuleekin, kunhan vanhan hallitsijan viimeinen jälkeläinen on saatu tieltäsi. Ei ole välttämätöntä ottaa häneltä henkeä. Anna hänet noille kurjille punanahoille, jotka asuvat rannikolla, riittää, jos hän nimetönnä katoaa heidän joukkoonsa."

"Niinkö luulet? Mutta hänellähän on kuninkaan merkki rinnassaan."

Azual säpsähti ja kävi äänettömäksi, mutta hetkisen kuluttua hän sanoi: "Hän kuolkoon, jos jumalat sen sallivat, mutta ei sinun eikä minun käteni toimesta."

Kaziken kasvoille leimahti raivoisa viha hänen kuullessaan toverinsa sanat, mutta hän oli ääneti.

He lähestyivät notkoa, joka kasvoi korkeata metsää; sen toisella puolen sitävastoin jatkui melkein alaston ylätasanko.

Ennenkuin intiaanit ennättivät alas notkoon, he katsahivat taakseen ja huomasivat kauhukseen ratsastajaparven, joka täytti laukkaa kiiti heitä kohti. Se oli nähtävästi pyrähtänyt esiin jostakin solasta.

"Siinä tulee Arana poikaa noutamaan", huudahti Azual, "nyt ratsut nelistämään!"

"Tapa hänet! Tapa hänet!" kähisi toinen.

"Ei. Kuninkaallinen veri on pyhä!"

Eteenpäin he kiitivät suunnattomain jättiläispuiden lomitse. Puuma, joka makasi äsken kaatamansa kauriin päällä, syöksähti pelästyneenä pystyyn ja jättäen saaliinsa katosi aimo loikkauksin metsään.

Ylhäältä kajahti takaa ajajien hurja ulvonta.

"Me olemme hukassa", huusi kazike, "jos he saavuttavat meidät, kun meillä on lapsi."

Silloin heitti Azual viittaan kiedotun pojan pensaikkoon, jonne peto oli kadonnut. "Jos puuma on sinun suojelushenkesi, kuninkaitten jälkeläinen, niin varjelkoon se sinua surmalta", lausui hän hiljaa ja karautti eteenpäin toverinsa jäljestä.

Heidän takanaan nelisti kolmekymmentä ruskeata miestä pyssyt ja peitset käsissään. Myrskynä kiitivät niin pakenijat kuin vainoojat metsän läpi.

Hetken kuluttua huusi muuan ääni espanjankielellä: "Mitä tämä on? Puuma juoksee pakoon, jättäen minulle ruskean lapsen. Mitä se merkitsee?"

Viidakosta sukelsi esiin nuorehko mies, kantaen käsivarrellaan viittaan kiedottua intiaanipoikaa, jonka ruskeat silmät pilkistivät peitteestä.

Kaksi muuta miestä, hekin valkoisia kuten äskeinen puhuja, astui hänen luokseen ja katseli ihmetellen lasta.

"Katsokaa! Pedon karkoitin pois ja sen sijaan löysin tämän lapsen."

"Me kohtasimme suuren joukon ratsastajia, don Diego", sanoi toinen miehistä, "ja heitä arvatenkin puuma pelästyi."

"Mistä he tulivat?"

"Pohjoisesta päin!"

"Jumalan kiitos, silloin he eivät aja minua takaa. Olivatko he valkoihaisia?"

"Eivät, intiaaneja. Heidän luullakseni on lapsikin."

"Oletteko muutoin huomanneet mitään epäilyttävää?"

"Emme mitään, señor."

"Tasanko on selvä?"

"Selvä niin kauas kuin silmä kantaa. Ratsastajat suuntasivat matkansa etelää kohti."

"Pysy sinä ylhäällä, Francisco, ja pidä tasankoa tarkoin silmällä. Minä menen näyttämään löytöäni señoralle."

Poika käsivarrellaan hän astui alas laaksoon ja tuli aukeamalle, missä seisoskeli joitakin hevosia ja muuleja. Intiaanivaimon vieressä istui nuori nainen pidellen sylissään pientä, vain muutaman kuukauden ikäistä lasta.

Kaksi neekeriä ja intiaani ruokkivat eläimiä ja juottivat niitä lähteestä.

"Tuotko metsänriistaa, Diego?"

"Kyllä, rakkaani, vieläpä harvinaista, katsohan!"

"Mitä annat käsivarrellasi, ethän toki —?"

"Ei, ei ruskeata puumaa, vaan ruskeata ihmislasta — katso!"

Näin sanoen hän avasi vaipan ja laski maahan pienen intiaanipojan, joka ajasti loi silmänsä valkeaan naiseen.

"Hyvä Jumala, mitä tämä merkitsee? Lapsi, tässä erämaassa? Täällä asuu siis ihmisiä."

"Ei ainoatakaan ihmistä penikulmien säteellä; tämän voi selittää vain siten, että ratsastajat, jotka Francisco näki, ovat unohtaneet lapsen tänne."

"Unohtaneet, señora?" sanoi vanha peoni [= päivätyöläinen], joka Diegon seurassa oli tullut notkoon. "Ei, he ovat heittäneet lapsen puumalle, nuo punaiset roistot, siinä kaikki."

"Oi, älä sano niin, Juan!" huudahti nuori señora kauhistuneena, "niin jumalattomia eivät toki villitkään voi olla."

"Intiaanitko? Oi, señora, he voivat vaikka mitä, se on julma rotu."

"Mitä tarkoitat, Juan?" Sanoi Diegoksi nimitetty nuori mies, joka metsästysasuisenakin näytti ylhäiseltä, käskemään tottuneelta herralta. "Mitä olet nähnyt?"

"Kuulkaa: Minä näin kahden tuollaisen konnan tulevan, näin, miten toinen heistä heitti mytyn pensaikkoon, juuri siihen paikkaan, mistä puuma äsken nousi; sitten he ratsastivat tiehensä, ja ainakin kolmekymmentä miestä oli heidän kintereillään. Minusta näytti, kuin olisivat viimeksitulleet olleet takaa-ajajia."

"Omituista", sanoi Diego ja jatkoi: "Lapsi on oikea täysiverinen intiaani."

"Kaunis lapsi, Diego."

Pikku poika oli todellakin sievä.

"Meidän intiaanimme ovat vielä taikauskaisia, ehkä he ovat heittäneet pojan uhriksi jollekin omista jumalistaan."

"Oi Diego, sehän olisi kauheata."

"Valitettavasti se ei ole mahdotonta; he tunnustavat kristinoppia vain suullaan, varsinkin jos he kuuluvat naguelelittoon."

Peoni, jonka don Diego oli jättänyt tasangolle tähyttämään, tuli takaisin.

"Mitä kuuluu, Francisco?"

"Intiaanit ovat kadonneet, señor, heillä näkyi olevan kiire."

"Meidän täytyy myöskin kohta lähteä matkaan."

"Entä lapsi, Diego, lapsiraukka?"

"Hm, tänne emme tietysti voi sitä jättää. Meidän täytyy ottaa se mukaamme ja jättää se ensimmäiseen ihmisasuntoon, joka tiellemme sattuu."

Pikku tyttö, joka istui nuoren naisen sylissä, ojensi leikitellen käsivartensa ja tarttui pojan pitkään tukkaan. Poika, joka liikkumattomana yhä seisoj paikallaan, antoi tytön mielin määrin ravistaa tukkaansa, vaikka se tietysti kylläkin koski. Pienokainen nauroi ja ilakoi ääneen.

"Ah, Maria hieroo jo tuttavuutta ruskean prinssin kanssa. Niin, tietysti meidän täytyy ottaa hänet mukaamme, Nina", hän jatkoi kääntyen intiaanin puoleen, "pidä sinä huolta heimolaisestasi. Meidän täytyy nyt lähteä, Mercedes. Vaikka vaara toistaiseksi luultavasti on ohi, on kuitenkin parasta, että koetamme joutua Meksikon alueelle niin pian kuin mahdollista."

"Kuten tahdot, Diego, minä olen valmis matkaan."

"On surullista, että minun pakolaisena täytyy lähteä ihanasta kotimaastani, mutta jos taivas sallii, palaan vielä takaisin."

"Jumala sen suokoon", huokasi hänen vaimonsa.

"Joutukaa, pojat!" huusi don Diego neekereille, "satuloikaa muulit, me lähdemme matkaan."

Hetkisen kuluttua olivat kaikki lähtövalmiina. Señora istui muulin selässä lapsi sylissään, hänen

rinnallaan ratsasti intiaaninainen ruskea poika edessään, don Diego ja peonit ratsastivat heidän jäljessään, ja viimeisinä tulivat neekerit ja kuormajuhdat.

Joukko eteni nopeasti ja ylängölle saavuttuaan suuntasi kulkunsa pohjoista kohti.

Hiljaisuus vallitsi taas metsässä, joka lyhyeksi aikaa oli suonut pakolaisille suojapaikan.

Maassa riehui kansalaissota, vihamieliset puolueet taistelivat raivokkaasti keskenään; ja veljessodan julmuutta kärjisti vielä rotuviha, joka kiihoitti taistelevia. Don Diego Pinol pakeni perheineen pelastaakseen henkensä.

Muutamia tunteja myöhemmin saapui paikalle, jossa don Diego seuralaisineen oli levännyt, parvi hurjannäköisiä miehiä.

"Totta tosiaan", huudahti joukon johtaja tutkien paikkaa; "Matteo oli oikeassa: tässä he ovat levähtäneet. Petturi on päässyt pakoon. Me olemme menettäneet hinnan, joka oli luvattu hänen päästään. Mutta nuotion pohja hehkuu vielä, he eivät voi olla kaukana. *Adelante companeros!* Eteenpäin! Seuratkaa jälkiä. Ehkä saavutamme heidät vielä."

Sen enempää pysähtymättä lähti koko joukko hurjaa vauhtia seuraamaan niiden jälkiä, joita he ajoivat takaa.

TOINEN LUKU

Pablo ja Mariquita.

Kauheasti oli myrsky yöllä raivonnut, riehuen yhä uudistuvain voimin maalla ja merellä, tuottaen tuhoa, missä ikinä kulki.

Mutta yhtä nopeasti kuin oli tullutkin, se jälleen katosi, ja kultaisena kohosi päivänkehrä merestä. Ei pilven hattaraakaan näkynyt taivaan sinessä, ei tuulen värettä tuntunut ilmassa. Hitaasti ratsastivat don Antonio d'Irala ja hänen tilanhoitajansa pitkin matalaa merenrantahietikkoo. Eräs vaquero [= paimen] seurasi heitä kauempana. Meri lepäsi aamuauringossa tyynenä, loistavana, niin rauhallisena, kuin se ei koskaan myrskyn myllertämänä olisi hävittäväällä voimalla kuohunut vasten äyräitään. Ja kuitenkin osoittivat revityt rannat, kauas maalle viskautuneet veneet, taittuneet tai juuriltaan tempautuneet puut ja kalastajamökkien rauniot sitä hirvittävää vimmaa, millä myrsky ja aallokko yön kuluessa olivat maalla raivonneet. "Täällä näyttää surullisemmalta, kuin luulinkaan", sanoi nuori haciendo [maatilanomistaja], jonka jalopiirteisistä, vakavista kasvoista kuvastui vilpittömän sääli.

"Niin, señor, myrsky on riehunut aika tavalla."

"Onneksi ei ainakaan tähän asti ole tietääkseni ihmishenkiä menetetty."

He pysähtyivät paikalle, jossa oli ennen ollut joitakin majoja; nyt kohosivat vain suuret tulisijat raunioista, seinät olivat hajallaan siellä täällä.

Jonkin matkan päässä seisoivat muutamia ihmisiä yhdessä ryhmässä; he katselivat merelle.

Kun he näkivät don Antonion, joka ratsasti heidän luokseen, nostivat he tervehdykseksi leveälierisiä hattujaan. Yksi heistä oli valkoihoinen, toiset kolme maan värillisiä alkuasukkaita.

"Kauhea yö, Miguel", sanoi kartanonomistaja valkoihoiselle, joka oli kookas, noin neljäkymmenen ikäinen mies. "Onko kukaan teistä täällä vahingoittunut?"

"Jumalan kiitos, ei. Me veimme heti, kun myrsky puhkesi, lapset ja naiset tuonne kallioiden taakse", hän osoitti jyrkästi kohoavaa, louhikkoista kallioryhmää, joka oli hiekkarannikon rajana etelässä, "ja asetuiimme sitten itsekin sinne suojaan. Melkein kaikki omaisuutemme on mennyttä", hän jatkoi surumielisesti.

"Niin", vastasi don Antonio ystävällisesti, "mutta vahinko on korjattavissa. Lähettäkää omaisenne kartanoon, kunnes saatte heille hankituksi kodin."

"Veneemme ja verkkomme ovat tuhoutuneet, señor", sanoi yksi intiaaneista, vanhanpuoleinen mies,

"karja on hukkunut tai peloissaan karannut metsään; olemme pelastaneet vain henkemme."

"Me autamme kyllä, Metyllo. Olkaa iloisia siitä, että omaisenne elävät. Viekää vaimonne ja lapsenne työmiesten majoihin. Don Esteban pitää heistä huolen. Ja alkakaa sitten reippaasti korvata sitä, minkä olette menettäneet."

"*Oh-oh mil gracias, don Antonio*", sanoi vanhus, "oi, sinä olet hyvä. Me teemme, niinkuin sinä käsket."

"Miksi katselette niin innokkaasti merelle päin? Näettekö siellä jotakin merkillistä?"

"Aalloilla ajelehtii laivankappaleita, señor, niitä me katselimme."

Señor d'Irala käänsi silmänsä miehen osoittamaan suuntaan. Verrattain lähellä kellui suuri kappale haaksirikkoutunutta laivaa keinuvilla laineilla.

"Ihmisraukat, jotka joutuivat tämän myrskyn kouriin. Jumala olkoon heidän sieluilleen armollinen!"

Hän otti hatun päästään ja risti kätensä rukoukseen; samoin tekivät toisetkin. Sitten hän toisti: "Jumala olkoon heidän sieluilleen armollinen. Amen."

"Nämä intiaanit", sanoi Miguel sitten, "väittävät, että noilla lankuilla makaa ihmisiä. Heillä tosin onkin terävämät silmät kuin meillä", hän jatkoi.

"Taivaan tähden, nopeasti sinne, Miguel, ehkä voimme vielä jonkun pelastaa."

"Tuskinpa, armollinen herra."

"Koettakaamme. Onko enää mitään käyttökelpoista venettä käsillä?"

"Minun veneeni on, toimitin sen heti ylemmäksi rannalle suojaan."

"Sysätkää se heti veteen ja sitten kiireesti lankkuja kohti. *Alerte! Alerte!*"

Auliisti tottelivat miehet käskyä. Vene toimitettiin rantaan ja oli pian vesillä. Don Antonio, Miguel ja kaksi intiaania astuivat siihen, ja rivakasti kuljettivat viimeksimainittujen voimakkaat aironvedot sitä laivahylkyä kohti.

Neljännestunnissa he olivat perillä.

Mikä kauhea näky kohtasi heidän silmiään!

Vedessä kellui osa suuren laivan pirstoutunutta peräkantta, ja pirstaleilla makasi intiaaninaisen eloton ruumis, joka yhä vieläkin lujasti puristi käsillään laivanlaiteesta. Hänen ruumiinsa ja laivanlaidan välissä näkyi kaksi lasta. Toinen oli pieni viehättävä tyttö, toinen ruskea poika; he makasivat liikkumattomina kuten nainenkin, joka nähtävästi oli ruumiillaan koettanut suojella heitä aalloilta.

Tosiaan kauhistuttava näky!

"Mikä onnettomuus!" huudahti don Antonio.

Toiset siunasivat itseänsä ja tekivät ristinmerkin. Kartanonomistaja astui hyllylle ja lähestyi sääliä herättävää ryhmää.

Intiaaninainen oli kuollut; kylmät ja kankeat olivat hänen kasvonsa, kylmät olivat kädet, joilla hän puristi parraspuuta.

D'Irala kosketti arasti suloisen tytön ruumista, ja riemuhuuto pääsi hänen huuliltaan: hän tunsi elämänlämpöä. Nopeasti hän veti esiin pikku olennon, jonka valkoinen puku kosteana riippui hentojen jäsenten ympärillä, ja nosti sen syliinsä. Viehättävät, ruskeiden, kosteain kiharain ympäröimät kasvot lepäsivät hänen rinnallaan. Silmäluomet olivat ummessa; näytti siltä, kuin lapsi, joka tuskin saattoi olla kahta vuotta vanhempi, olisi nukkunut.

Hän koetteli sydäntä; se ei tuntunut enää sykkivän; hän painoi korvansa pienokaisen suulle, ja: "Jumalalle olkoon kiitos", kuului hänen huuliltaan, "hänessä on vielä eloa".

Hän hieroi pientä kangistunutta ruumista ja liikutti hentoja käsivarsia edistääkseen keuhkojen toimintaa.

Toinen intiaaneista oli kiivennyt herransa jälkeen laivahyllylle, nostanut syliinsä ruskean pojan ja huomannut hänessäkin eloa; hän teki samalla tavoin kuin don Antonio, hieroi pientä ruumista ja

lämmitti sitä rintaansa vasten. Osaaottavasti katselivat molemmat veneeseen jääneet toisten yrityksiä.

Hento lapsi d'Iralan sylissä aukaisi hänen suureksi ilokseen silmänsä, ja kartanonomistaja näki lempeät, tummat silmät, jotka heti taas sulkeutuivat. Hän jatkoi ponnistuksiaan, ja pian kulki lapsen hengitys tasaisesti ja syvään, ja sydämentykytys alkoi tuntua.

Myöskin ruskea poika, joka silminnähtävästi oli maan alkuasukkaiden jälkeläisiä, osoitti heräävän elämän merkkejä.

Ainoastaan nainen oli kuollut.

"Takaisin maihin", komensi don Antonio, "naisen otamme mukaan, hän oli kelpo nainen ja ansaitsee kristillisen hautauksen."

Suurella vaivalla he irroittivat vainajan kangistuneet sormet parraspuusta ja asettivat ruumiin varovasti veneeseen. Puristaen tyttöä rintaansa vasten kiirehti d'Irala nopeasti takaisin maihin. Intiaanipoika makasi hänen vieressään hänen takkiinsa kiedottuna. Rannalle oli sillä aikaa tullut pari intiaanivaimoa ja -tyttöä, jotka olivat nähneet veneen saapuvan.

"Pian", huudahti don Antonio heille, "toimittakaa maitoa; toivottavasti on vielä joku lehmistäne elossa."

Mykkinä hämmästyksestä katselivat intiaaninaiset lapsia; mutta pian juoksi eräs heistä kallion luo, joka yöllä oli ollut heidän suojapaikkansa, ja palasi heti takaisin kädessään kurpitsamalja täynnä lämmintä maitoa.

Kumpikin lapsi lepäsi vanhanpuoleisen intiaaninaisen sylissä; he hengittivät, mutta tuntuivat nukkuvan.

Kun heidän huulilleen kohotettiin lämmintä maitoa, joivat he ahnaasti, mutta väsyneitä kun tietysti olivat, vaipuivat taas heti uneen.

"Kas niin, muoriseni", sanoi señor d'Irala intiaaninaiselle, jonka sylissä hyvin puettu intiaanipoika nukkui. "Ota sinä pikku poika ja hoida häntä. Tällä pienellä kukkasella minä tahdon ilahduttaa donna Ineziä. Tulkaa kaikki kartanoon. Siellä neuvottelemme, kuinka voisimme hankkia teille pikaista apua. Mutta sinä, Miguel, koeta ottaa selkoa haaksirikkoutuneen laivan nimestä, ehkä näet sen jostakin laivan pirstaleesta. Tulkaa, don Esteban", sanoi hän tilanhoitajalle, nyökkäsi väelleen ja ratsasti pieni tyttö sylissään seuralaisineen pois.

Läpi metsänreunan, jonka korkeat puut kohosivat hietikkoisen merenrannan takaa, hän tuli soraista lietä avaralle, hyvin viljellylle paikalle, jonka keskellä upeili komea herraskartano. Kuten metsikössä, jonka läpi hän oli ratsastanut, monen monta mahtavaa puuta makasi juuriltaan kiskoutuneena, samoin olivat viljelysmaatkin täynnä yöllisen myrskyn hävittävän voiman jälkiä; pirstaleet, tuhoutuneet kylvökset ja istutukset, huiskin haiskin sinkoutuneet oksat ja puunrungot todistivat armottoman selvästi sen tuhoisaa vimmaa.

Herraskartanokin oli pahoin vahingoittunut.

Kun don Antonio ratsasti pihalle, astui kuistille nuori, suloinen nainen, joka puolittain levottomana, puolittain uteliaana katseli häneen.

"Mitä sinä tuot, Antonio?"

"Tuon sinulle pienen tyttären, kultaseni. Suloisen lapsen, jonka olen mereltä riistänyt."

Hän hyppäsi hevosen selästä, laski tytön vaimonsa syliin ja kertoi lyhyesti, mistä oli hänet löytänyt.

"Lapsiraukka, lapsiraukka", sanoi nuori nainen syvästi liikuttuneena katsellessaan tytön kauniita, kalpeita kasvoja. "Jos Jumala on sallinut sinun jäädä orvoksi, olet sinä meille hänen lahjanaan tervetullut. Oi suloinen pikku raukka!" Hellästi hän tuuditti lasta käsivarsillaan. Silloin se aukaisi suuret, tummat silmänsä, ja sen katse kiintyi nuoren rouvan helliin, sääliiviin piirteisiin.

"Oi, äiti! Missä äiti?" Lapsen silmät vilkuivat etsivästi ympäri.

"Missä Nina? Pablo! Pablo!" huusi hän sitten.

"Rauhoitu, rakas lemmikkini, rauhoitu, sinä näet heidät kyllä kaikki vielä, mutta pelkään", hän jatkoi hiljaa ja surullisesti, "vasta taivaassa".

"Kuka sinä olet?" Nuoren señoran lempeät ja ystävälliset kasvot näyttivät rauhoittavan lasta. Hän sulki silmänsä ja vaipui uneen. Señora kantoi tytön vuoteeseen, riisui hänet ja peitti hänet silkkipeittein

hellästi kuin äiti. Ja kun don Antonio vähän ajan kuluttua astui sisään, sanoi hän: "Hss! Hiljaa, meidän jumalanlahjamme nukkuu."

Ja don Antonio astui varovasti varpailleen vuoteen ääreen, missä pienokainen uinaili.

* * * * *

Intiaaninaisen sylissä oli ruskea poikakin avannut silmänsä jälleen elämään. Arasti, mutta selvä ylpeän uhittelun ilme kasvoillaan hän tuijotti vaimoihin ja tyttöihin, joita tunkeili hänen ympärillään. Hän oli ehkä vähän viidennellä, mutta hänen ruumiinsa oli voimakas, ja hänellä oli hienot pukineet, samanlaiset kuin ylhäisten valkoihoisten lapsilla.

"Älä pelkää, poikani, älä pelkää", rauhoitti häntä intiaaninainen äidinkielellään, "sinä olet hyvässä turvassa."

Mutta ikäänkuin poika ei olisi kuullutkaan, harhaili hänen katseensa kasvoista toisiin.

"Missä on Nina?" hän kysyi espanjankielellä, "missä on Maria?"

"Oi, poikani", vastasi intiaaninainen avuttomana samalla kielellä, "Jumala kaikkivaltias olkoon heille armollinen, mutta he lepäävät meren pohjassa; miehet ovat sinut aalloista pelastaneet, oi lemmikkini."

Poika katseli uudelleen hätääntyneenä ympärilleen ja näytti ajattelevan. Hänen lapsenkasvoillaan levisi päättäväinen ilme, joka on ominainen kaikille intiaaneille tilanteen vaatiessa.

Intiaaninaiset seisoivat surkutellen pojan ympärillä, ja äskeinen vaimo puhutteli häntä uudelleen omalla murteellaan, mutta poika ei näyttänyt häntä ymmärtävän.

"Täytyy kuivata hänen vaatteensa, muuten hän sairastuu kuumeeseen", sanoi eräs nuoremmista naisista.

Ja toimekkaasti he riisuivat pojan kietoen hänet sitten lämpöisiin huiveihinsa; vanha eukko piteli häntä yhä sylissään.

Lasta riisuessaan naiset huomasivat hänen rinnassaan ihoon maalatun kuvion, jossa siniset viivat omituisella tavalla kietoutuivat toisiinsa. He kutsuivat miehensä katsomaan tatueerausta, mutta eivät nämäkään osanneet selittää sen merkitystä. Joku arveli, että merkki muistutti niiden kivipylyväiden kaiverruksia, joita silloin tällöin tapasi metsässä.

Lapselle tarjottiin uudelleen maitoa ja maissileipää, mutta hän ei niistä huolinut, vaan toisteli vain: "Nina, Maria!"

Naiset kantoivat hänet sitten kallioluolaan, jossa he olivat saaneet suojan myrskyn ja rajuilman raivolta.

Sillä aikaa hautasivat miehet hukkuneen intiaaninaisen metsän reunaan. He lukivat lyhyen rukouksen ja pystyttivät haudalle kahdesta puukalikasta kömpelösti kyhätyn ristin.

Miguel souti don Antonion käskystä vielä kerran laivahyllylle nähdäkseen, voisiko mahdollisesti missään keksiä laivan nimeä; mutta hänen retkensä oli turha.

Rannikkolaiset, jotka kaikki Miguelia ja hänen perhettään lukuunottamatta olivat alkuasukkaita, alkoivat sitten koota vähiä kampeitaan muuttaakseen kartanoon. Siellä heidän oli määrä asua työväen asunnoissa, kunnes heidän omat majansa rannalla taas olisivat asuinkelpoisia.

Intiaanipojan, joka jälleen oli puettu auringon kuivaamiin kesävaatteisiinsa, he veivät mukaansa. He ylpeilivät tästä rotunsa kukoistavasta vesasta ja kantoivat häntä vuoron perään.

Kartanossa oli pikku tyttö herännyt ja huusi itkien äitiä, Ninaa ja Pablaa.

Donna Inez koetti rauhoittaa lasta hellin hyväilysanoin, mutta turhaan.

Kun hänen miehensä astui huoneeseen, sanoi hän miltei toivottomana turhista yrityksistään: "Jos sinua oikein ymmärsin, Antonio, pelastitte te myös pienen intiaanipojan?"

"Niin teimme, ystäväni."

"Missä lapsi on?"

"Olen antanut hänet vanhan Tepkon hoitoon."

"Pikku raukkamme huutaa paitsi äitiään, myöskin Ninaansa ja jotakuta Pabla. Pablo on varmaankin tuo poika, luultavasti hänen leikkiverinsa. Etkö tahtois lähetää noutamaan lasta tänne? Ehkä se rauhoittaisi pienokaista."

"Hm!" sanoi don Antonio, "olet ehkä oikeassa, sillä ruskea poika oli hyvin hienosti puettu; mutta minä en juuri haluaisi intiaanipoikaa kotiini, niin hyvää kuin hänelle muuten suonkin."

"Oi, ystävänäni, hänen täällä olonsa olisi varmaankin tytölle lohdutukseksi; ja kuka tietää, kuinka kauan saamme hänet pitää? Täytyyhän meidän tiedustella hänen omaisiaan, ja hänen kanssaan lähtee tietysti intiaanipoikakin."

Vastahakoisesti don Antonio antoi suostumuksensa. Valloittajien jälkeläisellä oli ylenkatse intiaaneja kohtaan jo veressään; hän oivalsi kuitenkin, että pojan seura luultavasti rauhoittaisi vaikeroivaa lasta ja samalla hänen kiihtynyttä puolisoaan.

Hän käski erään intiaanipalvelijansa mennä poikaa noutamaan.

Kalastajat, joita myrsky oli pidellyt niin pahoin, olivat juuri saapuneet rannalta uusille asuinpaikoilleen herraskartanon maalle, joten ei ollut vaikeata saada poikaa käsiinsä. Hetkisen kuluttua hän oli saapuvilla.

Pikku poika, jolla nuoruudestaan huolimatta oli omituisen ylväs ryhti, astui sisään. Hänen kasvonsa olivat vakavat ja nyrpeät; mutta hänen nähdessään pikku tytön niille levisi päivänpaiste, ja hänen tummat silmänsä säteilivät riemusta.

"Oi Pablo, Pablo!" huudahti pienokainen ihastuneena, riensi pojan luo ja kietoi pyöreät käsivartensa hänen kaulaansa. "Oi Pablo, siinähan sinä oletkin!"

"Niin, Mariquita, Pablo on tässä", vastasi poika.

"Maria on siis hänen nimensä", ajatteli señora, joka lempeästi hymyillen katseli lapsia.

"Missä on äiti? Missä Nina? Ja isä, Pablo?"

"En tiedä; tuuli on heidät vienyt."

"He tulevat kyllä pian, Pablo, eikö totta?"

"Kyllä he varmaan tulevat; he rakastavat meitä."

Maria veti pojan pienelle jakkaralle ja istui hänen viereensä.

"Onpa hyvä, että sinä jo olet luonani, Pablo; he tulevat kyllä sitten."

Pikku leikkiverusten lapsellinen lavertelu ja heidän keskinäinen hellyytensä liikutti syvästi donna Ineziä. Ruskea poikakin, joka jo näytti perineen rotunsa järkähtämättömän tyyneyden, tuntui olevan hartaasti kiintynyt tyttöön. Hän oli erittäin kaunis lapsi ja oli puettu aivan kuin rikkaan maatilan omistajan jälkeläinen.

Lapsille annettiin nyt suklaata ja maissileipää, ja hyvällä halulla he söivätkin yhdessä unohtaen kaikki huolensa.

"Keitähän mahtavat Marian vanhemmat olla?" lausui donna Inez katsahtaen kysyvästi mieheensä.

"Kenties heittää meri rannalle laivankappaleita tai ruumiita, jotka antavat meille tietoja, elleivät lapset mitään tiedä."

"Marian liinavaatteet ovat merkityt P:llä ja ovat hyvin hienot."

Vanhempien nimeä kysyttäessä saattoi pienokainen samoin kuin poikakin ilmoittaa vain etunimet: Don Diego ja donna Mercedes. Sukunimeä he eivät tietäneet. Tämä ei ollutkaan kummallista, espanjalaiset kun aina sanovat toisiaan vain etunimeltä. "Minä annan heti asiasta hallitukselle tiedon, joka sitten levitetään kaikille satamapaikoille; siten saamme tietää, mikä laiva täällä joutui haaksirikkoon ja ketkä tämän herttaisen lapsen vanhemmat ovat."

Mutta kansalaissota, joka niin usein raivosi tässä Espanjan ylivallasta riistetyssä maassa, kohotti taaskin veristä päätään, ja kartanon omistajan kuulustelut olivat turhia. Kaksi vuotta hallitsi raaka mestitsi [= intiaanin ja valkoihoisen jälkeläinen] Carrera koko Guatemalaa rautakourin, kunnes viimein kansa rohkaisi mielensä ja suositun kenraali de Lerman johdolla nousi vallananastajaa vastaan. Don Antonio d'Irala noudatti empimättä kenraalin käskyä ja taisteli uljaasti hallituksen armeijassa, kunnes

voitto viimein saavutettiin. Mutta monta veristä taistelua käytiin sitä ennen, monta henkeä uhrattiin ja omaisuuksia menetettiin.

KOLMAS LUKU

Ryöstö.

Vuosia oli kulunut tuosta myrsky-yöstä, joka oli hävittänyt Guatemalan länsirannikkoa ja heittänyt rannalle nuo kaksi lasta, intiaanipojan ja pikku tyttösen; ainoastaan heidän olonsa Hacienda [= maakartano] del Rocan kartanossa muistutti enää luonnonvoimien vihaisesta temmellyksestä.

Maria ja Pablo elivät yhä señor d'Iralan ja hänen puolisonsa kodissa.

Kansalaissodan päätyttyä oli uudelleen tiedusteltu Marian sukulaisia — Pablon omaisia ei kukaan ollut kysynytäkään — mutta turhaan Tytön ulkomuoto ja hänen kielensä ilmaisivat selvästi hänen olevan espanjalaista syntyperää; mutta mannermaan rannikko Araukaniasta aina Kaliforniaan asti oli espanjalaisen väestön hallussa, ja kansalaissodat mullistivat pohjoisessa ja etelässä yhtä mittaa noita onnettomia, emämaasta irtaantuneita valtioita. Ei saatu selkoa laivasta, joka oli joutunut haaksirikkoon myrsky-yönä, eikä minkäänlaista tietoa lapsen suvusta tai mistä maasta hän oli syntynyt. Maria itse ei osannut mitään ilmoittaa; hän puhui vain isästä, äidistä ja Ninasta, ja pian hän donna Inezin hellässä hoivassa unohti heidät. Señora, jolla ei ollut omia lapsia, piti Mariaa taivaan lähettämänä lahjana ja jakoi rakkautensa puolisonsa ja löytölapsen kesken.

Pabloa, intiaanipoikaa, jotenkuten siedettiin, sillä Maria ei tahtonut hänestä luopua.

Ei häneltäkään saatu tietää, mistä maasta Maria oli kotoisin. Pablo puhui espanjankieltä; osasiko hän sen ohella jotakin intiaanimurrettakin, oli mahdotonta tietää. Hän ei milloinkaan lausunut sanaakaan intiaanien kielellä. Varmaa oli, ettei hän ainakaan osannut xinka-intiaanien kieltä, jota heimoa suuren kartanon työväki pääasiallisesti oli, lukuunottamatta neekereitä ja sekarotuisia. Mutta oliko hän mahdollisesti kotoisin Chilestä, Meksikosta tai Perusta vai kenties maya, joita asui lukuisasti Keski-Amerikassa, siitä eivät edes intiaanitkaan olleet selvillä. Lapsen umpimielisyys haihtui vain Marian seurassa; silloin hän oli huoleton ja iloinen, kuten hänen iälleen oli ominaista. Mutta kartanon työssä olevia intiaaneja kohtaan pieni poika oli miltei kopea.

Kun Maria oli kyllin vanha, antoi donna Inez nuoren pastorin, joka sielunpaimenena oleskeli del Rocan kartanossa, lapsille opettajaksi. Poika osoitti hämmästyttäviä lahjoja ja rautaista ahkeruutta hyväntahtoisen opettajansa suureksi iloksi; mutta sen ohessa hän usein samoili metsissä ja mailla ja viipyi usein donna Inezin syväksi mielipahaksi yönkin ulkona.

"Puoleksi kesytetty puuma", sanoi don Antonio tämän johdosta, "villi luonto puhkeaa taas esille."

Paitsi Mariaa ja nuorta pappia, isä Bernardoa, oli vielä eräs ihminen kartanossa saavuttanut Pablon luottamuksen, nimittäin kartanon metsästäjä, tigrero [= tiikerinpyydystäjä], vanhanpuoleinen intiaani, jonka xinkat väittivät olevan maya-heimoa. Usein nähtiin pojan ja Tamayn, metsästäjän, tuntikausia istuskelevan yhdessä ja keskustelelevan alkuasukkaiden tyyneen tapaan.

Jotkut väittivät kuulleensa, että he puhelivat mayankieltä; mutta se ei ollut varmaa. Totta oli vain se, että Tamay oli ainoa punainen mies, jolle Pablo osoitti huomiota, työväkeä kohtaan hän sitä vastoin vuosien kuluessa esiintyi yhä kylmemmin ja ylpeämmin.

Pablo oli nyt noin kuusi-, seitsentoistavuotias, ikäisekseen kookas ja voimakas; hänen kasvopiirteensä olivat jalot, niiden vakavuus haihtui ainoastaan Marian läsnäollessa; ja hänen ryhtiänsä ei ylpeimmänkään kastilialaisen olisi tarvinnut hävetä.

Tamayn johdolla, jonka seurassa hän oli aarniometsiä samoillut, hänestä oli tullut taitava metsästäjä, joka aina varmasti kaatoi peuran juoksusta. Don Antonio oli opettanut hänet ratsastamaan ja tehnyt hänestä täydellisen mestarin; hän taltutti rajuimmankin hevosen ja istui harvinaisen sulavasti satulassa. Suopunkiaakin hän käsitteli kuin harjaantunein karjapaimen. Don Antonio oli tahtonut tutustuttaa pojan kartanon laajoihin tiluksiin, jotta hän myöhemmin tilanhoitajana olisi voinut johtaa töitä; mutta Pablo ei osoittanut suurta halua maanviljelykseen. Sitävastoin hän tutki intohimoisesti maan alkuhistoriaa, mutta ei voinut päästä siinä kovinkaan pitkälle. Señor d'Iralalla, jonka esi-isät olivat Alvaradon aikana siirtyneet maahan ja kuuluneet verisiin valloittajiin, jotka kukistivat sivistyneen maya-kansan, oli

pienessä kirjastossaan merkillinen kirja. Se oli painettu edellisellä vuosisadalla Madridissa ja käsitteli Guatemalan valloituksen historiaa. Vaikka tämä kirja olikin yksipuolisesti kirjoitettu espanjalaisten uskonritarien ylistykseksi, ilmeni siitä kuitenkin selvästi, miten sankarillisesti mayat olivat taistelleet rautapaitaisia ritareita, heidän tykkejään ja pyssyjään vastaan; ja Pablo luki sitä yhä uudelleen ja katseli ihmetellen vaskipiirroksia, joissa sulkatöyhtöiset intiaanit taistelivat espanjalaisia vastaan. Isä Bernardo ei tietänyt paljoa valloitushistoriasta, ja ennen valloitusta sattuneet tapahtumat olivat hänelle kerrassaan kuin seitsensinettinen kirja. Xinka-heimoisten työmiesten muistoissa ei elänyt ainoatakaan tarinaa näiltä ajoilta. Toisin oli Tamayn, metsästäjän, laita; hän oli vuoristossa elävää maya-kansaa ja tiesi monta vanhaa tarinaa entisiltä ajoilta, jolloin hänen kansansa vielä oli voimakas ja mahtava. Häntä intiaanipoika mielellään kuunteli.

Muhkean, hienon herraskartanon kuistikolla istuivat teepöydän ääressä don Antonio, hänen puolisonsa ja donna Maria, jonka hän laillisessa järjestyksessä oli ottanut lapsekseen. Don Antonio oli parhaassa iässään, ja hänen puolisonsa ohitse tuntuivat vuodet vierineen jälkiä jättämättä. Heidän vieressään istuva, suloinen, vaaleapukuinen tyttö, jonka somia kasvoja tummat kutrit ympäröivät, oli sama lapsi, jonka meri neljätoista vuotta sitten oli heittänyt rannalle. Señor ja señora d'Irala joivat teetään rauhallisesti, mutta nuori tyttö näytti kovin levottomalta. Äkkiä kuului nopeata kavioiden kapsetta, don Antonion otsaan uurtui hieno ryppy, señora ja Maria katselivat häneen rukoilevasti; heti sen jälkeen astui Pablo ratsastuspukuisena kuistikolle. Hän kumarsi ensin señor d'Iralalle ja sitten hänen puolisolleen.

"Eikö Pablo mahdollisesti tiedä, että me haluamme täsmällisyyttä aterioilla?"

"Anteeksi, señor", vastasi Pablo nöyrästi, mutta samalla arvokkaasti, "minun täytyi käydä katsomassa karjaa, koska te halusitte tietoja Llanosta, ja myöhästyin kotimatalla."

Kartanonomistajan kasvot kirkastuivat.

"Sinä olit siis karjamaalla? Se oli oikein. Istu, Pablo. Mitä sinne kuuluu?"

"Ensimmäinen vaquero on hyvin tyytyväinen karjaan, señor. Laidun on hyvää, karja on menestynyt ja lisääntynyt kahdeksallasadalla eläimellä."

"Hoh, nehän ovat erinomaisia uutisia. Kiitän sinua, poikani."

Intiaani aterioi ylhäisen arvokkaasti. Hänen pronssinväriset, jalopiirteiset kasvonsa muistuttivat enemmän roomalaisen nuorukaisen kuin tavallisen alkuasukkaan ulkonäköä.

"Missä tapasit vaquerot, Pablo?"

"Siinä, missä puro laskee Rio Saladaan."

"Ratsastan sinne itse huomenna, ja sinä voit saattaa minua."

Pablo taivutti myöntävästi päätään.

"Minua Pablo ei näy huomaavankaan", sanoi Maria nyrpistäen huuhaan.

"Kuinka en", vastasi Pablo hymyillen ystävällisesti.

"Sinä et ole pitänyt lupaustasi: et tuonut minulle nuorta kaurista metsästä, siksi kai sinulla on paha omatunto."

"Tähän aikaan ei ole nuoria kauriita, myöhemmin pyydän sinulle jonkin. Mutta jos haluat saada nuoren puuman, tuon sinulle heti, kun vain tahdot."

"Ei, ei", vastasi tyttö pelästyen; "ei Pablo, sellaisesta kiellän sinua! Minä en halua puumaa, etkä sinä saa sitä tuoda."

"Tamay saattaa tuoda sen, hän tietää puumanpesän."

Muuan neekeri astui nyt kuistille ilmoittaen, että kartanoa kohti ratsasti kaksi caballeroa [= herrasmies]; mikäli hän saattoi nähdä, olivat he señorit da Fonseca ja de Mendez.

Viimeksimainittu nimi näytti tekevän vastenmielisen vaikutuksen naisiin. Mutta don Antonio sanoi: "He ovat tervetulleet! Ota heidän hevosensa hoitoosi ja opasta heidät tänne."

Neekeri riensi täyttämään käskyä.

Pablo nousi pöydästä ja kumarsi donna Inezille. Hänen täytyi poistua ylhäisten vieraitten saapuessa,

sillä valloittajien ylpeät jälkeläiset olisivat vain äärimmäisessä pakossa istuutuneet samaan pöytään värillisen kanssa.

Maria yksin huomasi uhmaavan piirteen, joka levisi nuorukaisen muuten rauhallisille kasvoille. Ulkona Pablo kohtasi kaksi ratsastajaa; he olivat molemmat kartanonomistajia naapuristosta, hän tunsi heidät liiankin hyvin.

Kun hän aikoi astua heidän ohitseensa tyynen kohteliaasti tervehtien, sanoi nuorempi herroista, mies, jonka kasvot olivat kauniit, mutta epämiellyttävät: "Vieläkö tuo punainen vintiö oleksii täällä? Tulepas tänne, nulikka, hevostani pitelemään."

Tämän ratsastaja sanoi vain häntä kiusatakseen, sillä peonit ympäröivät vieraita auttaakseen heitä hevosen selästä.

"Minä en ole palvelija, señor de Mendez", vastasi Pablo ylpeästi.

"Totteletko, konna, tai saat maistaa ruoskaani!" huusi caballero, jota pojan vastaus ja varsinkin tapa, jolla se annettiin, kovin suututti.

"Señor de Mendez saisi sitä katua", vastasi tähän nuorukainen jääkylmästi, mutta hänen tummista silmistään leimahti vihan välähdys.

"Anna olla, don Luis", sanoi toinen vieraista, "poika on don Antonion perhettä. Muista se."

Pablo poistui levollisesti, mutta Mendez sanoi hevosen selästä laskeutuessaan: "Suututtaa, kun tuollainen intiaani saa tässä rehennellä. Olisipa se poika minun kartanossani!"

He laskeutuivat hevostensa selästä ja astuivat pation [= pihan] poikki kuistikolle. Don Antonio toivotti heidät tervetulleiksi ja vei heidät naisten luo, jotka tervehtivät molempia herroja espanjalaisten tapaan arvokkaan ja sulavan kohteliaasti.

"Teitte ystävällisesti, herrat, tullessanne meitä tervehtimään", sanoi don Antonio sydämellisesti pyytäen vieraita istumaan.

"Herrat ovat tervetulleet", lisäsi tähän donna Inez kohteliaasti, vaikka huomattavasti kylmemmin.

Señor ja señora d'Irala vaihtoivat muutamia perhekuulumisia vieraitten kanssa, sitten sanoi señor da Fonseca: "Joka kerta, kun täällä käyn, iloitsen nähdessäni, miten viehättäväksi donna Maria kehittyy. Pian hän sulollaan voittaa kaikki nuoret naisemme."

"Älä saata pikku velhoamme turhamaiseksi, don Ernesto; hänen täytyy vielä oppia paljon isä Bernardolta, ennenkuin hän voi kilpailla nuorten naisten kanssa; mutta siinäpä pulma onkin."

Maria nauroi. "Oi, isä kulta, rauhoitu, minä kyllä opin. Ja mitä minä en ymmärrä, sen ymmärtää Pablo, ja sehän on samantekevä."

"Ah, don Pablo, intiaaniprinssikö? Hm. Minä en ymmärrä, don Antonio", sanoi señor de Mendez, "kuinka sinä voit sietää tuota intiaania pöydässäsi."

"Siinä asiassa saat kääntyä tämän talon varsinaisen valtiattaren donna Marian puoleen. Pablo on hänen ystävänsä."

"Niin", sanoi nuori tyttö innokkaasti, "Pablo on minun rakas ystäväni, hän on hyvä ja kelpo poika ja sangen viisas; eikä hän sille mitään voi, että on ruskea."

"Eipä tietenkään, tyttöseni", hymähti vanhempi vieraista, señor da Fonseca, "mutta se ei muuta sitä seikkaa, että hänen värisensä ihmiset kuuluvat koirankoppiin."

"Oi señor", sanoi Maria syvästi loukkaantuneena, "Pablo on caballero".

"Oikeinko sekin? Kopealta tuo lurjus näyttääkin, hän kuvittelee kai olevansa Montezuman jälkeläinen. Totta puhuen, d'Irala, älä pahastu, mutta en voi hyväksyä sitä, että olet tuolla tapaa kasvattanut tuon punanahkaisen nulikan; se ei ole eduksi sinulle eikä hänelle."

Señor d'Irala, joka oikeastaan pohjaltaan, oli samaa mieltä kuin naapurinsa ja ainoastaan lemmikkinsä tähden oli suvainnut intiaanipoikaa perheensä jäsenenä, vastasi: "Kenties olet oikeassa, don Ernesto, varsinkin mitä häneen tulee; mutta voipa sellainenkin aika koittaa, jolloin intiaani, jonka olemme kasvattaneet, voi meitä auttaa."

"Taivas meitä sellaisesta varjeltakoon, että tuo orjajoukkio koskaan näytelisi maassamme mitään osaa."

"Samaa mieltä olen minäkin", lisäsi tähän nuori Mendez. "Heitä on kohdeltava kuin järjestömiä elukoita, mitä he todella ovatkin."

Maria, jonka lempeillä, suloisilla kasvoilla leimusi ankara suuttumus, nousi istuimeltaan; samoin teki donna Inez, hänkin pahastuneena. Hän poistui kiihtyneen tytön seurassa lähteäkseen, kuten hän puolustautui, antamaan ohjeita illallista varten.

Kun herrat olivat yksin, lausui da Fonseca: "Pääkaupungista kuuluu huonoja uutisia, don Antonio."

"Niinkö? Mitä tarkoittatte? Eikö tämä maaparka siis koskaan saa rauhaa?"

"Pedro Sarmiento on kohottanut San Christobalissa kapinanlipun ja kokoaa ympärilleen maan kaikki varkaat, murhaajat ja värilliset, marssiakseen pääkaupunkiin."

"Taaskin sisällissota! Oi sellaista uutista! Mistä sen tiedätte?"

"Pikalähetti toi sanan Chicacosta. Oletko varma väestäsi?"

"Vaqueroihin ja peoneihin voin luottaa. Intiaanit ovat veltoja; ja sekarotuiset, kuka heistä tietää!"

"He juuri ovat vaarallisia. Kaikkialla, kirjoittaa minulle Hakta, koetetaan heitä yllyttää; vaarallisia ihmisiä hiiviskelee kautta maan, kiihdyttäen väkeä isäntiään vastaan. Etkö ole vielä mitään sentapaista huomannut?"

"En, en vielä. Del Roca on niin syrjässä valtateistä."

"Ole varuillasi, hirtätä heti jokainen epäilyttävä veijari, joka sukeltaa esiin väessäsi."

"Eikö hallituksella ole voimaa kukistaa kapinaa?"

"Ainoa mies, joka Sarmientoa vastaan voisi menestyksellisesti taistella, kenraali Lerma, on jo vanha. Mies on murtunut sen jälkeen, kun kadotti tyttärensä, jota hän yli kaiken rakasti. Hän tulee arvattavasti kuitenkin johtamaan armeijaa. Valtion vaara on siinä, kirjoittaa Hakta, että Sarmienton onnistuu voittaa puolelleen mayat; ketchien päällikkö, ilkeä Chamulpo, lienee jo hänen liittolaisensa. Jos niin todella on, ovat asiat huonolla tolalla."

"Oh, don Ernesto! Sinä tuot huonoja uutisia. Taasko rakas isänmaamme upotetaan sisällissodan verivirtaan?"

"Pelkäämpä, että niin käy."

"Eikö kenraali Lerma ole sukulaisesi, don Luis?"

"Hän on isosetäni, don Antonio; mutta ikäväkseni täytyy minun tunnustaa, ettei hän koskaan ole ollut mieltynyt sukulaiseensa."

"Mutta sinä olet hänen perillisensä?"

"Lain mukaan kyllä, sillä olenhan hänen sukulaisensa; mutta arvoisalla vanhuksella ei ole erikoista rakkautta minuun, kenties juuri siksi, että olen hänen perillisensä."

"Ethän voi häntä siitä moittia, että hän mieluummin olisi jättänyt omaisuutensa omille lapsilleen. Kestä kärsivällisesti hänen oikkujaan, don Luis. Hänen päivänsä ovat jo luetut."

"Suokoon taivas hänelle vielä monta elinpäivää", sanoi nuori mies tekopyhästi. "Minä en ahnehdi hänen omaisuuttaan."

Muuan vaquero astui ripeästi kuistille.

"Mitä haluat?" kysyi don Antonio.

"Señor, tahtoisin vain ilmoittaa, että merenpuoleisiin metsiin on majoittunut suuri joukko aseistettuja intiaaneja."

Herrat hypähtivät pystyyn.

"Joukko aseistettuja intiaaneja!"

"Niin, herra. Jätin Pepen ja Andrésin sinne pitämään heitä silmällä ja ratsastin itse tänne ilmoittamaan asiasta."

"Montako heitä on?"

"Noin satakunta."

"Kirottua", huudahti Mendez, "joko olemme saaneet vihollisen seuduillemme? Sepä vielä puuttui!"

Metsästäjä Tamay astui juuri samassa kuistin ohitse, ja don Antonio kutsui hänet luokseen. Tuokion kuluttua seisoi jäntevä, ruskea mies kuistilla pitkä luodikko kädessään, kolmen señorin edessä.

"Meren rannalla majoilee aseistettuja intiaaneja, Tamay."

"Tiedän sen, don Antonio", vastasi tigrero levollisesti.

"Sinä tiedät sen?"

"Tulin juuri sitä ilmoittamaan."

"Mitä he tahtovat?"

"He ovat rauhallisia ihmisiä, jotka palaavat metsästysretkeltä ja aikovat viettää yönsä täällä; huomenna he lähtevät pois."

"Metsästysretkeltä? Ovatko he mayoja?"

"Ei, herra, he ovat chiapatekeja, he ovat matkalla kotiinsa."

"Ja sinä menet takuuseen siitä, että heillä on rauhalliset aikeet?"

"Panen siitä pääni pantiksi."

"Me emme kuitenkaan saa laiminlyödä mitään varovaisuustoimenpiteitä. Kutsu kaikki peonit ja, mitä vaqueroja on, kartanoon, kutsu myöskin neekerit."

Tamay meni.

"Omituista. Chiapatekeja? Täällä! Oletko varma tigrerostasi, don Antonio?"

"Hän on jo useita vuosia ollut palveluksessani ja koko ajan osoittautunut luotettavaksi."

"Miehessä on jotakin kavalaa. Onko hän xinkaheimoa?"

"Hän puhuu kyllä heidän kieltään; mutta minä luulen, että hän on maya tai zapoteki."

"Jos hän koettaa salata sukuperäänsä, hautoo hän varmasti jotakin mielessään. Luota häneen sitä vähemmän. Chiapateki-intiaaneja? Tuskin. Sarmiento on kaukana idässä. Hänen rosvojoukkoaan he eivät siis voi olla." Ilta oli jo pimennyt, ja palvelijat kantoivat tulisoihutuja kuistikolle.

Sillä aikaa kuin herrat pohtivat maan kohtaloa ja levottomina keskustelivat aseistetun intiaanijoukon tarkoituksista, seiso Pablo synkkänä laajan ja säännöttömästi rakennetun herraskartanon etäisimmässä kolkassa. Nuori, ylpeä intiaani tunsu syvästi halpamaisen kohtelun, joka señor Mendezin taholta oli tullut hänen osakseen; se oli taas uusi katkera muistutus siitä, miten halveksivasti valloittajien ylpeät jälkeläiset ajattelivat alkuasukkaista, maan muinaisista valtiaista. Synkkiä ajatuksia risteili nuorukaisen mielessä. Ja hänen muistellessaan kansansa muinaista mahtavuutta kiihtyi hänen synnynäinen vihansa valkoihaisia kohtaan.

"Ylpeätä, turmeltunutta rotua, nuo valkoiset, jotka muinoin surmasivat esi-isäni ja alistivat jäljelle jääneet orjiksi. Minä vihaan heitä kaikkia, kaikkia! Jospa näkisin sen päivän, jolloin punanahat ajavat heidät maasta, joka ei heille kuulu, merelle, jonka yli he tänne saapuivat!"

"Mitä rakas veljeni ajattelee?" kysyi lempeä, suloinen ääni katkeroituneelta nuorukaiselta.

Kuin taikaiskulla kirkastui nuorukaisen kasvojen synkkä ilme iloiseksi.

"Oi, Mariquita-sisko, minuako etsit?"

"Niin, veljeni; ajattelin, että olet pahoillasi, kun nuo kopeat herrat karkoittivat sinut seurastamme, ja tahdoin sinua lohduttaa", vastasi Maria, joka hiljaa oli hiipinyt paikalle.

"Sinä olet hyvä, Maria, sinä yksin. Toisia minä vihaan." Hänen kasvonsa synkistyivät taas vihaan.

"Oi, älä puhu noin, Pablo. Ovathan donna Inez ja don Antonio ystävällisiä sinua kohtaan?"

"Ovatpa kyllä, Mariquita, suvaitsevathan he intiaanipoikaa läheisyydessään sinun tähtesi."

"Älä puhu noin Pablo, he rakastavat sinua; mutta sinä et saa olla heitä kohtaan myöskään aina niin kylmä ja ynseä."

"Enkö ole aina osoittanut heille kunnioitusta ja kiitollisuutta? Mutta he halveksivat ruskeaa ihoani. Minä en ole heidän vertaisensa; he ovat mielestään jalompaa rotua, ja me olemme eläimiä heidän silmissään."

"Ei, ei, sinä käsität heidät väärin."

"Kaikki ajattelevat niin, myöskin don Antonio. Mendez aikoi lyödä minua ruuskalla."

"Oi", huudahti Maria säikähtyen, "oi Pablo! oliko hän niin raaka? Oi veli!"

"Toista iskua hän ei enää olisi yrittänyt, usko minua..."

"Oi Pablo, taivaan tähden, hillitse kuuma veresi!"

"Minä olen heitä kaikkia parempi, olen heidän vertaisensa, ja tuo pelkuri aikoi minua lyödä."

"Hän on hyvin vastenmielinen herrasmies, ja minä en koskaan enää ole hänelle ystävällinen tämän jälkeen. Jokainen loukkaus sinua kohtaan koskee minuunkin. Kestä se arvokkaasti, Pablo."

"Niin", vastasi nuorukainen katkerasti, "minun täytyy. Olen kasvatettu kuin caballero, ja minua kohdellaan kuin peonia. Mitä vanhemmaksi tulen, sitä syvemmin sen tunnen. Mitä teen täällä, missä minun töin tuskin siedetään ja missä jokainen pöllöpää, kuten tuo Mendez, uskaltaa uhata minua ruuskallaan? Ei, sisko, minun paikkani ei ole enää valkoisten ihmisten luona. Minä kuulun kansani miehiin, en tähän kurjaan orjajoukkoon; minä olen maya, ja metsissä elää vielä heimoni vapaita miehiä, heidän luokseen lähden."

"Oi, Pablo, veljeni, tahtoisitko jättää minut tänne yksin? Oi, ei, sinä et saa lähteä!"

"Pitääkö minun odottaa, kunnes jonkun Mendezin ruoska todella sattuu minuun?"

"Pablo. Pablo", sanoi tyttö sydäntä särkevällä äänellä. "Sinä et voi lähteä. Pienestä pitäen me kaksi olemme olleet yhdessä. Jumala itse on meidät tehnyt veljeksi ja sisareksi ja heittänyt meidät myrskyssä tänne, jossa saimme kodin. Me olemme yhtä. Sinä et saa jättää siskoasi."

"Niin, Mariquita", vastasi poika tuokion kuluttua. "Hirveä kohtalo on meidät jo varhain yhdistänyt katkaistuaan kaikki ne siteet, jotka kiinnittivät meidät rakkaimpiimme. Minulla on maailmassa vain yksi olento, jolle elämäni kuuluu: sinä, valkoinen sisareni."

"Ja kuitenkin tahdoit lähteä, sinä paha poika."

"Kerran koittaa se päivä, joka meidät erottaa, Mariquita", vastasi hän syvän vakavasti. "Mutta minä en tahdo sitä kiirehtiä. Mitä taivas suoneekin, missä elän tai kuolenkin, sinua, sisko, muistelen aina kalleimpana olentona maailmassa."

"Sinä olet surullinen ja katkeroitunut, Pablo, mutta niin et saa olla, sillä pahoitat sisaresi mielen. Tule señoran luo, tule."

"Ei, Mariquita, olen liian kiihtynyt, lähden vainioita samoilemaan. Palaan sitten, kun vieraat ovat lähteneet."

"Älä kulje pahoissa ja surullisissa ajatuksissa, Pablo. Muista siskoasi."

"Kyllä, rakkaani."

"Ja palaa pian luoksemme kotiin."

"Kyllä pian", hän rauhoitti siskoa.

Maria nyökäytti ystävällisesti hymyillen hänelle pikku päätään ja katosi kartanoon päin. Pablo lähti kiireesti astumaan agavevainioille, jotka pian peittivät hänet kaikkien silmiltä.

Vaquerot ja neekerit olivat lähteneet navetoista ja majoistaan herraskartanoon; jokin määrä vanhempia intiaaneja, kartanon työväkeä, liittyi heihin. Nämä miehet olivat kaikki luotettavia. Don Antonio antoi hovimestarinsa jakaa heille aseita ja määräsi heidät vartioimaan kartanoa. Kaikki tämä tapahtui niin hiljaa ja rauhallisesti, etteivät naiset aavistaneet mitään.

Herrat Fonseca ja Mendez olivat päättäneet jäädä yöksi del Rocaan nähdäkseen, miten asiat kehittyisivät.

Työväen asunnoissa olivat määräykset kuitenkin herättäneet tavallista suurempaa hälinää, ja kaikenlaisia huhuja levisi miehestä mieheen.

Muuan vaqueroista, joka oli pantu vakoilemaan intiaanijoukkoa, palasi kartanoon ilmoittaen, että intiaaneilla oli mukanaan metsänriistalla ja nahoilla säilytettyjä muuleja ja että he esiintyivät aivan rauhallisesti.

Pablo, joka mieli kiihdyksissä nopein askelin samoili vainioita, ei lainkaan huomannut, että kartanoon koottiin väkeä ja että siellä valmistauduttiin hyökkäystä vastaan. Hän vältti yleensä työmiesten asuntoja kuten heitä itseäänkin. Viimein hän saapui takaisin aukeamalle, joka levisi herraskartanon edustalla. Puunrunkoon nojautuen hän tuijotti pimeään halki valaistulle kuistille, jolla don Antonio vieraineen ja perheineen istui. Pablon mieli oli nyt levollisempi; mutta hän kärsi syvästi siitä, että valkoihoisten seura, johon Mariquita kuului, oli suljettu häneltä, intiaanilta. Mutta hänen katkerat mietteensä keskeytyivät, sillä äkkiä kohosi hänen eteensä kuin maasta tumma olento. Nopeasti hän tarttui pitkään puukkoonsa, jota hän maan tavan mukaan kantoi vyössä selässään.

"Älä pelkää", kuiskasi ääni mayain kielellä, jota Pablo oli oppinut ymmärtämään Tamaylta, joskin samalla hämärä muisto sanoi hänelle, että se joskus oli kaikunut hänen korviinsa, ennenkuin hän puhui espanjankieltä.

"Kuka olet?" hän kysyi hiljaa samalla kielellä pitäen puukon valmiina puolustukseen ja ponnistaen silmiään tunteakseen edessään olevan hoikan olennon.

"Ei, vastaa sinä minulle", puhui ääni edelleen, "näkymättömien nimessä, jotka meitä varjelevat, vastaa, oletko sinä Nezualpilli-kuninkaan jälkeläinen?"

Kuullessaan nämä sanat nuorukainen tunsu värisevänsä. "En ymmärrä sinua", hän sanoi, ja hänen äänensä vapisi.

"Eikö sinun rinnassasi ole kuningasten merkki?"

Pablo hämmästyi suuresti kysymystä. Kuinka vieras saattoi tietää, että hänet oli tatuoitu, ja miksi tämä niin oudoin sanoin sitä kysyi?

"Kuningasten merkkikö? Ah, en tiedä, mitä merkitsevät siniset viivat, jotka joskus on kaiverrettu rintaani."

"Eikö Tamay ole sitä sinulle selittänyt?"

"Ei."

"Mutta", jatkoi ääni, "etkö tunne siinä kuninkaankehää?"

"Minä en voi erottaa mitään. Mutta kuka sinä olet? Ja miksi kysyt minulta tätä kaikkea?"

Hetkisen kuluttua jatkoi tuntematon vielä hiljemmin: "Pelasta itsesi nopeasti. Sinua uhkaa kuolema. Älä usko Tamayta. Puuma sinua vastedeskin suojelemaan!"

Ja yhtä ääneti, kuin oli tullutkin, katosi tumma olento jäljettömiin pimeään.

Pablo ei kiinnittänyt huomiota salaperäiseen varoitukseen. Hänen mielensä oli kovasti kuohuksissa; loistavia kuvia hänen kansansa menneisyydestä sukelsi hänen eteensä, ja niihin sekaantui kirjavia, rohkeita tulevaisuudenunelmia. Hänen korvissaan kaikui yhä kysymys: 'Onko sinulla kuninkaanmerkki rinnassasi?'

Näin hän seiso i kauan, ja kiihkeästi virtasi veri hänen suonissaan.

Nuorukaisen aistimet olivat tarkat, hänen opintonsa eivät olleet turmelleet tottuneen ja utteran metsämiehen näköä eikä kuuloa. Hän kuuli äkkiä hiljaisia askelia, kuuli kuisketta ja huomasi tummia olentoja, jotka sukelsivat esiin yön pimeydestä ja liikkuivat herraskartanoa kohti.

"Älkää vuodattako verta, ellei se ole välttämätöntä", sanoi matala ääni mayankielellä, "mutta elävänä tai kuolleena meidän täytyy hänet saada. Seuratkaa tigreroa, hän johdattaa teitä, minä odotan tässä."

Kummastuneena ja kauhistuneena Pablo kuunteli; kaikki unelmat haihtuivat, hän tiesi, tunsu vain yhden seikan: vaara uhkasi sitä ainoata olentoa, jota hän rakasti. Viivyttelemättä hän kohotti kimeän varoitushuudon: "Rosvoja! Pelastakaa itsenne!" ja lähti hurjaa vauhtia juoksemaan herraskartanoa kohti.

Isku päähän, joka heitti hänet tajuttomana maahan, sulki hänen suunsa. Hänen huutonsa oli kuitenkin

kuulunut kuistille, Maria oli tuntenut hänen äänensä. "Pablo!" hän huusi kuolemantuskassa, "se on Pablo, hän huutaa apua! Pablo!" Pablون hätähuutoa seurasi ulkona kuolemanhiljaisuus. Marian huutoon ei kukaan vastannut.

Don Antonio ja señor da Fonseca syöksyivät pyssy kädessä ulos, Mendez sitävastoin jäi varovasti parvekkeelle. Vartioivat vaquerot olivat nähneet parven miehiä, jotka kiireesti riensivät metsään. Tamay, metsästäjä, tuli heitä vastaan, hän ei ollut nähnyt mitään. Don Antonio pelkäsi hyökkäystä ja syytti joka taholle suuria nuotioita valaistakseen ympäristöä. Mutta kaikki oli rauhallista, ei merkkiäkään vihollisesta ollut huomattavissa.

Donna Inez oli surullinen, Maria epätoivoissaan. Ei kukaan ajatellut nukkumista.

Keskiyön jälkeen tuli eräs vaquero metsästä ja ilmoitti, että intiaanit olivat pimeästä huolimatta poistuneet. Koska he yön lähestyessä olivat asettaneet vartijoita, ei hän ollut uskaltanut mennä heitä liian lähelle. Hän ei ollut huomannut mitään epäilyttävää.

Tästä sanomasta huolimatta ei varokeinoista kuitenkaan luovuttu. Retkeilevä intiaanijoukko saattoi milloin tahansa hyökätä syrjäisen haciendan [= maakartanon] kimppuun. Kansalaissota raivosi maassa. Mutta yötä seurasi päivä, ja kaikki oli ennallaan.

Pablo yksin oli kadonnut.

Tamay, metsästäjä, ja kaksi vaqueroa, jotka olivat kartanon taitavimmat vakoilijat, kiirehtivät metsään, jossa intiaanit olivat majoilleet. Leveät jäljet osoittivat näiden lähteneen muuleineen ja hevosineen pohjoista kohti. He seurasivat jälkiä jonkin matkaa, mutta eivät ensin löytäneet mitään, joka olisi voinut herättää epäluuloa tai antaa tietoja Pablost. Tamay oli tosin tottunut metsänkävijä, mutta nähtävästi olivat paimenet häntä ovelampia, mitä huomiokykyyn ja vainuun tuli, sillä kun metsästäjä mitään huomaamatta kulki ohi, keksi vaqueron silmä ruohikossa pienen valkoisen silkkiliinan, jota Pablون oli tapana pitää kaulassaan. Ja kappaleen matkan päässä siitä toinen paimenista löysi litteän lyijypalan, jollaisia intiaanit pitävät kaulassaan. Sen kannike oli katkennut, ja se oli varmaankin huomaamatta pudonnut kantajaltaan. Toiselle puolelle oli kaiverrettu pyhäinkuva ja toiselle kiemurainen merkki. "Riittää", sanoi vanhempi vaquero, "palatkaamme kotiin; nyt tiedämme, mitä halusimme tietää. Intiaanit ovat vieneet Pablون, ja" — hän piti Tamayn silmäin edessä sitä puolta lyijypalasta, johon oli kaiverrettu kiemuraviivat — "mikä kansa käyttää tällaisia merkkejä?"

Intiaani tutki kuviota vakavana ja pudisti sitten päätään: "Tamay ei sitä tiedä."

"Vai et, mies, silloin sanon minä sen sinulle: Nuo intiaanit olivat maya-heimoa, he yksin käyttävät sellaisia pakanallisia kiemuroita lyijypaloissa."

"Sinä tiedät siis enemmän kuin minä."

"Siltä näyttää," vastasi vaquero.

Kartanon naiset olivat kauhuissaan kuullessaan, että Pablo kaikesta päättäen oli ryöstetty. Maria itki ääneen veljeään. Herroja kummastutti suuresti vaquerujen väite, että intiaanit olivat olleet maya-heimoa.

"Sinähän luulit heitä chiapateki-intiaaneiksi, Tamay?" sanoi don Antonio tigrerolle.

"Niin luulen vieläkin", vastasi tämä kuivasti.

"Hassutusta. Sinun vaquerosi oli varmaan oikeassa", lausui señor da Fonseca, "he olivat mayoja; mitenkä chiapatekit oisivat tänne tulleet! Mutta minua ihmetyttää suuresti, että he veivät ruskean pojan mukaansa, sen sijaan että olisivat leikanneet häneltä kurkun poikki."

"Kenties löydämme vielä hänen ruumiinsa", sanoi don Antonio hiljaa. Ääneen hän lisäsi: "Olen varma siitä, että nuorukaisen huuto pelasti meidät hyökkäykseltä."

"Ja Pablo uhrautui meidän tähtemme", sanoi donna Inez liikuttuneena.

"Näetkö, isä, näetkö", valitti Maria kyynelsilmin, "kuinka hyvä ja jalo hän on? Oi, pelasta hänet noiden pahojen ihmisten käsistä! Minä en milloinkaan lakkaa veljeäni suremasta."

Hänen tuskansa oli liikuttava.

"Rauhoitu, lemmikkini, rauhoitu! Jos Jumala suo, saat hänet kyllä takaisin. Pablo on voimakas ja viisas, hän keksii kyllä keinoja päästäkseen vapaaksi."

"Ei, sinun täytyy häntä auttaa, oi, olethan sinä mahtava haciendero [= tilanomistaja] ja señor da Fonseca auttaa kyllä sinua toimittamaan minulle veljeni takaisin."

Don Antonio, jota hänen lemmikkinsä valitus suuresti liikutti ja joka myös näki puolisonsa tuskan, koetti rauhoittaa molempia.

"Jos he kerran ovat kuljettaneet hänet mukaansa, luovuttavat he kyllä hänet lunnaita vastaan. Minä lähetän taitavimmat mieheni heitä takaa ajamaan. Muutaman päivän kuluttua on Pablo taas täällä. Älä itke, lapsukaiseni."

"Tule, Maria", sanoi donna Inez. "Menkäämme rukoilemaan pyhää Äitiä hänen puolestaan."

Hän tarttui nuoren tytön käteen ja vei hänet pieneen kappeliin, joka oli aivan lähellä herraskartanoa.

Huolimatta nuoren tytön tuskasta ei intiaanipojan häviäminen rahtuakaan liikuttanut vierailulla olevia kartanonomistajia; Tamay seiso i synkkänä kuten tavallisesti; ainoastaan vaquerot, jotka hartaasti rakastivat donna Mariaa, näyttivät osaaottavilta.

Don Antonio kääntyi vanhemman paimenen puoleen: "Mikä on sinun mielipiteesi, Pepe: ovatko he kuljettaneet pojan mukaansa vai aikovatko tappaa hänet?"

"En luule heidän tappavan häntä, sillä siinä tapauksessa he olisivat voineet jo täällä pistää puukkonsa häneen. Don Pablo on vahva ja ketterä kuin puuma; kyllä he ovat saaneet ponnistella, ennenkuin ovat saaneet hänet siteisiin."

"Mutta miksi, miksi he ovat vieneet hänet?"

"Nämä vuori-mayat..."

"Sinä olet siis yhä sitä mieltä, että he olivat mayoja?"

"Kyllä, herra. Nämä vuori-mayat elävät yhä vanhassa häpeällisessä taikauskossaan. Kuka tietää, mitä he aikovat tehdä nuorukaiselle."

"Minusta tuntuu melkein siltä", sanoi señor da Fonseca, "kuin he olisivat tarkoittaneet retkellään juuri ruskeata nuorukaista; sillä ainakaan tähän asti ei ole kuultu, että intiaanijoukko olisi vahingoittanut kenenkään henkeä tai omaisuutta. Mitä sinä, Tamay, arvelet?"

"*Quien sabe?*" [= Kuka tietää?] vastasi tämä lyhyesti maan tavan mukaan.

"Kyllä minäkin jo olen hiukan siihen tapaan ajatellut", sanoi don Antonio miettivästi, "Mutta mitä syytä heillä olisi ryöstää Pabla?"

"Kenties he tahtovat saada joukkoonsa jonkun heimolaisistaan, joka on sinun hyvydestäsi, don Antonio, kasvatettu vanhojen kristittyjen kaikessa viisaudessa", sanoi señor de Mendez hiukan ivallisesti. "Pyh, d'Irala, mitä tämä kaikki nyt meitä liikuttaa? Sarmienton kapina antaa meille paljon enemmän ajattelemista. Ellei sitä rosvopäällikköä heti ensi hyökkäyksessä kukisteta, leikkaavat he meiltä kaikilta kurkun poikki. Minun täytyy nyt lähteä kotimatkalle, don Antonio; kenties ovat mayat käyneet minuakin tervehtimässä. Heti kun olen saanut kuulla uutisia, annan teille tiedon niistä."

Fonseca ilmoitti myöskin haluavansa lähteä kotiin, ja heti sen jälkeen molemmat herrat ratsastivat palvelijoineen kartanosta.

Don Antonio, jota ei Tamayn, metsästäjän, käytös miellyttänyt, käski hänen poistua. Hän oli varma siitä, että tämä yhtä hyvin kuin molemmat paimenetkin oli ollut selvillä siitä, mitä heimoa vieraat intiaanit olivat olleet, sitä suuremmalla syyllä, kun Tamay itse oli alkuasukas ja todennäköisesti maya, vaikka puhuikin xinkain kieltä. Tämä herätti kartanonomistajan epäluuloa.

Kun hän oli jäänyt kolmen kesken vaquerojensa kanssa, hän sanoi: "Mitä meidän tulee tehdä, miehet, päästäksemme selville pojan kohtalosta ja toimittaaksemme hänelle apua? Mitä sinä, Pepe, arvelet?"

"Minä luulen nyt myöskin, että mayojen käynti koski yksinomaan don Pabla."

"Selitä minulle jokin syy. Pablohan joutui jo lapsena minulle ja on elänyt neljätoista vuotta kodissani."

"Tiedän sen, herra. Mutta etkö koskaan ole kuullut nagualista?"

"Nimen olen joskus kuullut, mutta en muuta."

"Se on salainen liitto, joka on hyvin levinnyt mayojen kesken. He tuntevat toisensa salaisista merkeistä, heillä on salaperäisiä menoja, he ovat kaikkien kristittyjen ja valkoihoisten vihollisia. Minä luulen, että don Pablo on maya, hänellä on salaperäinen merkki rinnassaan, ja nuo ihmiset ovat jostakin syystä tulleet häntä hakemaan. Se on minun luuloni asiasta."

"Mutta kuinka he olisivat saaneet tietää...?"

"Kysy sitä Tamaylta, herra."

"Ihmeellistä. Mutta otaksuen, että tämä kaikki on totta, mitä tulee meidän tehdä auttaaksemme poikaa, joka nyt kerta kaikkiaan kuuluu perheeseeni?"

"Jos tahdot, señor, ratsastamme heidän jäljestään. Anna meille vähän kultaa mukaamme, se tekee usein ihmeitä."

"Sitä saatte. Tehkää niin, miehet, tuokaa poika takaisin, älkää säästäkö rahaa. Näettehän, ettei minulla enää ole rauhallista hetkeä talossani, jos Pabloa kohtaa jokin onnettomuus."

Vaquerot hymyilivät; he kuten kaikki muutkin tiesivät, että donna Maria vallitsi taloa.

"Me teemme, mitä voimme, herra, mutta pidä silmällä tigreroa; erehdynpä suuresti, ellei hänen kauhansa ole ollut tässä liemessä."

"Sen teen. Laittanutkaa vain valmiiksi, ottakaa mukaan, mitä tarvitsette, ja tulkaa sitten noutamaan rahoja. Te saatte kyllä palkinnon... Tiedän, että olette uskollisia."

"Niin olemme, herra, me kuulumme sinulle."

Vähän ajan kuluttua miehet lähtivät intiaaneja takaa ajamaan; he olivat molemmat karaistuneita ja kokeneita miehiä, taitavia ratsastajia kumpikin, ja mukanaan heillä oli sekä rahaa että kaikkea muutakin, mitä sellaisella matkalla tarvitaan.

Pilkallisesti hymyillen katseli Tamay heidän lähtöään.

Seuraavana päivänä olivat señor ja señora d'Irala niin huolissaan Marian surusta, etteivät huonot uutisetkaan, joita saapui kapinallisten taistelusta hallitusta vastaan, vaikuttaneet heihin mitään.

Kolmantena päivänä Pablon katoamisesta saapui del Rocan kartanoon vanha intiaani palvelijainsa saattamana. Mitä pukuun ja arvokkaaseen ryhtiin tulee, olisi vanhusta tuskin voinut erottaa kreolilaisesta kartanonomistajasta; väri yksin teki eron.

Hän ratsasti kartanon pihalle ja pyysi päästä don Antonion puheille.

Tämä kutsutti hänet luokseen kuistille.

Intiaanilla, jonka lyhyeksi leikattu tukka jo oli harmaa, oli älykkäät, tarmokkaat kasvot; hän alkoi keskustelun esittäen itsensä. Hän oli Felipe Arana, Meksikon tasavallan kenraali.

"Kenraali?"

"Jos suvaitsette, señor. Olen taistellut Morelon ja Guereron johdolla suuressa vapaustaistelussa."

Mies puhui sujuvasti espanjankieltä, ja hänen käytöksensä oli moitteeton. Don Antonio pyysi häntä istumaan, tarjosi hänelle sikareja ja kysyi sitten: "Mikä tuottaa minulle kunnian, señor?"

"Haluaisin tietoja eräästä heimooni kuuluvasta nuorukaisesta, joka jo vuosikautia on elänyt talossanne, señor d'Irala."

Kummastuneena kartanonomistaja kysyi: "Pablostako?"

"Niin. Tahtoisitteko olla hyvä ja kertoa minulle, minkälaisissa olosuhteissa hän teille joutui ja milloin?"

"Oi, señor, ensiksi täytyy minun mielipahakseni ilmoittaa teille, että Pablo kolme päivää sitten katosi, luultavasti ryöstettiin", ja hän kertoi salaperäisen tapahtuman.

Ei ainoakaan piirre muuttunut intiaanin kasvoilla, mutta hän kävi hyvin vakavaksi kuunnellessaan don Antonion kertomusta.

Sen enempää asiaa koskettelematta hän lausui: "Olisin kiitollinen, jos voisitte antaa minulle äsken

pyytämäni tiedot."

D'Irala kertoi nyt, kuinka hän oli löytänyt pikku tytön ja intiaanipojan.

"Maassa riehui kuten nytkin sota, ja kaikki tiedustelut heidän vanhemmistaan olivat turhia", lausui hän lopuksi, "ja niin otin löytölapset omiksi lapsikseni. Mutta miksi, señor Arana" — valloittajien jälkeläinen ei voinut pakottaa itseään antamaan intiaanille kenraalin arvonimeä — "tiedustelette Pabla?"

"Saatte heti, señor d'Irala, tietää syyt tiedusteluihini, jos vain vielä suvaitsette sanoa minulle, kauanko lapset ovat luonanne olleet?"

"Neljätoista vuotta."

"Ja ruskea poika oli arvelunne mukaan noin kolmen vuoden vanha?"

"Niin."

Donna Inez ja Maria olivat astuneet kuistikolle miesten huomaamatta.

"Oletteko te tai joku muu huomannut pojan rinnassa siniviivaisen piirustuksen?"

"Kyllä, señor, sekä minä että vaimoni ja muutkin olemme sen huomanneet; mutta ei kukaan, eivät edes täällä asuvat intiaanit, ole voinut selittää sen merkitystä."

Vanhus veti taskustaan kappaleen hienosti parkittua nahkaa ja levitti sen. Siihen oli sirosti piirretty siniviivainen kuvio. Hän näytti sitä don Antoniolle kysyen: "Oliko kuvio tämän näköinen?"

Haciendero katseli piirustusta ja sanoi: "Tämän näköinen se kyllä oli; mutta tuossahan on vaimoni."

Donna Inez oli astunut lähemmäksi. "Hänellä on varmaankin parempi muisti kuin minulla." Intiaani nousi seisomaan ja tervehti arvokkaan kohteliaasti.

"Tuotteko tietoja Pablost, señor?" kysyi Maria kiihkeästi.

Vanha intiaani loi häneen ystävällisen katseen ja vastasi: "En, señorita, minä tulen saamaan tietoja."

"Oi, señor, pahat ihmiset ovat hänet ryöstäneet, kenties he ovat tehneet hänelle pahaakin."

"Jos hänellä on tämä merkki", intiaani viittasi nahkaan, joka oli donna Inezin kädessä, "ei kukaan maya ole kohottava kättään häntä vastaan."

"Oi, kiitos, Pyhä Neitsyt!" kuiskasi Maria.

"Juuri tällainen oli ihmeellinen merkki lapsen rinnassa, señor", sanoi donna Inez.

"Muistatteko, señora, näitä viivoja tässä", intiaani osoitti piirustusta, "jotka ovat kuvaavinaan otsanauhaa?"

"Kyllä, ne herättivät erityistä huomiota."

Vanha, raudanluja mies huokasi syvään ja sanoi hiljaa: "Niin, olemme siis hänet löytäneet ja kadottaneet. Te haluatte ehkä tietää, miksi tämän heimolaiseni kohtalo niin syvästi liikuttaa mieltäni. Kuulkaa: Laajalle levinnyt maya-kansa piti vielä kukistumisensäkin jälkeen kuningassukunsa viimeisiä jäseniä pyhinä. He olivat kaiken hajaannuksen keskellä yhdysseemme, heihin liitimme kaiken toivomme, että mayojen kansa vielä kerran hallitsisi maata. Kuninkaan suku on kuollut", jatkoi hän juhlallisella vakavuudella, "lukuunottamatta Hualpaa, Jungunan, Tähden poikaa. Kun viimeksimainitun sielu erosi ruumiista, ryöstettiin hänen silloin tuskin kaksivuotias poikansa. Hänen ryöstäjänsä oli ilkeä mies, omaa heimoamme, ja hän aikoi varmaankin tappaa lapsen, kuninkaitten viimeisen jälkeläisen, periäkseen tämän arvon, koska väitti muka olevansa kaukaista sukua kuningasperheelle, ja saadakseen siten suurempaa valtaa maya-kansan keskuudessa. Me ajoimme takaa rosvoja, mutta turhaan. Me emme tavanneet Hualpaa heidän käsistään, ja ivaten he kielsivät rikoksensa. Me luulimme lasta kuolleeksi ja surimme kauan mennyttä kuningassukua. Emme edes voineet kostaa murhaajalle, sillä hänen työtään ei voinut toteen, näyttää, ja hänellä oli monta ja uskollista liittolaista. Silloin sain pari viikkoa sitten tietää, että kuninkaitten jälkeläinen oli täällä teidän kodissanne, ja minä lähdin heti noutamaan häntä kotiin omainsa luo. Hallitsijahuoneemme miehisillä jäsenillä on kuninkaanmerkki, tämä merkki rinnassaan", hän osoitti piirustusta.

Hiiskahtamatta kuuntelivat kaikki vanhaa miestä hänen näin puhuessaan.

Viimein sanoi don Antonio: "Minä kerroin teille jo, señor, että Pablomme on ryöstetty sekä millaisissa

olosuhteissa. Onkohan tämä ryöstö jossakin yhteydessä hänen syntyperänsä kanssa?"

"Muu ei voi tulla kysymykseenkään. Chamulpo, joka luonnollisesti pelkää syntyperäisen kuninkaan, Nezualpillin jälkeläisen, vaikutusvaltaa maya-heimoon, koska se vahingoittaa hänen omia kunnianhimoisia pyyteitään, on saanut kuten minäkin tietää Hualpan vielä olevan elossa. Hän on ryöstänyt tämän, koska hän tietysti pelkää pojankin joskus saavan tietää oikean sukuperänsä."

"Se selittäisi tämän omituisen tapahtuman. Mutta mistähän hän on voinut saada tietää?"

"Miten lapsi on pelastunut ja missä hän on elänyt siitä päivästä, jona hänet ryöstettiin, siihen päivään, joka toi hänet teidän turviinne, sitä emme tiedä."

"Teillä ei siis ole mitään tietoa siitäkään, mistä perheestä donna Maria on syntynyt?" kysyi donna Inez vapisevalla äänellä.

"Ei, señora. Mutta päättäen siitä, missä tilassa señor kuvaili pojan olleen, ja señoritan olennosta arvaan minä, että Jumala on antanut hänet hyviin käsiin, kuten hän täälläkin", hän kumarsi d'Iralalle ja donna Inezille, "on suonut hänelle ystäviä."

"Hän oli minun veljeni, señor, pienestä pitäen, ja tässä on meidän hyvä äitimme." Näin sanoen Maria syleili hellästi donna Ineziä.

"Mutta milloin saitte, señor, tietää Pablon täällä olosta?"

"Muuan mies väestänne, maya, on tuntenut kuninkaanmerkin ja lähettänyt sanan Chamulpolle, että kuninkaitten jälkeläinen asuu täällä. Tämän kuuli kauhukseen Azual, Chamulpon liittolainen ja hänen palkkaamansa murhaaja, joka heitti avuttoman lapsen syvään metsään siten tuhotakseen sen. Te ette ehkä tiedä, señor, että meidän uskomme mukaan jokaisella mayalla on oma suojelushenkensä, joka asuu jonkin eläimen hahmossa. Hualpan suojelushenki oli puuma, ja sellaisen eteen Azual heitti pilkaten pojan syvässä erämaassa. Kun mies, joka oli pahasti sairaana, kuuli, että kuninkaitten jälkeläinen vielä elää, valtasi hänet sanomaton kauhu. Hän luuli, että puuma oli pelastanut lapsen, ja omantunnontuskissaan hän lähetti poikansa luokseni ilmoittamaan, että Jungunan poika vielä vaeltaa auringon valossa, ja samalla ilmaisi hänen olinpaikkansa."

"Entä kukahan täältä oli lähettänyt sanan?"

"Teidän tigreronne, niin kertoi minulle Azualin lähetti."

"Oi, onko tuo konna kavaltanut pojan hänen vihollisilleen? Tahdotteko hänet nähdä?"

"Tahtoisin."

Don Antonio soitti ja huusi sisään kiirehtivälle palvelijalle: "Onko Tamay saapuvilla?"

"Hän on juuri tullut metsästä."

"Kutsu hänet tänne."

Neekeri juoksi ulos.

"Kertomuksenne Pablon entisyydestä on sangen liikuttava", sanoi donna Inez. "Teitä varmaankin ilahduttaa kuulla, että hän on hyvä, jalo ja ylevämielinen nuorukainen."

"Niin, veljeni on hyvä", vakuutti Mariakin.

"Iloiten kuulen sananne, señora", sanoi vanha intiaanisoruri, ja selvästi näkyi, että hän puhui sydämensä pohjasta.

Tamay, metsästäjä, astui parvekkeelle ja loi aran silmäyksen läsnäoleviin. Samassa pujahti kenenkään huomaamatta nuori, hoikka intiaani parvekkeen kaidepuille koristekasvien peittoon. Hän loi tummat silmänsä kenraali Aranaan.

Jääharmaa maya kohosi täyteen pituuteensa nähdessään Tamayn, ja hänen tummat silmänsä iskivät tulta.

"Haa, sinäkö se oletkin, elukka, sinä kansasi kavaltaja! Olisinpa voinut sen arvata."

Näin puhuteltu vapisi, ja hänen tavallinen huolettomuutensa katosi.

"Missä on kuninkaitten jälkeläinen?" lausui kenraali edelleen mayankielellä. "Puhu, tai surmautan

sinut silmänräpäyksessä."

Ei kukaan huomannut, kuinka piiloutunut intiaani kohotti pyssynsä tähdäten metsästäjään, jonka elämä tällä haavaa todella riippui hiuskarvasta.

Vanhuksen mahtava olento ja hänen uhkauksensa vaikuttivat, hitaasti vastasi Tamay: "Chamulpo lähetti häntä noutamaan."

"Minne hänet on viety?"

"En tiedä."

"Kuninkaan suojelushenki puuma on repivä sinut kappaleiksi, ja sinun sielusi joutuu ikuisen pimeyteen, jos ainoakaan hiuskarva hänen päästään notkistetaan. Hän on Nezualpillin jälkeläinen!"

Metsästäjä seiso i synkkänä ja hengitti raskaasti. Viimein hän sanoi: "Lupaa minulle, että saan levätä maya-mullassa, ja minä saatan hänet takaisin luoksesi."

Kenraali loi häneen syvää halveksumista uhkuvan katseen: "Mene, pelkkä näkösi loukkaa minua."

Mies poistui nopeasti ja huomattavan arkana.

Arana kääntyi nyt toisten puoleen, jotka ääneti olivat seuranneet kohtausta. "Hän on kansansa hylkäämä petturi, joka kykenee mihin konnantyöhön tahansa. Hän on tuntenut Hualpan ja kavaltanut hänet Chamulpolle."

"Minä ajan hänet heti talostani", sanoi don Antonio.

Hiljainen sihinä kuin käärmee kidasta herätti samassa kenraalin huomiota.

"Kuka siellä?" hän kysyi nopeasti käännähtäen.

"Azualin poika, päällikkö", kuului vastaus.

"Siinä on lähetti, joka toi minulle sanan Hualpasta, señor", sanoi Arana espanjankielellä don Antoniolle, "saako hän astua esiin?"

"Tietysti, kenties saamme kuulla jotakin uutta."

"Tule!"

Heti, sen jälkeen ilmestyi metsästyspaitaan puettu intiaani pyssy kädessä kuistikolle. Hän ei katsonutkaan muihin kuin Aranaan.

"Surmaanko hänet, kazike?"

"Ei. Kuinka tänne jouduit?"

"Minä tulin Chamulpon miesten mukana ja jäin tänne, koska arvasin sinun tulevan tiedustelemaan kuninkaitten jälkeläistä, kazike."

"Entä kuningas?"

"Hänet on ryöstetty. Minä varoitin häntä, mutta hän ei huolinut varoituksestani."

"Sinä tunsit hänet?"

"Minut lähetettiin edellä tiedustelijana, ja tunsin hänet jo päivällä kuvauksesta, joka meille annettiin."

"Ja edelleen?"

"Kun me illalla hiivimme tänne Pabloa ryöstämään, tapasin hänet. Hän seiso i mietteissään puun juurella katsellen tänne parvekkeelle. Minä lähenin ja kuiskasin muutamia varoituksen sanoja hänen korvaansa. Mutta hän oli varmaankin huomannut meikäläiset ja luullut vaaran uhkaavan omaisiaan, sillä hän kohotti kimeän hätähuudon ja syöksyi esiin. Silloin Tamay iski häntä päähän."

"Kuihtukoon hänen kätensä."

"Ja toiset heittivät peitteen hänen päälleen ja kantoivat hänet pois."

"Tiesivätkö he, kuka hän on?"

"Olen kuiskannut sen hiljaa monen korvaan."

"Minne hänet on viety?"

"Vuorille. Minä löydän hänet kyllä."

"Pelasta Hualpa, kuninkaitten jälkeläinen, ja isäsi on saava levon haudassaan."

"Azual, isäni, on kuolemanhetkellään käskenyt minun pelastaa kuninkaan; minä teen sen, jotta hänen henkensä kohoaisi aurinkoon."

"Palkkasi on oleva suuri. Missä on Chamulpo?"

"Hän on Lännessä ja aikoo sotia pääkaupunkilaisia vastaan; hän on lähettänyt sanan Yucatanin mayoille, käskien heitä avukseen."

"Hyvä, Azualin poika, sinä olet oikea maya ja tulet suureksi kansasi joukossa. Tästä saat rahaa, sinä tarvitset sitä, lähde matkalle. Sinä tiedät, missä minut tapaat."

Nuori intiaani poistui nopeasti, ja Arana kertoi perheenjäsenille heidän keskustelunsa sisällön.

Kummastuneina kuuntelivat kaikki, ja don Antonio huomasi nyt olleensa oikeassa otaksuessaan, että Pablo, peläten kartanon olevan vaarassa, häikäilemättä oli syöksynyt esiin. Tämä liikutti häntä.

Kuultuaan, että nuori intiaani aikoi lähteä Pabloa etsimään, hän käski antaa parhaan hevosensa tämän käytettäväksi. Kiitollisena Arana vastaanotti tarjouksen.

"Minä pyydän lausua jäähyväiset", sanoi sitten vanha intiaani.

"Ettekö suostu nauttimaan del Rocan vieraanvaraisuutta, señor Arana?"

"Minun täytyy vielä tänään ratsastaa pitkä matka päästäkseni pian omieni luo. Mutta sitä ennen kiitän teitä, señor, hyvyydestä, jota olette osoittanut kansani lapselle. Felipe Arana on käytettävissänne kaikissa olosuhteissa. Kapina, jonka kenraali Sarmiento on nostanut hallitustanne vastaan, on sangen vaarallinen, koska Chamulpo, ketchien päällikkö, on asettunut hänen puolelleen. Hän on myös lähettänyt Yucataniin lähettäviä kiihottaakseen sikäläisiä maya-heimoja taisteluun. Minun vaikutuksestani yksin ovat miehet tähän asti pysyneet alallaan, mutta tulevaisuudesta en voi taata. Jos olisin tavannut Hualpan, nuoren kuninkaan, täällä, olisivat kaikki mayat ehdottomasti totelleet hänen käskyjään, yksin Chamulponkin miehet. Sen tuo konna tietää, ja siksi hän Hualpaa pelkää. Vielä kerran toistan: kapina on vaarallinen, suojelkaa itseänne. Jääkää hyvästi." Hän taivutti päätään jäähyväisiksi.

Silloin Maria astui hänen luokseen, tarttui hänen käteensä ja sanoi suloisella äänellään: "Oi, señor, te annatte minulle rakkaan veljeni takaisin, eikö totta?"

"Kuninkaitten jälkeläinen, señorita, Korkeimman suojeluksessa", vastasi Arana vakavasti.

Hän lähti ja ratsasti heti sen jälkeen pois palvelijoihin, jotka levollisesti olivat häntä odottaneet.

Tuskinpa olisi kukaan voinut väittää kartanonomistajan paljoa tietävän Guatemalan valloituksesta, josta Alvarado, Ferdinand Cortezin seuralainen, saattoi ylpeillä. Sen verran hän kuitenkin tiesi, että hänen esi-isänsä olivat saaneet taistella monta hirveätä taistelua, ennenkuin maan alkuausukkaat olivat kukistettut. Hän tiesi, että maata olivat ennen hallinneet ikivanhat kuningassuvut, ja niin syvälle kuin mayakansa nyt olikin vajonnut, oli se kuitenkin elänyt loistavia aikoja.

Ihmetellen ja säälien pohdittiin intiaanipojan kummallista kohtaloa, hänen alkuausukasten silmissä niin ylhäistä sukuperäänsä, ja ajateltiin vaaroja, jotka häntä vihollisen taholta uhkasivat.

"Jospa he löytäisivät Pablon ja pian toisivat hänet meidän luoksemme", sanoi Maria hartaasti ja jatkoi sitten lapselliseen tapaansa: "Muuten, jos Pablo on prinssi, olen minäkin prinsessa, minähän olen hänen sisarensa."

Hänen kasvatusvanhempansa hymyilivät tälle arvonvaatimukselle, ja don Antonio vastasi: "Hyvä, señorita, maya-prinsessana maalautamme sinut ruskeaksi."

Kun kartanonomistaja myöhemmin tapasi Tamayn, sanoi hän tälle työväkensä kuullen: "Laittaudu pian matkoihisi täältä, konna. Jos vielä hetkenkin viivyt del Rocassa, ruoskitan sinut niin, että liha lohkeaa luista."

Tamay loi häneen hehkuvaa vihaa uhkuvan katseen, sillä tämä kohtelu värillisten työmiesten läsnäollessa, joita hän ylipäänsä ei voinut kärsiä, loukkasi häntä syvästi. Hän lähti, eikä häntä sen koommin del Rocassa nähty.

Kului neljä, viisi päivää, Marian levottomuus ja tuska yhä kiihtyi, ja vanhemmat, jotka häntä niin suuresti rakastivat, kärsivät hänen kanssaan.

Viidentenä päivänä vaquerot palasivat; he olivat havainneet todeksi, että Pablo oli heidän takaa ajamansa joukon mukana, sillä ensimmäisen nuotiopaikan luona he olivat tunteneet nuorukaisen saappaanjäljet. Mutta sitten, oli joukko, joka yhä jatkoi matkaansa yksinäisten seutujen halki, jakautunut useampiin osastoihin, jotka kulkivat kukin taholleen. Umpimähkään he olivat seuranneet erästä joukkoa, mutta tavanneet matkalla kapinallisjoukon, johon kuului neekereitä, sekarotuisia ja joitakuita valkoihoisia. Polttaen ja murhaten nämä samoilivat maata, ja töin tuskin vaquerot pelastuivat joutumasta murhapolttajien käsiin. Koska takaa ajo näytti turhalta, he palasivat kotiin. Heidän kertomustensa mukaan oli kapina jo levinnyt sangen laajalle.

Ne olivat surullisia uutisia ja saattoivat don Antonion huolestuneena ajattelemaan lähimpiensä suojelemista. Hänen huoliaan ei suinkaan vähentänyt suru, joka kalvoi rakastettua tytärtä lapsuudenystävän tähden.

NELJÄS LUKU

Verivihollisen vallassa.

Pablo heräsi metsässä tainnoksista, mihin tilaan ankara isku päähän oli hänet saattanut. Häntä ympäröi piiri aseistettuja intiaaneja, jotka ylt'ympäri sytytettyjen nuotioiden valossa synkkinä tuijottivat häneen tummilla silmillään.

Kului hetki, ennenkuin hänelle selvisi, kuinka hän oli tänne joutunut; sitten muistui rajua kohtausta herraskartanon edustalla hänen mieleensä selvästi, ja sanat, jotka nuori maya-intiaani oli kuiskannut hänen korvaansa, kaikuivat taas hänen korvissaan.

Intiaanit olivat laskeneet hänet maahan, niin että hänen selkensä nojasi puuhun; tässä asennossa hän avasi silmänsä.

Hän ei ollut haavoittunut, paksu huopahattu oli suojellut päätä.

Hän harkitsi asemaansa ja huomasi olevansa vanki. Vapautta rakastavan nuorukaisen kauniille kasvoille levisi ylpeä ilme, joka oli hänelle ominainen, niin pian kuin joku häntä loukkasi tai uhkasi.

Häntä ympäröivien miesten ilmeissä ei ollut mitään vihamielistä; pikemmin saattoi nähdä jonkinlaista ihailua noilla tummilla, raaoilla kasvoilla.

Pablun hoikka vartalo, komea puku, kiiltävät ratsastussaappaat, helmikirjontainen vyö, jalopiierteiset, nyt uhmailevan ylpeät kasvot herättivät ihailua. Rosvomaisten miesten silmissä oli kaunis, komeasti puettu nuorukainen kuin jalo vesa heidän heimopuustaan.

Vanhanpuoleinen mies, jonka kasvopiirteet olivat tylyt, astui Pablun luo ja sanoi mayankielellä: "Meidän täytyy viedä sinut pois; teet hyvin, jos vaieten alistut kohtaloosi, muuten täytyy minun käyttää kovempia pakkokeinoja."

"Jos haluat minun sinua ymmärtävän, ladron [= rosvo], pitää sinun puhutella minua espanjankielellä."

"Kuinka? Etkö olekaan maya?" kysyi mies espanjaksi.

"Olen niinkin, ja saat sen kyllä vielä kokea."

"Älä uhkaile, sinä olet vallassani."

"Käytä valtaasi, rangaistusta et vältä."

"Kuka minua rankaisisi?"

"Näkymätön, iankaikkinen, joka sallii auringon paistaa, joka suunsa henkäyksellä sinut maan päältä puhalttaa."

Pablo oli huomaamattaan käyttänyt juhlallista kuvakieltä, ja hänen sanansa näyttivät vaikuttavan; useimmat miehistä ymmärsivät espanjankieltä; heidän kristinuskonsa oli vain pinnallista, he pysyivät

vielä vanhassa taikauksessaan, ja mainitessaan aurinkoa ja tuulta, jotka olennoituina nauttivat suurta arvoa mayojen jumalmailmassa, Pablo kosketteli ruskeiden kuulijainsa uskonnollisiin tunteisiin.

Hetkisen kuluttua mies sanoi jälleen: "Mitäpä puheista! Sinun täytyy seurata meitä, ja vastaisen kohtalosi määrää hän, jota me tottelemme."

Tämän jälkeen hän antoi määräyksen lähteä matkaan.

"Missä on Tenanga, Azualin poika?"

Häntä huudettiin, mutta vastausta ei kuulunut.

"Valkoiset ovat varmaankin ottaneet hänet vangiksi", sanoi joku.

"Katkokoon sitten itse siteensä, meidän täytyy lähteä."

Pablون kädet kahlittiin, hänet nostettiin muulin selkään, ja hänen jalkansa sidottiin nahkahihnalla toisiinsa muulin vatsan alle.

Mayat olivat kaikki tottuneita ratsastajia.

Jotkut olivat temmanneet kekäleitä nuotiosta ja käyttivät niitä soihtuina edellä ratsastaessaan.

Pablo asetettiin muutamien pyssyillä ja peitsillä varustautuneiden ratsastajien keskelle. Ja niin kävi kulku tummien puurivien välitse, joiden lehdillä tulikekäleitten valo aavemaisesti leikitteli, autiota tietä pitkin pohjoista kohti.

Ääneti ratsastivat mayat, ääneti oli Pablo.

Mutta hänen mielensä oli sitä enemmän kuohuksissa.

Mitä hänelle aiottiin tehdä, miksi hänet raahattiin pois ja minne? Nyt hänkin käsitti selvästi, että hyökkäys oli tarkoitannut vain häntä. Minkä vuoksi eivät intiaanit muussa tapauksessa olisi häntä surmanneet, vaan ainoastaan tainnuttaneet ja riistäneet mukaansa? Nähtävästi ei myöskään ollut hyökätty kartanon kimppuun, muuten olisivat häntä ympäröivät miehet joutuneet taisteluun tai rientäneet pakoon. Ei, häntä yksin oli haluttu, olihan varoituskin sen selvään sanonut. Mutta miksi? Miksi?

Sitten uljas ja voimakas nuorukainen alkoi suunnitella pakoa, mutta ainakin toistaiseksi se oli mahdoton.

Silloin tällöin häntä ympäröivät miehet kuiskivat keskenään; Pablون terävä korva havaitsi usein mayankieliset sanat: "Kuninkaitten jälkeläinen", ja silloin luotiin häneen kunnioittavia silmäyksiä.

Monta tuntia ratsastettuaan seurue pysähtyi kapeaan laaksoon levähtääkseen lopun yötä. Suurin osa mayoja oli jäänyt jälkeen, ja Pablون seurassa olivat vain johtaja ja tusina ratsastajia.

Hänet nostettiin varovasti satulasta, mutta sitten hänen jalkansa taas sidottiin ja hänet asetettiin istumaan nopeasti sytytetyn nuotion ääreen. Kun häneltä kysyttiin, tahtoiko hän syödä, hän vastasi myöntävästi, sillä hän ymmärsi, että hänen täytyi pysyä voimissaan. Hänen kätensä irroitettiin, ja hänelle annettiin paahdettua lihaa ja maissileipää. Joku miehistä tarjosi hänelle vettä kurpitsamaljalla lähellä olevasta lähteestä. Pablo nukkui sitten väsyneenä ja taisteli unissaan Alvaradon soturien kanssa.

Auringonnousun jälkeen hänet herätettiin. Puolet niistä miehistä, jotka olivat häntä saattaneet, oli enää jäljellä; vankina kuten tähänkin asti Pablo sitten jatkoi matkaansa. He laskeutuivat alas syvään rotkoon, jonka jyrkät kallioseinät kohosivat majesteettisina lähes tuhannen metrin korkeuteen, ja ratsastivat sitä jonkin matkaa. Sitten ohjasi johtaja heidät kapealle kalliopolulle, ja nyt alettiin kiivetä ylös huimaavan korkeata vuorensiinää. Hairahtumattoman tarkasti kapusivat sekä hevoset että muulit ylöspäin; yhä huimaavammaksi kävi kulku. Tie kulki melkein koko ajan aivan jyrkänteen reunaa. Pian näyttivät puut kuilun pohjalla vain pikkuruisilta pensailta. Vaikka Pablolta oli kädet ja jalat sidottu ja pieninkin muulin kompastus olisi syössyt hänet alas syvyyteen, ei ainoakaan lihas hänen kasvoissaan värähtänyt. Viimein he saapuivat hirvittävän rotkon partaalle; olivat tasangolla, joka kasvoi mehevää ruohoa ja puita ja rajoittui etelässä kaunispiirteisiin vuoriin.

Viehättävä näköala levisi siinä silmien eteen. Pablo ei koskaan ollut käynyt muualla kuin del Rocan lähitienoilla eikä siis tuntenut isänmaansa hämmästyttävää kauneutta ja luontoa, jossa yhtyivät eri ilmanalojen ominaispiirteet.

Rannikoilla ja syvemmissä laaksoissa vallitsi troopillinen ilmanala ja kuuman vyöhykkeen uhkea kasvullisuus; kukkuloilla taas kohosi pohjolan kuusi taivasta kohti, ja jäiset tuulet puhalsivat kulkijan

ympäriällä pakottaen hänet kietoutumaan villavaippaansa. Savuavat ja aika ajoin purkautuvat tulivuoret, jotka yhä vielä olivat asukkaiden kauhuna, todistivat maanlaadun tuliperäisestä toiminnasta, joka muinoin oli vuoria nostellut.

Ratsastajaparvi lähti nelistämään, ja pian oli taas kuljettu muutama legua [= 5,5 km] ihanaa seutua.

Toisen kuilun reunalla, joka synkkänä ja kauhistuttavana avautui heidän jalkainsa juuressa, pysähdyttiin. Johtaja vaihtoi väkensä kanssa muutamia sanoja, joita Pablo ei ymmärtänyt; sitten alettiin laskeutua alas kapeata kalliopolkua. Johtajan käskystä Pablo ratsasti lähinnä viimeisenä, takanaan synkeännäköinen mies pitkä peitsi kädessään. Pablon mieleen johtuivat sanat, jotka hänelle vieras del Rocassa oli kuiskannut: "Pelasta itsesi, sinua uhkaa kuolema", ja hän ajatteli viimeisen hetkensä tulleen. Takana ratsastavan miehen tarvitsi vain töytäistä muulia, ja silloin sekä Pablo että muuli syöksyisivät pohjattomaan syvyyteen. Hän ei ymmärtänyt, miksi häntä, maan vanhojen kuningasten jälkeläistä, vainottiin; hän tunsu vain, että hänen henkensä oli vaarassa.

Hän rukoili, kuten häntä oli opetettu, Jumalalta apua ja alistui sitten intiaanin koko tyyneydellä kohtaloonsa.

Kun he olivat kulkeneet noin satakunta metriä tätä huimaavaa polkua, he saapuivat tien vaarallisimmalle kohdalle. Kapealla polulla, jonka vasemmalla puolen oli taivasta tavoitteleva jyrkkä vuorensinä, oikealla äkkisyvä, kammottava kuilu, täytyi ratsastajain kiertää kallionulkonema. Eläimetkin tuntuivat ymmärtävän aseman vaarallisuuden, sillä ne korskuivat peloissaan.

Hitaasti olivat edellä ratsastajat kääntyneet kallionkielekkeen taakse, joka kätki heidät jäljessä tulijoilta.

Nyt Pablokin lähestyi vaarallista paikkaa. Hän ei voinut nähdä, kuinka ratsastaja hänen takanaan kohotti peistä iskuun; hän kuuli vain kimeän kiljahduksen, kun ratsu ja mies syöksyivät hirvittävään kuiluun. Ylhäältä alas vyörynyt kivi oli raskaasti sattunut hevosen päähän, se horjahti ja syöksyi alas ratsastajineen.

Kaikki olivat kuulleet hätähuudon, mutta kukaan ei voinut kääntyä. Muuli, jolla Pablo ratsasti, jäi vavisten seisomaan, ja nuorukainen luuli jo viimeisen hetkensä tulleen. Mutta ponnistaen uljaan sydämensä kaikki voimat hän kuiskasi hyväily sanoja: "*Anda hermosa! Anda dulce!* Astu kauniisti! Astu hiljaa!" Ja rauhoittuneena kantoi muuli hänet turvallisesti kuolemankaarteeseen ympäri.

Yhä eteenpäin kierteli polku kuilun reunaan pitkin, ja toisella puolella kohosi vuorensinä. Ei kukaan uskaltanut vielääkään kääntyä satulassaan. Viimein johtaja saapui alas ja käänsi katseensa toisiin, jotka hitaasti seurasivat jäljestä. Pablo huomasi, että miehen kasvoille levisi intiaanille sangen harvinainen kauhun ilme, kun hänen silmänsä kohtasivat nuorukaisen ja tyhjän paikan hänen takanaan.

Silloin vasta toisetkin huomasivat, että äkkikuolema oli temmannut heidän toverinsa, mutta heidän piirteensä eivät ilmaisseet muuta tunnetta kuin kunnioittavaa kammoa, jolla he katselivat Pabloa. Sitten eräs heistä kääntyi johtajan puoleen ja sanoi: "Sinulla oli paha mielessä häntä kohtaan, Zabualgat, mutta sinä näet, että näkymättömät suojelevat kuningasten jälkeläistä ja rankaisevat sitä, joka on kohottanut kätensä häntä vastaan. Minä en enää seuraa sinua, jos pojalle mielittää mitään pahaa!"

"Sinä puhut hulluja sanoja. Kuka mieltii pahoja? Chamulpo on käskenyt tuoda hänet valkoihoisten luota, hän määrää, mitä tapahtuu. Ole vaiti nyt, hän saattaisi ymmärtää meitä."

Pablo ymmärsi häntä todella. Hän tiesi nyt, että kuolema oli astunut aivan hänen sivuitsensa, ja kiitti Jumalaa hartaasti. Vaiti ollen jatkettiin matkaa ja saavuttiin vähän ajan kuluttua leveämmälle tielle, joka vei ylöspäin. Harjanteelle tultua hevoset taas kannustettiin juoksuun, kunnes saavuttiin metsään, jossa kasvoi tiheätä viidakkoa korkearunkoisten puitten välissä.

Täällä he kohtasivat ratsastajan, joka näytti tuovan joukon johtajalle jonkin sanan ja sen tehtyään jälleen poistui.

"Meidän täytyy odottaa", sanoi johtaja, "hän ei ole siellä."

Autiossa, ränsistyneessä majassa levähtiin, ja vasta myöhään seuraavana aamuna jatkettiin hitaasti matkaa.

Pablo huomasi tällä aikaa, etteivät kaikki hänen saattajansa olleet mayoja. Taaskin vietettiin yö metsässä. Pabloa vartioitiin yhä ankarasti; nuorukaisen olisi ollut aivan mahdotonta yrittääkään pakoon.

Pablo pelkäsi, että luoti tai puukonisku lopettaisi hänen elämänsä ennen pitkää; mutta sama mies, joka oli häntä puolustanut johtajan edessä, pysyi koko ajan hänen läheisyydessään luultavasti häntä

suojellakseen.

Synkän metsän siimeksestä he saapuivat pienelle viljellylle tasangolle, jolla puutarhojen ja vainioiden välillä kohosi joitakin intiaanasuntoja.

Erään suuremman talon lähellä majaili aseistettuja intiaaneja, ratsu- ja jalkamiehiä.

Pablon täytyi saattajineen odottaa metsänreunassa, sillä aikaa kuin johtaja ratsasti talolle, laskeutui hevosen selästä ja astui sisään.

Häntä oli nähtävästi odotettu, sillä karkea ääni tervehti häntä seuraavin sanoin: "Sinä viivyt kauan, Zabualga."

Mies seisoi Chamulpon, maya-kansan lähinnä mahtavimman miehen edessä.

"Oli mahdotonta päästä aikaisemmin, kazike."

Lyhyesti hän kertoi Pablon vangitsemisen.

"Toivottavasti ei nuorelle miehelle ole mitään onnettomuutta tapahtunut?" kysyi Chamulpo ja loi mieheen väijyvän katseen.

"Ei", vastasi toinen tuokion kuluttua. "Näkymättömien nuoli kohtasi Pantepua hänen sijastaan. Poika odottaa ulkona."

Kazike säpsähti huomattavasti, mutta heti sen jälkeen kuvastui hänen kasvoillaan raivo.

"Oletko mieletön, kun tuot hänet minulle? Eikö sinulla ollut veistä kourassasi?"

"En uskaltanut, kazike, enkä", hän lisäsi rohkeammin, "tahtonutkaan. Ei kukaan maya ole kohottava kättään häntä vastaan, näkymättömät ovat hänen puolellaan."

"Väki tietää siis, kuka hän on?"

"Kyllä."

"Sinä olet sen ilmaissut, roisto."

"En, en tiedä, keneltä he ovat sen saaneet kuulla."

"Onko hänellä merkki?"

"Hänellä on kuningasten merkki, minä näin sen, kun hän oli tainnoksissa."

Pitkin askelin astui kazike edestakaisin.

"Hänen täytyy hävitä", sanoi hän sitten, "hän käy vaaralliseksi, jos Arana saa hänestä tietää."

"Ole varovainen, mayat kantavat sydämessään kuninkaansa sukua."

Kazike päästi kirouksen. "Tuo poika tänne, minä tahdon hänet nähdä. Käske sotamiesten marssia pois ja poistu sinäkin seuralaisinesi heti, kun nulikka on luonani."

"Kuten käsket, mutta — ole varovainen, herra."

Näin sanoen hän lähti ulos sotamiesten luo.

Pablo näki, miten sotamiehet äkkiä hälytettiin liikkeelle ja marssivat pois. Kun he olivat kadonneet metsään, vietiin Pablo taloon. Sisällä päästi johtaja hänen jalkansa siteistä ja saattoi hänet päällikön huoneeseen.

Pablo näki edessään kookkaan, vantteran miehen, jonka ruskeat kasvot ilmaisivat kovuutta ja julmuutta. Uhkaavasti loi tämä jo vanhanpuoleinen mies katseensa Pabloon, joka levollisena seisoi hänen edessään. Miehen ulkonäössä oli jotakin peloittavaa ja samalla hullunkurista. Vaikka hän olikin pukeutunut pumpulipaitaan ja housuihin, kuten vakinaisille asuinpaikoille asettuneet intiaanit, vaikka hänen jalkansa pistivät esiin kömpelöistä kengistä, oli hän kuitenkin kiskonut leveille hartioilleen kauhtuneen asetakin, joka oli hänelle ahdas eikä mennyt kiinni rinnan kohdalta. Elleivät kasvot olisi olleet niin kauhua herättävät, olisi mies huolimatta raskaasta ratsumiekasta, joka riippui hänen vyöllään, saanut Pablon hilpeästi nauramaan; mutta Chamulpon julma, tiikerimäinen katse oli omiaan tappamaan kaiken sopimattoman hilpeyden oireet. Kasvot olivat rumat ja muodottomat, mutta niissä oli

kesytöntä tarmoa, joka vaikutti miltei pelättävältä. Mutta Pablo, jonka sydämessä kiehui viha hänen osakseen tulleen kohtelun takia, katseli pelkoa tuntematta uhmaten häneen.

"Kuka sinä olet?" kysyi mies hetkisen kuluttua karkealla äänellä.

Levollisesti vastasi nuorukainen: "Sinä tiedät sen paremmin kuin minä."

"Minä irroitan kyllä kielesi siteet, sinä pöllö, sinä."

Ylenkatseellisesti Pablo kohautti olkapäitään.

"Uskallatko sinä käyttäytyä edessäni tuolla tavoin? Tiedätkö, kuka minä olen?"

"Arvattavasti rosvo ja rosvoliiton jefé [= päällikkö]."

"Roisto!" Ja mies tempasi miekan huotrastaan; mutta nähdessään Pablون säihkyvät silmät hän antoi kätensä vaipua.

"Mistä syystä annoit rosvojesi ryöstää minut kodistani ja kuljettaa minut tänne?"

"Oi, minä halusin tutustua sinuun, koska olin kuullut sinusta niin paljon hyvää", vastasi mies ivallisesti.

"Toivon, että saat sitä katua."

"Niinkö arvelet? Luuletko siitä paljon vaivaa koituvan, jos annan miesteni leikata kurkkusi poikki?"

"Pyh, sitä et uskalla."

"En uskalla?" vastasi Chamulpo ällistyneenä. "Sinä et tiedä, kenen edessä seisot."

"Minä sanoin sinulle jo, että tiedän sen, mutta orja ei rankaisematta vuodata kuninkaitten verta."

Kuullessaan nämä ylpeät, ylenkatseelliset sanat tuijotti kazike nuorukaiseen kuin pelästynyt villieläin. Taaskin hän tarttui miekkaan, mutta tälläkin kertaa hallitsi häntä pojan katse, joka näytti tunkevan mayapäällikkön sisimpään.

"Kuka sinä luulet olevasi, nulikka?" ärjyi hän käheästi.

"Sen suvun jälkeläinen, jonka jalkapohjia sinun esi-isäsi nöyrinä suutelivat", vastasi Pablo samaan sävyyn kuin ennenkin.

"Oh, sinä luulet tietäväsi —? Sitä pahempi sinulle. Haa, käärme on vaarallisempi kuin luulinkaan", sanoi hän kuin itsekseen. "Saadaanpa nähdä, suojelevatko näkymättömät sinua neekereiltäkin."

Hän töytäisi miekkansa lattiaan, ja sisään astui heti sen jälkeen vanha neekeri, jonka koko ruumis tuntui olevan pelkkiä luita ja jänteitä; siitä huolimatta hän näytti sangen voimakkaalta. Musta mies loi väsyneet silmänsä tulehtuneitten luomien alta intiaanipäällikköön ja kysyi:

"Mitä käsket?"

"Missä on Chimal?"

"Ulkopuolella, herra."

"Ovatko sotamiehet poissa?"

"Kaikki, paitsi henkivartijat."

"Hyvä, tule tänne."

Neekeri astui aivan hänen viereensä, ja kazike kuiskasi hänen korvaansa sanoja, joita Pablo, niin tarkkaan kuin ponnistikin kuuluaan, ei voinut erottaa.

"Hyvä, herra", sanoi tähän neekeri irvistäen niin, että hänen kurttuiset kasvonsa kävivät entistään rumemmiksi, "se tapahtuu."

Chamulpo lähti huoneesta, vielä lähtiessään luoden Pabloon veristä vihaa uhkuvan katseen. Heti sen jälkeen hän kuului ratsastavan pois.

Jäätyään Pablون kanssa kahden neekeri tarkasti nuorukaista tuokion kiireestä kantapäähän ja vihelsi sitten. Samassa astui huoneeseen vanha yksisilmäinen intiaani, maan tapaan pukeutuneena paitaan ja

housuihin. Ei tämänkään miehen ulkonäkö herättänyt luottamusta. Hän loi ainoan silmänsä, joka ukon iästä huolimatta yhä säihkyi, tutkivasti Pabloon; mutta tämä ei näyttänyt huomaavan kummankaan kätyrin katseita. Hän oli yhtä levollinen ja tyyni kuin ennenkin.

Intiaani nyökkäsi päätään itsekseen ja kääntyi sitten neekerin puoleen. "Mikäs on, Abraham?" hän kysyi espanjankielellä.

"Tämän kananpoikasen on kazike uskonut huostaamme", kuului neekerin vastaus. "Vie hänet kellariin, don Chimal, ja telkeä hänet sinne lujasti; hän on kallisarvoinen poika, hoida häntä hyvin."

Intiaani loi uudestaan silmänsä Pabloon, joka liikkumattomana seisoi hänen edessään, kädet yhä sidottuina, ja sanoi sitten: "Seuraa minua."

Pablo tiesi, että kaikki vastustus oli turhaa, ja seurasi häntä levollisesti ulos.

Kun ovi oli sulkeutunut heidän jälkeensä, nauroi neekeri ilkeätä, rumaa naurua.

"Et kauan pyristele, kukkoseni."

Sitten hän meni hitaasti toisten jälkeen.

VIIDES LUKU

Kreivi.

Zambo [= neekerin ja intiaanin jälkeläinen] Sarmienton hallitusta vastaan nostama kapina oli jo levinnyt laajalle silloin, kun del Rocassa saatiin siitä tietää. Tämä johtui siitä, että kulkuyhteydet maassa ylimalkaan olivat huonolla kannalla; sadeaikoina saattoivat äyräittänsä yli paisuneet vuoripurot päiväkausiksi ehkäistä kaiken liikenteen.

Kuten del Rocassa oli otaksuttu, kutsui hallitus sotajoukon johtajaksi vanhan kenraali Lerman, ainoan miehen, joka menestyksellisesti saattoi vastustaa kapinallisia. Velvollisuudentunnosta hän lähti hiljaisesta maapaikastaan pääkaupunkiin asettuakseen hallituksen sotajoukon johtoon. Kenraali oli hyvin suosittu sekä kaupunkien porvarien että maalaisväestön keskuudessa; rosvo- ja murhaajajoukko, joka parhaillaan koetti tuhota heikkoa valtiota, sitävastoin pelkäsi häntä.

Kenraali de Lerma, joka kuului maan vanhimpiin ja ylhäisimpiin sukuihin, oli kieltäytynyt espanjalaisen grandin arvosta ja kreivin arvonimestä; hän eleli Guatemalassa, jossa oli syntynytkin, tavallisena yksinkertaisena kansalaisena. Tästä huolimatta häntä kuitenkin yleisesti sanottiin kreiviksi.

Vanha herra istui ilmvassa puutarhahuoneessa, joka oli torille päin, ja kirjoitti. Etuhuoneessa odottivat upseerit ja ulkona käskyläiset hänen määräyksiään.

Muuan adjutantti astui sisään.

"Mikä on?" kysyi kreivi.

"Señor Callego käskee kysymään, suvaitseeko teidän armonne —?"

"Kuka?" kysyi vanha herra ja loi silmänsä papereistaan.

"Señor Callego", toisti upseeri.

"Oh, mikä yllätys! Tulkoon sisään."

Ja huoneeseen astui vanha herra, jonka ryhti oli vielä suora.

"Oi, ei, *caro amigo mio*, sydämellisesti tervetullut! Tällainen ilo — oi don Fernando, sinä olet niin tervetullut!" Hän syleili tulijaa hellästi.

"Niin toivon, ukkoseni", sanoi vieras, joka vastasi tervehdykseen yhtä sydämellisesti. "Tässä minut nyt saat, ja jos minua vielä voit johonkin käyttää, olen valmis. Niin kauan kuin jäseneni vielä pysyvät koossa, tahdon palvella isänmaatani."

"Oi, sinä tulet erittäin sopivaan aikaan. Minä tarvitsen järjestyskykyäsi ja vielä tänä päivänä aion presidentille ehdottaa sinua yleisesikunnan päälliköksi."

"Aseta minut vain, minne tahdot, voimani ja elämäni kuuluvat isänmaalle."

"Mistä tulet nyt, Fernando?"

"Suoraa päätä Meksikosta. Kun kuulin kapinasta, lähdin heti matkaan tarjoutuakseni Guatemalan palvelukseen. Saavuin myöhemmin, kuin olin aikonut; minun täytyi näet matkustaa maitse, koska ajoissa sain tietää kapinallisten pitävän satamaa hallussaan."

"Valitettavasti."

"Me valloitamme sen takaisin, Carlos."

"Sitä toivon."

"Me olemme niin usein taistelleet rinnatusten ja yhdessä karkoittaneet tasavallan viholliset, ettei voitto tälläkään kertaa voi olla lippuamme seuraamatta."

"Suokoot sen pyhimykset."

"Miten ovat asiat?"

"Huonosti, ystävä, meillä ei ole aseita eikä rahoja. Ennen poljimme armeijoja maasta, Fernando; voimemekohan nyt vielä vanhuksinakin sen tehdä? Minä olen velvollisuutta totellen jättänyt yksinäisyyteni, seurannut presidentin käskyä ja ottanut ylijohdon. Mutta mitä voi päällikkö ilman sotaväkeä?"

"Entä Sarmiento?"

"Hänen puolellaan ovat kaikki tyytymättömät, kaikki maantierosvot ja värilliset. Hän elää murhista ja rosvoamisesta, ja hänen valtansa lisääntyy lisääntymistään. Viimeisten sanomain mukaan hän on jo saapunut Rio de la Pasionille ja varustautuu marssimaan pääkaupunkia kohti. Olen lähettänyt koko sotavoiman häntä vastaan ehkäistäkseni hänen kulkuaan. Mutta ellen saa lisäjoukkoja eteläisistä maakunnista, ellei San Salvador tue meitä rahalla ja aseilla ja mikäli mahdollista väellä, näkee hän ennen pitkää tuomiokirkkomme tornit, ja meidän on pakko vetäytyä vuorille."

"Meidän asemamme ei siis ole kehuttava."

"Valitettavasti ei."

"Entä millä kannalla ovat mayat?"

"Meikäläiset mayat ovat tätä nykyä suuressa määrin kavalan Chamulpon vaikutuksen alaisia — sinähän muistat hänet vielä? — ja hän odottaa mielihyvin, mihin suuntaan kansalaissota kääntyy, yhtyäkseen lopuksi siihen puolueeseen, joka tuon intiaaniveijarin mielestä tuottaa suurimmat edut."

"Olisi hyvä voittaa hänet puolelleen."

"Hänen kanssaan on ryhdytty neuvotteluihin. Miehellä on suuri vaikutusvalta heimolaisiinsa, ja hän voi hyvin helposti antaa meille kolmetuhatta urhoollista soturia; mutta hän asettaa ehtoja, joihin emme voi suostua järkähdyttämättä valtion perustuksia."

"Ja millä kannalla ovat mayat Yucatanissa?"

"Toistaiseksi ei ole mitään merkkejä siitä, että he ryhtyisivät taisteluun; mutta epäilemättä koettaa Chamulpo parhaansa saadakseen apua tältä sotaiselta heimolta, joka niin pontevasti julisti olevansa riippumaton Meksikosta. Jos Chamulpolla on käskettävinsä parikin tuhatta näitä uljaita ja harjaantuneita satureita, on hän määrääjänä Guatemalassa. Ja silloin on pelättävissä, että menetämme kaikki, mitä voitimme karkoittaessamme espanjalaiset."

"Tunnetko Aranan, kenraalin?"

"Vain kuulopuheelta."

"Minä olen tuntenut hänet jo vuosikausia, hän on älykäs ja kelpo mies. Matkallani tapasin hänet, ja me keskustelimme maan oloista. Hän vihaa ja halveksii Chamulpoa, mutta tuntee miehen vaikutusvoiman heimolaisiinsa ja pelkää sitä. Olen muuten saanut Yucatanissa oleskellessani paljon selvemmän käsityksen maya-kansojen oloista, kuin mitä minulle ennen oli mahdollista. Yucatanissa on heillä sananvalta, ja Meksikon hallituksella on tuskin minkäänlaista vaikutusvoimaa heihin."

Chamulpolla, sanoi Arana, joka jyrkästi vastustaa yucatanilaisten sekaantumista meidän asioihimme, on suuri vaikutus sukuperänsä kautta mayoihin, jotka yhä vielä hartaan kunnioittavasti muistelevat menneisyyttään. Niinpä he sitkeän uskollisina kunnioittavat muinaisen hallitsijasukunsa jälkeläisiä. Tämä suku on suoraan alenevassa polvessa kuollut muutamia vuosia sitten; mutta Chamulpo kerskuu, en tiedä, syylläkö vai syyttä, olevansa kuningashuoneen sukua, ja tämä suo hänelle tyhmän, taikauskaisen kansan silmissä arvoa ja valtaa. Tuo ruskea veijari on kavala ja häikäilemätön ja suunnattoman kunnianhimoinen. Arana vakuutti tekevänsä kaikki, mitä suinkin voi, estääkseen Yucatanin mayoja yhtymästä taisteluun, joka hänen mielestään tuottaisi vain turhaa verenvuodatusta hänen heimolaisilleen; mutta hän ei kykene vastustamaan Chamulpon vaikutusvaltaa."

"Tuo Chamulpo on oikea pääalurus, tunnen hänet kyllä. Lahjakas ja rohkea hän kyllä on; mutta voi maata ja ennen kaikkea valkoihoisia, jos hän pääsee valtaan! Hän tulee vuodattamaan verta virtoihaan. Oli hauska kuulla, mitä Aranasta kerroit; tekisipä mieleni kirjoittaa hänelle neuvotellakseni maan tilasta."

"Tee se, Carlos, hän on kunnioitettava mies ja on varmaankin hyvillään saadessaan jonkin omakätisen rivin kreiviltä, Doloresin ja Chinajan taistelujen voittajalta. Kirje tapaa hänet maatilallaan pohjoisessa."

"Minä kirjoitan. Mutta jättäkäämme nyt täksi päivää valtiolliset asiat. En voi sanoa, Fernando, kuinka iloinen olen tavatessani sinut taas pitkän eron jälkeen. Sinä olet ulkomuodoltasi varsin vähän muuttunut; sydämesi on yhä sama, sen tiedän kyllä. Hyvä, että saavuit nyt, kun maa on hädässä."

"Mehän olimme ystäviä nuoruuden ajoilta asti, Carlos, ja olemme vieläkin."

"Olemme vieläkin", toisti Lerma ojentaen kätensä ystävälle.

"Sinä olet kai elänyt hiljaisuudessa maatilallasi kaikki nämä vuodet?"

"Mitäpä muutakaan! Minä kukistin vallankumouksen, järjestin olot silloin, kun viisitoista vuotta sitten tuo kurja mestitsi tarttui aseisiin, ja palasin sitten yksinäisyyteen. Mitä oli minulla, onnettomalla, tekemistä ihmisten joukossa?"

"Olen surrut kanssasi, Carlos, mutta aika parantaa kaikki haavat."

"Ei näitä", sanoi kreivi surumielisesti. "Mercedestyttäreni oli kaikkeni, hän oli ainoa lapseni, elämäkumppanini kuva, jonka niin varhain kadotin, hän oli ylin onneni maailmassa. Oi kuinka iloisia olimme, Mercedes ja minä, kun hän sai pienen tyttären! Sitten puhkesi kapina. Diego pakeni rakkaineen ja saapui onnellisesti Meksikoon. Kun olot olivat järjestetyt ja kapinalliset kukistetut, kutsuin hänet takaisin. Silloin täytyi hänen lähteä tuolle onnettomalle Englanninmatkalleen, ja sitten — sinähän tiedät kauhean lopun, Fernando. Tuon kuolinsanomman jälkeen on elämänonneni lopussa; päiväni ovat kuluneet hiljaisessa murheessa, kunnes isänmaa jälleen tarvitsi minua."

Callego katsoi häneen kummastuneena. "Mitä Englannin-matkaa sinä tarkoitat?"

"Lasteni viimeistä matkaa!"

"Englantiin —?"

"Niin, Diego aikoi siellä ryhtyä neuvotteluihin meidän puolestamme ja ostaa meille aseita. Mutta laivasta ei koskaan sen jälkeen ole kuultu mitään."

"Donna Mercedes ja don Diego astuivat Acapulcossa ranskalaiseen sotapriikiin purjehtiakseen San Joséhen."

"Mitä sanotkaan?" huudahti kreivi hämmästyneenä.

"Don Diego aikoi kyllä Englantiin, sen tiedän; mutta viime hetkellä hän luopui aiikestaan ja lähti San Joséhen päästäkseen nopeammin taistelutanterelle."

"Mitä puhut, Fernando? Kuinka sen tiedät?"

"Minä saatoin hänet ja hänen perheensä laivaan ja heitin heille siellä hyvästi. Näen yhä vielä suloisen Mercedes-tyttäresi ja hänen viehättävän pikku tyttönsä edessäni. Hän oli niin iloinen saadessaan palata luoksesi. Vasta pari vuotta myöhemmin sain kuulla, ettei laiva milloinkaan ollut saapunut San Joséhen satamaan."

Lerma oli kalvennut kuullessaan ystävänsä puhuvan tyttärestä, joka oli ollut hänelle niin sanomattoman rakas.

"Astunut Acapulcossa laivaan?"

"Suo anteeksi, Carlos, että kosketin sydämesi vielä avoimeen haavaan; mutta asia on, kuten olen sanonut."

"Ja sinä olet viimeinen elossa olevista, joka olet tyttäreni nähnyt?"

"Poistuin laivasta vasta sitten, kun ankkuri jo oli nostettu."

Kotvasen kuluttua vanha kenraali sanoi liikuttuneena: "Niin on siis Tyyni valtameri tullut heidän haudakseen; rauha heidän sieluilleen. Minä en tietänyt siitä mitään. Jos Diego onkin minulle kirjoittanut matka-aikeensa muutoksesta, ei kirje ole koskaan minulle saapunut."

"Mikä ei ollut kummallista niinä aikoina."

"Mercedes-tyttäreni, Mariquitani!"

Don Fernando katkaisi hiljaisuuden vasta hetkisen kuluttua.

"Perheesi on suuri, Carlos."

"Niin, siihen kuuluvat kaikki guatemalalaiset."

"Sitä en tarkoittanut."

"Tiedän sen, mutta rakkaat sukulaiseni ovat kiittämättömiä ja vaativat omaisuuttani."

"Ystävä raukka — sisaresi poika?"

"On kuollut."

"Mutta eikö hänellä ollut toiveita herättävä poika? Muistan hänet vielä hämärästi."

"Niin, toiveita herättävä; minullakin oli hänestä suuria toiveita, kunnes huomasin, että hän oli tunnoton veitikka, joka kykeni mihin tekoihin tahansa. Enpä ollenkaan ihmettelisi, vaikkapa hän asettuisi kapinallisten puolelle, jos hän vain luulee sillä jotakin voittavansa. Epäilemättä hän laskee kärsimättömästi päiviä, jotka minulle vielä ovat suodut, ja lyhentäisi niitä mielellään, jos vain voisi. Mutta hänen pettymyksensä kuolemani jälkeen on oleva suuri. Ei enää hänestä."

Molemmat vanhat ystävät juttelivat vielä kauan niitä näitä, keskustelivat maassa vallitsevasta tilasta ja armeijasta. Señor de Callego oli juuri poistumaisillaan, kun adjutantti astui sisään ilmoittaen Señor de Mendezin. Kuullessaan tämän nimen Lerma ponnahti pystyyn, ja hänen kasvonsa synkistyivät. Hetkisen aikaa hän viivytteli vastaustaan, mutta sanoi sitten: "Tulkoon sisään." Upseeri meni.

"Jää, Fernando, niin saat nähdä sukulaiseni."

Señor de Callego vetäytyi huoneen perälle, kun Luis de Mendez astui sisään. Nuori mies tervehti liioitellun kohteliaasti.

Kenraalin kasvoille levisi vastenmielisyyden sekainen vakavuus, ja silmäys, jonka hän loi sisarensa pojanpoikaan, ei ollut erittäin suopea.

"Mikä suo minulle tämän aivan arvaamattoman kunnian, don Luis?"

"Ensi sijassa halu saada osoittaa kunnioitustani kalliille isosedälleni ja toiseksi isänmaata uhkaava vaara. Saatuaani kuulla, että olit asettunut sotajoukon johtoon, riensin heti tarjoamaan sinulle käsivarttani."

"Varsin ylevästi tehty, rakas sukulaiseni; toivottavasti tuot myöskin hädänalaiselle valtiolle jonkin verran rahaa ja joukon täysin varustettuja sotureita."

Liukkaan kohteliaasti vastasi Mendez: "Tiedäthän, rakas isosetäni, kuinka harvinaista raha nykyään maassa on; omaisuuteni on kuitenkin kokonaan valtion käytettävissä. Sotamiehiä en myöskään voinut valitettavasti tuoda, sillä vaqueroihini en voi luottaa, ja intiaanit ovat mahdottomia."

"Joten sinä siis tuot vain arvoisan itsesi isänmaan käytettäväksi."

"Enempää en toistaiseksi voi tarjota."

"Ilmoittaudu siis eversti Lopezille ja astu lancerorykmentin riveihin, joka juuri on muodostettu."

"Annat kai minulle oman eskadroonan?"

"Upseereiksi voin nimittää vain kokeneita sotureita; hanki itsellesi tämä arvo uskollisella, uhrautuvalla palveluksella."

Tuokion välähti nuorukaisen silmissä vihan liekki, mutta sitten hän heti loi katseensa maahan ja lausui hyvin teeskentelevän surullisesti: "Luis de Mendezin täytyy siis taistella halpana rivimiehenä?"

"Niin tekee moni muu jalosukuinen nuorukainen. Sinusta itsestäsi riippuu, miten pian saavutat kapteenin arvon. Päälliköiksi tarvitsen kokeneita sotureita."

"Oi rakas isosetä, sinä et kohtele minua leppeästi."

"Siksikö, etten heti paikalla koroita sinua everstiksi? Opi ensin, osoita mihin kelpaat, silloin olet kyllä ylenevä. Minua ilahduttaisi, jos saisin kuulla sinun kunnostautuvan taistelussa. Eversti Lopezin tapaant Antiguassa."

Kreivi nyökkäsi jäähyväisiksi kevyesti päättään. Mendez, jonka katse ei voinut peittää kiihkeätä suuttumusta, kumarsi ja poistui.

Kulmat kurtussa istui kenraali paikallaan.

Silloin sanoi Callego: "Etköhän ollut vähän liian ankara sisaresi pojanpoikaa kohtaan, Carlos?"

"Toivoisinpa melkein sinun olevan oikeassa", vastasi Lerma. "Vanhempain kuoltua otin orpopojan luokseni kasvattaakseni tulevan perijäni oman mieleni mukaan. Suureksi surukseni huomasin hänessä koko joukon huonoja ominaisuuksia. Minä koetin kehittää häntä jaloksi mieheksi ja hillitä hänen huonoja taipumuksiaan; hän oppi teeskentelemään. Poika oli epärehellinen, rahanhimoinen, julma ja pelkuri. Hän kiusasi väkeäni, tuhlassi vastaisen perintönsä tiliin suunnattomia summia, jotka minun täytyi maksaa. Sen ohessa tuo sydämetön lurjus, kuten omin korvin kuulin, pilkkasi syvää suruani. Vielä enemmän kuin tämä hänen tunnottomuutensa loukkasi minua hänen käytöksensä kerran eräällä metsästysretkellä. Muuan haavoittunut jaguaari syöksyi raivokkaana kimppuuni ja heitti minut maahan. Poika seiso vieressäni — näen vieläkin pirullisen ilon hänen silmissään — eikä kohottanut sormeakaan minua auttaakseen. Ellei vanha Pepeni samassa olisi hyökännyt avukseni surmaten pedon puukollaan, olisin heittänyt henkeni jaguaarin kynsissä. Kelpo sukulaiseni väitti sitten jäljestäpäin olleensa niin kauhuissaan tähteni, että oli aivan kangistunut. Mutta minä tiesin kylliksi. Koska hän odottamatta oli perinyt maatilan rannikolla, muutti hän sinne, ennenkuin minä ennätin ajaa hänet talostani pois. Sellainen on tämä nuorukainen."

"Vahinko, vahinko. Hänen ulkomuotonsa ei ole vastenmielinen."

"Niin, myrkkykäärmeellä on välkkyvä nahka. Hän käyttää nyt tilaisuutta hyväkseen ja lähentelee minua saadakseen nähdä, kuinka paljon lähemmäksi hautaa olen joutunut, ja näytelläkseen isänmaanystävän osaa; valitettavasti tunnen hänet liian hyvin."

"Surullista, että sinulla on niin ikäviä kokemuksia ihmisen suhteen, joka kuitenkin on läheinen sukulaisesi."

"Niin on. Mutta kyllin tästä, Fernando, onhan meillä muutakin ajattelemista."

Sillä aikaa kuin molemmat vanhukset näin puhelivat, seiso Luis de Mendez vihan vääristämin kasvoin pimeässä eteisessä.

"Silläkö lailla minut vastaanotat, sinä vanha äijärähjä! Sitä saat katua! Onneksi ei tuo hellä isosetäni kuitenkaan voi estää minua perimästä omaisuuttaan."

Hän astui ulos, huusi peoniaan ja ratsasti hänen seurassaan pois, ei kuitenkaan Antiguaan.

Hetkisen kuluttua saapui näännyksiin ajetun hevosen selässä muuan lancero kenraalin asunnolle.

Hänet opastettiin huoneeseen, jossa Callegokin vielä oli.

"Mikä on?"

Sotamies ojensi paperilipun.

"Eilen Fleaguran luona hyökkäsi suuri ylivoima kimppuumme, ja taisteltuumme kolme tuntia kiivaasti täytyi meidän peräytyä. Tappiot ovat suuret. Minä koetan puolustaa Colinon solia, mutta tarvitsen välttämättä apuväkeä.

Minas."

Ääneti ojensi Lerma onnettomuuden sanoman ystävälleen.

"Olitko mukana taistelussa, mies?" kysyi hän sotamieheltä.

"Palveluksessanne, teidän armonne."

"Mistä johtuu, että juoksitte pakoon noita kapinallisia lurjuksia?"

"Me emme juosseet pakoon, kenraali", vastasi sotamies tuimasti, "me taistelimme uljaasti, kunnes kapinalliset saartoivat heidät kolmelta puolelta. Silloin me hitaasti peräydyimme, ja eversti Minas lähetti minut tuomaan sanaa teidän armollenne."

"Hyvä, poikani", sanoi kenraali suopeasti, "ota tämä kultaraha", hän ojensi miehelle puolen unssinkolikon, jonka arpinen soturi myhäillen pisti taskuunsa, "ja levähdä nyt, olet arvattavasti ratsastanut kiivaasti".

"Tuhannet kiitokset, teidän armonne", vastasi mies ja poistui huoneesta kunniaa tehden.

"Tuho lähenee", sanoi kenraali synkkänä. "Minas on rautainen soturi, ja vaikeata on saada häntä perääntymään. Tule illalla taas luokseni, Fernando, minä jakelen muutamia käskyjä ja lähdän sitten presidentin luo. Näkemiin, Fernando."

Señor Callegon lähdettyä astuivat huoneeseen päivystävät adjutantit, joille kenraali antoi käskynsä. Nopeat lähetit lähtivät viemään niitä määräpaikkoihinsa.

KUODES LUKU

Pako.

Yksisilmäinen intiaani kuljetti Pablon ensin portaita alas ja sitten jonkin matkaa pitkin himmeästi valaistua käytävää. Viimein intiaani seisahtui raskaan puuoven eteen ja tuijotti ainoalla silmällään Pabloon, joka levollisesti kesti hänen katseensa.

Sitten intiaani nyökkäsi aivan kuin osoittaakseen, että hänen tutkiva katseensa oli löytänyt, mitä etsi, ja sanoi matalalla äänellä: "Rukoile näkymättömiä, minä en voi mitään tehdä."

Hän avasi oven, antoi Pablon astua sisään ja sulki sen jälleen. Pablo tunsu joutuneensa mahtavan, häikäilemättömän ja julman miehen käsiin, joka hankki hänelle pahaa. Sekä neekerin että yksisilmäisen intiaanin käytös ennusti pahaa: viimeksimainitun sanat olivat tosin hyvässä tarkoituksessa lausutut, mutta ne kajahtivat Pablon korvissa kuin kuolinkellot. Kuitenkaan ei hänen sydämensä tuntenut pelkoa. Uhmaten ja tyynenä hän odotti kohtalonsa ratkaisua.

Sitten liukui koko hänen lyhyt elämänsä kuin unennäkö hänen sielunsa silmäin editse. Jo varhain oli kova kohtalo temmannut hänet tieltä, jota hän oli määrätty kulkemaan, ja nyt taaskin vuosien kuluttua oli sen armoton käsi tarttunut hänen nuoren elämänsä ohjaksiin.

Mitä hän oli tehnyt joutuakseen näin verenhimoisen kohtalonoikun uhriksi?

Oliko hänen rinnassaan oleva merkki ja hänen kuninkaallinen sukuperänsä, josta hän nyt vasta muutamia päiviä sitten oli saanut tietää, syynä siihen, että häntä nyt kuolema uhkasi? Muuta syytä ei voinut olla.

Vähän hän tiesi kansastansa, mayojen kansasta, vain sen hiukkasen, mitä tigrero hänelle oli kertonut ja kirjat ilmoittaneet; yksinäisessä kartanossa hän ei ollut oppinut tuntemaan maansa oloja; mutta nuoren varoittajan kysymys: "Oletko Nezualpillin jälkeläinen?" oli herättänyt myrskyn hänen rinnassaan. Hän tunsu tämän viimeisen sankarillisen maya-kuninkaan nimen, hänen, joka espanjalaisten miekkoihin oli henkensä heittänyt. Hänellä oli salaperäinen merkki, hän oli satojen kuninkaiden jälkeläinen, ja hän oli valmis kuolemaan, kuten kuninkaan arvolle sopi.

Tamay, jota hän oli uskonut, ainoa hänen kansastaan, joka häntä oli lähestynyt, oli hänet pettänyt. Miksi?

Raaka, julma kazike, jonka edessä hän juuri äsken oli seisonut ja jonka käskystä hänet oli kavalasti

ryöstetty kodistaan, pelkäsi häntä, kuninkaan poikaa. Hän oli sen äsken selvästi tuntenut. Mutta mistä syystä? Saattoiko hallitsijain jälkeläisillä enää olla mitään vaikutusvaltaa maassa, joka jo vuosisatoja oli ollut Espanjan ja jossa punanahat olivat vain orjia?

Kuinka kohtalo oli hänelle kova.

Valkoihoisten halveksimana ja tästä halveksimisesta syvästi kärsien hän oli elänyt elämäänsä, kunnes äkkiä salaman tavoin hänelle näyttäytyi häikäisevä tulevaisuus kuin unikuva, joka heti taas haihtui syvään pimeyteen.

Hän oli varma siitä, että neekeri ja yksisilmäinen intiaani aikoivat suorittaa pyövelintyön, joka kuilun reunalla äskettäin oli epäonnistunut. Mutta jos Jumala kerran oli häntä auttanut, miksi Hän nyt hänet hylkäisi?

Hänen ylpeyteensä ja mielenlujuteensa yhtyi vilpittömän, lapsellinen usko maailman Vapahtajaan. Hän oli harras kristitty.

Tamayn kuiskaukset vanhoista jumalista, jotka vielä edelleen elivät, eivät olleet häneen mitään vaikuttaneet enempää kuin kuvaukset, jotka hän oli lukenut isäinsä jumalanpalveluksesta.

Isä Bernardo oli kasvattanut hänet totiseen jumalanpelkoon.

Nuorukaisen hurja uhma sulii hiljaiseksi alistumiseksi Jumalan tahtoon.

Hänen elämänsä loistava tähti Mariquita säteili nytkin pimeässä yössä, ja hän ajatteli tyttöä hiljaisesti kaivaten ja rakkaudella.

Viimein hänen täytyi väkivalloin riistäytyä mietteistään ja kiinnittää ajatuksensa kaameaan todellisuuteen.

Hänen silmänsä olivat jo vähitellen tottuneet kellarin pimeyteen. Hän oli holvissa, jonka muuratuissa seinissä oli siellä täällä komeromaisia syvennyksiä.

Holvien kalustona oli penkki ja muutamia nelikulmaisia kiviä.

Yksi ainoa ovi, sama, josta hän oli tullut, johti tähän maanalaiseen kellarimaiseen huoneeseen. Hänen kätensä olivat sidotut; mutta veitsi, jota hän maansa tavan mukaan kantoi vyössään, oli yhä vielä paikoillaan. Hänen ryöstäjänsä eivät olleet huomanneet ottaa sitä herrastapaan pukeutuneelta nuorukaiselta.

Vaikka Pablo järkkymättömän rauhallisena odottikin kohtalonsa ratkaisua ja oli valmis vaikeroimatta kestämiinsä pahimmankin, ei itsesuojeluvaisto suinkaan silti ollut kuollut tässä henkisesti ja ruumiillisesti voimakkaassa nuorukaisessa. Jos vielä oli pieninkin mahdollisuus taistella, niin hän aikoi taistella viimeiseen hetkeen.

Hänen siteensä vaivasivat häntä nyt, kun ajatusten pyörre hetkeksi oli asettunut.

Hänen katseensa osui kiveen, joka oli maassa. Hän astui sen luo, koetti sitä ja huomasi, että sillä oli terävät reunat. Heti paikalla hän alkoi kihnata ranteitaan sitovaa nuoraa kiven särmiä vasten, tuokio vain, ja hän oli vapaa. Hän hieroi puutuneita ranteitaan ja tarttui, kun ne olivat saaneet entisen jänteveytensä, melkein hurjan riemukkaasti puukkoonsa.

"En siis ainakaan kuole aseetonna", sanoi hän sitten. Hän seiso i pää pystyssä leimuavien silmien kuulostaen pienintäkin ääntä.

Hiljaisuus, kuolonhiljaisuus vallitsi hänen ympärillään; hän kuuli oman hengityksensä, oli kuulevinaan sydämensäkin sykkivän.

Äkkiä hän hätkähti: hänen korvansa erottivat hiljaista sihinää.

Käärme se oli?

Ääni uudistui, ja nyt hän oli varma siitä, että se lähti ihmisen suusta ja että sen tarkoituksena oli herättää huomiota. Hän vastasi siihen sihisten hiljaa, mutta terävästi.

Nyt hän erotti sanoja, mutta ei voinut niitä ymmärtää, epäselvinä ja heikkoina ne tunkeutuivat hänen korvaansa. Mistä ne tulivat? Ei ainakaan ovesta. Mistä?

Taaskin kuului ääni, puhuttiin.

Hän kulki seiniä hapuillen tarkoin kuunnellen; silloin — nyt kuului selvästi: "Kuuletko minua?"

kysyttiin mayankielellä; ääni tuli ylhäältä, tunki holvikaton läpi.

"Minä kuulen sinua", vastasi Pablo hiljaa, "kuka olet?"

"Sama, joka sinua varoitti, kuninkaitten jälkeläinen, kun vihollisesi saapuivat."

Pablون sydän sykki rajusti toivosta. "Oi puhu!"

"Minun täytyy tietää, puhuttelenko Hualpaa, Jungunan poikaa; onko sinulla kuninkaan merkki rinnassasi?"

"On."

"Varo pettämästä minua, se koituisi kuolemaksesi; vain kuninkaitten jälkeläisen tahdon pelastaa."

"Minä en sinua petä."

"Hyvä. Ovatko kätesi vapaat?"

"Ovat."

"Minä lasken sinulle suopungin, kiipeä sen avulla ylös."

Heti sen jälkeen laskeutui palmikoidun suopungin silmukka holviin ylhäältä. Pablo tarttui siihen nopeasti ja kiipesi sitä myöten ylös. Hän pääsi katolle, ja nyt vasta hän huomasi aukon, josta suopunki oli laskettu alas; se oli kyllin suuri, jotta hänen solakka ruumiinsa mahtui tunkeutumaan sen lävitse. Hän nousi yhä ylemmäksi ja joutui savupiipun kaltaiseen muurattuun torveen; ylhäältä käsin kajasti valoa heikosti, tuskin huomattavasti. Torvi johti ylöspäin tehden mutkan. Vetäen itseään rivakasti käsillään ja ponnistaen jaloillaan muurista Pablo pääsi yhä ylemmäksi. Valo kävi kirkkaammaksi. Hän näki edessään ihmisolennon, ja kohta sen jälkeen hän joutui torvesta tiheään zeiba-pensaikkoon, jonka yli jättiläispuu levitti oksiaan. Hänen edessään seiso i intiaaninuorukainen, joka tervehti häntä hymyillen, mutta samalla nosti sormen suulleen varoituksen merkiksi... Nopeasti pelastaja veti sitten suopungin ylös ja laski varovasti litteän kiven aukon suulle, josta Pablo oli tullut, kuitenkin sulkematta sitä kokonaan.

"Ollos tervehditty, Jungunan poika", sanoi nuorukainen sitten kuiskaten, "minä olen Tenenga, Azualin poika, ja minut on lähetetty auttamaan sinua vihollistesi käsistä".

Pablo loi silmäyksen nuorukaiseen, joka seiso i hänen edessään harmaassa hämärässä. Tenenga oli pitkä ja solakka ja vain joitakin vuosia vanhempi pelastamaansa nuorukaista. Hänellä oli yllään vihreä metsästysmaita, sääriä peittivät korkeat nahkasäärystimet; hänen kasvonsa olivat miellyttävät, ja katse, jonka hän loi Pabloon, oli samalla ystävällinen ja ihaileva.

"Näkymättömille olkoon kiitos, minä saavu in oikeaan aikaan, kuninkaan poika."

"Kuinka saatoit tuntea vankilani, ystäväni?"

"Tunsin sen isäni ansiosta, joka oli kaikkien Chamulpon salaisuuksien perillä. Näkymättömät johtivat askeleni tänne."

"Mutta tuntevatko neekeri ja yksisilmäinenkin tämän salaisuuden?"

"En usko — hiljaa!"

Hän painoi korvansa torven kapealle suulle ja viittasi Pabloa tekemään samoin.

Selvästi kuulivat nuorukaiset seuraavat espanjankieliset sanat: "Sinä olet päästänyt hänet pakoon, sinä intiaanikonna; kazike revittää sinut kappaleiksi siitä hyvästä."

"Älä hulluttele, don Abraham, mitä minä pojasta välittäisin?"

"Chamulpo ruoskittaa meidät kuoliaiksi. Missä hän on? Missä hän on? Keksi neuvo, Chimal, henkemme on kysymyksessä."

Pablo kurkisti pimeään aukkoon ja huomasi alhaalla valoa; noilla molemmilla oli varmaankin soihdut tai lyhdyt käsissään.

"Heillä on valoa", kuiskasi hän Tenangan korvaan.

Tämä nyökkäsi hymyillen ja vastasi samoin hiljaa: "Siitä ei heillä ole mitään hyötyä."

Aukkoa oli tosiaan mahdollon nändä, se kun oli samanvärinen kuin holvin muuraus.

"Tässä on köysi, jolla hän oli sidottu — missä on ihminen?"

"Henget ovat vieneet hänet."

Silmänräpäyksen vallitsi hiljaisuus, sitten sanoi neekeri, huomattavan vapisevalla äänellä: "Tule, Chimal, päästäkäämme verikoirat irti, ne eivät pelkää henkiä."

Nämä sanat kuuli Tenangakin. Pablo katsahti häneen kysyvästi.

"Älä pelkää minä olen sirotellut niiden kuonolle hienoksi jauhettua pippuria, ne eivät koko päivänä kykene vainuamaan; sitäpaitsi ympäröivät nämä orjantappurat meitä läpipääsemättömänä muurina."

Molemmat nuoret intiaanit kuuntelivat taas äänettöminä.

Hetkisen kuluttua kuului neekerin toruva ääni, tällä kertaa maan päältä, ja koirien ulvontaa.

"Ne ovat hulluja, nuo pedot; katso, Chimal, kuinka ne ovat vimmoissaan ja lakaisevat kuonoillaan maata."

"Sulje ne takaisin koppiinsa; näkymättömät ovat temmanneet pojan ilmojen kautta."

"Oi", ähki neekeri, "olen kuoleman oma. Mene, don Chimal, nouda Huntoh, zapoteki; hän palasi eilen kotiin, hänen täytyy auttaa meitä."

Tenangan silmät leimahtivat, kun Huntohin nimeä mainittiin, ja hänen kätensä tarttui lujemmin pyssyyn.

"Tunnetko zapotekin?"

"Tunnen hänet", kuului synkkä vastaus.

"Onko hän vaarallinen?"

"On. Hän on taitava metsästäjä, mainio jälkienhakija ja verraton ampuja. Jos hän pääsee jäljillemme, uhkaa meitä tosiaankin vaara, mutta vain siihen asti", jatkoi hän hitaasti ja pontevasti, "kunnes hän seisoo pyssyn kantaman päässä minusta. Azualin poika osaa myöskin ampua."

Neekerin ja yksisilmäisen äänet olivat häipyneet; ei hiiskahdustakaan kuulunut tiheään pensaikkoon, jossa molemmat nuorukaiset piileskelivät.

Pablo katsahti seuralaisensa synkkiin kasvoihin. "Onko hän vihollisesi, Tenanga?"

"Minun käteni on surmaava hänet, ja hän tietää sen."

Hetkisen kuluttua Pablo kysyi: "Mitä nyt teemme?"

"Meidän täytyy lähteä vuorille, Jungunan poika, mutta sitä ennen täytyy sinun saada toiset vaatteet ja pyssy. Osaatko ampua?"

Leimuavin silmin vastasi Pablo: "Minun aseeni antaa varman kuoleman. Mutta tähän asti en ole sitä laukaissut muita kuin metsänpetoja vastaan."

"Se on hyvä. Me tarvitsemme kyllä vielä tuliaseita."

"Mistä saamme minulle pyssyn?"

"Odota. Minä olen Chamulpon metsästäjä, kuten isänikin oli; Chamulpo lainaa sinulle aseita ja vaatteita."

Pablo katsahti häneen epäluuloisesti.

Tenanga huomasi sen ja sanoi: "Älä pelkää, kuninkaitten jälkeläinen, minut on lähetetty pelastamaan sinut vihollistesi käsistä, ja näkymättömät auttavat minua. Ainoastaan Huntoh huolestuttaa minua. Jos hän tulee tänne ja huomaa, että koirat ovat saaneet pippuria, hän arvaa heti minun olevan näillä mailla."

"Eikö meidän olisi paras lähteä nyt heti? Emmekö voi hankkia hevosia itsellemme?"

"Meidän täytyy mennä metsään. Se yksin voi suoda meille turvan. Mutta sitä ennen täytyy sinun saada toiset vaatteet."

"Eikö zapoteki tunne kellarin salaisuutta?"

"Ei. Sitä ei tunne kukaan muu kuin Chamulpo ja minä; mutta kazike ei tiedä, että isäni on ilmaissut salaisuuden minulle."

"Minä seuraan sinua sokeasti, pelastajani, taivas meitä suojele."

"Meidän täytyy odottaa tässä, kunnes tulee pimeä; olisi vaarallista lähteä liikkeelle, niin kauan kuin aurinko vielä on taivaalla."

Samassa he kuuluivat ratsujoukon kavioiden kapsetta.

Hetkisen kuluttua kuului karkea ääni. "Hei, Abraham, vanha neekeri, missä piileksit? Missä on musta kuvatus? Abraham!"

"Tässä, señor", vastasi neekerin käheä ääni.

"Missä on kazike?"

"Hän ratsasti itäänpäin, señor."

"Sehän sattui pahasti, olisin mielelläni häntä tavannut. Aurinko laskee, meidän täytyy jäädä tänne, miehet. Hanki meille lihaa, Abraham, ja hevosille heiniä."

Nuorukaiset kuuluivat kaiken aivan selvästi, he kun olivat aika lähellä Chamulpon asuntoa.

"Haittaako ratsumiesten tulo meitä, Tenanga?"

"Ei, se on hyväksi. Se antaa ajattelemista neekerille, joka voisi muuten meitä vahingoittaa, ja sekoittaa jälkemme. Olen levoton kuultuani zapotekin uskaltaneen saapua taas näille seuduille; minun täytyy vastata hengestäsi, Jungunan poika."

"Kenelle?"

"Isäni hengelle", vastasi nuori maya vakavasti. "Sinä saat vielä tietää kaikki", hän lisäsi.

Yö lähenee, tähdet loistivat tummalla taivaalla, yölepakoita ja kiiltomatoja liikkui pimeässä, ja tuuli suhisi puitten latvoissa. Nuorukaiset kuuluivat nuotion ympärillä majailevien ratsumiesten naurua ja pilapuheita. Viimein sanoi Tenanga: "Nyt peitämme jälkemme takaa ajajiltamme; sinun jälkesi tuntee tuhansien seasta."

Hän leikkasi puukollaan koko joukon köynnöskasvien varsia ja kääri ne tiukasti Pablon ratsusaappaitten ympärille. Samoin hän teki itselleen.

"Nyt Huntohin on vaikea tuntea jälkiämme. Seuraa nyt minua, mutta varo orjantappuroita, niistä voi saada pahoja haavoja."

"Minä tunnen metsän. Mutta miten pääsemme tämän orjantappuraseinän läpi?"

"Saatpa nähdä."

Tenanga heittäytyi pitkälleen maahan ja ryömi varovasti eteenpäin. Heti hänen jäljessään tuli Pablo hitaasti ryömien. Kun he saapuivat vaaralliselle orjantappuraseinälle, jonka kovat, neulanterävät okaat olivat kahden, kolmen tuuman pituiset, Tenanga pysähtyi. Hänen varovasti hapuileva kätensä tarttui orjantappuroihin ja veti pois taitavasti toisten joukkoon sovitettua irrallista orjantappurakimpun. Hän nosti sen paikaltaan, ja silloin avautui piikkimuurin aukko. Hän käski Pablon kulkea polvillaan aukon läpi varovasti, ettei haavoittuisi.

Pablo oli siksi kokenut metsämies, että hyvin osasi varoa hirvittäviä orjantappuroita, joiden repimät haavat paranivat varsin hitaasti. Mutta hänen vaatteensa vahingoittuivat aika tavalla. Kun he saapuivat sananjalkoon, joka kohosi orjantappurapensaiden takana, sulki Tenanga taas orjantappurakimpulla, jota hän oli raahannut mukanaan, ainoan aukon vaarallisessa muurissa. Vanha taikausko, jota Chamulpo hartaasti kannatti, esti orjantappurapensasten hävittämistä. Intiaanit uskoivat näet henkien asustavan siinä ja niiden karkoittamisen tuottavan turmiota.

Tenanga ja Pablo hiipivät sitten korkeiden sanajalkojen ja laakeripensasten välitse. Tenanga liukui edellä kuin varjo läheistä korkearunkoista metsää kohti. Sinne päästyään he oksien välistä tarkkasivat nuotion ympärillä makailevia ratsumiehiä. Sitten Tenanga viittasi Pablota kulkemaan eteenpäin. Hänen terävä silmänsä ei nähnyt neekeria, ei yksisilmäistä eikä zapotekia. Varovasti he kahlasivat viidakkojen lävitse. Viimein Tenanga tunkeutui sanajalkojen ja nuorten palmujen muodostamaan tiheikköön ja

pysähtyi matalan kallion eteen.

"Meidän täytyy mennä maan alle, Jungunan poika."

"Minä menen minne sinäkin, ystäväni!"

"Älä pelkää."

"En pelkää mitään; mene!"

"Ojenna minulle kätesi, tässä on portaat." Molemmat astuivat pimeään aukkoon ja laskeutuivat kiemurtelevaa tietä alas noin viisikymmentä porrasta. Sitten Tenanga pysähtyi.

Vallitsi hiljaisuus ja synkkä pimeys. Ei hiiskahdustakaan yläilmoista tunkeutunut tänne.

Nuori maya sytytti tulitikulla tervaksisen männynsäleen, jonka kolkko loimu valaisi vain lähimmän ympäristön.

Pablo näki luonnon muodostaman kallioluolan. Hänen jalkainsa juuressa oli vesilätäkkö, jonka ääressä oli muutamia saviastioita. Pimeä käytävä johti toisiin maanalaisiin kammioihin.

"Sano minulle, pelastajani ja ystäväni, missä olemme?" kysyi Pablo hiljaa.

"Syvyyden lähteellä. Täältä noutivat vuosisatoja sitten kansalaisemme vettä; katso, tuossa on vielä heidän ruukkujansa. Ei kukaan ole sen koommin niihin koskenut."

"Ihmeellistä", sanoi Pablo kummastelevalla äänellä.

"He kävivät täällä luultavasti vain hädän hetkellä, kun viholliset väijyivät ulkopuolella; tällaisia lähteitä on useissa paikoin maattamme."

"Ja sen jälkeen kuin kansani kukistettiin, ei näitä maanalaisia lähteitä ole käytetty. Ihmiset eivät enää uskalla lähestyä luolaa, he luulevat pahojen henkien täällä majailevan. Paitsi kazikea olemme ainoastaan isäni ja minä käyneet tässä luolassa. Vain harvat tuntevat sisäänkäytävän, ja hekin kammoavat ja pakenevat sitä."

"Mitä kazike täällä tekee?"

"Tämä on hänen salainen piilopaikkansa. Isästä poikaan on aina periytynyt ikivanhan kellarin salaisuus, jonka sinäkin nyt olet oppinut tuntemaan. Minun isäni sai sen tietää Chamulpolta ja minä häneltä. Tule, kuninkaitten jälkeläinen, tule katsomaan."

Hän kulki palava tervaslantu kädessään viereiseen luolaan.

Hämmästykseseen Pablo huomasi, että se oli sisustettu asuttavaksi. Oli kaappeja, arkkuja, vuode. Seinillä riippui vaatteita, satuloita, suitsia, suopunkeja; kaikkialla oli aseita: pyssyjä, peitsiä, miekkoja.

"Näet", sanoi Tenanga, "että kazike on laittanut itselleen asunnon tänne. Sinun pitää nyt lainata häneltä pyssy ja metsästyspuku; hänellä on mainioita aseita, joita hän on saanut amerikkalaisilta."

Pablo valitsi kaksipiippuisen luodikon, tarkasti sitä ja painoi sen poskelleen. Se oli hyvää tekoa ja sopi hänelle mainiosti.

"Varusta itsesi ampumatarpeilla, Jungunan poika; tuolla on luoteja, ruutia, sytyttimiä", puhui Tenanga osoittaen erästä arkkua. "Minä haen sinulle vaatteita." Sillä aikaa kuin Pablo haki itselleen ampumatarpeita, otti Tenanga hänelle seinältä metsästyspaidan ja valitsi kevyet nahkakengät ja pehmeästä lehmännahasta tehdyt korkeat säärystimet. "Vaihda vaatteita, valtias, ja laskeudu levolle. Huomenna tarvitset voimia."

"Jäämmekö tänne yöksi?"

"Kunnes tähdet alkavat kalveta; meidän täytyy odottaa päivää voidaksemme liikkua metsässä."

Pablo pukeutui upo uuteen, kauniiseen ja intiaanitapaan koristeltuun metsästyspaitaan. Tenanga riisui häneltä saappaat, satoi toimeliaasti hänen jalkoihinsa paulakengät ja sääriin pitkät säärystimet. Vyö, pieni lakki ja metsästyslaukku täydensivät puvun.

"Laskeudu nyt levolle, valtias, Tenanga valvoo vieressäsi."

Pablo oli todellakin sanomattoman väsynyt. Hän heittäytyi vuoteelle ja vaipui pian uneen. Tenanga istui hänen pääpohjissaan hyräillen kansansa ikivanhoja lauluja.

* * * * *

Kun loistavat tähdet alkoivat vaaleta, herätti nuori maya kuninkaitten jälkeläisen.

Pablo heräsi voimistuneena syvästä unestaan.

Hän katseli omituista, vain tervaspäreen valaisemaa ympäristöä ikäänkuin unelmaa, ja hänen mieleensä kuvastui kaukainen koti, hiljainen maakartano meren rannalla, don Antonio, lempeä señora, suloinen Mariquita; mutta samalla hän tunsi uudelleen rautakäden, joka oli tarttunut hänen nuoreen elämäänsä ja heittänyt hänet kuolemanvaaroihin. Pyhimykset olivat häntä auttaneet, ja hän kiitti heitä kaikesta sydämestään. Mutta kaikkia muita ajatuksia kirkkaampana kajasti tietoisuus, että hän polveutui suvusta, joka muinoin oli hallinnut maata ja jonka muistoa jälkipolvet yhä vielä pitivät pyhänä.

Joskin pahat voimat koettivat tuhota häntä, kuninkaitten jälkeläistä, tunsi hän vierellään kulkevan hyvän enkelin, joka suojellen levitti siipensä hänen ylitseen. Sillä aikaa kuin Pablo nukkui, oli Tenanga hävittänyt kaikki jäljet, joista olisi voinut päättää vieraitten majoilleen tässä Chamulpon piilopaikassa. Nyt hän ojensi Pablolle suklaalevyn, jonka oli löytänyt Chamulpon varastosta, sekä maissileipää omasta metsästyslaukustaan; vedellä he sammuttivat janonsa. Tenanga täytti vielä ruutisarven ja luotipussin, otti palavan päreen ja virkkoi: "Jos suvaitset, valtias, niin lähemme."

Pablo, joka näytti hyvin sotaiselta metsästyspuvussa, kaksipiippuinen luodikko olallaan, mutta jonka luontaista soreutta ei karkea pukukaan voinut peittää, taivutti päätään suostumuksen merkiksi.

Tenanga astui portaita ylös ja sammutti päreen.

Oli vielä yö; pimeys ympäröi heitä heidän seisoessaan jättiläiskokoisten setri-, chicazamote- ja mahonkipuitten alla.

He astuivat raikkaaseen aamuilmaan. Tenanga oli vaihtanut omat jalkineensa Chamulpolta lainaamiinsa; hän oli kerrassaan mestari keksimään keinoja jälkienhakijain pettämiseksi, olihan hän itsekin taitava rastreador [= jälkienhakija] ja tiesi, kuinka oli meneteltävä, jotta ei Hunttoh-urkkija saisi heistä selkoa.

Hän kulki edellä pensaikkojen lävitse, jotka olivat miltei läpipääsemättömät; mutta kokeneena metsänkävijänä hän ei käyttänyt tietä raivatakseen terävää veistään, hyvin tietäen, että se olisi herättänyt epäluuloja.

Päivä koitti, ja luonto heräsi unestaan. Papukaijat kirkuivat, pitkähäntäiset apinat hyppelivät oksatta oksalle, aamun suloiset laulajat kajahduttivat iloisia liverryksiään. Jättiläispuiden latvoja punasi aamuauringon kultainen hohde, mutta niiden juurella vallitsi hämärä, joka ei keskipäivälläkään väistynyt.

Tenanga astui eteenpäin rivakasti ja tottuneesti kuten ainakin metsäneläjä, noudattaen koko ajan suurta valppautta; hänen kintereillään seurasi notkein askelin Pablo, joka myöskin hyvin tunsi aarniometsän salaisuudet.

Kauas kaikista ihmisasunnoista johti heidän tiensä. Lintujen laulu oli jo kauan sitten vaiennut. Hämärän metsän syvää hiljaisuutta häiritsi vain silloin tällöin jokin ohitse kiitävä iguana [= iso, syötävä sisilisko] tai puuhun kiipeävä tlamototlis [= pieni orava].

Nuorukaiset, jotka kumpikin olivat poikkeuksellisen jänteviä ja harjaantuneita, astuivat yhtä mittaa, kunnes helle kävi rasittavaksi; silloin he istuivat lepäämään erään lähteen reunalle. Tenanga ei ollut matkalla jättänyt käyttämättä mitään mahdollista varokeinoa vaikeuttaakseen takaa ajoa, niin suuresti hän pelkäsi zapotekia.

* * * * *

Sillä aikaa kuin nuorukaiset vielä olivat matkalla, saapui Chamulpo vastoin palvelijainsa odotusta takaisin laaksoon; häntä seurasi ratsastajaparvi, joka oli hänelle henkeen ja vereen uskollinen.

Abraham-neekeri astui häntä vastaan ovelle matelevan nöyränä, yksisilmäinen intiaani sitävastoin näytti vakavalta.

"Hei, musta lurjus", lausui kazike Abrahamille hyväntuulisena, "kuinka holhokkisi jaksaa?"

"Pahat henget ovat liikkeellä, herra valtias, me emme voineet niille mitään."

Silmänräpäyksessä muuttuivat maya-päällikön kasvot synkeiksi kuin yö.

"Mitä tarkoitat? Jos olet laiminlyönyt velvollisuutesi, niin saat pelätä pahinta."

"Ei mitään ole laiminlyöty, valtias, ei mitään, tunnethan Abrahamin."

"Mitä on tapahtunut? Missä on hän, jonka uskoin huomaasi?"

Änkyttäen neekeri vastasi: "Pahat henget ovat hänet vieneet. Hän on poissa."

Kazike päästi raivoisan kiljahduksen.

"Kurja orja, sinä olet päästänyt hänet pakoon."

Pitkä murhapuukko välähti vimmastuneen miehen kädessä.

Neekeri vapisi hallitsijansa raivoa, mutta seiso i hievahtamatta, alistuvana.

Se pelasti hänen henkensä.

Kotvasen kuluttua Chamulpo käänsi raskaasti hengittäen tiikerinsilmänsä intiaaniin ja lausui: "Puhu sinä, Chimal."

"Näkymättömät ovat hänet vieneet, kazike, me olemme vain ihmisiä."

Kazike hillitsi kammonsekaisen vihansa ja sanoi levollisemmin: "Puhu!"

"Minä vein hänet alas ja suljin hänet kiviholviin, joka on syvällä maan alla; telkesin hänet sinne, hän ei voinut paeta; rangaiskoot minua näkymättömät, ellen puhu totta. Kun menimme sinne, Abraham ja minä, tehdäksemme hänestä lopun, oli häkki tyhjä, hän oli poissa."

"Entä mitä sitten teitte?" kysyi Chamulpo töin tuskin hilliten itseään.

"Etsimme kellarin ristiin rastiin; muuri oli luja, kuten vuosisatoja on ollut, ovi tarkasti suljettu."

Vaikka kazike tunsikin ikivanhan holvin salaisuuden, värisi hänen ruumiinsa kuitenkin taikauskoisesta kauhusta. Paitsi häntä ei kukaan muu kuin hänen entinen uskottunsa Azual tuntenut rakennusmestarin älykästä keksintöä, niin taitavasti oli salainen uloskäytävä sommiteltu. Mutta vaikkapa vanki, niin mahdottomalta kuin se näyttikin, olisi tuntenut tämän salatien, kuinka olisi hän ilman apua päässyt siitä kulkemaan? Voimakasta miestä puistatti kylmä väristys. Olivatko ne sittenkin oikeassa, jotka uskoivat suojelushenkiin?

Kolmannen kerran oli Jungunan poika, vanhan hallitsijasuvun viimeinen vesa, päässyt kuoleman kourista!

Oliko tämä suojelushenki niin voimakas? Hän tiesi voivansa täydellisesti luottaa kätyreihinsä, neekeriin ja intiaaniin, eikä epäillyt heidän kertomustaan. Millä tavalla oli siis hänen uhrinsa päässyt pujahtamaan?

Hän ajatteli silmänräpäyksen Tenangaa, uskottunsa Azualin poikaa. Mutta jos tämä mahdollisesti olisikin tuntenut salatien, kuinka hän saattoi tietää Pabl on olevan maanalaisessa holvissa ja mitä syytä hänellä olisi ollut auttaa tätä pakenemaan? Ei, sekin otaksuma oli mahdoton.

Salaperäinen, selittämätön oli vangin katoaminen.

Mutta vaikka kazike olikin taikauskoinen kuten koko kansansa, oli ahkera seurustelu valkoisten kanssa opettanut häntä kuitenkin ajattelemaan järkevämmin kuin muut, alhaisella sivistystasolla olevat heimolaisensa.

"Poika oli sidottu, Chimal? Vai kuinka?"

"Kädet olivat sidotut, kun jätin hänet kellariin; mutta hän on hangannut köyden poikki kivensyrjää vasten; me löysimme sen."

Tämä aivan luonnollinen selitys Pabl on siteistään vapautumiseen palautti kaziken todellisuuteen.

"Tulkaa mukaani kellariin", hän sanoi lyhyesti, "valoa, Abraham!"

Hetkisen kuluttua seisoivat nuo kolme miestä ison lyhdyn valossa omituisesti rakennetussa holvissa. Chamulpo tutki lukon ja oven ja huomasi molemmat ehjiksi.

Hänen katseensa mitteli koko huonetta, mutta hän ei keksinyt mitään epäilyttävää. Hän loi silmänsä ylös, missä tiesi savupiippumaisen torven alkavan; mahdotonta oli nähdä mitään, josta olisi voinut päätätä, että sitä kautta oli kuljettu.

Kiven vieressä oli vielä katkaistu köysi.

Kazike tiesi, että sen, joka oli kulkenut holvista ulos salatietä, täytyi myöskin tuntea orjantappurapensaston salaisuus voidakseen päästä edelleen.

Ihmeellistä!

"Ehkä olet kuitenkin unohtanut sulkea oven, Chimal? Tunnusta se minulle, en tahdo soimata sinua."

"Mitä minusta luulet, kazike, kun otaksut minua niin tyhmäksi, etten sulkisi vangittua pantterikissaa telkien taakse? Ei, ovi oli tarkoin suljettu, usko minua."

Kazike uskoi.

Kellarista poistuessaan hän kysyi: "Ettekö muuten ole tehneet mitään saadaksenne selkoa nuorukaisen salaperäisestä paosta?"

"Olen lähettänyt sanan Huntohille, zapotekille; hän on maan paras jälkiennuuskija."

"Hyvä, lähetä hänet minun luokseni, kun hän saapuu."

Chamulpo viittasi kätyrinsä poistumaan ja lähti tutkimaan orjantappurapensastoa, joka kätki torven ulkosuun.

Hän ei huomannut mitään epäilyttävää. Huntoh oli tosin hänelle uskollinen ja valmis mihin rikokseen tahansa sekä sitäpaitsi erinomainen rastreador; mutta Chamulpo ei halunnut uskoa hänelle salaisuuttaan, vaan tahtoi yksin säilyttää tiedon kätköpaikoistaan, jotka joskus ehkä saattoivat olla tarpeen hädän hetkenä.

Hänen vielä miettiessään, kuinka saattaisi käyttää hyväkseen zapotekin palvelusta ilmaisematta hänelle salaisuuttaan, astui metsästyspukuinen intiaani hänen luokseen.

Tulija, jonka ihonväri oli tummempi kuin intiaanien tavallisesti, oli harteava ja vahvalihaksinen. Kasvoissa kavala ilme, joka teki ne vastenmielisiksi; muuten hän oli älykkään näköinen.

"Sinä halusit minua puhutella, kazike Chamulpo?" hän kysyi espanjankielellä, koska ei osannut mayojen kieltä.

"Niin, minulla on sinulle tehtävä, josta saat hyvän palkan."

"Olen käytettävissäsi, señor."

"Abraham-hölmö on päästänyt sangen vaarallisen vangin pakenemaan; sinun pitää löytää hänet ja tuoda hänet elävänä tai kuolleena."

"Anna minulle jäljen alku, don Chamulpo", vastasi synkkä mies, "lopun hankin kyllä itse".

"Onko sinulla käytettävänäsi tarmokasta, luotettavaa väkeä?"

"On."

"Tule mukaani, minä selitän sinulle tehtäväsi."

He astuivat yhdessä pieneen huoneeseen, josta zapoteki hetken kuluttua astui yksin ulos ja lähti metsään päin. Suuri parvi ratsastajia nelisti pian sen jälkeen eri tahoille seutua.

* * * * *

Sitten kun Pablo ja Tenanga olivat syöneet, sanoi ensinmainittu:
"Minne aiot minut viedä, pelastajani?"

"Ensiksi, oi valtias, tahdon viedä sinut pois Chamulpon vallasta. Näissä laaksoissa asuu ihmisiä, jotka ovat hänen puolellaan, he ovat ketchien heimoa, ja Chamulpo on heidän kazikensa; mutta sitäpaitsi he luulevat, että hänen suonissaan virtaa kuninkaallista verta."

"Hyvä, entä sitten?"

"Sitten aion viedä sinut kenraali Aranan, isäsi ystävän luo."

"Onko Arana intiaani?"

"Sinä sen sanoit. Hän on Meksikon tasavallan kenraali, mutta siitä huolimatta hän kahdesti on

voittanut meksikolaiset mayojen johtajana ja siten pelastanut kansamme itsenäisyyden Yucatanissa."

"Hänenkö luokseen aiot siis minut viedä?"

"Niin, hän ei ole ainoastaan isäsi ystävä, vaan myöskin mahtava mies, ja hän saapui noutamaan sinua del Rocasta, vaikka valitettavasti liian myöhään."

"Minuako?"

Tenanga kertoi nyt kenraalin käynnistä del Rocassa ja hänen keskustelustaan don Antonion ja naisten kanssa.

Pablo kuunteli äänetönnä. Hetkisen kuluttua hän sanoi: "Sinä olet Chamulpon väkeä; sanopas minulle, *amigo*, miksi tahdot minut pelastaa hänen käsistään?"

"Oi Hualpa, kuningas, minä kerron sen sinulle; älä kuitenkaan heitä kivellä isäni varjoa. — Azual, isäni, oli Chamulpon soturi ja tigrero ja totteli häntä sokeasti. Kun isäsi Junguna oli kohonnut aurinkoon, ryösti Azual sinut Chamulpon käskystä. Mutta hän ei tahtonut tappaa sinua, vaan heitti sinut puuman eteen. Puuma on suojelusenkelisi, jo syntymästäsi sinulle määrätty. Chamulpo ja Azual luulivat sinun kuolleen, ja isäni kärsi kauheasti ajatellessaan rikostaan. Vuodet vierivät. Isäni oli jo kovin sairas ja valmistautui lähtemään tästä maailmasta. Silloin lähetti Tamay sanan Chamulpolle, että poika, jonka rinnassa oli kuninkaanmerkki, eli del Rocan kartanossa; meri oli heittänyt hänet rannikolle. Kun kazike kertoi sen isälleni, pelästyi tämä sielunsa syvyyteen asti. Hän oli vain ulkonaisesti kristitty, hänen sydämensä kuului vanhoille jumalille. Kuultuaan nyt, että puuma oli sinut pelastanut miltei varmasta kuolemasta, valtasi hänet sanomaton kauhu. Hän pelkäsi, ettei hänen sielunsa kuoleman jälkeen kohoaisikaan aurinkoa kohti, autuaitten asuntoon, koska hän oli tehnyt rikoksen kuninkaitten jälkeläistä kohtaan, vaan vaipuisi ikuisen yöhön näkymättömäin kiroamana. Silloin hän käski minun rientää kenraali Aranan luo ja kertoa hänelle, että sinä olit elossa sekä missä oleskelit. Minun täytyi vannoa hänelle tekeväni kaikki pelastaakseni sinut verivihollisesi käsistä. Siksi olen nyt palvelijasi, valtias. Minun täytyy sovittaa, mitä isäni on rikkonut, jotta Azualin henki ei vaipuisi yön pimeyteen. Minä annan vaikka henkeni, jotta hän saisi asua auringon majoissa."

Intiaanin uskonnolliset käsitteet olivat vieraat hurskaan papin kasvattamalle Pablolle, mutta hän saattoi hyvin verrata sielujen asuntoa auringossa taivaaseen ja ikuista yötä kadotukseen. Hän antoi isän rikoksen empimättä anteeksi pojan tähden, joka oli hänet pelastanut varmasta kuolemasta, ja sovittaen puheensa Tenangan käsityskannan mukaan hän sanoi: "Asukoon isäsi sielu ikuisessa valossa, sinun tähtesi annan hänelle anteeksi kaikesta sydämestäni."

"Valtias, valtias, kuninkaittemme jälkeläinen", huudahti nuori maya syvästi liikuttuneena, "minulla on vain yksi elämä antaa sinun puolestasi; mutta vaikka minulla olisi niitä kymmenen, uhraisin ne kaikki mielelläni sinun tähtesi. — Kohoa aurinkoon, isäni henki, kuningas on antanut sinulle anteeksi."

Tätä sanoessaan hän taivutti päänsä itää kohti.

Pablo oli liikuttunut nähdessään nuorukaisen kiihkeän tunteenpurkauksen.

Vasta jonkin ajan kuluttua hän katkaisi hiljaisuuden kysyen: "Sano, Tenanga, minkä vuoksi Tamay, tigrero, joka muuten oli minulle ystävällinen, joka minulle opetti kansani kielen ja kertoi sen menneisyydestä niin paljon, kavalsi minut Chamulpolle?"

"Tamay on kansansa kavaltaja; hän meni meksikolaisten puolelle kultan tähden, kun mayat taistelivat heitä vastaan, ja silloin hänet syöstiin pois kansansa yhteydestä ja julistettiin henkipatoksi. Nähtyään kuninkaanmerkkisi hän kavalsi sinut Chamulpolle siinä toivossa, että siten saisi takaisin kadotetun kunniansa ja tunnustettaisiin taas mayaksi."

"Olen pahoillani tämän kuullessani; hän oli minulle ystävällinen. Tiesikö Tamay, mikä kohtalo minua Chamulpon käsissä kohtaisi, kavaltaessaan minut?"

"Epäilemättä, sillä hän tuntee Chamulpon ja tietää, kuinka suuresti tämä pelkää sinun kauttasi kadottavansa vaikutusvaltansa maya-kansaan."

Pablo vaipui mietteisiin. Hetken kuluttua hän kysyi: "Eivätkö zapotekit ole mayojen vihamiehiä? Tamay sanoi niin. Meren rannalla, missä minä asuin, ei ollut lainkaan zapotekeja, ainoastaan orjamaisia xinkoja."

"Totta puhuit, zapotekit ovat mayojen verivihollisia. He ovat voimakkaat Chiapassa ja Oaxacassa, ja täällä Guatemalassa he ovat tunkeutuneet keskellemme vahingoksemme. Me olemme monta kertaa taistelleet heitä vastaan ja voittaneet heidät; sitä raivokkaammin he sen vuoksi meitä vihaavat."

"Mutta zapoteki, jota sinä pelkää, palvelee Chamulpoa?"

"Niin. Chamulpo, ketchien kazike, on vaitelias mies, josta ei kukaan pääse selville. Sen jälkeen kuin maassa on syttynyt sota, hän on entistään vaiteliaampi."

"Onko maassa sota?"

"Etkö sitä tiedä?"

"Me emme etelässä saaneet tietää mitään siitä, mitä maassa tapahtui."

"Sarmiento on tehnyt kapinan kaupunkeja vastaan, hän on koonnut suuren armeijan ja tunkeutuu voitokkaana eteenpäin."

Pablo kuunteli hämmästyneenä.

Ensi kerran hänen muistinsa aikana raivosi maassa kansalaissota. Hän oli kyllä kuullut don Antonion kertovan entisistä kapinoista ja tiesi tämä taistelleen hallituksen puolesta.

"Onko Chamulpo kapinallisten puolella?"

"Sitä ei tiedetä. Hän kokoaa väkensä sanoakseen sanansa aikanaan. Hän on myöskin hieronut sovintoa zapotekien kanssa, ja nämä tulevat luultavasti toimimaan yhdessä hänen kanssaan. Huntoh on sitäpaitsi valmis palvelemaan ketä tahansa kullasta; luulenpa, että hän voisi myydä oman kansansakin."

Silmänräpäyksen tunti Pablo halua rientää del Rocaan ollakseen Marian suojelijana, jos sota leviäisi rannikolle asti, mutta hän karkoitti halunsa päättävästi.

Tenanga keskeytti hänen mietteensä sanoen: "Meidän täytyy asiain näin ollen toimia hyvin varovasti; vasta Yucatanissa sinä olet täydelleen turvassa. Onneksi Chamulpo oli poissa, kun sinut vapautin; molemmat ukot luulevat varmaan sinun lentäneen ilmaan."

"Kuinka sinun onnistui seurata jälkiäni?"

"Kun vaquerot, jotka don Antonio oli lähettänyt sinua etsimään, kertoivat maya-joukon jakautuneen kolmeen osaan, joista yksi kulki pohjoista kohti, arvasin heti, että heidän aikomuksensa oli kuljettaa sinut kuilujen kautta syöstäkseen sinut muka tapaturmaisesti syvyyteen. Olin kyllä kuiskannut salaa monelle sukuperäsi, muuta en voinut tehdä, ja he siis tiesivät sen. Mutta aina on sellaisiakin, jotka eivät häikäile vuodattaa kuninkaallistakaan verta. Otaksuin, että jos sinä vielä olit elävien ilmoilla, tapaisit sinut Chamulpon pienessä talossa, jonne hän oli vetäytynyt voidakseen seurata taistelun kulkua laaksossa. Sain don Antonion parhaan hevosen ja riensin jälkeesi lyhyintä tietä; onneksi saavuin oikeaan aikaan, näkymättömille olkoon kiitos."

Pablon mieli oli kovin kiihtynyt, vaikka hän ulkonaisesti näyttikin aivan tyyneltä. Vielä pari päivää sitten hän oli vain mitätön poika, jota töin tuskin oli siedetty don Antonion talossa; muutamassa hetkessä hänestä oli tullut vaikutusvaltainen henkilö, muutenhan Chamulpo ei niin kiihkeästi olisi halunnut hänen henkeään. Eikä kenraali Arana olisi niin osaaottavasti hänen kohtalostaan huolehtinut.

"Hyvä, Tenanga", hän sanoi, "vie minut isäni ystävän kenraali Aranan luo, pyhimykset olkoot kanssamme!"

He ottivat pyssynsä ja jatkoivat matkaa. Vaikeata oli päästä eteenpäin tiheässä metsässä. Tenanga uskalsi kuitenkin jo raivata tietä heille katkoen puukollaan köynnöskasveja. Illansuussa he saapuivat alastoman kallioryhmän luo ja päättivät yöpyä pieneen luolaan, johon he valmistivat itselleen vuoteen kuivista ruohoista. Onneksi oli Tenangan metsästyslaukussa vielä maissileipää ja suklaalevyjä, niin että he saivat niukan illallisen.

Pablo nukkui kauan ja sikeästi.

Kun lintujen suloiset äänet ilmoittivat aamun tulon, hän heräsi.

Tenangaa ei näkynyt. Kun hän astui luolasta kultaiseen päivänpaisteeseen, hän hämmästyti kauneutta, joka hänen silmiänsä kohtasi. Hän näki ihanan seudun: kukoistavia laaksoja, viheriäisiä metsiä, korkeita, jylhiä vuoria, joiden omituisesti muodostuneita huippuja auringon kultaiset säteet punasivat. Etäällä näkyi sumun keskeltä savuavien tulivuorten huippuja.

Liikuttuneena nuorukainen katseli isänmaansa ihanaa luontoa.

"Kuinka suurenmoista, ihanaa", hän kuiskasi. "Tämä on mayojen maa, jossa esi-isäni kantoivat valttikkaa, ennenkuin valkoiset tulivat, tämä on kotimaani!"

Ihailuun vaipuneena hän seiso i kauan ääneti katsellen kaukaisuuteen. Kepeät askelet herättivät hänet unelmistaan. Nopeasti astui Tenanga hänen luokseen ja tervehti häntä.

"Mitä mietit, Jungunan poika?"

"Uneksijan lailla katselen isäini maata, en ollut tietänyt sitä näin kauniiksi."

"Totta puhut; mutta minä olen katsellut niin usein näitä seutuja, etten enää joudu ihastuksiin niitä nähdessäni. Kas tässä on ruokaa, syö." Hän otti metsästyslaukustaan munia, maissileipää ja paistetun kanan.

Pablon kysyvään silmäykseen hän vastasi: "Lähistöllä on kyliä, seutu on minulle tuttua, ja kävin ostamassa meille ruokaa. Virkistä itseäsi, valtias, meillä on vielä pitkä matka."

Pablo, jonka katse yhä vielä oli kiinnittynyt maisemaan, totteli häntä.

"Lähtekäämme, valtias", kehoitti Tenanga viimein. Pablo loi vielä silmäyksen viehättävään kuvaan ja seurasi sitten mayaa kallioiden välitse.

He kulkivat kukoistavien laaksojen läpi, joissa kaikenväriset kukat kilpailivat keskenään kauneudesta. Viimein he saapuivat tiheään, troopilliseen metsään. Äkkiä Tenanga, joka metsästäjän ja rastreadorin tottuneella silmällä oli tutkinut maata, säpsähti ja tuijotti silmät kankeina eteensä.

"Mikä hätänä?"

"Tule!" Mayan silmät tähytivät leimuten lähintä ympäristöä, sitten hän kuiskasi: "St! Tule!"

Hän hiipi kyyrysilällään kuin petoeläin pensasiin, ja Pablo seurasi häntä kummastellen hänen omituista käytöstään. Erään paksun zeiba-puun taakse Tenanga pysähtyi yhä levotonna tarkastaen ympäristöä.

"Mikä hätänä?"

"Zapoteki on täällä."

"Mistä sen tiedät?"

"Tuossa ovat hänen jälkensä."

"Ja sinä tunnet ne?"

Itsetietoisesti Tenanga selitti: "Minä tunnen hevosenjäljen, jonka vuosikautia sitten olen nähnyt."

"Silloin olet paljon tarkkavaistoisempi kuin kaikki meikäläiset vaquerot."

"Minut on lapsuudesta asti kasvatettu rastreadoriksi; maa merkkeineen on ainoa kirja, jota osaan lukea."

"Eikö zapoteki olisi voinut joutua tänne vain sattumalta?"

"Ei. Hänet on lähetetty jälkeemme, pahat henget ovat liikkeellä. Kyyristy tuonne sanajalkojen väliin, kuninkaitten jälkeläinen, lataa pyssysi ja kuuntele silmin ja korvin; ei kuguaarikaan [= puuma] ole zapotekia kavalampi ja viekkaampi. Minä tutkin jälkiä."

Sillä aikaa kuin Pablo totellen nuoren mayan neuvoa istuutui sanajalikkoon molemmat pyssynpiiput ladattuina, ryömi Tenanga varovasti kuin saalista väijyv ä petoeläin pois.

Pablo jäi yksin valppaasti kuunnellen.

Kesti hyvän aikaa, ennenkuin Tenanga palasi.

Hiljainen sihinä ilmaisi hänen tulonsa, jotta Pablo ei luulisi häntä viholliseksi.

Hän kyyristyi alas Pablon viereen.

"No, *amigo*?"

"Zapoteki on siellä", kuiskasi maya, "viisi, kuusi tai useampia kumppaneita mukanaan. Ne ovat hajautuneet metsään jälkiämme hakemaan, ne luulevat olevansa meidän kintereillämme."

"Minä en voi sitä uskoa; kuinka he olisivat niin nopeasti päässeet meidän jäljillemme?"

"Usko minua, se on totisesti totta. En tiedä, mitä Chamulpon asunnossa lienee tapahtunut; mutta

zapoteki — näkymättömät häneen iskekööt — on takanamme."

"Ja mikä meillä on nyt neuvona?"

"Meidän on etsittävä vesi, se ei jätä mitään jälkeä."

"Onko lähettyvillä mitään virtaa?"

"Ei, mutta Tepaneca-järvi."

"Sano, mitä minun on tehtävä."

"Kulje minun takanani, mutta astu hiljaa ja ääneti. Jos minä sihisen kuin käärme, niin heittäydy maahan. Jos kohtaamme jonkun noista rosvoista, saamme käyttää vain machetea [= tikaria], ei pyssyä. Jos kadotat minut näkyvistäsi, juokse keskipäivää kohti, ja saavut järvelle, siellä kohtaat minutkin jälleen. Oletko ymmärtänyt, Jungunan poika?"

"Olen ymmärtänyt."

"Sitten kaikki hyvin!"

Tenanga kuunteli henkeä pidättäen ja kohottautui sitten varovasti. Empimättä hän painautui kulkemaan sivulle päin, ja aivan hänen jäljissään astui Pablo, terävä, turkkilaisen jataganin näköinen ase machete kädessään.

Mahdollisimman varovaisesti Tenanga pujotteli metsässä nuoren viidakon läpi. Ja aivan hänen jäljissään seurasi Pablo askelen risahtamatta. Tuon tuostakin Tenanga kohotti kätensä ja jäi seisomaan; silloin pysähtyi myös Pablo. Vasta saatuaan varmuuden, ettei mikään vaara uhannut, maya lähti edelleen. Aarniometsän hämärässä, ylt'ympäri vallitsevassa syvässä hiljaisuudessa, heidän äänettömästi tunkeutuessaan pensasten ja köynnöskasvien läpi tiheikköön, josta minä hetkenä tahansa saattoi ilmestyä verivihollisen kasvot, oli jotakin kammottavaa.

Erehtymättömän varmasti maya-metsästäjä kulki edelleen.

Yht'äkkiä kuului hiljainen sihinä, kuin säikytetyn käärmeen, Tenanga heittäytyi maahan, Pablo hänen jälkeensä. Hän näki mayan makaavan edessään kuin hämärän varjon. Hitaasti tämä kohotti päätään, tähysti kiihkeästi ja viittasi sitten Pablun luokseen. Varovasti hän ryömi sinne. Tenanga osoitti sormellaan, ja pienestä pensaikon aukosta Pablo näki intiaanin, joka pyssy kädessä verkalleen liikkui edelleen maaperää tarkastellen.

"Zapoteki", kuiskasi metsästäjä. — "Jos hän kulkee pitemmältä tuohon suuntaan, hän tapaa meidän jälkemme. Jää tähän, kuningasten jälkeläinen. Jollen palaa, niin mene järvelle ja yhä edelleen länteen päin, ja näkymättömät olkoot kanssasi."

"Mitä aiot tehdä?"

"Minun täytyy hävittää jälkemme."

Tenanga jätti pyssynsä ja metsästyslaukkunsa ja oli samassa kadonnut.

Pablo, luodikko vieressään, machete kädessä, makasi liikahtamatta, silmät suunnattuina zapotekiin, joka verkalleen, katse maahan luotuna, astui eteenpäin. Tenanga oli oikeassa: jos mies, joka metsänjyleikössä ikäänkuin varjo liikkui edelleen, pysyi ottamassaan suunnassa, täytyi hänen kulkea heidän jälkiensä poikki.

Tenangasta ei näkynyt merkkiäkään. Pablun mielenjännitys yhä kiihtyi.

Yhä vielä mies käveli hitaasti edelleen.

Nyt hän pysähtyi ja näytti kuuntelevan.

Puuman tavoin harppasi Tenanga zeiba-puun takaa, machete välähti hänen kädessään, ja zapoteki vaipui maahan äännähtämättä, kuin salaman lyömänä. Tämä tapahtui niin nopeasti, niin varjomaisesti, niin äänettömästi Pablun silmien edessä; niin äkisti hävisi tuolla ihmiselämä. Nuorukaista kammotti.

Heti sen jälkeen Tenanga ilmestyi hänen rinnalleen pensaikosta ja sanoi kasvoillaan hurja voitonriemu: "Hän ei enää kohtaa meidän jälkiämme, kuningasten jälkeläinen. Tule, meillä on kiire. Jos nuo muut eivät jo ole päässeet jäljillemme, niin ne sen pian tekevät. Hunttoh on suuri rastreador, mutta Tenanga on Azualin poika. Tule!"

Kiireesti, varoen vähemmän kuin ennen, hän riensi yhä edelleen entiseen suuntaan.

Heidän tarvottuaan raskaasti ponnistellen tuntikauden hän pysähtyi kaislikkoreunaisen puron rantaan.

"Järvi on lähellä. Jos Hunttoh tietää minun olevan sinun oppaanasi, ja minä pelkään hänen sen tietävän, niin hän tietää myös, että minä valitsen jäljettömän veden. Jos hän juuri on rannalla, niin sieltä uhkaa vaara. Lähettäkööt näkymättömät meille kanootin. Osaatko käyttää airoa?"

"Osaan", vastasi Pablo, "airoa ja purjetta, minä olen kasvanut meren rannalla".

"Hyvä."

"Jää tähän, minä menen etsimään kanoottia. Kalastajat kätkevät veneensä usein kaislikkoon. Ole varuillasi."

Niin sanoen hän astui matalaksi kuivuneeseen, mutta jotenkin leveään puroon.

Pablo jäi seisomaan kaisla- ja bamburunkojen väliin, jotka hiljaisessa tuulessa huojuivat sinne tänne.

Huolimatta kaislikon kahinasta sattui hänen korvaansa hiljainen ääni, joka tuli ylempää. Hän oli kuullut airon loiskahtavan veteen. Hän kyyristyi ja tähysti kaislojen lomitse siihen suuntaan, mistä ääni tuli; lujasti hän tarttui pyssyynsä ja nosti sen eteensä valmiina laukaisemaan.

Nyt hän erotti epäselvästi veneen, jossa istui kaksi miestä.

Olivatko he huomanneet hänet? Eikö hän ollut kyllin hyvin kätkeytynyt? Miehet tarttuivat pyssyihinsä ja katsoivat sitä paikkaa kohti, missä hän seiso.

Matala huuto kantautui hänen luokseen, mutta hän ei ymmärtänyt zapotekinkielisiä sanoja. Miehet kohottivat aseensa; varmaan hänet oli huomattu.

Pitäisikö hänen juosta takaisin ja turvautua pakoon?

Vielä kerran kulkeutui hiljainen huuto hänen korviinsa.

Salamannopeasti hän kyykistihe alas, kaksi laukausta pamahti, ja luodit vingahtivat hänen ylitseen kaislojen ja bambujen lävitse.

Mutta peloton, päättäväinen nuorukainen nosti, pystyyn ponnahtaen, kaksipiippuisen luodikkonsa poskelleen; vielä kahdesti herätti laukausten ukkonen metsien kaiun, ja molemmat miehet kaatuivat. Toinen vaipui takaisin veneeseen, toinen suistui sen laidan yli veteen.

Pablo oli siksi harjaantunut ja kokenut metsästäjä, että hän kiireesti latasi pyssyynsä, ennenkuin uskaltautui eteenpäin. Sitten hän kuunteli. Kaikki oli hiljaista.

Rohkeasti hän astui nyt veteen. Hitaasti lipui vene häntä vastaan. Hän meni sitä kohti pyssy vireessä.

Veneessä virui intiaani kasvoillaan hengittäen vaikeasti. Pablo käänsi hänet ympäri. Luoti oli lävistänyt hänen rintansa, mutta hän eli vielä; myöskään ei luodinreiän suunta näyttänyt nuorukaisesta ehdottomasti kuolettavalta. Mies katsoi häneen ja näytti odottavan kuoliniskua.

"Nouse pois veneestä", sanoi Pablo espanjaksi hänelle, "en tahdo henkeäsi, mene".

Mies nousi vaivalloisesti, pusertaen oikealla kädellään rintaansa läheltä olkapäätä. Pablo auttoi hänet yli veneenlaidan, ja hän hoippuroi veden poikki ja katosi kaislikkoon. Pablo katsahti virralle päin; toisesta ei näkynyt merkkiäkään. "Taivaalle kiitos", hän mutisi, laski pyssyn veneeseen, tarttui airoon ja kiidätti kanoottia voimakkaasti ja taitavasti puroa alas.

Muutamia satoja metrejä vinhasti viileteltyään hän kohtasi Tenangan, jonka synkkä hahmo iloisesti kirkastui, kun hän tunsu Pablona.

"Oi kuningasten jälkeläinen, oletko taistellut?"

"Nouse veneeseen, ne ovat jäljessämme."

Nopeasti metsästäjä nousi veneeseen, tarttui toiseen airoon, ja molemmat jouduttivat nyt veneen kulkua.

"Sinä ammuut kahdesti", sanoi Tenanga, jonka kasvot säteilivät uljasta ylpeyttä.

"Meillä on kahta vihollista vähemmän."

"Jungunan poika on näkevä ne kaikki jalkojensa juuressa, näkymättömät ovat hänen kanssaan."

Kun Pablo sitten mainitsi laskeneensa haavoitetun menemään, sanoi Tenanga: "Oi, sitä sinun ei olisi pitänyt tehdä, myrkkyykäärme täytyy tappaa."

"Minä en tapa haavoittuneita."

Korkeain kaislikkojen ja bamburuokojen välitse liukuen he lähestyivät puron suuta.

"Onko meidän järvelle tullessa varottava hyökkäystä?"

"En luule; maa on rannalla suoperäistä, ja Huntihin miehet ovat hajallaan. Vaaraksi voi meille olla vain nopea kanootti, mutta meillä on pyssymme, ja sinä osaat niitä käyttää, herra."

Kaislikkoseinän läpi, joka ulottui poikki virransuun, he tulivat päivänpaisteessa välkkyvälle vedenpinnalle, jota tummat metsät ympäröivät. Tyynenä ja juhlallisena lepäsi järvi heidän edessään, niin yksinäisenä ja koskemattomana, kuin se juuri ikään olisi Luojan kädestä lähtenyt.

Mitään elollista ei ollut näkyvissä, paitsi muutamia uiskentelevia vesilintuja.

"Me soudamme ulommaksi selälle, pois pyssyn kantamalta, ja sitten meidän täytyy kääntyä länteen; siellä on järven laskujoki."

Molemmat nuorukaiset olivat osoittautuneet tottuneiksi soutajiksi ja käsittelivät taitavasti kevyttä, tuohesta tehtyä alustaan.

Mitään epäilyttävää ei näkynyt rannalla, josta he etenivät.

Kun Tenanga arveli kanootin olevan kyllin kaukana maasta, poissa kauas kantavan pyssyn ulottuvilta, hän käänsi sen kokan länttä kohti.

He laskivat aironsa maltillisemmin veteen.

Heidän soudettuaan kauan ohi tiheiden, synkkien metsien näytti heistä kaunis, kimalteleva vedenkalvo sitä viehättävämmältä.

Pablolle, jolle oli ominaista ylhäisen intiaanin koko ylpeys, yhtä tinkimätön kuin minkä kastilialaisen hidalgon [= alempi esp. aatelismies] tahansa, joka oli rohkea ja päättäväinen, oli myös ominaista tuo luonteen kovuus, joka kuuluu hänen rodulleen samoin kuin intiaanille luonteenomainen itsehillintä.

Ensi kerran hän oli laukaissut kuolettavan aseensa ihmistä kohti, tosin vain henkensä pelastamiseksi; mutta sellaisessakaan tilassa ei ihmisen surmaaminen ole pikkuseikka.

Mutta mitään voimatonta suvustaan heikentymistä ei maya-kuningasten jälkeläisissä ollut. Se, että hän oli päästänyt haavoittuneen menemään antamatta tälle surmaniskua, johtui hänen kasvatuksestaan ritarillisesti tuntevien valkoihoisten parissa ja kristinopin vaikutuksesta hänen nuoreen sieluunsa.

Hänen ylpeässä ja kiivaassa luonteessaan oli vain yksi ainoa hellä kohta: sydämellinen, veljellinen rakkaus vienoon kasvinsisareen. Säästääkseen Mariquitilta pienimmänkin tuskan hän olisi empimättä antanut henkensä.

Siten ei hänellä verisestä yhteentörmäyksestään murhanhimoisten vihollisten kanssa ollut sitä kiihottavaa jälkivaikutusta, mikä sillä olisi ollut eurooppalaisen sieluun.

Uhkamielin hän katsoi tulevaa kohtaloa silmiin, valmiina puolustautumaan viimeiseen hengenvetoon saakka.

Tenanga, jonka ajatukset olivat toista laatua, joka tunsikin sen viekkaan ja tarmokkaan vihollisen, mikä oli usutettu heidän jäljilleen tuhoamaan kuningassuvun viimeistä vesaa, ja joka varhaisesta nuoruudesta oli tottunut erämaan vaaroihin ja sodankäyntiin metsässä, vakoili lakkaamatta terävin katsein sivulla olevaa rannikkoa.

"Emmekö voi soutaa suoraan järven poikki, ystäväni?" kysyi Pablo, joka huomasi saattajansa huolehtimisen.

"Siellä pohjastuisimme kyliin, joiden asukkaat ovat kokonaan Chamulpon puolella. Ne vangitsisivat meidät ja jättäisivät kaziken käsiin. Ei, meidän täytyy päästä virralle, se vie meidät nopeasti alas, ja sitten sellaisessa paikassa, missä voimme salata jälkemme, painua metsiin. Jos zapoteki ei löydä mitään kanoottia, täytyy hänen tehdä pitkä kierros järven ympäri päästäkseen joelle."

"Ja jos hän löytää?"

"Silloin saamme soutaa henkemme edestä ja viime hetkessä antaa pyssyjen puhua."

Rasittamatta voimiaan he viilsivät solakalla aluksellaan hiljaa karehtivaa vedenkalvoa. Toiselta siinä olleista zapotekeista oli siihen jäänyt äsken laukaistu piilukkopyssy; suuri poncho [= hihatton päällysvaippa] oli kokassa.

Tenanga latasi piilukon ja asetti sen omien aseittensa viereen. Tuuli voimistui hiukan ja liikutteli vilkkaammin vettä.

"Oi, katso, tuolla ne tulevat!"

Niemekkeen takaa ilmestyi vene, joka kuuden miehen soutamana nopeasti kiiti heitä kohti. Kaksi miestä, pyssyt kädessä, istui kokassa, ja yksi oli ohjaajana perässä.

"Soutakaamme, henkemme tähden!"

"Ei", sanoi Pablo käskävästi, "he saavuttavat meidät puolessa tunnissa. Miksi uuvuttaisimme itsemme ja sitten ampuisimme epävarmasti? Meillä on surmanviesti joka pyssynpiipussa; tulkoot, me tahdomme taistella."

Ihailien katsoi Tenanga kuningasten jälkeläisen kauniisiin, päättäväisiin kasvoihin.

"Olet oikeassa, Jungunan poika, me tahdomme taistella."

Aallonkäynti oli kiihtynyt, sillä tuuli puhalsi kovemmin.

Uhkamielin nuorukaiset odottivat vihollista.

Tyynellä päättäväisyydellään näyttivät takaa ajettut, jotka vast'ikään olivat antaneet todisteita ampumataidostaan, herättävän pelkoa tavoittajissaan, sillä veneen vauhti hidastui, ja se pysähtyi ulkopuolelle pyssyn kantaman.

Tuuli yhä koveni, ja aallot heittelivät kevyttä kanoottia sinne tänne.

"Me saamme koht'siltään vettä veneeseen", sanoi Tenanga. "Tällaisessa aallokossa me olemme hukassa, herra; emme voi ampu tarkkaan keikkuvasta veneestä, ja muutamassa minuutissa nuo saavuttavat meidät, jos mielimme paeta näin kovassa aallokossa."

Vene heittelehti niinikään edestakaisin, mutta ei läheskään niin kovasti kuin nuorukaisten kanootti.

"Ojenna minulle tuo poncho kokasta, Tenanga."

"Mitä aiot tehdä?"

"Me käymme purjehtimaan."

Pablo kiinnitti ison, nelikulmaisen päällysvaipan kulman aironsa kärkeen ja pystytti airon kanootissa olevaa istuinlautaa vasten. Siten oli saatu aikaan hätävarainen masto ja purje.

"Istu kokkaan, Tenanga, anna minulle airosi ja ota pyssy."

Tenanga teki niin ja istui kokkaan valmiina ampumaan.

Pablo veti vasemmalla kädellään ponchon tiukalle pitäen perää oikealla.

Tuuli, joka puhalsi juuri heidän matkansa suuntaan, paisutti ponchon ja ajoi, niin pieni kuin purjepinta olikin, kanoottia kovaa vauhtia yhä edemmäksi yli veden.

Nyt rupesivat veneessä olijatkin liikehtimään. Tenanga oli tuntenut erään kokassa istujista zapoteki Huntohiksi; kun hän arveli olevansa pyssyn kantamalla, hän kohotti pyssynsä ja laukaisi tätä kohti; mutta kanootin liikahtaessa hän osuikin peränpitäjään, joka hypähti korkealle ja syöksyi suin päin veteen. Tämä sai veneen pysähtymään.

"Ota pyssysi, Tenanga, sido tämä ponchon kulma sen ympärille ja pidä sitä korkealla; silloin me kiidämme veden yli kuin nuoli."

Tenanga, jolla kuten kaikilla metsästäjillä aina oli mukanaan ohuita hihnoja, teki niinkuin Pablo käski, ja tuskin oli kevyt pursi ehtinyt tuntea siten lisääntyneen tuulen painon, kun se jo viilsyi yli aaltojen niin nopeasti, että takaa ajo paljon raskaammalla veneellä näytti aivan turhalta. Kuljettiminaan ainoastaan aivot, joita kovassa aallokossa oli vaikea käy teliä, se pian jäi kauas jälkeen siivitetystä kanootista.

Sen näki hämmästyen metsäisten vuorten poika ja sanoi: "Sinua tottelevat kaikki, kuningasten jälkeläinen, tuuli ja vesikin."

Mutta vene ei luopunut kilpailusta; koko soutuvoimallaan se ponnisti kanootin jälkeen.

Pakolaiset olivat juuri saavuttaneet tuntuvan etumatkan, kun tuuli äkkiä vaimeni ja sitten kokonaan tyyntyi.

Ja vielä oli heillä pitkä matka järven laskukohtaan, johon he pyrkivät! Levosta voimistuneina he tarttuivat airoihin ja kiidättivät tasaisin vedoin alustaan eteenpäin. Mutta veneessä olijat huomasivat olevansa voiton puolella ja seurasivat kokka valkeana vaahdoten.

Yhä lähemmäksi rantaa pääsivät takaa ajetut, mutta yhä lähemmäksi ehti myöskin vene.

"Nyt on henki kysymyksessä, Jungunan poika!"

Tämä ei vastannut, mutta hänen voimakkaan ruumiinsa jokainen lihas oli jännittynyt äärimmäiseen voimanponnistukseen. Samoin Tenangan; kanootti lensi lentämällä eteenpäin heidän vedoistaan.

Raskaasti huohottivat nuorukaiset, ja hiki helmeili heidän otsallaan.

Silloin pamahti laukaus, ja luoti putosi veneen taakse veteen.

Viholliset olivat pyssyn kantamalla.

Mutta jo lähestyivät pakolaiset rantaa, järven tuskin huomattavaa laskusuuta.

Taas pamahti kaksi laukausta, mutta veneen hurjasti kiitäessä epävarmasti tähdätyt luodit vingahdivat heidän sivuitseen ja ylitseen.

Nyt oli jo kaislikko edessä.

"Suoraan sisälle!"

Ja he kohahtavat kaislikkoon. Sen seinä on ohut, heti he ovat jälleen selvässä, hiljaa virtaavassa vedessä.

"Oikealle!"

Kanootti liukuu oikealle. Parhaaseen aikaan, sillä luoteja iskee siihen kohtaan, josta he juuri ovat väistyneet.

"Eteenpäin! Minä tunnen virran." He kääntyvät oikealta puolen avautuvaan sivuhaaraan itse päävirralta, joka vie vasemmalle.

Nyt venekin ryntää läpi kaislikon, se suuntaa pitkin virran juoksua.

Mutta zapoteki tuntee Tepanecan laskun ja menettelee sen mukaan.

Kun hän ei näe kanoottia, tietää hän sen poikenneen oikealle; maihin eivät pakolaiset ole voineet nousta, rannat ovat upottavia. Hän kääntyy ja laskee sivuhaaraan.

Nyt pakolaiset ovat hänen käsissään, sillä he ovat menneet kuolleeseen umpihaaraan.

"Eteenpäin!" läähättää Tenanga, "tai he tapaavat meidät".

Nuorukaiset ponnistavat epätoivon voimilla.

"Kaislikkoon! Kiinni!"

He tunkeutuvat kaislikkoon, heillä on matala, mutta kantava maapohja edessään.

"Nyt maalle! Vene kannaksen poikki, sen toisella puolen on virta."

He hypähtävät kaislikkoon, yhteisin voimin he kiskovat keveän aluksen maalle, kohottaen sitä kokasta ja perästä, kantavat sitä huohottaen kaksi-, kolmekymmentä askelta, kaislojen lomitse vilkkuu virta; varovasti he työntävät, yhä mitä syvimmissä hiljaisuudessa, kanootin vesille, hypähtävät siihen, tarttuvat airoihin, ja eteenpäin kiittää kevyt alus ihmisvoiman ja virran viemänä.

Kun he kiertävät metsäisen niemekkeen taa, nostaa Tenanga aironsa vedestä.

"Nyt levähtäkäämme, Jungunan poika, me olemme turvassa. Zapoteki tarvitsee paljon aikaa

tullakseen jäljestämme, hänen täytyy tehdä iso kierros. Hänen veneensä on liian raskas vetää kannaksen poikki. Azualin poika tuntee sittenkin Jalatén paremmin kuin hän", hän lisäsi voitonriemuksena.

Pablo herkesi soutamasta. Molemmat tarvitsivat lepoa, ponnistus oli ollut yli-inhimillinen. Hengästyksestä selvittyään Pablo sanoi "Jumala on meitä auttanut, Hänelle olkoon kiitos. Miten nyt ajattelet edelleen, ystäväni?"

"Me menemme virtaa alas kallioille asti, jotka ovat sen äyräinä, siellä voimme nousta maihin jälkiä jättämättä. Sitten pyrimme Rio Negrolle ja laskemme sitä alas Yucatanin rajoille asti; siellä me tapaamme kenraali Aranan; hänen kanssaan sinun on neuvoteltava siitä, mikä tulevaisuudellesi on otollista."

"Hyvä, Tenanga, luotan täysin sinun johtosi."

Kotvasen kuluttua he tarttuivat taas airoihin.

Molemmin puolin kohosivat rannoilla tummat metsät. Ne seisoivat hiljaisina ja yksinäisinä, ihmisasuntoa ei ollut näkyvissä lähellä eikä kaukana; ainoastaan metsästäjän keveät askelet kiertelivät siellä silloin tällöin. Äänettöminä nuorukaiset liukuivat pitkin virtaa.

Vihdoin Pablo virkkoi: "Luuletko zapotekin ajavan meitä yhä vielä takaa?"

"Huntoh on viisas; hän sanoo itselleen, että ajo on turhaa työtä. Jos ennätämme kallioille, katoavat häneltä kaikki jäljet. Myöskin astumme silloin alueille, joissa Chamulpolla ei enää ole mitään valtaa."

Ääneti he soutivat edelleen.

Virran tehdessä mutkan Tenanga katsahti taakseen.

"Pimeyden haamut! Tuolla vene tulee."

Pablo käänsi päänsä: täyttä vauhtia iso vene tuli heitä kohti.

"Mitä nyt? Maihinko?"

"Siellä me olemme ehdottomasti hukassa, heitä on liian monta."

He kiitivät nopeasti edelleen, mutta pikainen vilkaisu taaksepäin osoitti heille, että vene lähestyi peloittavaa vauhtia.

"Meidän täytyy pyrkiä mayain torniin", sanoi Tenanga hiljaa, "puolustautuaksemme. Näkymättömät antakoot minulle anteeksi, minä olin liian huoleton."

Uusi virran mutka saattoi heidän näkyviinsä keskellä virtaa synkän, pensasten peittämän muurivarustuksen. Samalla alkoi kuulua peloittava kohina.

"Mitä se on, Tenanga?"

"Kosket. Me emme voi niitä laskea, emme kiertää, emme mennä maihin; meidän ainoa pelastuksemme on tuo torni."

Yhä lähemmäksi tuli vene.

Mutta jo oli ikivanha muuri heidän edessään.

"Ota pyssy, meidän täytyy etsiä pikaista suojaa, vain yhdet portaat vievät torniin."

Hän ohjasi veneen keinotekoista, vielä säilynyttä maihinnousupaikkaa kohti.

"Maihini!" Jättäen aivot ja tarttuen pyssyihin molemmat hypähtivät yht'aikaa maalle ja riensivät portaita ylös.

He olivat jo pääsemässä niiden päähän, kun laukaus pamahti ja Pablo vaipui luodin satuttamana maahan.

Tenanga päästi sydäntä vihlovan tuskanhuudon, mutta käännähti sitten takaisin kuin tiikeri ja näki zapoteki Huntohin ilkkuvana virrassa kiitävän veneen kokassa, vielä savuava pyssy kädessään.

"Murhaaja!" karjaisi nuorukainen. "Sinä olet tappanut mayain viimeisen kuninkaan", hän tempasi salaman nopeasti luodikon poskelleen, laukaus leimahti, ja lävistettynä zapoteki vaipui alas. "Mene

pimeyteen, konna!" Ripeästi hän nosti Pablolta pudonneen kaksipiippuisen luodikon. Pau! toinen veneessä olijoista kaatui, ja nyt vene loittoon kiireesti välttääkseen tuhoisaa tulta ja pyrki rantaa kohti.

Syvässä tuskassa Tenanga kääntyi ympäri. "Oi Hualpa, viimeinen kuninkaista, nouse aurinkoon."

SEITSEMÄS LUKU

Äidin kuva.

Del Rocassa, señor d'Iralan haciendassa vallitsi suru. Don Antonio oli tiluksiensa asekuntoisen väen kanssa mennyt sotaan taistellakseen kenraali de Lerman johdolla kapinallisia vastaan. Häntä suri hänen hellä puolisonsa, joka kuitenkin ajatteli kyllin avarasti tunteakseen, että hänen miehensä täytti vain velvollisuutensa isänmaata kohtaan astuessaan armeijaan.

Hänen lemmikkinsä Maria otti osaa rakkaan äitinsä suruun ja itki samalla omaa Pabloaan, jonka kohtaloista del Rocassa ei tiedetty mitään siitä illasta saakka, jona hän niin salaperäisellä tavalla oli kadonnut.

Molemmat naiset tulivat haciendan pienestä kappelista, jossa he olivat rukoilleet rakkaittensa puolesta, ja istuutuivat hiljaa kuistille.

Tuokion kuluttua donna Inez sanoi: "Oi, kuinka hirveä on sota ja kuinka inhoittavaa, kun saman maan lapset nostavat aseet toisiansa vastaan; oi auttakaa, kaikki pyhimykset, että maa saisi jälleen rauhan."

"Eikö sotakin ole Jumalan säätämä, äiti?"

"Hän sallii sen, lapsi, varmaankin rangaistukseksi ihmisille."

"Pablo sanoi usein, ettei hän mitään hartaammin ikävöinyt kuin saada taistella."

"Niin, tuo sinun Pablosi!"

"Oletko vihoissasi siitä, että häntä ajattelen? Minä rukoilen don Antonion, rakkaan isäni, puolesta samoin kuin Pablon."

"Minä tiedän sen rakkaani, ja laupias Luoja kuulkoon rukouksemme."

"Sinä odotat kirjettä isältä?"

"Niin, hartaasti, lapseni."

"Jos Pablo olisi hänen luonaan, hän suojelisi hänen henkeään."

Surussaankin hymyillen tuolle lapselliselle lauseelle, joka osoitti, kuinka lakkaamatta Marian ajatukset liikkuivat hänen ystävässään ja kuinka korkea käsitys hänellä oli nuorukaisesta, vastasi señora: "Luuletko?"

"Oi", sanoi Maria innokkaasti, "Pablo on urhoollinen ja hyvä ja kiitollinen, sinä et vain tunne häntä, äiti, niinkuin minä. Hänellä on hyvä sydän."

"Sitä en epäile, Mariquita, ja kuitenkin kadun monesti, että olemme kasvattaneet hänet meikäläiseksi; mitä hänestä on tuleva?"

"Oi äiti, sinulla on juuri siksi huono käsitys hänestä, että hän on ruskea. Eikö Jumala ole luonut valkeita, ruskeita, jopa mustiakin ihmisiä? Pablo on hyvin viisas ja enemmän caballero kuin moni valloittajien jälkeläinen."

"Hän on synkkä ja umpimielinen."

"Niin sinä sanot, koska et tunne häntä; minä olen hänen sisarensa, ja minulle hänen sydämensä on avoin."

"Hän on intiaani, ja väri erottaa meidät samoin kuin sielunlahjatkin."

"Emmekö kaikki ole Luojan luomia, äiti? Hän on minulle kertonut, mitä hän on lukenut vanhoista

kirjoista kansastaan: kuinka se on ollut suuri ja mahtava, ennenkuin valloittajat tulivat, ja hän on hyvin ylpeä siitä. Kuitenkin hän on myös hyvin viisas ja ahkera. Isä Bernardo, joka häntä kovin rakasti, sanoi, ettei hänellä koskaan ole ollut lahjakkaampaa oppilasta."

"Niin, rakkaani, myönnänhän kernaasti hänen ansionsa."

"Näetkös! Ja nyt hän on niin onneton, siksi että hän polveutuu vanhoista maya-kuninkaista, ah, äiti, jos hän on vielä elossa."

"Me olemme kaikki Jumalan kädessä, Mariquita, Herra on häntä suojeleva, häntä ja, sitä toivon nöyrästi, myös don Antoniota."

"Niin, Hän on heitä suojeleva, äiti. Jumala suojelee hyviä ihmisiä! Oi, että Pablo ei ratsasta don Antonion mukana, hän kyllä karkoittaisi kapinalliset."

Taas señoran täytyi naurahtaa, kyyneliä läpi. Kuinka Maria ihailikaan ruskeata nuorukaista, joka noin oli kasvanut kiinni hänen elämäänsä nuoruudesta alkaen!

Vanha intiaanipalvelija astui parvekkeelle.

"No, Pepe?"

"Señor de Mendez kysyy, voiko hän päästä señoran puheille."

Äiti ja tytär katsoivat hämmästyneinä ja kysyvästi toisiinsa, ja Marian kasvoilla kuvastui katkera vihastus. Kumpaisenkaan naisen suosiossa ei nuori haciendero ollut koskaan ollut, mutta sen jälkeen kuin hän oli ollut niin raaka Pabloa kohtaan, ei Maria enää sietänyt häntä silmissään. Kuitenkaan ei sopinut kieltää hänen tuloaan, hän oli naapuri. Ehkäpä hän myös toi sanomia sodasta. "Meidän täytyy ottaa hänet vastaan."

"Minä siis menen."

"Ei, tyttäreni, sinä et saa jättää minua yksin. Johda señor de Mendez tänne."

Nuori mies, joka ilmestyi hienossa ratsastuspuvussa, kumarsi kohteliaasti naisille.

"Olen kummastunut, kun näen teidät", kävi donna Inez puhumaan, "luulin teidän olevan sodassa".

"Minä olin Guatemalassa, señora, tarjotakseni käteni isänmaan puolustukseen; mutta minulla oli kova onni olla kunnianarvoisan isosetäni suuressa epäsuosiossa, ja hän lähetti minut pois."

"Oh, conde de Lerma on teidän isosetänne?"

"Sen pahempi, tekisi mieli sanoa, sillä hän riisti minulta onnen taistella maan puolesta."

"Mutta te tuotte meille varmaan sanomia sota-äyhtämöltä, señor?"

"Minä toivoin päinvastoin täällä saavani kuulla jotakin sodasta. Minä olin pohjoisessa, missä kaikki on rauhallista, ja olen vasta muutamia päiviä sitten palannut. Ensimmäinen vierailu koski don Antonion taloa."

"Se, mitä mieheni kirjeet ovat maininneet maan asioista, ei ole paljon eikä anna suuria toiveita. Kapina näyttää käyvän yhä laajemmaksi. Mieheni viimeisten rivien mukaan on ollut pakko vetää joukot pois Guatemalasta ja jättää se vihollisille."

"Oh", ilon väre vilahdi nuoren miehen kasvoilla, heti taas kadoten, "onko kuuluisa isosetäni, monien taistelujen voittaja, antanut voittaa itsensä?"

"Don Antonion kirjeet ovat täynnä hänen ylistystään, mutta vihollinen rynnistää liian suurella ylivoimalla."

"Guatemala kapinallisten hallussa? Silloin Sarmiento olisi voittanut!"

"Mieheni ei ole sitä mieltä, hän toivoo päinvastoin että maa nyt ravistuisi hereille ja tuottaisi motineroille [= kapinoitsijoille] pikaisen lopun."

"Niinpä toivon, ettei hän toiveissaan pety. Ellen erehdy, näyttölee vuori-mayain punainen päällikkö Chamulpo kohtalokasta osaa veljessodassa; hän näyttää asettuneen kapinallisten puolelle?" lausui Mendez.

"Siitä ei mieheni ole maininnut mitään."

"Señorita d'Irala ei näytä iloiselta", kääntyi nuori haciendero nyt Mariaa puhuttelemaan, "donna Maria varmaan suree kallista isäänsä, joka on sodassa?"

"Niin, señor, häntä ja kasvinkumppaniani Pablaa."

"Ah, te tarkoittatte punaista lempipalvelijaanne?"

"Pablo ei ollut mikään palvelija", sanoi muuten niin vieno neitonen nyt leimuavin silmin, "hän oli talon kasvatti ja minun ystävänä, señor".

"Uskon sen mielelläni, señorita, vaikkakaan en täysin ymmärrä."

Maria ei vastannut.

Kilisevin kannuksin astui nyt muutta mutkitta kuistille vanha vaquero, ja hänen takanaan näkyivät Pepen, palvelijan kasvot.

"No", kysyi señora, joka tunsi karjapaimenen, "mikä tuo sinut tänne, Benito?"

"Señora, vuorilla on taistelu käynnissä, jo aamulla varhain me kuulimme tykkien jyskettä —"

Kaikki hypähtivät pystyyn pelästyneinä, naiset olivat kalvenneet.

"Silloin minä lähdin siitä señoralle ilmoittamaan."

"Jumalan tähden, Benito, mitä sinä sanot?"

"Siellä on täytynyt olla kiivas taistelu."

"Ja meikäläiset, meikäläiset? Don Antonio?"

"Sen enempää en tiedä, señora. Taistelu oli kaukana meistä, tuuli kantoi tykin jyskeen kuuluviimme laaksosolien kautta."

"Lähenikö se tännepäin?"

"Ei, niin kauan kuin minä olin karjojen luona."

"Siellä ovat meikäläiset, Jumala heitä auttakoon."

"Amen!" sanoivat vaquero ja Maria. Myöskin señor de Mendez oli käynyt hyvin levottomaksi.

"Minä olen tullut viemään señoran vuorille, jos señora niin käskee."

"Tarkoitat hyvää, kelpo Benito", vastasi señora kovin kiihdyksissään, "mutta minä odotan, kunnes saan tarkempia tietoja".

Maria painautui hellästi äitiinsä.

"Ne ovat kuitenkin niin tärkeitä uutisia", sanoi señor de Mendez, "että minun, niin kernaasti kuin joka tapauksessa tarjoaisinkin arvoisille naisille halpaa suojelustani, mitä kiireimmin täytyy lähteä kotiini".

Luoden häneen katseen, joka ilmaisi kaikkea muuta kuin kunnioitusta, donna Inez sanoi: "Sen hyvin ymmärrän ja toivotan señor de Mendezille onnellista matkaa."

Hän kumarsi jäähyväisiksi päätään, ja nuori mies poistui jokseenkin kiireisesti. Vanhan vaqueron katse seurasi häntä ylenkatseellisena. "Mitä minä teen, señora? Jääkö tänne odottamaan teidän käskyjänne? vai ratsastanko vuorille tietoja hakemaan?"

"Ellet oli liian rasittunut, niin tämä jälkimmäinen olisi minulle mieluisinta."

"Rasittunutko? Pyh, señora, istun neljäkolmatta tuntia satulassa, jos niikseen tulee. Minä vain syön jotakin, sitten lähdän ratsaille."

"Hyvä, Benito, pyydä itsellesi ruokaa ja sitten ota hevosia, miehiä, rahaa, mitä tarvitset, kunhan vain palaat niin nopeasti, kuin voit."

Tulisinta laukkaa kiitävän ratsun kavioniskut kaiuttivat ilmaa, kuistikon edustalle ilmestyi lancerouseeri.

"Antonio!"

"Isä!"

"Inez! Maria!" kuuluivat riemukkaat huudahdukset, ja seuraavassa tuokiossa olivat puoliso ja tytär don Antonion sylissä.

"Oi, Antonio, rakkaani", sanoi ensimmäisen mielenliikutuksen asetuttua donna Inez peloissaan, "oletko pakomatalla?"

"En, rakas, me olemme torjuneet rosvot. Oi, Inez armaani, tyttäreni —", ja uudelleen hän syleili molempia.

"Olette pippuroineet motineroja, señor?"

"Niin, vanha veikko, kelpo lailla; mutta kuinka sinä olet täällä?"

"Hän tuli ilmoittamaan, että vuorilla taisteltiin, ja ollakseen minulle avuksi."

"Hyvä, ukkoseni, hyvä."

Hän vei vaqueron syrjään.

"Tunnetko polun kallioiden poikki, Benito?"

"Tunnen, señor."

"Sinun tulee heti johtaa joukkoja sinne, jotta vihollinen ei pääse karkaamaan selkäämme. Eikö Tamay tuntenut myös polkua?"

"Tunsi hänkin."

"Ole valmiina. Montako miestä tarvitset?"

"Viisikymmentä tarkka-ampujaa puolustaa sitä kokonaista armeijaa vastaan."

"Hyvä. Odota, kunnes kenraali tulee."

Sitten hän kääntyi jälleen donna Ineziin.

"Kuinka, kuinka ovat asiat, Antonio?"

"Saat tietää kaikki, rakkaani. Toistaiseksi ei ole mitään huolta. Mutta jäljessäni ratsastaa conde aikoen majailta meidän kattomme alla. Hänen seurassaan on useita upseereita ja esikunnan vartio; pyydän sinua, rakkaani, järjestämään kaikki ottaaksemme heidät vastaan."

"Minä riennän heti antamaan ohjeita." Ja kiireesti donna Inez lähti talon sisähuoneisiin.

"No, pikku lemmikkini, kuinka olette viettäneet aikanne?"

"Olemme rukoilleet puolestasi, isä."

"Ja Jumala on kuullut rukouksenne!"

"Ja isä kulta, etkö ole saanut mitään tietoa Pablosta?"

"Ruskeasta maya-soturistamme? En, rakkaani."

Suruissaan Maria painoi päänsä.

"Minulla oli eskadroonassani muutamia mayoja, jotka taistelivat erinomaisesti, ja erään, rohkeimman heistä, jolle sanoin, kuka sinun ystäväsi oikeastaan on ja että hänellä on rinnassaan maya-kuningasten merkki — mikä mieheen teki valtavan vaikutuksen —, lähetin tiedustelemaan häntä kazike Chamulpon tyköä, mutta hän palasi, saamatta mitään selkoa. No, ole nyt vain rauhallinen, Maria, Pablollakin on suojelusenkelinsä."

"Oi, tuolla kenraali tulee."

Don Antonion astuessa upseerien ja lancero-osaston saattamana sotapäällikköä vastaan Maria pujahti sisähuoneisiin.

* * * * *

Señor de Mendez ratsasti mielessään ylvästellen tiheään metsään vievää tietä pitkin, joka johti hänen tiluksilleen.

"Suuri sotapäällikkö näkyy esittäneen osansa loppuun", hän sanoi ivallisesti, "jos hänet on tungettu tänne asti. On aika laittautua hyviin väleihin Sarmienton kanssa, jos vielä mieli pelastaa mitään tästä sekasorrosta. Kun ei yksikään noista minun verikoiristani anna mitään vihiä itsestään! Jo kauan sitten olisi jotakin pitänyt tapahtua; sillä on jo aika, että saan haltuuni Penarison haciendan rappeutuneitten raha-asiaini auttamiseksi. Minun täytyy mennä Sarmienton puolelle, muuten conden omaisuus pannaan takavarikkoon ja on minulta mennyttä. Kunpa nyt vain ensin saisin tietoja! Hän on vaarallinen soturi, sen kyllä tiedän, ja minun täytyisi toki ensinnä saada varma selko asiain tilasta, ennenkuin julkisesti liityn kapinallisiin."

Hänen verkalleen ratsastaessaan tällaisia ajatuksia mielessään hautoen astui tiheästä pensaikosta esiin mulatti, joka tervehtien viittoili häntä luokseen.

Keltaisen, rosvomaiselta näyttävän miehen yht'äkkiä ilmestyessä Mendez lysähti kokoon pelästyneenä, mutta sanoi sitten ilostuen: "Oh, Tito poikaseni, oletko vihdoinkin tullut? *Caramba!* annatte minun odottaa."

"Oli mahdotonta tulla aikaisemmin, señor", kuului miehen vastaus.

"No? Ja nyt? Kerro pian. Conde?"

"Voi hyvin."

Mendez näytti kaikkea muuta kuin ilahtuneelta vastauksesta.

"Mahdotonta päästä hänen lähettyvilleen, señor, aivan mahdotonta. Te tunnette minut: ansaitsen mielelläni kourallisen kultarahoja, mutta hän on liian hyvin vartioitu."

"Missä muut ovat?"

"Tulevat jäljestäni."

"Hampaattomia susia te olette, ette muuta."

"Malttakaa vain, kyllä vielä purraankin."

"Mikä taistelu oli tuolla vuorilla?"

"Conden kimppuun käytiin hänen peräytyessään, mutta hän karkoitti motinerot verissä päin sekä miehitti solat."

"Niinpä hän on sittenkin päässyt virtensä päähän, sillä tuo kapinallisten torjuminen on vain pieni ajanlykkäys. Jos nyt Sarmiento hyökkää hänen selkäänsä, hän on hukassa."

"Niin kyllä, señor; mutta Sarmiento ei tunne vuorten poikki vievää kalliopolkua."

"Ja eikö ole ketään, joka voi sen hänelle neuvoa?"

"Kyllä, señor, sellaisia on, jos kohta vain harvoja."

Pensaikosta astui esiin leveäharteinen neekeri ja intiaani, molemmat yhtä rosvomaisia näöltään kuin mulattikin.

"Minä olen tyytymätön teihin, pojat!" puhutteli Mendez heitä.

"Ei ole syytä, don Luis", sanoi neekeri, "teimme mitä voimme. Se on vaarallinen asia, enkä mielelläni olisi pannut sen vuoksi päätäni menemään."

"Olisi ollutkin vahinko päätä."

"Mutta täällä se käy helpommin päinsä."

"Täälläkö? Mitä tarkoitat?"

"Conde on tulossa del Rocaan."

"*Caramba*, sepä on uutinen. Hyvä, minä luotan teihin. No, Tamay, mitä sinä sanot?" kääntyi hän ääneti seisovaan intiaaniin, del Rocan haciendan entiseen tigreroon.

"Motinerot juoksevat, conde suuri soturi."

"Saattaa olla. Sinä tunnet polut kallioiden poikki?"

"Tunnen."

"Sarmiento kaiketi uudistaa hyökkäyksensä, sillä hänen täytyy estää Lerma pääsemästä joukkoineen suojaan San Salvadoriin."

"Niin täytyy."

"Minä annan mukaasi muutaman rivin Sarmientolle vietäväksi. Tamay, sinun täytyy mennä hänen luokseen ja tarjoutua opastamaan osa hänen joukkojaan vuorten yli. Hän on sinut palkitseva ja minä myös."

"Hyvä! Ja conde?"

"Siitä pitää huolen Tito sekä tuo musta tuossa. Jos Sarmienton onnistuu päästä hallituksen joukkojen selkään, on kaikki lopussa; siitä satimesta ei arvoisa isosetänikään karkaa. Te molemmat, Tito ja Sip, nyt tielle del Rocaa kohti." Hän antoi heille muutamia kulta- ja hopearahoja, jotka tuo arvoisa pari irvistäen pisti taskuihinsa. "Sinä tulet jäljessäni, Tamay. Mutta niin, ettei kukaan näe. *Adios!*"

Kaikki kolme katosivat metsään.

"Siis arvoisa isosetäni aikoo vieraillla del Rocassa?" mutisi haciendero itsekseen. "Onneksi olkoon hänelle se vierailu."

Hän kannusti ratsuaan ja kiiti pois.

* * * * *

Valaistulla kuistikolla istuivat kenraalivanhus sekä hänen mukanaan tulleet upseerit runsaalla aterialla, ja ylt'ympäri oli esikunnan vartiosto, valituista sotilaita, asettunut tulien ääreen vartioon.

Don Antonio astui Lerman luo ja ilmoitti hiljaa:

"Tarkka-ampujat, teidän ylhäisyytenne, ovat kokeneimpain ja luotettavimpain vaquerujen johdolla marssimassa kalliotielle. Auringon noustessa ne ovat miehitetyt. Pahimman varalle, jos nimittäin tarkka-ampujat syöstäisiin takaisin, olen asettanut ketjuun ratsastajia, jotka tuntevat nämä maastot, tuomaan meille heti tiedon."

"Kiitos, don Antonio. Väkemme on suureksi ilokseni taistellut miehuullisesti; se on rohkealla mielellä, vaikka meidän on lakkaamatta täytynt peräytyä. Kapinalliset eivät unohda tätä päivää."

"Ne ovat saaneet tuntea jalopeuran kypälää."

"Jos Salvero nyt tulee San Salvadorista ja ojentaa minulle kätensä, jos Etelä on meidän puolellamme, jos ennen kaikkea amerikkalaiset kiväärin ja ampumatarpeet ajoissa saapuvat San José'n satamaan, voitamme vielä kaikki takaisin — ellei", hän lisäsi huolestuneesti, "Sarmiento vielä viime hetkellä saa Chamulpoa, juonikasta maya-päällikköä puolelleen".

"On valitettavaa, että intiaaninuorukainen, joka on kasvanut talossani ja jolla, kuten kenraali Arana minulle sanoi, syntyperänsä takia olisi ollut suuri vaikutus sotaisiin vuori-mayoihin, on kadonnut."

"Hyvin valitettavaa. Tiedän ennestään, että tämän maan entisen hallitsijasuvun jälkeläisillä, olivatpa he kuinka köyhiä tahansa, vielä on suuri vaikutusvalta vuoriheimoissa. Mayat ovat kiintyneet heihin pettämättömin uskollisuuden sitein. Minä olen parhaillaan neuvotteluissa Chamulpon kanssa, jolla ainakin nyt on suurin vaikutus, ja toivon voivani estää hänet esiintymästä hallituksen vihollisena. Se viekas kettu oleksii vuorillaan odottaen asiain menoa. Saamme nähdä."

Hän kääntyi sitten hilpeästi aterioivien upseerien puoleen, sotaisten hahmojen, joiden asepuvut todistivat kestetyistä taisteluista, ja sanoi: "Päivä oli kuuma, kumppanit, mutta aseillemme kunniaksi. Suon teille mielelläni hetken ilot, mutta älkää unohtako, ystävänä, että jokainen päivä asettaa meille ankarat vaatimuksensa."

Arvekas kapteeni nousi ja vastasi: "Teidän ylhäisyytenne älköön olko huolissaan; joka hetki, yöllä tai päivällä, olemme valmiit mihin palvelukseen tahansa."

"Minä tiedän sen", sanoi kenraali suopeasti, "mutta kootkaa uusia voimia, meillä on vaikeat päivät edessämme". Ja pöydästä noustun hän lisäsi: "Suottehan minulle anteeksi, jos menen levolle; ani varhain täytyy minun olla toimessa."

Hän tervehti upseereja, jotka olivat nousseet kevyesti kumartaen, ja don Antonio saattoi hänet kunnioittavasti hänelle järjestettyihin huoneisiin.

Kapteeni, joka äsken oli puhunut, kohotti lasinsa: "Isänmaan turva, hänen ylhäisyytensä!"

"*Viva* [= Eläköön] Lerma!" kajahti vastaukseksi, ja kaikki tyhjensivät lasinsa päällikön onneksi.

"Ja nyt lähtekää yöpuullenne, *amigos*. Kenraali oli aivan oikeassa: meidän täytyy aamulla olla reippaita."

Kohta kaikki del Rocassa nukkuivat sikiunta; ainoastaan vartijat valvoivat. Eräs heistä huomasi kaksi hämää haamua, jotka hiiviskelivät pensaikossa, mutta katosivat heti, kun heille huudettiin.

* * * * *

Päivän koittaessa kenraali oli jalkeilla. Kun päivystävä adjutantti ilmoitti, ettei yöllä ollut tapahtunut mitään, ei myöskään tullut mitään viestiä, sanoi vanha herra ystävällisesti: "Antakaa kaikkien nukkua, don Fernando; miehet tarvitsevat voimia. Minä menen vähän nauttimaan virkistävästä aamuilmasta."

Hän nyökkäsi päätään upseerille ja astui päärakennusta ympäröivään puutarhaan. Oli ihmeellinen aamu. Linnut liversivät herttaisia laulujaan, kolibreja ja kirjavia perhosia liihotteli kukan tuoksujen täyttämässä ilmassa, ja aurinko kietoi kaikki kultaiseen kimmellykseen.

Oli aamu, jollaista tuo vanhus, jonka isänmaan hätä oli temmannut rauhaisasta lepopaikastaan ja kutsunut sotatanterelle, rakasti. Heittäytyen kesken päivän huolten onnellisen tuokion tuuditeltavaksi hän käyskenteli pensasryhmien välitse hyvin hoidettuja polkuja, hengittäen ihastuneena suloista ilmaa.

Kun hän hitaasti astellen lähestyi erästä myrtti- ja ruusupensasten muodostamaa lehtimajaa, vilahti niiden varjoisasta vihannuudesta hänen silmäänsä valkean puvun hohde. Arvellen, että joku talon naisista samoin kuin hänkin ihaili aamuhetkeä, hän aikoi juuri kääntyä, kun Maria miehen askelista säikähtyneenä astui lehtimajan ovelle ja peloissaan katsoi kenraaliin.

Herttaisempaa näkyä tuskin saattoi ajatella kuin tytön hento olemus valkeassa pitsipuvussa, lapselliset kasvot tummien kiharain ympäröiminä, hänen siinä seisoessaan niin arkana kookkaan, sotilaallisen vanhuksen edessä, lempeät silmät kohotettuina kunnianarvoisaa päätä kohti.

Kenraalia tämä näky vavahdutti kuin sähköisku. Sellaisin katsein, kuin olisi ylikuonnollinen ilmestys seisonut hänen edessään, hän tuijotti Mariaan.

Sitten hän pani kätensä ristiin ja sanoi hiljaa, mutta kuitenkin kuuluvasti, äänellä, joka tuli hänen sielunsa sisimmästä: "Mercedes, oma Mercedes, tulitko minua kutsumaan, rakkaani?"

Ennen kokemattoman syvää liikutusta tuntien Maria kuuli nämä sanat, näki kenraalin mielen järkytyksen, näki tämän katselevan häntä kuin toisista maailmoista olevaa olentoa.

Sekunteja seisoivat herttainen lapsi ja vanha mies noin vastatusten.

Maria katkaisi ensiksi hiljaisuuden sanoen arasti: "Minä olen don Antonion tytär, teidän ylhäisyytenne."

Vanhus kuunteli ääntä, ikään kuin se olisi soinut kaukaisuudesta, silmät yhä Marian kasvoihin suuntautuneina.

Sitten hän antoi käsien hitaasti vaipua ja sanoi syvästi huoaten: "Antakaa anteeksi, señorita, luulin taivaan lähettäneen luokseni sen enkelin, joka kerran sulostutti minun elämäni. Teidän näköne, tyttäreni, muistutti minulle erästä kallista olentoa, siitä syvä liikutukseni."

Marian mielestä tuntui aivan kummalliselta. Tuo korkea, niin syvästi liikuttunut mies hänen edessään, nuo sanat, jotka hän vavisten lausui, kaikki se teki valtavan vaikutuksen hänen lapselliseen mieleensä. Mutta hän ei löytänyt sanoja mitään vastataksaan.

"Don Antonion tytär", sanoi kenraali, "don Antonion tytär; kuinka don Antonio on kadehdittava!" Hiljaa hän lisäsi: "Mercedes, juuri sellaisena kuin hän kerran vaelsi elävien ilmoilla."

Kuului keveitä askelia, ja donna Inez ilmestyi aamupuvussaan katsahtaen hämmästyneenä Lermaan, jonka syvä sielunliikutus kuvastui tämän kasvoilla. Hän huomasi myös kyyneliä vanhuksen silmissä.

Tämä hillitsi liikutuksensa, tervehti ja sanoi: "Pelkään, että olen kävelylläni häirinnyt naisten aamuhetkeä."

"Eihän toki, teidän ylhäisyytenne", vastasi donna Inez, joka eilen ei ollut saanut tilaisuutta tervehtiä kenraalia, "eilispäivän mielen jännitys karkoitti unen pikku Marialtani, ja minulle kävi samoin; muuten olemme harvoin näin varhain puutarhassa".

"Minä käytän tilaisuutta tervehtiäkseni teitä kunnioittavasti ja kiittääkseni suuresta vieraanvaraisuudestanne."

"Me olemme kiitollisia, että teidän ylhäisyytenne kunnioittaa taloamme."

Maria painautui äitiinsä kiinni silmät yhä luotuina conden kunnianarvoisiin kasvoihin.

"Te tapaatte minut oudosti liikuttuneena, señora. Teidän suloisen tyttärenne näkö palautti mieleeni sydämeni lemmikin, jo kauan sitten iäiseen valkeuteen muuttaneen Mercedes-tyttäreni. Ei ikinä ole ollut kahta enemmän toistensa näköistä ihmistä."

"Mercedes-tyttärenne?" donna Inez enemmän änkytti kuin puhui.

"Luulin näkeväni yliluonnollisen ilmestyksen, kun näin señoritan."

Donna Inez tunsu syvän tuskan viiltävän sydäntään. Hän kiersi käsivartensa lujemmin Marian ympärille, ikäänkuin peläten, että tämä tahdottaisiin ryöstää pois. Hetkisen kuluttua hän sanoi vapisevalla äänellä: "Marian äidin nimi oli Mercedes, teidän ylhäisyytenne."

"Marian äidin nimi oli Mercedes?" toisti kenraali koneellisesti ja tuijotti kankeasti señoran kasvoihin.

"Pikku Mariani on taivaan lahja, jonka meri on tuonut meille."

"Milloin? Milloin?" huudahti kenraali. "Milloin se tapahtui, milloin?"

"Siitä on neljätoista vuotta", sai donna Inez vaivoin sanotuksi, "kun jokin laiva joutui haaksirikkoon rannikoillamme; Maria ja eräs intiaanipoika olivat ainoat elossa olevat laivahylyssä".

Kenraalin silmiä hämärsi, ja hänen vasen kätensä tapaili sydäntä ikäänkuin kouristuksessa. Sitten hän liitti kätensä ristiin, kohotti silmänsä taivasta kohti ja sanoi palavan hartaasti: "Lähetätkö yksinäiselle vanhukselle hänen lemmikkinsä nuorentuneena takaisin, korkeuden Isä?" Sitten hän kääntyi rajusti järkytyksissään naisiin, joiden sydämet sykkivät ennen tuntematonta liikutusta. "Tyttäreni Mercedes, hänen puolisonsa don Diego Pinol, heidän tyttärensä ja eräs intiaanipoika, jonka he maasta paetessaan olivat löytäneet ja ottaneet mukaansa, lähtivät Acapulcosta neljätoista vuotta sitten kesäkuussa purjehtimaan San Joséhen; eikä sen jälkeen enää heistä ole kuultu; he olivat laivoineen uponneet mereen. Sota riehui silloin parhaillaan, enkä ole pannut toimeen mitään tiedusteluja, koska minun täytyi uskoa ja vielä äsken uskoinkin onnettomuuden tapahtuneen Tyynellä valtamerellä. Oi señora, armahtakaa vanhusta, jolta hänen elämänsä korkein onni on ollut riistetty! Kertokaa minulle kaikki, mikä viittaa Marian — se oli tyttärentyttäreni nimi — mikä viittaa Marian syntyperään."

Liikuttunut ja conden kertomuksesta syvästi surulliseksi tullut señora, joka kipeätä tuskaa tuntien pelkäsi menettävänsä lemmikkinsä, ilmoitti, mitä tiesi: että lapset olivat puhuneet donna Mercedeestä ja don Diegosta sekä Ninasta, ja että pikku tytön vaatteet, joissa kaikissa oli merkinä P-kirjain, vielä olivat hänellä tallessa.

"Ja P:n, Pinolin, alla täytyy lisäksi olla pikkuruinen M. Mercedes tyttäreni merkitsi lapsen vaatteet itse ja neuoi P:n lisäksi aina pikkuisen M-kirjaimen merkiksi, että se oli äidin ompelema."

"Niin, niin", sanoi soinnuttomasti donna Inez, "niin niissä on".

"Oi, oi, Maria, Mercedeeni kuva, tahdotko tuntea minut äitisi isäksi?
Oi, tule, tule, tule syliini."

Pelokkaasti tyttö painoi päänsä vanhan soturin povelille, mutta pakeni sitten kouristuksenomaisesti nyyhkyttään donna Inezin kainaloon, ja tämä itki hänen kanssansa.

"Ei, ei, kultani, en tahdo sinua ryöstää pois; ei, señora, te ette menetä lastanne; olen tyytyväinen, jos saan, niin pian kuin tämä onneton sota on lopussa, tulla tänne Marian luo. Oi, hän on kyllä oppiva pitämään vanhasta äijä-karhusta. Ei, älkää itkekö, en tahdo erottaa äitiä ja tytärtä."

Kovin kummissaan katsoi lähestyvä don Antonio ryhmää, kuullen kenraalin viimeisen sanan.

"Tulkaa, don Antonio, tyttärenne on saanut isoisän; teidän täytyy nyt vain lukea minutkin perheeseen."

Don Antonion liikutus ei ollut pienempi kuin hänen puolisonsa, kun hän sai kuulla kaikki. Kuitenkin

lohduksi molempia kenraalin lupaus, ettei tämä tahtonut riistää heiltä heidän lemmikkiään.

"Oi rakkaani, te olette ansainneet orpoon vanhemman oikeuden ja saatte sen pitää; mutta minuakin sinun täytyy hiukan rakastaa, sydänkäpyni."

Silloin Maria suuteli hänen karheaa poskeaan, ja vanha soturi myhäili mielissään.

"Niin paljon onnea vielä vanhoilla päivillä, niin paljon onnea! Nyt on vain kapinalliset vielä kukistettava, ja voin hymy huulilla erota tästä elämästä."

Lähdettiin takaisin huoneisiin; arkana asteli Maria isoisän kainalossa.

Sisälle tultua donna Inez näytti kenraalille ne vaatteet, joissa Maria oli löydetty, ja don Antonio kertoi tarkalleen, miten haaksihylyssä oli ollut laita.

"Kelpo Nina. Oman henkensä hinnalla hän pelasti lapset!"

Kenraali ei väsynyt ihailemasta lapsenlastaan.

Mutta vihdoinkin vaativat vuoronsa päivän toimet, sotatilan vakavuus. Ilmoituksia saapui ja kenraali sekä hänen upseerinsa, jotka ihmetellen kuulivat, mitä puutarhassa oli tapahtunut, olivat innokkaassa toimessa.

Apujoukot olivat tulossa San Salvadorista; mitään yritystä Lerman aseman saartamiseksi kalliopolkuja pitkin ei ollut tehty; mutta Pablón ryöstämisestä saakka kadoksissa ollut metsästäjä Tamay oli kyllä siellä vangittu hyvin epäilyttävissä hommissa.

Sotilaallinen yleistilanne ei siis ollut epäsuotuisa.

Aamupäivällä ilmestyi señor de Mendez del Rocaan pyytäen päästä kenraalin puheille. Tämä otti hänet vastaan perheen läsnä ollessa.

"Kallis isosetäni", tervehti häntä tuo liehittävä mies, "kuinka ilostuinkaan, kun kuulin teidän saapuneen, kun kuulin, miten tuimia iskuja olette antanut kavaltajille!"

"Niin, ruoska on roistoille aina paikallaan", virkahti Lerma kuivasti.

"Ja kuinka olen iloinen siitä, että voitte hyvin sotaretken vaivojen jälkeen! Te näytätte aivan nuortuneelta."

"Sen uskon, rakas sisarenpojanpoikani; harvinaisen onnen säde on nuorentanut minun ryppyiset kasvoni. Ja tuossa on se nuori aurinko, joka paistaa sydämeeni." Hän viittasi ujoon Mariaan.

Mendez, joka jo oli huomannut jotakin tavatonta avioparissa sekä señoritassa, katsoi kenraalin näin sanoessa ällistyneenä talon tyttäreen.

"Vilpitöntä iloasi siitä, että näet minut täällä jälleen, voin vielä paljon lisätä esittämällä sinulle nuoren naisen, donna Maria de Pinolin, tyttärentyttäreni, jonka suopea kohtalo on sallinut minun jälleen löytää."

Mendez katsoi häneen niin hämmästyneenä näköisenä, että kenraalin täytyi nauraa.

Mendez oli vasta lyhyen aikaa oleskellut näillä seuduilla maata, hän seurusteli naapuriensa kanssa vähän, ja Mariaa, jonka don Antonio täysin laillisessa järjestyksessä oli ottanut omaksi lapsekseen, pidettiin niin täydellisesti tämän tyttärenä, että hän tuskin saattoi käsittää kenraalin sanoja, vaikka hän niitä syvästi säikähti.

"Isosetäni aikoo ottaa señoritan lapsekseen?" hän sopersi.

"Hän on asemaansa Mercedes-tyttärentyttäreni lapsena ja siis minun lapsenlapseni ja perillisenäni", lisäsi kenraali, "täysin tyytyväinen".

Mendez kalpeni.

"Minulla ei ole onni ymmärtää."

"Kuinka ei? Minusta se on kylläkin selvää."

"Señorita d'Irala?"

"Señorita de Pinol, don Diegon ja tyttärentyttäreni Mercedesen tytär, istuu edessäsi."

"Se on totta, don Luis", sanoi don Antonio surullisesti, "hänen ylhäisyytensä riistää meiltä lemmikkimme".

"Ei, isäkulta", sanoi Maria, kietoutuen hellästi häneen ja donna Ineziin, "Jumala on varhain ottanut minulta vanhemmat ja korvaukseksi siitä suonut minulle teidän rakkautenne. Minä kyllä tahdon rakastaa isoisääni, se on varma, mutta teiltä hän ei minua riistä."

"Ei suinkaan, lemmikkini, sinun täytyy vain pitää pikkuruisen vanhuksestakin."

Maria nyökkäsi hänelle vakuuttavasti.

"Tämä — tämä — sukulaisuus", sai Mendez vaivoin sanotuksi, "lienee kuitenkin vaikea todistaa".

"Ei ensinkään, rakas sisarenpojanpoikani; meillä on todisteita, jotka kaikissa maan oikeuksissa julistetaan päteväksi, kuten voin mielesi rauhoittamiseksi ilmoittaa. Muuten tahdon heti kohta laatia asiakirjan, jossa ne kaikki luetellaan ja jossa tunnustan donna Marian sukulaisekseni."

"Minä olen niin hämmästynyt", sanoi Mendez, joka jossakin määrin oli saanut mielenmalttinsa takaisin, "että tuskin kykenen lausumaan onnitteluni tästä uskomattomasta tapauksesta".

"Käsitän sen täydelleen."

"Vilpitön iloni ei silti ole sen pienempi. Tervehdin teitä kaikesta sydämestäni serkkunani, donna Maria." — Maria kumarsi vastaamatta sanaakaan, kuten kenraali varsin hyvin huomasi.

Kenraali nousi sanoen, että hänen adjutanttinsa odottivat häntä, ja lähti huoneesta nyökäyttäen Marialle päätään.

"Tunnen, että tällä hetkellä olen täällä vain häiriöksi, ja aion joskus toisessa tilaisuudessa ilmaista sukulaisentunteitani", sanoi Mendez, kumarsi ja lähti, ja ratsasti heti kohta tiehensä kasvot vihan ja raivon väaristämänä. Epäilystä, ettei Maria olisi ollut sama henkilö kuin hänen isosetänsä lapsenlapsi, hänellä ei ollut. Tämä perijättären löytäminen koko suurelle omaisuudelle — sillä hän tiesi, ettei isosetä vapaaehtoisesti luovuttaisi hänelle pesoakaan perinnöksi saattoi hänet tuhoon, teki hänet keppikerjäläiseksi, koska hänen tiluksensa olivat kokonaan kiinnitetty suurista veloista.

Kaikki alhaiset intohimot myllersivät turmeltuneen miehen sielussa, kun hän ratsasti läpi metsän. Vaanien ympäristöään hän huomasi viimein molemmat palkatut murhaajat, mulatin ja neekerin.

Hän huusi heidät luokseen ja sanoi heille: "Ei sormeakaan kohoteta kenraalia vastaan, hänen täytyy vielä jäädä eloon, ymmärrättekö?"

Kun rosvot tuijottivat häneen kummastuneina, hän sanoi: "Tulkaa pimeään tultua salaa luolaan; siellä selitän teille kaikki, ja saamme neuvotella, mitä muuta on tehtävä." Sitten hän karautti täyttä lentoa edelleen. "Mitä sitten on tapahtunut?" virkkoi neekeri. "*Quien sabe?* Maksaa hänen silti täytyy, maksaa hänen täytyy —", sanoi mulatti.

"Niinpä arvelen", irvisti neekeri, "hän on meidän vallassamme".

Näin puhellen arvoisa pari vetäytyi takaisin pensastoon.

Del Rocassa tuotiin kenraalille metsästäjä Tamaylta tavattu kirje, jonka hän luki ja pisti taskuunsa.

Saapuneet sotaviestit saivat kenraali Lerman päivällisen jälkeen lähtemään del Rocasta. Vihollinen ei ollut uudistanut hyökkäystään solia vastaan; sitäpaitsi siellä oli komentajana päättäväinen Callego, ja niinpä kenraali ratsasti San Salvadorista marssivia liittolaisia vastaan, Antonion ja esikuntaupseeriensa saattamana.

Hän oli heittänyt hellät jäähyväiset lapsenlapselleen ja vieläkin vakuuttanut donna Inezille, ettei hän aikoon riistää tältä sitä, johon tällä oli äidinoikeus, vaan päinvastoin rauhan tultua asettua asumaan aivan del Rocan läheisyyteen.

KAHDEKSAS LUKU

Vielä kaikui Tenangan tuskanhuuto ilmassa. Mutta sydämensä epätoivossakaan, joka oli sitä suurempi, koska hän ei ainoastaan kunnioittanut Pabloa muinaisten kuninkaitten jälkeläisenä, vaan todella vilpittömästi rakasti rohkeata, miehuullista nuorukaista, ei nuori maya unohtanut uudelleen ladata laukaistuja pyssyjä, puolustaakseen ammutun ruumista viimeiseen saakka.

Syvä huokaus sattui hänen korvaansa; hän kääntyi ja katsoi silmiin Pabloa, joka kohotti päätään.

Tenanga kiljahti ilosta ja hypähti hänen luokseen:

"Oh, sinä elät, Hualpa, kuningas! Kaikkien jumalien kiitos!"

Hän polvistui haavoittuneen viereen, tuki tämän päätä, ja hänen kätensä tunnusteli varovasti sitä kohtaa, mistä veri vuoti tämän kyljestä.

"Hengitä syvään ja pitkään, herra."

Pablo teki niin; Tenanga tarkkasi pelokkaasti vaikutusta: haavoittunut hengitti säännöllisesti sisään ja ulos.

"Oi, kiitos näkymättömille — kiitos! Sinä paranet, herra, sinä paranet, haavasi ei ole kuolettava."

"Tarkasta, *amigo*", vastasi Pablo heikolla äänellä, "luoti osui selkääni, mutta se on varmaan luiskahtanut kylkeen päin; siihen koskee".

Varovasti maya paljasti kupeen ja huomasi suureksi ilokseen olevan, niinkuin Pablo arveli; häijyn zapotekin luoti oli luiskahtanut pitkin kylkiluuta loukkaamatta mitään arempia osia. Vauhdin ankaruus, jolla Pablo oli suistunut kiviä vasten, oli saanut hänet tainnoksiin.

Tenanga repäisi Pablون hienon paidan kahtia; pyssy kädessä, tähystellen rantoja haukan silmin hän juoksi portaita alas, kastoi vaatekaistaleen veteen ja riensi takaisin.

Huolellisesti hän viillytti haavaa, asetti märän vaateen sen päälle, otti nahkavyön Pablون vyötäisiltä ja kiersi sen hänen rintansa ympärille, niin että side pysyi paikoillaan ehkäisten verenvuodon, joka ei ollut kovin runsas.

Jälleen hän tähysteli vihollisia. Heistä ei näkynyt merkkiäkään. Kenties he arvelivat Pablون kuollessa saavuttaneensa tarkoituksensa; kenties he olivat vetäytyneet pois siksi, että hänen luotinsa oli kaatanut heidän johtajansa Huntohin, tai siksi, että he pelkäsivät lähestyä helposti puolustettavaa tornia.

"Minä teen sinulle vuoteen, herra." Tenanga nousi tornin valtavilla kivillä katettuun yläosaan, missä oli kaksi huonetta, joiden ikkunat antoivat virralle päin; sitten hän palasi käytävään, joka ympäröi tätä tornin nelinurkkaista yläosaa. Siinä kasvoi ruohoa ja pensaita. Hän kokosi lehtiä ja kuivaa ruohoa, ja niin hän oli pian laittanut välttävän vuoteen.

"Tule, kuningas, nojaa minuun, minä tuen sinua."

Osoittaen intiaanin suurta kykyä kärsiä ääneti Pablo kesti tuskat, joita hänen haavansa tuotti joka liikahduksella, ja lepäsi pian rauhallisesti vuoteellaan. Tenanga otti Pablون lakin, riensi veden partaalle, täytti sen ja juotti janoista nuorukaista. Hän tiesi, että suuri haava aina tuottaa polttavan janon. Heti sen jälkeen Pablo vaipui uneen verenvuodon heikentämänä.

Tenanga istui aseet vieressään ylhäälle portaitten

pieleen, mistä hän suojassa saattoi nähdä virralle.

Kanootti oli alhaalla turvassa keinotekoisessa satamantapaisessa.

Suorakulmainen torni oli rakennettu jyrkeistä sementti-iskoksella liitetyistä kivijärkäleistä, jotka jo vuosisatoja olivat uhmailleet säitä ja tuulia; sen pitempi sivu oli virran suuntaan, ja heti sen alapuolella alkoivat pauhaavat putoukset. Tornin pystysuoria seiniä saattoi kiivetä vain korkeiden tikkaiden avulla; ainoan pääsytien sinne tarjosivat rintasuojuksella varustetut portaat. Joskin nuorukaiset siten olivat jossakin määrin hyökkäyksiltä suojassa, ei Pablون haavoittumisen takia pako ollut ajateltavissa. Tenangan ainoana pelkona oli ruokavarain puute. Tosin hänellä vielä oli vähän maissileipää ja muutamia palasia suklaata, mutta ne eväät olivat kylläkin niukat. Tenanga tiesi, ettei monen peninkulman alalla ollut ainoatakaan kylää; he olivat sankassa aarniometsässä, Guatemalan autioimmassa seudussa. Väsymättömän valppaasti tähystelivät tuon kuvapatsaana istuvan nuorukaisen silmät pitkin rantoja, havaitsematta kuitenkaan mitään epäilyttävää.

Tenanga päätti tutkia rannan heti pimeän tultua saadakseen selville, olivatko zapotekit jääneet vai

lähteneet. Jos he vielä olivat siellä, he luultavasti virittäisivät nuotion ja siten ilmaisivat itsensä; ei ollut ajateltavissakaan, että he siitä luopuisivat varoen tornissa olevia pakolaisia, joista toinen oli, jollei kuollut, niin ainakin pahasti haavoittunut. — Yö laskeutui maille.

Pablo nukkui yhä vielä, ja Tenanga päätti uskaltaa retken.

Kun oli aivan pimeä, hän astui kanoottiin ja sousti vastavirtaan vasemman rannan puolta; päästäkseen eteenpäin kovassa virrassa hänen täytyi voimakkaasti käyttää airojaan, mutta niiden loiske hukkuu putousten pauhuun.

Mielestään kyllin pitkälle soudettuaan hän viillätti kanoottinsa virran poikki ja hiipi mitä suurinta varovaisuutta noudattaen metsän läpi virran vartta alas, vaanien näkyisikö missään tulenhohdetta. Mutta hänen tutkiva silmänsä *ei* havainnut mitään. Samalla hän pääsi varmuuteen siitä, että zapotekien vene oli kadonnut; heidän oli siis täytynyt soutaa virtaa ylös. Silloin hän palasi kanootilleen, ja myötävirran viemänä hän oli pian taas tornissa. Pablo nukkui yhä vielä.

Tenanga ojentautui lepäämään porrasten juurelle voidakseen herätä, jos virralta kuuluisi vähintäkään epäilyttävää ääntä.

Yö kului rauhallisesti. Sen loputtua hän meni katsomaan Pabloa, joka oli valveilla ja pyysi vettä; hänellä oli kova haavakuume.

Tenanga, joka ei enää epäillyt sitä, että zapotekit olivat lähteneet tiehensä, päätti mennä jo ennen päivän valkenemista rannalle ruokaa hankkimaan. Hän ilmoitti aikeensa Pablolle, joka oli samaa mieltä.

Metsästyslaukussaan olevat vähäiset eväsvarat hän asetti haavoittuneen viereen.

Hän oli löytänyt rikkinäisen saviastian, jonka hän täytti vedellä ja asetti Pablon vuoteen ääreen. Sitten hän poistui luvaten palata niin pian kuin mahdollista.

Pablolla oli kuume, mutta hän oli tajuissaan eikä kärsinyt kovia tuskia. Hän söi hiukan kuivaa leipää, pureskeli kappaleen suklaata ja vaipui sitten uneen. Kun hän lyhyen uinahduksen jälkeen avasi silmänsä, oli jo päivä. Aurinko paistoi suoraan ovesta sisään, ja ikkuna-aukoista näkyi sininen taivas. Nyt vasta nuorukainen tarkasti turvapaikkaansa. Lattiana oli lujasti toisiinsa liitettyjä kiviä; seinissä näkyi vielä jäännöksiä korkokuvista, joissa esiintyi omituisen muotoisia ihmisiä ja eläimiä. Sitten hänen katseensa osui hyvin säilyneeseen mahtavaan kuvanveistokseen. Se esitti kookasta ihmisolentoa, jonka hiukset valuivat olkapäille kummallisen, kruunumaisen pääkoristeiden alta, ruumista peitti jonkinlainen panssari ja hartioilla oli viitta. Kädet pitivät kilpeä ja miekkaa; sääret olivat paljaat mutta jaloissa oli sandaalit. Kuvaan oli kaiverrettu ihmeellisiä, salaperäisiä merkkejä. Se oli varmaan aikoinaan ollut maalattu, sillä nytkin vielä näkyi värien jälkiä syvennyksissä. Pablo ei koskaan ollut nähnyt sellaista kuvaa; mutta se muistutti suuresti piirroksia, joita hän oli nähnyt Meksikon ja Keski-Amerikan valloitusta käsittelevissä kirjoissa. Niissä kuvattiin samantapaisesti intiaanien ruhtinaita. Hän hätkähti: siinähän oli kuvakuninkaan tai -soturin rinnassa sama merkki, kuin hänelläkin oli omassa rinnassaan.

Hän katseli kauan kuvaa, jonka katse oli kuin elävä. Vähitellen hänestä tuntui, kuin olisi kuva saanut eloa, kuin se olisi hitaasti kohottanut silmänsä häneen. Sitten hänet taas valtasi sanomaton heikkous, ja hän sulki jälleen silmänsä.

Hän nukkui kauan.

Kun hän jälleen avasi silmänsä, hän näki edessään omituisen olennon. Pablo ei tietänyt, valvoiko hän vai näkikö unta. Huoneessa istui ihmisolento, nähtävästi intiaani, jonka lumivalkoiset hapsat riippuivat laihoille, ikivanhoille, kurtteisille kasvoille. Yläruumista peitti puumannahka, joka jätti lihat käsivarret paljaiksi. Yhtä laihoja sääriä peittivät nahkaiset säärystimet, ja lumivalkeilla hiuksilla oli kevyt nahkalakki, josta liehui kirjavia höyheniä. Käsissään tämä ihmeellinen olento piteli joustaa ja nuolia.

Olisi saattanut luulla häntä kuvaksi, niin liikkumattomana hän istui. Mutta nyt hän loi ystävällisen katseen Pabloon.

Kimeä, lapsimainen ääni kysyi mayankielellä: "Oletko palannut takaisin kauhujen kotiin? Oletko kaatunut teulesien miekkaan?"

Pablo ei ymmärtänyt hänen kysymystään. Hän tiesi kyllä, että alkuasukkaat olivat antaneet espanjalaisille, koska nämä käsittelevät heidän mielestään ukkosta ja salamaa, nimen jumalat, teules. Mutta mitä tarkoitti ihmeellinen mies, joka istui siinä kuin haudasta noussut?

"Olen haavoittunut pahasti ja etsin täältä suojaa."

"Tiedän, tiedän", vastasi kirkas ääni, ja sitten ukko nauroi kimeästi. "Heidän miekkansa tekevät hyvää

työtä; täällä ei ole ainoatakaan kohtaa, joka ei olisi veren tahraama. He kuolivat kaikki, kaikki; miksi sinä palasit? Kuka sinä olit? Mitä haluat täällä kuninkaan tornissa?"

Koko tuon omituisen ihmisen käytös oli miltei kammottava.

"Ken olet sinä, nuorukainen, jonka kasvot ovat Nezualpillin?"

"Olen Pablo del Roca, maya", vastasi nuorukainen huomaamattaan espanjankielellä.

Miehen käytös muuttui kokonaan, ja selvällä espanjankielellä hän sanoi puhuen aivan toiseen sävyyn kuin äsken: "Sano minulle, kuinka jouduit tänne?"

"Olen riistetty pois kodistani ja kuolemanvaarassa. Pakenin rohkean ystävän kanssa, ja täällä sattui minuun luoti."

"Kuka sinua vainoo?"

Pablo oli vaiti; hän ei tietänyt, olisiko viisasta ilmaista vihollisen nimeä, joka kenties oli ihmeellisen intiaanivanhuksen ystävä.

"Valkoihoisetko sinua takaa ajavat?"

"Ei, mahtava intiaani."

Vanhus purskahti taas kimeään nauruun.

"Intiaani, intiaani? Hihihii! Mayako? Eikö hän pelkää jumalia? Miksi hän sinua vainoo? Mitä olet hänelle tehnyt?"

Pablo ei tahtonut ilmaista sukuperäänsäkään ja vastasi siis: "Olen kasvanut espanjalaisten parissa enkä tiedä, millä olen herättänyt mahtavan miehen vihan."

Vanhuksen säkenöivät silmät tuijottivat häneen.

"Olet kasvanut espanjalaisten parissa. Niin minäkin — niin minäkin", sanoi hän hiljaa, melkein arasti; "he tahtoivat tehdä minusta papin; minä kasvoisin seminaarissa, kuuntelin kristittyjen laulua ja rukouksia, luin kirkkoisäin kirjoja. Mutta minä kaipasin vanhoja jumalia. Kuningasten varjot väikkyivät ympärilläni, hiljaisina ja surullisina; he ja kaikki soturit, jotka olivat kaatuneet espanjalaisten miekkaan, katselivat minua ylenkatseellisina. Silloin minä karkasin valkoisten luota metsään vanhojen kuninkaitten kotiin. He puhuvat minulle, minä kuulen heidän äänensä; minä olen onnellinen, onnellinen. Tyhmät sanovat minua metsien hupsuksi, mutta minä olen onnellinen, onnellinen."

Pablo ymmärsi nyt, että kummallinen vanhus oli mielisairas, raukka, jonka järki ei ollut kestänyt vanhan uskonnon ja kristittyjen uuden opin välistä ristiriitaa.

Hetken äänettömyyden jälkeen ukko sanoi taas aivan eri äänellä: "Sinä olet haavoittunut, nuorukainen? Salli minun tutkia haavaasi. Minä osaan niitä käsitellä!" Ja ennenkuin Pablo ehti häntä estää, koetteli vanhus hellin käsin ja huolellisesti haavoittunutta paikkaa.

"Pikku seikka vain, paranee pian; ole huoletti, minä tuon sinulle parantavia yrtejä. Mutta missä on ystäväsi, josta puhuit?"

"Hän lähti metsään ampumaan jotakin syötävää meille."

"Hupsu poika, miksi ei hän tullut minun luokseni? Kutka sinua takaa ajoivat, nuorukainen, mayatko?"

"Ei, zapotekit."

"Oi, oi, ja te olette heidät karkoittaneet?"

"Niin, he pakenivat tappavia luotejamme."

Taaskin vanhus nauroi kimeästi: "Hihihii! Tahtoivatko orjat koetella voimiaan vapaiden mayojen kanssa? Hihihii! Mainiota, mainiota!"

Hetkisen kuluttua hän alkoi puhua levollisesti ja yksinkertaisesti: "Et voi jäädä tänne, sinun täytyy tulla minun kotiin; siellä voin sinut hoitaa terveeksi."

"Asutteko lähellä?"

"Virran rannalla."

Vanhus puhui nyt niin järkevästi, että Pablo luuli erehtyneensä arvellessaan häntä mielipuoleksi.

"Minun täytyy odottaa toveriani, sitten käytän mielelläni hyväkseni vieraanvaraisuuttanne. Mutta kenties teille koituu vahinkoa siitä, että minua autatte", hän jatkoi, "kerroinhan teille jo, että minua ajaa takaa verivihollinen".

Taaskin vanhus nauroi.

"Vahinkoa? Minulle? Tempelin hupsulle? Kaikki välttävät minua. Et ole missään paremmassa turvassa kuin minun luonani, poika. Sinä olet jalosukuinen, minä tahdon sinua auttaa."

Äkkiä hän osoitti isoa korkokuvaa, jota Pablo oli ihmetellyt.

"Tiedätkö, kuka tuo on?"

"En, señor."

"Hihihii! Ei kukaan sitä tiedä, paitsi Tanub, seminaarin entinen kasvatti, jota espanjalaiset sanovat Franciscoksi. Ei kukaan." Salaperäisesti hän kuiskasi: "Se on Axopilin, kuninkaan, kuva; hän on rakentanut tämän tornin satoja vuosia sitten. Osaatko lukea mayojen merkkejä?"

Pablo vastasi kieltävästi.

Taaskin ukko nauroi kammottavaa nauruaan. "Hihihii! Muukalaisia tulee, amerikkalaisia, englantilaisia, saksalaisia; he tutkivat mayojen vanhoja rakennuksia saadakseen selkoa mayojen entisyydestä; mutta mayojen kivet eivät ilmaise salaisuuksiaan, ei kukaan muu kuin Tanub osaa lukea kuninkaitten tarinoita. Täällä on muuan saksalainen, oppinut mies; hän tietää paljon isiemme historiasta ja koettaa selittää kirjoituksia, jotka puhuvat kansamme ikivanhasta menneisyydestä, mutta turhaan. Hän on hyvä mies ja on tullut tänne merien takaa katsomaan kuninkaanpalatseja, sinä näet hänet kyllä vielä."

Pablo kuunteli hämmästyneenä miehen puheita ja alkoi taas epäillä hänen ymmärrystään. Samassa astui Tenanga kevein askelin sisään pyssy kädessä. Hän katseli kysyvästi valkohapsiseen, kurttuiseen äijään.

"Tenanga, sinäkö?"

"Minä näin rannalle tultuani veneen, jossa oli kaksi ihmistä. Silloin riensin takaisin."

"Onko tämä ystäväsi, nuorukainen?" kysyi vanhus.

"Hän on Tenanga, Azualin poika."

"Azualin poika?" Ukko loi säkenöivät silmänsä Tenangaan.

"Niin olen. Oletko ehkä tuntenut isäni?"

"Vieläkö hän elää?"

"Hän on astunut hautaan."

"Entä Chamulpo, ketchien kazike?"

"Hän elää."

Pieni mies kohottautui kiveltä, jolla oli istunut, ja kiersi kyyryssä, mutta nopeasti Tenangaa, kuin olisi hän tahtonut tarkastaa tätä huolellisesti joka puolelta. Viimein hän pysähtyi tämän eteen ja kysyi tavallisesta puhetavastaan poiketen juhlallisesti: "Uskotko sinä, Tenanga, Azualin poika, että hyvien ihmisten sielut asuvat valossa?"

"Uskon."

Hän kääntyi Pablun puoleen. "Entä sinä, nuorukainen, Pablo del Roca, uskotko sinäkin niin?"

Pablosta ei kysymys sotinut kristinoppia vastaan, ja hän vastasi myöntävästi.

"Pimeydessä, ikuisessa pimeydessä lepää Azual", huusi vanhus kimeästi, "hän on kohottanut kätensä kuningasta vastaan, Nezualpillin viimeistä jälkeläistä vastaan".

Tenanga vavahti.

"Mutta", jatkoi ukko, "hänen tähtensä ei vielä ole sammunut, se säteilee yhä taivaalla. Tanub näkee

sen; hän saapuu, kuningas, Tanub tietää sen, hän lukee sen tähdistä."

"Ja jos kuningas elää", sanoi Tenanga vapisevalla äänellä, "ja antaa Azualille anteeksi, kohoaako tämän sielu silloin aurinkoon, isä?"

"Jos Hualpa antaa hänelle anteeksi", sanoi ukko vienolla äänellä, "on hän asuva valossa".

Syvä huokaus oli Tenangan vastaus.

Pablo, joka jännittyneenä oli kuunnellut molempain keskustelua, sanoi nyt: "Vanha herra on tarjoutunut ottamaan meidät kotiinsa, ystävä, voidakseen parantaa minut. Mitä arvelet?"

"Kunhan ei meidän siellä vain tarvitsisi pelätä vihollisiamme?" vastasi Tenanga epäröiden.

"Ei lainkaan, ei lainkaan; saastaiset zapotekitkin välttävät temppeleinpartijan taloa. Tulkaa vain. Azualin poika on myös tervetullut."

"Etkö nähnyt vihollisia, Tenanga?"

"En."

"Pyh, zapotekit juoksevat, kun maya-pyssyt paukkuvat. Tulkaa rauhassa. He pelkäävät minua kaikki, kaikki. Hihihii."

"Lähtekäämme siis, herra."

Ukko vihelsi, ja voimakas intiaani astui huoneeseen.

"Auta kantamaan tätä haavoittunutta veneeseen, hän lähtee mukaamme."

Minkäänlaista hämmästyttä osoittamatta intiaani läheni Pabla ja nosti tämän Tenangan avulla varovasti maasta. He kantoivat hänet portaita alas ja laskivat vanhuksen kanoottiin nahoista valmistetulle vuoteelle. Tenanga kantoi aseet omaan kanoottiinsa.

Ukon veneessä oli vielä keskenkasvuinen poika. Tämä ja vahva intiaani tarttuivat airoihin ja soutivat vastavirtaan. Tenanga seurasi toisessa veneessä. Ääneti he soutivat synkkien rantojen ohi, kunnes saapuivat kapeaan sivuhaaraan, joka oli tiheän kaislikon peitossa. Heti sen jälkeen he laskivat maihin matalaan hiekkarantaan. Nuorukaiset näkivät köynnöskasvien peittämän kivimuurin, jonka vierustalla kasvoi banaaneja ja maissivainio.

Pablo nostettiin veneestä ja kannettiin raunioille. Niiden sisäpuolella oli kammioita, jotka olivat asuttavassa kunnossa ja kummallisista kuvin koristetut. Pablo kannettiin vuoteeseen. Vanha intiaanivaimo astui sisään, ja ukko käski hänen tuoda lihaa ja kahvia. Sitten hän tutki Pablon suonta.

"Oi, kuume ei ole korkea, sinä paranet pian, poika, Tanubin talossa. Täällä olet turvassa."

YHDEKSÄS LUKU

Kuninkaan talo.

Pablon haava parani pian. Kummallinen vanhus, joka nyt oli tavallisessa ihmisen puvussa, hoiti häntä huolellisesti ja keskusteli usein hänen kanssaan. Vaikka ukko olikin niin ihmeellinen ja aika ajojin sekäpäinenkin, oli hän kuitenkin tavallaan oppinut mies. Hän oli todellakin saanut kasvatuksensa Guatemalan pappisseminaarissa. Nyt hän eleli rauhassa ja vaatimattomasti muutamien uskollisten palvelijain seurassa viljellen maata ja kasvattaen hedelmäpuita.

Pablo oli kertonut hänelle lapsuudestaan señor d'Iralan luona ja haaksirikosta, joka oli heittänyt hänet kasvatusvanhempainsa huostaan. Mutta hän salasi sukuperänsä ja oli ankarasti kieltänyt Tenangaa ilmaisemasta mitään hänen suhteestaan Chamulpoon.

Vuoteella maatessaan hän usein hellää rakkautta tuntien muisteli valkoista sisartaan ja kiitollisena kartanonomistajaa ja tämän lempeää puolisoa. Hän halusi kiihkeästi päästä kenraali Aranan luo saadakseen vihdoinkin selvyttä tulevasta kohtalostaan, joka yhä vielä oli epävarma. Jos hän oli oikein

ymmärtänyt, oli hänen isänsä jättänyt jälkeensä omaisuuden, joka tekisi hänet muista riippumattomaksi.

Hän ei tahtonut näyttää kummalliselle Tanubille rinnassaan olevaa merkkiä; ukon omituinen käytös ja ihmeelliset puheet kammoksuttivat häntä. Pabloa, joka oli saanut hurskaan katolisen kasvatuksen, oudostutti ukon läpeensä pakanallinen käsitys uskonnon asioissa; mayojen vanhat jumalat herättivät hänessä tosin mielenkiintoa, koska hänen esi-isänsä olivat niihin uskoneet, mutta heidän jumalmaailmansa oli hänelle vieras.

Usein Pablo muisteli vihamielisesti kavalaa Chamulpoa, joka niin julmasti oli janonnut hänen kuolemaansa.

Maassa raivoavasta kansalaissodasta ei Tanubin hiljaisessa sopukassa tiedetty mitään. Eräänä päivänä istui Pablo, joka jo sai olla jalkeilla, tuuhean algarobe-puun varjossa muistellen del Rocaa. Tenanga oli lähtenyt metsälle. Silloin astui Tanub hiljaa nuorukaisen luo, ja hänen tummat silmänsä loistivat ystävällisesti.

"Tahtooko maya-kansan lapsi nähdä kuninkaiden talon? Tänään on sopiva päivä", hän sanoi.

Pablo ei tosin ymmärtänyt, mitä vanhus tarkoitti, mutta hän vastasi: "Mielelläni." Tanub kuukki sauvaansa nojaten kyyryselkäisenä edeltä metsän halki. Kun he olivat kulkeneet puoli tuntia äänettöminä, hän sanoi: "Ylennä sielusi, lapsi, tuolla on kuninkaiden palatsi."

He astuivat viidakosta puiden ympäröimälle aukeamalle, ja Pablo huudahti hämmästyksestä. Hiljaisessa aarniometsässä kohosi heidän eteensä kuninkaanlinna, jonka vertaista hän ei ollut kuvissakaan nähnyt. Kolmikymmenportaiselta korokkeelta kohosi mahtavan rakennuksen vielä hyvin säilynyt päätyseinä; kymmenen pimeää käytävää johti pengermältä sisään. Sataviisikymmentä jalkaa pitkä julkisivu oli runsaasti koristettu korkokuvin ja ornamentein. Tuo kuninkaallinen rakennus keskellä hiljaista metsää vaikutti valtavasti Pablom mieleen. Raunioinakin vielä ihana linna oli kerran ollut hänen esi-isänsä asuinpaikka, täällä he olivat hallinneet mahtavina. Poissa olivat nyt maya-ruhtinaat ja kurja heidän kansansa; köyhänä ja voimattomana seisoi nyt vanhan kuningassuvun viimeinen jäsen palatsin edustalla.

Ääneti seisoivat vanhus sauvaansa nojautuen; ääneti liikuttunut nuorukainen, jonka poskille hitaasti vierähti kyynel. Kauan he seisoivat siinä kumpikin ajatuksiinsa vaipuneena.

Viimein Tanub sanoi: "Tule."

Hän astui kivisiä, rappeutuneita portaita ylös pääkäytävälle. Arasti Pablo seurasi häntä. He astuivat kuninkaiden taloon, kulkivat kilpikonnankuorilla sirosti koristeltuja kivilaattoja myöten, joita esi-isäin jalat vuosisatoja sitten olivat polkeneet. He saapuivat saleihin ja kammioihin. Muutamissa oli vielä katto, toisista näkyi taivaan sini. Seinillä oli kuninkaitten, pappien ja sotilaiden kuvia. Tuon tuostakin näkyi seinillä sama punainen käsi, joka osoitti itää kohti.

Eräällä seinällä näkyi suuri risti.

Hiljaa sanoi Pablo: "Vapahtajan risti."

Vasta hetken kuluttua Tanub vastasi: "Se on lempeän sateenjumalan merkki."

"Joka hedelmöittää maan, kuten Vapahtaja ihmissielut", ajatteli Pablo.

He astuivat saliin, jonka seinät olivat täynnä kummallisia kuvia. Pablo arvasi niiden esittävän vanhoja kuninkaita, sillä jokaisen rinnassa oli samanlainen kiemurainen merkki kuin hänelläkin. Sitäpaitsi oli seiiniin ylhäältä alas asti kaiverrettu salaperäisiä merkkejä, joiden kaltaisia Pablo ei vielä koskaan ollut nähnyt.

"Tämä on kirjoitusten sali", kuiskasi vanhus. "Nämä merkit esittävät meidän historiaamme ennen valloitusta alkaen niistä ajoista, jolloin meidän täytyi paeta aztekilaisia sotilaita etelään, jossa perustimme uuden ja maineikkaan valtakunnan. Se oli vaiherikas aika, kenties vaiherikkain kansamme elämässä. Jos haluat, poikani, kerron sinulle joskus esi-isäimme urotöistä. Seitsemäntoista kuninkaan kuvan näet näillä seinillä, ja jokaisen elämänvaiheet on merkitty viereen. Tanub yksin osaa ne kaikki vielä lukea."

Kunnioituksen sekainen kammo valtasi Pablom, ja ääneti hän astui ukon jäljessä.

Rakennuksen pihalla kasvoi ruohoa ja puita. Palatsin takana kohosi valtava pyramidinmuotoinen rakennus.

"Se on jumalille vihitty temppele", sanoi vanhus.

Hetkisen kuluttua he olivat taas metsässä. Kaikkialla näkyi kiviraunioita; omituisia, kuvilla koristettuja pylviä kohosi tien varrella. Siellä täällä oli toisten temppeleiden jäännöksiä. Katujen urat tuntuivat vielä selvästi; ne olivat leveät ja ulottuivat kauas; nähtävästi oli täällä metsän syvyydessä ennen muinoin kohonnut suuri kaupunki. Tanub johti Pablone muurille, joka epäilemättä oli aikoinaan suojellut kaupunkia. Nyt kasvoi sen mahtavilla raunioilla vain pensaita ja puita, joiden varjossa vallitsi puolihämärä.

Tanub istuutui tien vallitukselle. "Täällä kaatuivat mayat viimeiseen mieheen. Tuossa seisoi Nezuapilli", hän viittasi erääseen paikkaan, "kun Alvarado tuli rautapukuisine sotureineen; tuolta hän tuli tänne. Hänen tiensä kulki ruumiitten yli. Kuningas itse heilutti miekkaa pahimassa melskeessä. Oi, kuinka he taistelivat, taistelivat ja kuolivat, suojaten ruumiillaan kuningastaan viimeiseen hengenvetoon asti! Kuningas kaatui Alvaradon miekkaan, ja kaikki seurasivat häntä kuolemaan. Kuuletko, kuinka he voihkivat? Näetkö heitä? Nyt he tulevat hitaasti liihotellen, nuo kaatuneitten henget; tuolla, tuolla on Nezuapilli, katso, katso —"

Kolkosti valittaen vanhus kätki kasvot laihoihin käsiinsä.

Pablo seisoi syvästi liikuttuneena hänen vieressään; tuntui, kuin olisi hän omin silmin nähnyt kansansa viimeisen taistelun.

Hitaasti Tanub laski kädet silmiltään ja sanoi levollisemmin: "Ihmiset luulevat minua mielipuoleksi sen vuoksi, että näen enemmän kuin he. Mitä minä sille voin, että muinaisuus näyttäytyy sieluni silmille. Tule, maya-heimon lapsi, sinä olet polkenut maata, jota viimeisten kuninkaitten veri on kostuttanut. Ikuinen aurinko paistaa uusille suvuille; mutta niin kauan kuin minä hengitän, käyn täällä vartioimassa kuninkaiden hautoja."

Hitaasti hän lähti kulkemaan sauvaansa nojautuen kuin entisaikojen haamu.

Kun Pablo seuraavana aamuna heräsi myöhään, kuuli hän miesäänen sujuvalla, vaikka murteellisella espanjankielellä lausuvan: "Tässä nyt taas olemme, kunnioitettava metsien henki, vanhojen kuningashautojen vartija, ja toivottavasti olemme tervetulleet, don Francisco."

Isännän ääni vastasi: "Olet tervetullut, don Carlos. Iloitsen siitä, että tutkit muinaisajan kaupunkeja, vaikka en tahdokaan ilmaista sinulle kirjoitusten salaisuuksia."

"Yhdentekevää, ukkoseni, tulemme toimeen ilman sitäkin. Kun kerran olemme selittäneet egyptiläisten hieroglyfejä, niin pääsemme kyllä vielä maya-merkeistäkin selville. Olen tuonut sinulle muutamia sikareja, don Francisco eli señor Tanub; tiedänhän, että olet hyvän tupakan ystävä."

Pablo nousi vuoteeltaan ja kurkisti pienestä ikkuna-aukosta ulos. Hän näki kookkaan nuoren miehen, jolla oli vaalea tukka ja kullankeltainen parta. Hän oli pukeutunut vaaleaan kesäpukuun ja leveälieriseen panamahattuun. Kauempana piteli yhtä vaaleaverinen nuorukainen, jolla oli pyssy olalla, kahta muulia. Pari muuta muulia ja niiden punaihoiset ajajat täydensivät kuvan, joka aukeni Pablone eteen.

"*Mil gracias*, don Carlos. Oikeat sikarit ovat tosiaankin harvinaista tavaraa yksinäisissä metsissämme. Majani ja kaikki, mitä siinä on, on omasi; vallitse siinä, miten haluat."

Vaalea muukalainen kiitti ja viittasi seuralaistaan riisumaan muulit. Samassa astui Pablokin pihalle.

"Oh", sanoi vieras, "onko perheesi lisääntynyt, don Francisco?"

Vanhus esitteli Pablone kuin maailmanmies konsanaan: "Don Pablo del Roca." Nuorukainen kumarsi hänelle ominaisen luontevasti. "Don Carlos Sadelar, oppinut mies saksalaisten maasta."

Tohtori Sattler — se oli hänen nimensä, vaikka vanhan mayan kieli ei taipunut sitä oikein lausumaan — katseli Pablone mieltyneenä ja sanoi kohteliaasti tervehdittyään: "Oh, señorito, oletteko tekin don Franciscon luona harjoittamassa historiallisia tutkimuksia?"

"En, señor, olen täällä vain sattumalta."

"Te olette vuori-maya?"

"Olen kasvanut Tyynen valtameren rannalla, señor."

Pablone sivistynyt puhetapa ja hieno käytös hämmästyttivät saksalaista oppinutta.

"Oletteko käynyt lyseota?"

"En, olen vain nauttinut yksityisopetusta, señor, ja opettajani syy ei suinkaan ole, jos minulla ei ole kyllin tietoja."

"Iloitsen siitä, että olen tutustunut teihin, don Pablo. Oletteko jo käynyt katsomassa raunioita?"

"Vasta eilen sain tiedon niiden olemassaolosta."

"Ne ovat suurenmoiset, eikö totta? Olen aivan hämmästynyt nähdessäni niin paljon itsenäistä sivistystä tässä erämaassa."

"Olen iloinen kuullessani, että vieras osoittaa niin suurta harrastusta esi-isäini entisyyteen."

"Olen tullut Keski-Amerikkaan varta vasten tutkiakseni näitä muinaisjäännöksiä."

"Ja mitä olet löytänyt Yucatanissa, señor tohtori?" kysyi Tanub.

"Oi, don Francisco, minä olen käynyt Palenquessa ja Uxmalissa, suurissa rauniokaupungeissa; ne ovat ihanat, suurenmoiset; Meksikon muinaisjäännökset eivät voi likimainkaan vetää niille vertoja."

"Pyh, ne ovat tylsäpäisten azekien rakentamat, jotka jäljittelivät meitä. Me olemme mayoja, don Carlos, meidän esi-isämme olivat tämän maan ruskeista lapsista korkeimmalla sivistyskannalla."

"Olenpa melkein samaa mieltä, don Francisco; toivottavasti kertovat kirjoitukset meille siitä enemmän."

"Hihihii", nauroi Tanub.

Tohtori Sattler, joka nähtävästi tunsu ukon omituisuuden, käänsi äkkiä puheen toisaalle. "Tulin heittämään sinulle hyvästi, don Francisco, lähdän pian kotiin."

"Oi, lähdetkö pois?" huudahti Tanub.

"Olen matkalla rannikolle. Sain kirjeitä, joissa kerrotaan kapinan raivoavan Guatemalassa, enkä tahdo joutua sodan jalkoihin."

"Onko Teillä lähempiä tietoja sodasta, señor?"

"Tiedän vain, että kapinalliset ovat valloittaneet pääkaupungin ja ajaneet hallituksen joukot etelärannikolle."

Pabloa alkoi huolestuttaa sisarensa kohtalo, ja hän päätti niin pian kuin mahdollista jatkaa matkaansa pohjoista kohti kenraali Aranan luo ja sitten palata del Rocaan.

Myöhemmin päivällä samoilivat Pablo ja tohtori Sattler yhdessä kuninkaan palatsin avaria saleja. He seisautuivat niin sanottuun kirjoitusten saliin.

"Voitteko selittää minulle näitä merkkejä, tohtori Sattler?" kysyi Pablo.

"Ne ovat Nimaquiché-nimisen suvun kuninkaanmerkkejä. Tämä suku hallitsi täällä muinoin ja oli sangen mahtava. Tämä hävinnyt kaupunki, jonka raunioilla nyt seisomme, oli heidän pääkaupunkinsa. Espanjalaiset saivat omien kertomustensa mukaan taistella kiivaasti, ennenkuin onnistuivat murtamaan heidän vastarintansa."

"Eikö kukaan maya enää osaa näitä merkkejä lukea?"

"Vanha ystävämme Tanub luulee osaavansa; mutta kuten kai olette huomannut, pettää mielikuvitus hänet, niin pian kuin hän alkaa puhua kansansa muinaisuudesta. Todellisuudessa hän ei osaa näitä merkkejä lainkaan selittää."

"Luuletteko, että hän on mielisairas?"

"Kyllä, niin pian kuin hän alkaa puhua vanhoista ajoista. Silloin muuttuu ystävällinen, viisas ukko kokonaan. Hänen ajatuksensa sekaantuvat, ja hän pukeutuu intiaanisorin tapaan. Olette ehkä nähnyt hänet tässä asussa?"

Pablo muisti nyt, että Tanub oli ollut omituisesti pukeutunut eläinten nahkoihin sinä päivänä, jolloin hän ensi kerran oli tämän nähnyt.

Samassa kuului heidän takaansa kiireisiä askelia, ja Tenanga, joka oli kaksi päivää samoillut metsissä, seiso i pyssy kädessä heidän edessään.

"Mikä on, ystävä?" kysyi Pablo.

"Zapoteki on lähettyvillä", vastasi Tenanga lyhyesti.

"Meidän jäljillämme?"

"Hän hiipii Tanubin huoneen ympärillä, minä näin hänen jälkensä metsissä."

"Hän ei siis kaatunutkaan luodistamme?"

"Hän on parantunut haavastaan."

"Sepä paha, minä haluan jo pois täältä."

"Minä en tiedä, mitä on tekeillä, mutta metsä elää ympärillämme. Olen tavannut matkallani suuria aseistettuja miesparvia."

"Mayojako?"

"En voinut nähdä, olin siksi pitkän matkan päässä heistä. Kiirehdin kertomaan sinulle näkemiäni."

"Oletko ilmoittanut tästä Tanubille?"

"Olen, herra."

"Entä hän?"

"Hän sanoo, ettei tarvitse pelätä, ja lähetti minut tänne sinua tapaamaan."

Pablo kääntyi saksalaisen puoleen ja sanoi: "Suokaa anteeksi, señor tohtori, että keskustelemme teille vieraalla kielellä, mutta ystäväni Tenanga toi minulle tärkeitä sanomia."

"Toivottavasti ne olivat hyviä."

"Ei. Minulla on mahtava vihollinen. Tuskin olen päässyt hänen käsistään, kun jo vaara uudelleen uhkaa. Minun täytyy rientää Tanubin kanssa neuvottelemaan. On ehkä parasta, että ette palaa meidän seurassamme, se voisi olla teille vaarallista."

"En ole pelkuri", vastasi saksalainen hymyillen. "On parempi, että kuljemme kolmisin. Onko henkenne vaarassa?"

"Kuolemanviesti on juuri kulkenut ohitseni."

Pablo kääntyi Tenangan puoleen. "Opasta meidät kotiin."

Nuori maya, joka näytti tuntevan rauniot, johti heidät pensaitten peittämän uloskäytävän kautta metsään ja hiipi maata tutkien, pyssy kädessä, heidän edellään.

Ääneti seurasivat häntä Pablo ja tohtori.

Varovasti he lähenivät vanhuksen mökkiä ja tapasivat ukon samassa kummallisessa puvussa, joka hänellä oli ollut yllään, kun Pablo hänet ensi kerran näki.

"Ahaa", sanoi tohtori, "arvoisa ystävämmme on taas muinaisajan soturi, silloin ei hänestä ole paljon apua".

"Olitko kuninkaitten talossa, poika?" kysyi Tanub mayankielellä Pablolta. "Näitkö Nezualpillin verisen haamun?"

"Olin kuninkaitten talossa, Tanub, mutta näin vain hallitsijain kuvat."

"Niin, niin", mutisi ukko. "Häntä eivät näe muut kuin minä."

"Ystäväni Tenanga kertoo, että zapotekit taas liikkuvat näillä mailla."

"He ovat roistoja!" huusi vanhus kimeällä äänellä.

"Meidän täytyy olla varuillamme, Tanub, etteivät he hyökkää kimppuumme."

"He eivät uskalla käydä käsiksi Tanubiin, joka puhuu näkymättömien kanssa."

Koska Tanub taas silmännähtävästi oli aivan sekaisin, sanoi Pablo tohtori Sattlerille: "Zapotekit vainoavat minua ja ystävääni. He haavoittivat jo kerran minua, mutta Tanubin luona olen saanut turvaa ja hoitoa. Pelkään nyt, että vihollisemme uudistavat hyökkäyksensä. Teille ja vanhukselle he eivät aio mitään pahaa, on siis parasta, että minä ja ystäväni lähdemme pois täältä metsään."

"Mitä sanot?" yhtyi Tanub puheeseen espanjankielellä. "Mitä sanot? Eivätkö näkymättömät muka suojele sinua? Unohdatko kuninkaitten talon? Tanub tuntee siellä joka sopen. He saavat hakea sinua kauan kuninkaitten talosta. Hihihii!" Hiljaa kuiskasi hän sitten: "Tanub tuntee kuninkaitten haudatkin, joista ei kukaan muu tiedä."

"Mitä arvelet, Tenanga?"

"On vaarallista kulkea nyt metsän halki, herra. Kuninkaitten talossa saat varman turvapaikan, kunnes uskallamme lähteä pohjoista kohti. Epäilemättä zapotekit tietävät sinun olevan täällä, mutta he eivät uskalla ahdistaa sinua muukalaisten läsnäollessa. He väijyvät sinua metsissä."

"Turvaudun siis kuninkaitten taloon", sanoi Pablo, "suojelkoon se minua".

Hänestä oli mieluista etsiä suoja esi-isänsä palatsista.

"Kuninkaas suojelevat sinua, lapsi, he suojelevat kaikkia mayoja", kuiskasi vanhus. "Minäkin sain siellä pakopaikan silloin, kun sota raivosi maassa."

"Palvelijani ja minä olemme varustautuneet mainioilla pyssyillä ja osaamme niitä käyttää", sanoi tohtori Sattler. "Me tulemme mukaan raunioille; uskon varmaan, että saatte siellä turvapaikan; tunnen ne hyvin ja olen utelias näkemään kuninkaitten haudat, joista don Francisco puhuu. En ole ennen niistä mitään tietänyt."

Päätettiin siis lähteä raunioille. Tanubin asunnossa saattoi helposti jokin väijyksistä ammuttu luoti ikkunan kautta surmata Pablon. Sattlerin palvelija, reipas, väkevä poika, joka oli aikoinaan ollut saksalainen sotilas, kutsuttiin saapuville.

"Ovatko pyssyt kunnossa, August?"

"Varmasti, herra tohtori."

"Me lähdemme saattamaan tätä nuorta ruskeata herraa raunioille. Jotkut lurjukset vaanivat hänen henkeään, ja hänen täytyy piiloutua. Arvelenpa, että pyssymme pitävät heidät loitolla."

"Kuten herra tohtori suvaitsee", vastasi August rauhallisesti.

"Anna minulle tumma viittani ja kiväärini."

Hetken kuluttua kaikki olivat lähtövalmiit. Pablo otti kaksipiippuisen mukaansa, ja Tenanga oli sillä aikaa vanhan intiaaninaisen keittiössä täyttänyt reppunsa eväillä.

Päivä oli jo mailleen menemässä. Pieni, laiha ukko juoksenteli edestakaisin etsien jousta, nuolia ja viintään.

"Seuratkaa minua", sanoi hän sitten. Hän astui rakennuksen sisimpään, toiset kulkivat jäljessä. Muuratun käytävän kautta he saapuivat oviaukolle, joka johti suoraan metsään. Tähän ukko pysähtyi.

"Mene tähystelemään, Tenanga", hän kuiskasi, "sinun silmäsi ovat terävämät kuin minun".

Tenanga totteli.

Ääneti odottivat toiset hänen takaisin tuloaan.

Pian hän palasi ilmoittaen, ettei ollut huomannut mitään epäilyttävää.

"Nyt minun jälkeeni, minä olen vanha mayasoturi", sanoi Tanub ja hypähti vikkelmästä aukosta ulos.

Toiset seurasivat hänen esimerkkiään.

Hiiskahtamatta he liikkuivat ukon johdolla. Tanub hiiviskeli jousi kädessä kuin vaaniva soturi synkän metsän halki suunnaten kulkunsa suoraan raunioita kohti. Pensaikon peittämän portin kautta he astuivat sisälle palatsiin. Käytävässä, jonne he sitten joutuivat, oli pilkkaisen pimeää, mutta ukko näytti täälläkin tuntevan joka sopukan.

Hiljainen ääni sai Tenangan säpsähtämään, ja hän tarttui macheteensa. Äkkiä leimahti tuli, Tanub oli

sytyttänyt tulitikun saadakseen tulta päreeseen.

Välähtävän tulen valossa Tenanga näki muutaman askelen päässä itsestään muuriin nojautuneen zapoteki Huntohin, jonka silmät hehkuivat kuin villin pedon.

Maya päästi kimeän kirkunan, ja notkeasti kuin kuguaari hän syöksyi machete kourassa zapotekin kimppuun.

Samassa tuli sammui.

Tästä salamannopeasta kohtauksesta hämmästyneinä seisoivat muut hievahtamatta, jäykkinä.

Kuului vain kahden voimakkaan miehen painiskelu, heidän raskas hengityksensä.

"Valoa!" huusi Pablo hädänkauhussa ystävänsä puolesta, jota ei kukaan voinut pimeässä auttaa. Hän oli nähnyt Tenangan painivan zapotekin kanssa, mutta nyt hän ei enää erottanut mitään.

"Valoa!"

Ukon kimeä nauru oli ainoa vastaus.

Yhä kesti painiskelua.

Äkkiä välähti taas valo, päre paloi. Sen punaisessa valossa huomasivat läsnäolijat molempain intiaanien ottelevan voimainsa takaa, kummankin koettaessa tavoittaa toistaan machetella. Zapoteki oli väkevä ja notkea, mutta Tenanga oli hänen vertaisensa.

Pablo oli juuri syöksymässä apuun, kun zapoteki tehdessään äkkiä käännöksen joutui Augustin lähelle. Tämä tarttui miehen pitkiin, liehuviin hiuksiin ja kiskaisi hänet yhdellä ainoalla voimakkaalla tempauksella maahan.

Seuraavassa silmänräpäyksessä Tenanga oli hänen päällään.

"Ei saa tappaa", huusi Pablo.

"Tapa, tapa", kirkui ukko ja kohotti pärettä korkealle.

Nyt Pablokin heittäytyi zapotekin päälle, väänsi aseensa hänen kädestään ja tarttui molemmin käsin hänen kurkkuunsa. Samassa tuokiassa Tenanga oli tempaissut nahkahihnan taskustaan, ja Pablon avulla sidottuna zapoteki makasi pian selällään avuttomana maassa.

Raskaasti hengittäen kiivaan ottelun jälkeen Tenanga nousi pystyyn.

Pablo katseli miehen synkkiin kasvoihin, jotka ilmaisivat vain vihaa, mutta ei pelkoa.

"Tapa, tapa", kirkui Tanub ja läheni vangittua veitsi kädessä. Mutta käskeväällä äänellä sanoi Pablo: "Takaisin! Täällä määrään minä." Ääni hämmästytti ukkoa niin, että hän heti väistyi ja loi aran silmäyksen nuorukaiseen.

Pablo tunsi itsensä tällä paikalla niiden jälkeläiseksi, jotka kerran olivat täällä hallinneet.

"Missä ovat kumppanisi, zapoteki?" kysyi hän sitten. Miehen silmät olivat järkähtämättä luodut Pablon kasvoihin, joiden ilme oli lujan tarmokas, mutta hän ei vastannut.

"Sinä et vastaa. Et sinä eivätkä he voi välttää kohtaloaan. Sido hänen jalkansa, Tenanga."

Tohtori Sattler katseli ihailien nuorukaista, joka niin käskevästi jakeli määräyksiään.

Sitten Tenanga tutki ympäristöä, mutta ei löytänyt jälkeäkään muista vihollisista.

Kun tämä kaikki oli tehty, sanoi Pablo: "Vie meidät nyt kuninkaitten haudoille, Tanub."

Ukko hätkähti ja lähti tottelevaisesti kulkemaan päreen valaisemaa käytävää pitkin. Toiset seurasivat häntä.

Mutta Tenanga, jota ukon kummallinen käytös epäilytti, otti varovaisuuden vuoksi hänen taskustaan lisää päreitä ja sytytti yhden ottaen tulta Tanubin soihdusta.

He kulkivat sitten niiden valossa sokkeloisia käytäviä myöten. Viimein vanhus pysähtyi.

Umpinaiselta näyttävä muuri sulki heidän tiensä.

"Vain yksi saa minua seurata", puhui vanhus kimeällä äänellään, joka tässä ahtaassa paikassa kuului melkein aavemaiselta. "Hän yksin, joka osaa käskeä, ei kukaan muu; kuolema vaanii tuolla sisällä. Tule, sinä, joka käsket."

Yksinpä saksalaisiin vaikuttanut ukon kummallinen käytös ja salaperäinen paikka kaameasti. He jäivät Tenangan kanssa rauhallisesti paikoilleen, kun Tanub viittasi Pablolle.

Uloskäytävä oli niin taitavasti kätkeyty, että se tuli näkyviin vasta aivan silmien edessä. Ukko horjui edellä, palava päre kädessään; Pablo seurasi.

Kuljettuaan kappaleen matkaa kapeata, muurattua käytävää he saapuivat suureen holviin, jota päreen punertava valo vain osaksi valaisi.

"Tässä nukkuvat hallitsijat", kuiskasi ukko.

"Missä?" kuului yhtä hiljaa Pablun huulilta.

"Noissa komeroissa he lepäsivät kuninkaallisissa puvuissaan. Silloin tulivat ahneet espanjalaiset, häpäisivät kuolleitten asunnon, riistivät kullat ja jalokivet haudoista ja heittivät kuolleitten luut — kojooittien [= preeriasusi] eteen." Pablo otti vanhuksen kädestä päresoihdun ja tutki seiniä sen valossa. Siinä olivat muuratut komerot, joissa mayaruhtinaat muinoin olivat levänneet; tyhjinä ja autioina ne nyt ammottivat jälkeläistä vastaan; hän ei edes osannut lukea hautojen merkkejä. Siellä täällä näkyi vielä jokin vaateriekale tai vihreä jadeiittikoru, muuta ei mitään; tyhjät olivat kuningashaudat, poissa heidän luunsa samoin kuin heidän muinainen valtarisakin.

Mykkänä, syvästi liikuttuneena tämän lepopaikan synkästä yleveydestä Pablo kulki hitaasti holvissa.

Ukko, joka kyyrysellään istui sisäänkäytävän lähellä olevassa nurkassa, seurasi häntä katseillaan.

"Kuninkaas ovat kuolleet", hän kuiskasi, "kaikki, kaikki — viimeinenkin kuoli".

Samassa kajahti kuninkaitten lepopaikkaan kumeasti sekavaa hälinää, Tenangan kimeä varoitushuuto, saksalaisten vihaiset äänet; sitten oli kaikki hiljaa.

Vavisten kuunteli vanhus ääniä.

Nopeasti astui Pablo uloskäytävälle, mutta samassa syöksyi parvi miehiä sisään, yksi heistä kantoi soihtua, ja samassa tuokiossa heitettiin nuorukaisen pään yli tumma vaate, häneltä riistettiin ase, kädet sidottiin ja kapula pistettiin suuhun, ennenkuin hän ennätti toipua hämmästyksestään.

Voimakkaat käsivarret kuljettivat häntä. Puoleksi huumauksissa hän seurasi haukkoen ilmaa paksun vaateen alla.

Hän tunsu, miten hänet työnnettiin ulkoilmaan. Peitteen läpi tunkeutui valoa, ja hän kuuli suuren ihmisjoukon puheenhälinää.

Eteenpäin, yhä eteenpäin häntä vietiin. Viimein hänet jätettiin seisomaan. Peite otettiin hänen pänsä päältä, ja rajattomaksi ihmetyksekseen hän näki seisovansa temppelipyramidin juurella. Se oli valaistu lukemattomilla tulilla aina huippuun asti, ja satoja kukilla seppelöityjä miehiä oli koolla sen juurella. Kaikkialla leimusi nuotioita, niin että vanha kuninkaanlinna oli valaistu kuin keskipäivällä.

Voimakas ääni ilmoitti, että näkymättömät olivat lähettäneet heille viisi ihmisuhria.

Yksiääninen voimakas huuto kajahti väkijoukon kurkusta vastaukseksi.

Pablo oli niin ihmeissään kaikesta siitä, mikä äkkiä kohtasi hänen silmiään, ettei hän muistanut pelästyäkään.

Menneisyys tuntui äkkiä kohonneen haudastaan.

Hän katseli temppelin läheisyydessä tungeskelevia joukkoja, joiden kiihkeästi leimuavat silmät tuijottivat vankeihin. Sitten hän kääntyi katsomaan heitä.

Hänen lähellä seisoivat zapoteki synkeänä, hänen toisella puolellaan Tenanga, jonka silmät olivat tuskaisina luodut Pabloon, sitten molemmat valkoihoiset, kaikki sidottuina kuten hän itsekkin ja kapula suussa. Sitten hän kuuli Tanub-vanhuksen kaameata naurua; kummallisessa puvussa tämä kiihkeästi juoksenteli edestakaisin, niin että kirjavat sulat hänen lakissaan liehuivat sinne tänne. Hän ei ollut sidottu. Nyt ukko, joka näytti tavattoman kiihottuneelta, lähestyi Pablaa.

"Mitä nyt arvelet, nuorukainen?" puhutteli hän tätä mayankielellä. "Katso ympärillesi; näkymättömät elävät vielä, ei heidän valtansa vielä ole lopussa. Onnellinen sinä, joka olet valittu kuolemaan, ikuisessa ilossa saat sinä asua auringossa. Oi, minua ei pidetty kyllin arvokkaana uhriksi alttarille."

Pian hän kuitenkin unohti surunsa ja purskahti taas kimeään nauruun: "Katso näitä sotureita; he ovat maya-sotilaita; niiden henget, jotka ovat kaatuneet, elävät yhä heissä, he odottavat uhria. Tänään on kolmannentoista päivän juhla, sitä vietetään vain joka kahdessadasviideskymmenes vuosi — minä olin aivan unohtanut sen — mutta papit laskevat tarkasti, he tietävät, milloin aika on käsissä."

Mitä oli tekeillä? Kun mielipuoli ukko puhui siitä, että hänet uhrattaisiin, värisi Pablon ruumis kauhusta. Hän muisti kuvauksia, joita oli lukenut esi-isänsä verisistä ihmisuhreista. Tuo kauhistuttava taikausko — sellaiselta tuntui se isä Bernardon kasvattamasta — ei siis vielä ollut hävinnyt. Siltä melkein näytti. Kuinka saattoi se olla mahdollista? Valaistu temppele, koristettu ihmisjoukko, jossa ei näkynyt ainoatakaan naista, osoitti kyllin selvästi, että tässä valmistauduttiin jumalia palvelemaan erityisin juhlamenoin.

Ihmisuhria? Aikana, jolloin kristinusko vallitsi maassa?

Pitkä, syvä ääni, jollainen lähtee näkinkenkätörvestä tai muusta samantapaisesta soittimesta, keskeytti kiihtyneen nuorukaisen mietiskelyn. Ilmoille kajahti laulu, yksitoikkoinen, villi kuten ne kurkut, joista se lähti.

Temppelepyramidin alapäässä olevasta kammioista astui esiin jono miehiä.

He olivat pukeutuneet pitkiin, valkoisiin pukuihin, hiuksissa oli kummallisia koristuksia, ja kulkiessaan he heiluttivat pannuja, joissa paloi väkevältä tuoksuva suitsutusta.

He suuntasivat kulkunsa pyramidin huippuun johtaville portaille ja astuivat niitä ylös. Heitä seurasi joukko samalla tavoin pukeutuneita miehiä, jotka lauloivat ilmoja tärisyttävää, villiä laulua. Heitä oli noin neljäkymmentä. Heidän jäljessään kulki laahaavaan, mustaan kaapuun puettu mies, jonka pitkä tukka liehui vapaana tuulessa.

Hitaasti, juhlallisesti kulkue liikkui ylöspäin, kiertäen korkeata pyramidia useita kertoja ylös astuessaan, ja yhä kaikui yksitoikkoinen kaamea laulu, jota kumeat rummunlyönnit säestivät.

Syvä hiljaisuus vallitsi yhteen sulloutuneessa ihmisjoukossa, jonka silmät oli kiinnitetty kulkueeseen.

Laulu vaikeni.

Pyramidin huipulla palveltiin kai jumalia juhlallisina menoin; mutta Pablo ei voinut nähdä, mitä laatua ne olivat.

Sitten kuului ylhäältä sama syvä ääni, jonka he jo kerran ennen olivat kuulleet: "Tuokaa uhrit, jotka meille ovat lähetetyt, tänne ylös!"

Jokaisen vangin vieressä oli koko ajan seisonut kaksi aseellista vartijaa. Käskyn kuultuaan he heittivät taas tummat peitteet vankiensä pään yli ja alkoivat taluttaa näitä samaa tietä, jota papit olivat kulkeneet pyramidia ylös.

Viimeisellä pengermällä otettiin peitteet taas pois.

Näky, joka täällä ylhäällä avautui Pablon silmiin, sai hänet unohtamaan hetken kauhutkin.

Pengermillä palavat tulet valaisivat kirkkaasti pyramidia, ja niiden valossa kuvastuivat valkopukuisten miesten hahmot räikeästi rakennuksen synkkää, raunioitunutta kiviseinää vasten. Ylimmäisellä huipulla paloi myöskin tulia, mutta niiden valossa näkyi vain tummapukuinen mies ja pari kolme muuta olentoa. Nyt alkoi tummapukuinen laulaa ja kiersi alttaria veitsi kädessä.

Pablo ei ymmärtänyt ikivanhan laulun säkeitä, mutta se oli arvattavasti rukouslaulu maya-jumalille.

Nuorukainen katseli tovereitaan.

Molemmat saksalaiset olivat hyvin kalpeita, he olivat äkkiarvaamatta ja rajusti joutuneet tähän kauheaan seikkailuun. Sillä että nuo uskonkiihkoiset intiaanit aikoivat panna täytäntöön julman toimituksensa täydellä todella, siitä ei ollut epäilystäkään. Sitäpaitsi vihasivat kaikki intiaanit, jotka kuuluivat salaperäiseen nagualliittoon, kiihkeästi valkoihoisia.

Heidän uskonsa mukaan lähettivät jumalat itse heille tulevat uhrit temppeleihin, ja tällä kertaa oli niiden luku uskonkiihkoilijain suureksi iloksi runsas.

Uhkamielisenä ja levollisena seisoivat zapoteki paikallaan, synkeänä odotellen kohtaloaan. Tenangan silmät, jotka yhä olivat luodut Pabloon, ilmaisivat syvää tuskaa. Häntä suretti nuorukaisen kohtalo paljon enemmän kuin oma onnettomuutensa.

Papin laulu vaiken. Syvä hiljaisuus vallitsi suuressa temppelissä, äänettömänä seisoivat odottava ihmisjoukko.

Tummapukuisen miehen viittauksesta tarttuivat vartijat zapotekiin, irroittivat hänen siteensä ja veivät hänet alttarin luo. Zapoteki koetti riistäytyä irti, silloin heitettiin hänen ylitseen taas tumma vaate, ja hetkisen kuluttua oli papin veitsi surmannut hänet.

Kauhistuneina seisoivat saksalaiset ja Tenanga. Pablo yksin oli jäätävän levollinen, vaikkakin hän arvasi pian joutuvansa saman kohtalon omaksi kuin zapotekikin. Hän kohotti silmänsä ylöspäin ja heitti tähtitaivaalle äänettömän kysymyksen: Näinkö elämäni päättyy, taivaan Isä, hirvittävän taikauskon uhrina?

Nyt vartijat tarttuivat Pabloon viedäkseen hänet alttarin ääreen. He irroittivat hänen siteensä. Tenangan epätoivo oli rajaton; hän aikoi syöksyä Pabloa kohti, mutta vartijat pitelivät häntä; hän tahtoi huutaa jotakin, mutta kapula hänen suussaan esti. Silloin astui Pablo vartijainsa suureksi ihmeeksi pää pystyssä nopeasti portaita ylös. Hänen tarmokkaita kasvojaan leimasi rauhallinen ylpeys, kun hän astui pyramidin huipulle pappien eteen.

"Murhatkaa minut, orjat, vuodattakaa viimeisen kuninkaan veri."

Mutta mielenliikutuksensa vallassa hän huomaamattaan käytti espanjankieltä, jolla hän oli oppinut ajattelemaan jo vuosikautia. Papit hätkähtivät, kun nuorukainen niin uljaasti ja pelkäämättä astui heidän luokseen, mutta vain hetkeksi. Sitten ylipappi viittasi. Kaksi miestä tarttui hänen käsiinsä, kolmas repäisi hänen paitansa auki, niin että nuorukaisen paljas rinta hohti tulenvalossa.

Mies säpsähti ja huudahti kauhusta. Vavisten hän osoitti Pablon rinnassa näkyviä sinisiä viivoja.

"Kuningas!" äänsivät hänen värisevät huulensa.

Ylipappi ja toiset harjatasanteella seisovat syöksyivät Pablon luo. Kaikki tuijottivat kiemuraisiin viivoihin.

Sanan "kuningas" oli Tenangakin kuullut, ja hänen silmänsä loistivat ilosta. "Ken olet sinä?" kysyi tummapukuinen mies. "Nezualpillin jälkeläinen, Jungunan poika", vastasi Pablo koko olentonsa ylpeydellä. Tällä kertaa hän käytti mayankieltä.

Mykkinä, vapisevina seisoivat nyt siinä äsken vielä peloittavat ihmiset. "Kuninkaitten jälkeläinen", mutisi ylipappi. "Jumalat ovat hänet lähettäneet, ihme on tapahtunut, Jungunan poika on palannut."

Hän polvistui nuorukaisen eteen ja taivutti päätään maata kohti; kaikki toisetkin lähellä olevat polvistuivat hänen viereensä kuiskaten: "Kuningas, Nezualpillin jälkeläinen."

Hämmästyksen kumea kohina kuului alhaalla seisovan kansan suusta. Pää pystyssä seisoivat nuorukainen, hänen ryhtinsä oli kuninkaallinen, papit kumarsivat häntä nöyrinä. Mitä se merkitsi? Sitten kohosi tummapukuinen pystyyn, ja voimakkaana kaikui hänen äänensä, kun hän huusi alas kansalle: "Maya-kansan lapset, ihme on tapahtunut: Jungunan poika on palannut, maya-kansa on saanut taas kuninkaan."

Silloin lankesivat kaikki polvilleen mykkinä kunnioituksesta. Ja sitten puhkesi riemumyrsky tuhatlukuisen kansanjoukon huulilta, niin valtava, että metsä ylt' ympärillä vavahti. "Kuningas! Kuningas! Jungunan poika! Näkymättömät olkoot hänen kanssaan!"

Kun raikuva riemuhuuto oli vaiennut, kääntyi ylipappi nöyrästi Pablon puoleen: "Käske, hallitsija. Tahdotko, että jatkamme uhritoimitusta?"

Pablon silmistä leimahti halveksiva katse. "Luuletko miellyttäväsi Kaikkihyvää raa'alla pyövelintyöllä? Häntä, joka itse on rakkaus? Lopeta!"

Hän laskeutui portaita alas ja astui vankien luo, jotka toiveikkaina katsoivat häneen. Hänen käskevästä viittauksestaan poistettiin kapula heidän suustaan. "Nämä ovat minun ystäviäni." Riemuhuudoin vaipui Tenanga hänen jalkainsa juureen: "Oi, kuningas, kuningas, oi Hualpa, näkymättömät olivat taaskin kanssasi!"

Iloisena, sanaakaan sanomatta katseli saksalainen Pabloa.

Unohtunut oli nyt verinen uhritoimitus; kansa iloitsi vain siitä, että sen kuningassuvun viimeinen jälkeläinen seiso i mielävänä sen keskellä. Ihmiset uskoivat varmasti vanhojen jumalien lähettäneen hänet oman kansansa luokse.

"Kansa tahtoo nähdä sinut, Nezualpillin jälkeläinen", sanoi ylipappi, "salli minun näyttää sinut heille."

Pablo taivutti päätään suostumukseksi.

Neljä valkopukuista miestä kohotti hänet olkapäilleen ja kantoi hänet kansanjoukon saattamana pengermältä toiselle. Viimein he laskivat hänet palatsin pääportaille, ja silloin kansa polvistui laulaen kuningaslaulua.

Pablo kohotti kätensä.

Vallitsi kuolemanhiljaisuus.

"Maya-kansan miehet", aloitti nuorukainen ryhdikkäänä ja kuninkaallisena, "kova kohtalo on jo varhain riistänyt minut, Jungunan pojan, kuninkaitten viimeisen jälkeläisen, keskuudestanne. Iankaikkisen tahto on johtanut minut takaisin luoksenne. Minä olen teidän heimoanne, teidän vertanne, ja olen syvästi liikuttunut tuntiessani, kuinka uskollisesti maya-kansa on kiintynyt niihin, joiden suonissa virtaa muinaisten hallitsijainne verta. Olen nuori, ja vähän olen vielä kokenut; mutta minä olen maya ja koetan uhrata kaikki voimani kansani hyväksi. Kiitän teitä rakkaudesta, jota olette osoittaneet Jungunan pojalle."

Taaskin kajahti jyrisevä riemuhuuto. Pabl on kaunis olento, hänen ylevä hallitsijanryhtinsä, jota ei halpa pukukaan voinut peittää, ihastutti kaikkia.

Sitten istuutui iloinen kansanjoukko sytytettyjen nuotioiden ääreen ja alkoi maistella mukanaan tuomiaan eväitä. Papit olivat vaihtaneet virkavaippansa tavallisiin yksinkertaisiin pukuihinsa. Vanhemmat miehet tulivat Pabl on luo ja tervehtivät häntä. He pyysivät häntä kertomaan elämästään ja kysyivät, aikoiko hän asettua isänsä maatilalle asumaan.

Pablo kertoi lyhyesti vaiheistaan, mainitsematta mitään Chamulposta tai hänen kavaluudestaan, ja vastasi, että hän ei vielä voinut päättää mitään tulevaisuudestaan, ennenkuin oli saanut neuvotella isänsä ystävän, kenraali Aranan kanssa. Tuotiin ruokaa ja juomaa. Pablo istui vanhempien miesten mukana piiriin; kunnioittavan iloisina kuuntelivat vanhukset hänen puhettaan. Monet heistä olivat tunteneet hänen isänsä.

Tanub tuli kummallisessa puvussa heidän luokseen ja tervehti kaunopuheisella sanatulvalla kuninkaitten jälkeläistä, joka näkymättömien armosta nyt oleskeli esi-isänsä entisillä hallitussijoilla.

Pablo lupasi niille, jotka istuivat hänen ympärillään — heidän joukossaan oli muutamia, jotka asuivat lähellä hänen isänsä kartanoa —, saapua heidän luokseen neuvottelemaan, miten parhaillaan raivoavan kansalaissodan suhteen olisi viisainta menetellä.

Sitten astui ylipappi, joka oli johtanut uhritoimitusta, Pabl on luo. Hän oli totinen, synkännäköinen mies, ja Pablo hätkähti ehdottomasti hänet nähdessään. Mutta mies, joka nyt esiintyi vain yksinkertaisessa ponchossaan, sanoi levollisesti: "Me iloitemme kaikki, ettei kuninkaittemme suku vielä ole sammunut, Hualpa, Jungunan poika, ja jokainen maya on ilolla antava henkensä puolestasi. Minä tiedän, että sinä, joka olet kasvanut valkoisten joukossa, et voi tuntea ja ajatella kuten me, et ainakaan vielä; mutta sinä opit sen kyllä, kun tulet tuntemaan kansasi. Minä ja monet noista olemme kotoisin *Tierra de guerrasta* [= täysin tuntematon, vaikeapääsyinen vuoriseutu, missä alkuasukkaat yhä elävät esi-isänsä tapaan], jonne ei kukaan valkoihoinen vielä milloinkaan ole jalallaan astunut sitä hengellään maksamatta. Me yksin olemme enää vapaita ja itsenäisiä ja elämme esi-isäimme tapoja noudattaen. Tule luoksemme, kuningas, jos espanjalaiset tekevät sinulle paha a. Me kunnioitamme sinua. Meidän täytyy nyt lähteä palatsista, hallitsija; nouseva aurinko ei saa nähdä meitä täällä. Näyttäydy vielä kerran kansallesi."

Pablo nyökkäsi suostumukseksi.

Torven kumea ääni sai kaikki läsnäolijat nousemaan.

"Maya-kansa, näkymättömät ovat johtaneet kuninkaasi jälleen luoksesi, tässä seisoo Hualpa, Jungunan poika, hän on meidän. Jokainen meistä on valmis antamaan elämänsä kuninkaitten jälkeläisen puolesta saadakseen kerran asua ikuisessa valossa."

"Niin, niin —", kajahti tuhatääninen huuto vastaukseksi.

"Jumalien pyhä yö on pian kulunut; hajaantukaa, jotta nouseva päivä näkisi meidät kaukana niiden

jumalien temppeleistä, jotka ovat antaneet meille takaisin Nezualpillin jälkeläisen. Menkää."

Kaikki kumarsivat Pablolle, ja silmänräpäyksessä hajaantuivat he pyhältä paikalta eri suunnille häviten kuin varjot pimeään.

"Olen jättänyt sinulle muutamia miehiä, jotka turvallisesti vievät sinut Aranan luo, Hualpa. Tule pian luoksemme."

Kuin näky oli kadonnut kaikki, mitä yö oli helmassaan tuonut, ja Pablo oli Tenangan, Tanubin ja molempien saksalaisten kanssa yksin pengermällä. Miehet, jotka ylipappi oli jättänyt Pabloa varten, odottivat metsässä palavat päreet käsissään. Niiden valossa ja Tanubin opastamina he astuivat metsän läpi Tanubin kotiin. Pablo laskeutui levolle, mutta kauan pakeni uni hänen silmiänsä.

KYMMENES LUKU.

Koti.

Muutamia päiviä oli kulunut tuosta vaiherikkaasta yöstä. Otettuaan sydämelliset jäähyväiset Tanubilta lähti Pablo Tenangan ja saattajiksi määrättyjen alkuasukkaitten seurassa matkalle kenraali Aranan luo.

Onnellisesti hän saapui suureen maakartanoon, joka sijaitsi Rio San Indron rannalla. Se oli kenraali Aranan maatila. Ilokseen Pablo kuuli kenraalin olevan kotona.

Hän lähetti yhden seuralaisistaan ilmoittamaan tulostaan ennakolta ja ratsasti kohta sen jälkeen itse kartanon pihaan.

Lasiovesta astui Arana parvekkeelle ja loi silmänsä Pabloon. "Jungunan piirteet. Ole tervetullut, lapsi, ystäväni poika, sinä olet kotona." Sydämellisesti hän sulki nuorukaisen syliinsä.

"Sinä olet kotona, kauan kaivattu lapsiraukkani; lepää nyt, sinä olet ystävän luona, jonka sylissä lepäsit silloin, kun et vielä osannut puhuakaan."

Vanhan, arvokkaan ja hienotapaisen miehen sydämellinen vastaanotto liikutti syvästi Pabloa kaikkien kärsimysten jälkeen, joita hän oli kokenut.

Arana soitti kelloa, ja sisään astui palvelija. "Seuraa häntä, lapsi, ja pudista vaatteistasi matkatomut, tule sitten takaisin luokseni."

Pablo vietiin kylpyyn ja hänelle annettiin toiset vaatteet, jotka olivat olleet kenraalin pojan omat ja onneksi sopivat hänelle. Vaihdettuun näihin villin ja pahoin kuluneen metsästyspukunsa hän näytti aivan toiselta ihmiseltä. Hän lähti sitten kenraalin luo, joka käyskenteli parvekkeella edestakaisin.

"Oh", sanoi tämä ja hymyili nähdessään muuttuneen nuorukaisen, "toukasta on tullut perhonen. Vielä kerran, vielä kerran sydämellisesti tervetullut."

Ja nyt Pablon täytyi kertoa. Hän kuvaili kunnianarvoisalle miehelle, isänsä ystävälle, nuoren elämänsä vaihteita ja kertoi seikkailuistaan siitä lähtien, kuin hänet oli ryöstetty del Rocasta. Kenraalia suututti yhtä paljon Chamulpon kavaluus kuin kammottava tapaus pyramidin laella.

Hän ilmoitti nuorukaiselle, että maan lakien mukaan hänen, kuten hänen esi-isänsä jo sukupolvia olivat tehneet, tuli kantaa nimeä Reynador [= Hallitsija]. Hänen nimensä oli siis Diego Reynador, Pedro Reynadorin poika, ja hän omisti Guatemalassa ja Yucatanissa laajoja tiluksia, joita kenraali Arana kadonneen perillisen holhoojana ja kummina oli hoitanut niin tunnollisesti, että melkoinen summa oli sijoitettuna hänen nimelleen Meridan pankkiin.

Hän puhui sitten nuorukaiselle kansalaissodasta ja maan tilasta, kertoi, miten kunnianhimoinen Chamulpo koetti uudistaa mayojen valtaa Guatemalassa ja Yucatanissa, voidakseen miehenä, jonka suonissa virtasi muka kuninkaanverta, näytellä tärkeätä osaa Guatemalan kohtaloissa. Pablolla oli siis pian selvä kuva isänmaansa tilasta.

Myöhemmin Arana esitti Pablun vaimolleen sekä tyttarelleen, jotka vastaanottivat nuorukaisen sydämellisesti.

Outoa oli Pablosta nähdä tätä hienoa, miellyttävää kotia, jonka jäsenet kuuluivat hänen heimoonsa. Hän viihtyikin heidän piirissään erinomaisesti, varsinkin viime aikain tapahtumain jälkeen.

Iloinen hän oli siitäkin, että nyt äkkiä tiesi olevansa rikas ja vaikutusvaltainen henkilö. Ja vietettyään hauskan päivän perheen keskuudessa, kuninkaitten jälkeläinen laskeutui tyytyväisenä levolle. Kun hän aamulla onnellisena ja iloisena heräsi, oli Maria ensimmäisenä hänen ajatuksissaan. Hän istuutui siis kirjoituspöydän ääreen ja kuvaili pitkässä kirjeessä tälle kaikki vaiheensa. Myös don Antoniolle hän kirjoitti kiittäen tätä kaikesta hyvästä, mitä hänen kodissaan oli orvon osaksi tullut.

Lopetettuaan kirjeensä hän pyysi kenraali Aranaa toimittamaan kirjeen niin pian kuin mahdollista del Rocaan, jotta Maria pian pääsisi huolehtimasta hänen puolestaan. Kenraali lupasikin heti lähettää taitavimman ja luotettavimman vaqueronsa, joka tunsikin kaikki tiedot, viemään kirjettä perille.

Aamiaisen jälkeen kenraali sanoi Pablolle: "Nyt aion näyttää sinulle oman kotisi, poikani. Mutta miksi tulee meidän nyt sanoa sinua, Pablocksi vai Diegoksi?"

"Pablocksi, kallis padrino, jos suvaitset; sillä nimellä on pikku sisareni jo vuosikausia minua maininnut."

"Hyvä, Pablo, lähtekäämme siis matkaan."

Hevoset oli jo tuotu pihalle, ja riemumielin Pablo nousi tulisen oriin selkään saatuaan ensin kannukset, jotka eräs peoni kiinnitti hänen jalkoihinsa. Tenangan ja muutamien palvelijoiden seurassa he sitten ratsastivat pitkin joen rantaan.

Seutu oli kaunista ja hyvin viljeltyä. Pian he saapuivat suurelle, hyvin hoidetulle maatilalle. Se oli Pablon perintötila, hänen kotipaikkansa. He ratsastivat varjoisaan herraskartanoon, jossa palvelijat ja alustalaiset vastaanottivat hänet niin suurella riemulla ja rakkaudella, että nuorukaisen silmät vettyivät.

Kuninkaitten jälkeläinen, joka niin kauan oli harhaillut koditonna, oli vihdoinkin kotona, nuori kotka oli palannut pesäänsä. Seuraavana päivänä kenraali vei hänet vuorille, missä puhdasverisiä mayoja asui tiheissä ryhmissä. Kulovalkean tavoin oli levinnyt tieto, että Jungunan poika oli palannut kansansa luo, ja kaikkialla vastaanotettiin Pablo suurella riemulla.

Hänen koko olentonsa, arvokas, ylhäinen ryhtinsä ja vaatimaton esiintymisensä voittivat kaikkien sydämet. Kaikki vakuuttivat hänelle, että milloin tahansa hän heidät kutsui aseisiin, he olivat valmiit häntä empimättä seuraamaan. Tämä vuorilla asuva paimen- ja metsästäjäheimo oli yhä vielä säilyttänyt itsenäisyytensä ja erosi monessa suhteessa edukseen, kuten Pablo ilokseen huomasi, niistä alkuasukkaista, jotka vuosisatoja olivat eläneet espanjalaisten orjuudessa. Hän näki täällä vapaita, voimakkaita miehiä, jotka kaikki olivat aseissa. Monet näistä miehistä olivat olleet temppeleijuhlassa, ja he tervehtivät nuorta kuningastaan kunnioittavalla ilolla. Kaukaa tulvi väkeä häntä katsomaan. Kaikkien maya-heimojen luo, aina Yucataniin asti, levisi sanoma: Hualpa, nuori kotka, on saapunut.

Näin oli kulunut kaksi viikkoa, ja Diego Reynador, jota hänen pikku sisarensa sanoi Pablocksi ja mayakansa Hualpaksi, oli oppinut ymmärtämään, että hänelläkin oli sanomista maan nykyisessä sekasorron tilassa; hän tiesi nyt, että hänen heimolaistensa rakkaus ja kunnioitus tekivät hänestä miehen, joka ei valtionkaan silmissä ollut mitätön. Tämä tietoisuus kohotti nuorukaisen ylpeyttä ja itsetuntoa.

Eräänä päivänä Pablo seisoi kenraali Aranan talon parvekkeella ajatellen del Rocaa. Silloin pihalle ratsasti väsyneen hevosen selässä vaquero, jonka Arana oli lähettänyt viemään Pablون kirjeitä Marialle ja don Antoniolle.

"Joudu", huudahti iloisena Pablo, joka tunsikin hänet, "minkä viestin tuot?"

Mies, joka oli intiaani, laskeutui hevosen selästä ja astui hitaasti portaita ylös.

"Onko sinulla kirjeitä? Puhu."

"Minulla ei ole kirjeitä", lausui intiaani, "ja tässä saat omasi takaisin". Vaqueron ääni oli miltei synkkä.

"Kirjeet takaisin?" Jonkin hirveän onnettomuuden aavistus valtasi nuorukaisen.

"Miksi?"

"En voinut antaa niitä kenellekään. Del Roca on tuhkäläjä. Señor on sodassa, señora jossakin rannikolla, señorita on kuollut, liekit ovat hänet surmanneet."

Nuorukainen seisoi kangistuneena, katse tuijotti elotonna tyhjään ilmaan, sydän lakkasi lyömästä,

kasvot olivat kalmankalpeat. Vaquero säikähti nähdessään hänen tuskansa.

Viimein palautui nuorukaisen piirteisiin eloa, hänen kasvonsa vääntyivät tuskasta, mutta ei ainoatakaan kyyneltä vierähtänyt silmistä. Hiljaa vain sopersivat huulet: "Sisareni, rakas pikku siskoni!"

Hetkisen kuluttua hän sai vaivoin kysytyksi: "Hukkunut liekkeihin?"

"Niin ihmiset siellä sanoivat. Herraskartano syttyi yöllä tuleen; señora pelastui, señoritasta ei ole löydetty jälkeäkään sen koommin, hän on palanut tuhkaksi."

"Ei, ei!" huusi nuorukainen äkkiä. "Ei, Jumala ei sellaista koskaan sallisi — ei, ei!"

Ponnistaen kaikki voimansa hän hillitsi suunnattoman tuskansa ja sanoi jäätävän levollisesti: "Kiitän sinua. — Tenanga!"

Tenanga, joka uskollisen koiran tavoin aina oli Pablon lähellä, riensi paikalle.

"Käske satuloimaan parhaat hevoset matkaa varten. Me lähdemme del Rocaan. Pian!" Osoittamatta vähääkään ihmettelyä Tenanga riensi paikalla noutamaan hevoset. Pablo, joka yhä oli miltei kammottavan tyyni, meni huoneeseensa, pukeutui metsästyspukuun, heitti viitan ylleen, otti rahaa ja pyssynsä ja riensi alas.

Pihalla hän tapasi kenraalin, joka juuri oli palannut vainioitaan tarkastamasta ja vaquerolta kuullut, mitä del Rocassa oli tapahtunut.

"Pablo!"

"Minun täytyy lähteä matkalle, padrino, kutsua kuolleita eloon."

"Tiedän sen; sinä näet, etten valita. Hän oli maan päällä ainoa olento, joka minua rakasti; minä tahdon etsiä hänen tuhkansa ja haudata sen siunattuun maahan. Niin kauan kuin minä hengitän, elää hän minun sydämässäni."

"Sinä joudut sodan jalkoihin."

"Minä en pelkää."

"Ota seuralaisia mukaasi."

"Ei, matkustan varmemmin Tenangan kanssa."

"Pablo, sinulla on muitakin velvollisuuksia."

"Ei yhtään pyhempää. Ei, padrino, älä minua nyt pidätä, minä kuolisin, jos minua estäisit."

"Lähde, poikani, ja kaitselmus sinua suojelkoon. Onko sinulla kuninkaitten tähti mukanas?"

"On."

Pablo kantoi povellaan, siitä päivin kuin hän oli tullut kenraali Aranan kotiin, pientä kultaista tähteä, joka oli samanmuotoinen kuin hänen rintaansa kaiverrettu merkki. Hänen esi-isänsä olivat aikaisemmin sitä käyttäneet, ja se ilmoitti oikeille mayoille, kenen kanssa he olivat tekemisissä.

"Tervehdi perhettäsi, padrino."

"Jumala sinua suojelkoon ja saattakoon sinut pian takaisin luoksemme."

Tenanga toi hevoset, hänkin oli aseissa ja matkatamineissa. He heittäytyivät satulaan ja ratsastivat pois.

Vakavana katsoi Arana heidän jälkeensä.

YHDESTOISTA LUKU.

Palopaikalla.

Neljäntenä iltana kotoa lähdön jälkeen Pablo ja Tenanga ratsastivat laaksoon, jossa del Roca sijaitti. Jo kaukaa törröttivät herraskartanon mustuneet rauniot heidän silmiinsä.

Hitaasti he ratsastivat vainioiden halki perille.

Muuan vanha intiaanivaimo näki heidän tulevan ja tunsi Pablon.

Xinka-intiaanit eivät yleensä suosineet nuorukaista hänen ylpeytensä tähden, vaikka he ylpeilivätkin siitä, että punaihoinen mies oli niin läheisessä suhteessa valkoisiin; tällä kertaa näytti vanha eukko kuitenkin iloiselta nähdessään Pablon.

"Oi, don Pablo, elätkö sinä vielä?"

"Kuten näet, muoriseni."

"Sinä tulet surulliseen aikaan; katso tuonne", hän osoitti raunioita.

"Tiedän. Kerro minulle, miten kaikki tapahtui."

"Oi, minä en tiedä paljon mitään, ei kukaan meistä tiedä juuri mitään; keskiyön aikana, kun vartija huudollaan ilmoitti tulen olevan valloillaan, paloi talo jo ilmiliekeissä. Hän oli varmaankin nukkunut."

"Tiedetäänkö, miten tuli syttyi?"

"Ei kukaan sitä tiedä."

"Missä tuli ensin syttyi?"

"Palvelijain sanan mukaan donna Marian makuuhuoneessa; sen vuoksi ei häntä voitukaan pelastaa."

"Eikö kukaan koettanut häntä pelastaa?"

"Oi, kaikki oli liian myöhäistä; kun väki huudettiin paikalle, oli jo liian myöhäistä. Me pelastimme vain señoran. Hän juoksi sitten edestakaisin, rukoili, itki, huusi señorittaa, vaipui tainnoksiin — oi, se oli kauheata. Ja sammuttaa ei enää voitu, oli liian myöhäistä, kaikki liian myöhäistä."

"Ja minne olette haudanneet donna Marian?"

"Oi, don Pablo, kauhea tuli oli polttanut hänet kokonaan."

"Eikö hänen maallisia jäännöksiään etsitty?"

"Oi, kyllä, kaikki, kaikki, itse señorakin; oi, vain raunioita ja tuhkaa oli jäljellä."

"Missä on señora?"

"Hän on matkustanut pois, hyvin kauas."

"Onko don Antonio käynyt täällä?"

"Hän on sodassa kapinallisia vastaan. Hän oli täällä erään vanhan kenraalin kanssa, matkusti pois, eikä ole sen koommin palannut."

"Onko tilanhoitaja täällä?"

"Kyllä, don Esteban on täällä."

"Minä käyn hänen luonaan. Hyvästi, muoriseni."

He ratsastivat ulkorakennusten luo, jotka vielä olivat pystyssä, ja tapasivat siellä tilanhoitajan, joka suuresti hämmästyi nähdessään Pablon.

Hänellä ei ollut paljon lisättävää vanhan intiaanieukon kertomukseen.

"Meille kaikille on täydellinen arvoitus, kuinka tuli saattoi niin nopeasti levitä; vasen siipirakennus, joka tosin oli puusta, oli jo ilmiliessä, kun heräsimme. Melkeinpä voisi luulla tulipaloa murhapoltoksi, jos siihen löytyisi minkäänlaista syytä."

Syvä murhe, joka synkisti nuorukaisen kasvot, sai tilanhoitajan sanomaan:

"Teidän täytyy koettaa rauhoittua, don Pablo; minä tiedän kyllä, kuinka rakas hän oli teille."

"Minä olen rauhallinen, don Esteban, olen vain tullut hänen haudalleen rukoilemaan."

"Se on kauhean surullista; niin nuori ja kaunis."

"Ja niin hyvä."

Oli jo yö, ja tilanhoitaja opasti molemmat nuorukaiset makuupaikkaan. He olivat molemmat väsyksissä, olivathan he pieniä levähdyksiä lukuunottamatta yhtä mittaa istuneet hevosen selässä. Mutta siitä huolimatta uni pakeni Pablون silmiä.

Heti aamun valjetessa kuninkaitten jälkeläinen nousi vuoteeltaan ja astui ulos.

Aamuvalossa näyttivät ennen niin komean kartanon mustuneet rauniot vielä surullisemmilta kuin edellisenä iltana.

Hitaasti, murheellisena Pablo astui pitkin raunioita.

Kappaleen matkan päässä kulki Tenanga, joka ei koskaan jättänyt häntä yksin.

Puoleksi hiiltyneelle hirrelle, joka oli kaatunut siinä kohdin, missä Marian huone ennen oli ollut, vaipui Pablo istumaan peittäen kasvot käsiinsä. Syvässä surussaan hän ei huomannut, miten Tenanga innokkaasti tutki maaperää.

Erään ulkorakennuksen takaa astui esille sama vanha vaquero, joka oli lähetetty johtamaan sotamiehiä vuoripolkua myöten silloin, kun Lerma oli del Rocassa. Hän hämmästyi suuresti nähdessään Pablون.

Hän jäi äänetönnä seisomaan ja katseli surkutellen nuorukaista. Sitten hän sanoi — hän tiesi hyvin, että suloinen tyttö ja intiaanipoika olivat olleet yksi sydän ja yksi sielu: "Hän on taivaassa, don Pablo, armaiden enkelien luona, lohduttakoon se meitä."

"Niin", vastasi Pablo tuskin katsoen häneen.

"Kyllä nyt suree vanha kenraali, joka juuri oli löytänyt tyttärelapsensa", jatkoi vanha paimen.

Pablo tuskin kuuli hänen puhettaan.

"Kenraali", toisti hän koneellisesti.

"Niin, kenraali de Lerma; donna Maria oli hänen tyttärensä tytär, ja sattuma vei heidät yhteen täällä."

Nyt Pablo kävi tarkkaavammaksi.

"Mitä sanot?"

"Minä olin läsnä silloin, kun don Antonio toi teidät laivahylystä, sinut, don Pablo, ja donna Marian. Ei kukaan ole saanut sen koommin selkoa, mitä sukua donna Maria oli. Sitten tuli kenraali de Lerma, ja kuin ihmeen kautta selvisi kaikki."

"Hän on siis löytänyt sukulaisensa?" vastasi Pablo välinpitämättömästi. "Niin, vanhus kai itkee nyt", lisäsi hän vielä.

Hänen kaikki ajatuksensa olivat keskittyneet vain sisareen.

"Siihen aikaan oli kuumat päivät", jatkoi vaquero, "vuorilla taisteltiin kiivaasti. Minä johdin sotamiehet vuorisolaa myöten, etteivät kapinalliset pääsisi kenraalia takaapäin ahdistamaan. Siellä yllätimme Tamayn, tigreron, jonka don Antonio oli ajanut pois talostaan. Hän aikoi nähtävästi leikkiä kavaltajaa, hän tunsu näet solat; mutta pahaksi onneksi tuo lurjus pääsi pujahtamaan käsistämme. Kadun katkerasti, etten häntä sillä kertaa nitistänyt."

"Tamay on äskettäin käynyt täällä", sanoi Tenanga, joka oli lähestynyt heitä ja kuullut vaqueron sanat.

"Mitä sanot?" huudahti paimen kiivaasti. "Kuka sinä olet?"

"Don Pablون palvelija."

"Missä Tamay on ollut?"

"Täällä. Tuossa on hänen merkkinsä."

"Näytäpäs ne minulle, poika", sanoi Benito.

"Tule." Hän vei paimenen kukkapengermille, jotka ympäröivät taloa. Pablo kulki hitaasti heidän

jäljessään. Hän oli tuskin kuullut heidän puhettaan, hänen tuskansa oli liian syvä.

Tenanga pysähtyi.

"Osaatko lukea maasta, vaquero?"

"Luulisinpä osaavani."

"Katso siis."

Tenanga osoitti erästä pehmeässä maassa vielä näkyvää jälkeä. Se oli säilyttänyt muotonsa, kun ei ollut satanut.

"Tunnetko tämän jäljen?" Paimen tarkasti sitä kauan.

"En", sanoi hän viimein.

"Tässä seiso Tamay", sanoi Tenanga varmasti "Minä en koskaan unohda jälkeä, jonka kerran olen nähnyt."

"Voitpa olla oikeassa, poika", sanoi siihen Benito, "hänellä on tavattoman pitkä jalka. Mutta mitä hänellä täällä olisi ollut tekemistä?"

"Hän on sytyttänyt tulipalon."

Pablo hätkähti ja lähenei heitä säihkyvin silmin. Benito pelästyi.

"Hän?"

"Miksi hän muutoin olisi täällä käynyt? Hän on rosvon tavoin kostanut don Antoniolle."

"Hän on konna!"

"Hän on myöskin ryöstänyt. Kas tässä on neekerin jäljet."

"Neekerin?"

"Etkö tunne pitkäkantaista lättäjalkaa? Se on mustan jalanjälki. He ovat yhdessä kantaneet jotakin. Katso näitä jälkiä. Ne ovat sen vuoksi painuneet syvemmälle, että heillä on ollut taakka, muuten jälkiä tuskin enää näkyisi."

"Kuulepas, poika, jos sinä puhut totta, niin olet suuri rastreador. Oi, ja tulipalo on vaatinut niin kalliin uhrin. Ah, sitä Tamay-konnaa!"

"Hän on kuoleva, Benito", sanoi nyt Pablo vihasta vapisevalla äänellä. Hän kiersi rauniot, etsi ja tarkasti, turhaan. Masentuneena hän nojautui mustunutta muuria vasten. Tenanga, joka oli seurannut häntä terävillä silmillään, hänkin etsien tuhkasta joitakin jäännöksiä, lähestyi nuorukaista, katsoi häneen ja sanoi hiljaa, harvinaisen juhlallisesti: "Herra, donna Maria ei ole palanut."

Pablo kääntyi salamannopeasti hänen puoleensa ja tuijotti häneen.

"Ei, herra, hän ei ole palanut, hänet on ryöstetty."

"Mitä sanot? Mitä?" sanoi Pablo kiihkeästi.

"Jos señorita olisi täällä palanut, herra, näkisimme joitakin jäännöksiä hänen ruumiistaan; mutta mitään ei ole, hänet on viety pois. Tamay ja neekeri ovat ryöstäneet donna Marian."

Pablo vapisi huomattavasti ja kuiskasi vapisevalla äänellä tuskin ymmärrettävästi: "Arvelet siis — että — hän vielä olisi — elossa?"

"Minä toivon sitä."

"Oi, oi, Tenanga! päiväsäde pimeässä yössä, älä anna sen sammua. Etsi, etsi, Tenanga, etsi ja ota minulta kaikki, mitä haluat."

Hän liitti kätensä ristiin ja rukoili.

"Mutta jos, jos olisit oikeassa, jos hän? Oi, ei turhia toiveita, ei pettymystä. Mikä olisi ajanut tuon miehen tarttumaan suloiseen kukkaan?"

"Minun luullakseni hän on syyttänyt kartanon palamaan kostonhimosta, olihan don Antonio ajanut hänet pois. Sen ohella on señorita joutunut hänen ja hänen kätyriensä käsiin, ja he ovat riistäneet hänet mukaansa kiristääkseen hänestä lunnaita."

"Oi, Tenanga, siinä tapauksessa he olisivat jo kauan sitten tulleet niitä vaatimaan. Pelkään, että johtopäätöksesi ovat liian rohkeat ja ettei donna Maria enää ole elävien ilmoilla."

"Herra", sanoi Tenanga, "etsikäämme. Meillä on jo alku käsissä, koettakaamme päästä lopunkin jäljille. Me tiedämme Tamayn olleen täällä; me löydämme hänet, sillä kaikki mayat ovat sinun palvelijoitasi; minä tunnen neekerin jäljet, joka häntä auttoi; me saamme kyllä hänestäkin selon. Herra, herra, ole rauhallinen, me löydämme kyllä donna Mariankin."

"Jumala sen suokoon. Koettakaamme."

He lähtivät raunioilta.

"Ette tekään ole voineet löytää rakkaan lapsen jäännöksiä", sanoi Benito, "tiesin sen, olen, heti kun tuli sen salli, etsinyt onnettoman señoran käskystä rauniot perinpohjin, olen kääntänyt jokaisen hirren; liekit ovat tehneet puhdasta jälkeä".

Vaqueron sanat vahvistivat vain Tenangan otaksumaa.

Toiveikkaammin kuin ennen sanoi Pablo: "Sinä puhuit äsken jotakin eräästä kenraalista ja Mariasta; minä en silloin oikein sanojasi käsittänyt, pyydän sinua: toista vielä sanasi."

Suureksi ihmetyksekseen Pablo kuuli nyt kenraali de Lerman ja Marian kohtaamisesta. Paikalle saapunut tilanhoitaja todensi ihmeellisen tapauksen. "Niin", sanoi hän, "hänen nimensä on nyt donna Maria Pinol, ja hän on kenraalin lapsenlapsi ja maan rikkaimpia perijättäriä. Tunnen vain yhden ihmisen, joka ei siitä iloinnut, nimittäin tuo inhottava señor de Mendez, kenraalin sisaren pojanpoika, jonka toiveet suuresta perinnöstä siten menivät myttyyn, ja sen minä hänelle suon."

Tilanhoitaja kuunteli hämmästyneenä, kun hänelle kerrottiin Tenangan arveluista ja huomioista.

"Tamay täällä? Missä hän tiesi hirttonuoran olevan valmiina itselleen! Hm — murhapolttaja? Siitä konnasta saattaa kyllä uskoa mitä tahansa. Hm, eipä ole hassumpaa, mitä intiaani tuossa puhuu; ja minä en tosin mielelläni panettele, don Pablo, mutta onpa eräs, joka suuresti siitä hyötyisi, jos donna Maria ei enää elä."

Säihkyvin silmin Pablo kuunteli hänen puhettaan.

"Niinkö luulette, don Esteban? Missä hän on?"

"*Quien sabe?* Kuka sen tietää? Sotaväessä hän ei ollut, ja, kuten olen kuullut, hän lähti matkoille, sen jälkeen kuin kenraali, hänen isosetänsä, saapui tänne."

"Hyvä, don Esteban, kiitän teitä. Tenanga on löytänyt jäljen ja minä myös, me aiomme niitä seurata."

"Taivaan Herra suokoon teille menestystä, don Pablo. Mutta tulkaa nyt kanssani aamiaiselle."

Pablo lähti tilanhoitajan kanssa. Benito seurasi heitä, ja Tenanga jäi vielä tutkimaan jälkiä kukkapenkereestä.

Aamiaisella don Esteban sanoi Pablolle: "Kertokaahan nyt, mitä teille on tapahtunut sinä aikana, kun olitte poissa. Täällä oltiin kovin levottomia teidän tähtenne. Donna Maria oli epätoivoinen."

"Niin, uskon sen."

Pablo kertoi sitten lyhyesti, että hän monen seikkailun jälkeen oli saapunut kenraali Aranan luo, joka vastedes tulisi pitämään huolta hänen tulevaisuudestaan.

"Niin, kenraali oli täällä teitä etsimässä."

Nyt tuli Tenanga ja sanoi: "Jäljet johtavat maantielle."

"Hyvä! Syö nyt ensin ja lähtekäämme sitten. Toimittakaa, don Esteban, kimoni satuloiduksi ja antakaa Tenangallekin hyvä hevonen; omamme ovat väsyneet."

"Hetä, don Pablo." Hän kutsui peonin luokseen ja käski tämän tuoda hevoset.

"Onko kenraali de Lermalle annettu tieto onnettomuudesta?"

"Señora on kirjoittanut don Antoniolle."

"Missä on donna Inez?"

"San Joséssa, kunnes täällä on kaikki taas jonkinlaisessa kunnossa."

"Voitteko lähettää jonkun sananviejän täältä?"

"Kyllä."

"Minä kirjoitan hänelle; voinko saada kirjoitusneuvot?"

Don Esteban vei Pablon työhuoneeseensa. Pablo kirjoitti lyhyesti, mutta selvästi kokemistaan vaiheista ja antoi heikon vihjauksen toiveistaan. Kirjeen hän antoi tilanhoitajalle.

Hevoset olivat jo satuloidut ja Tenanga oli tehnyt kaikki valmistukset matkaa varten.

Jäähyväisiä heittäessään kysyi vielä Pablo, joka tuntui heränneen uuteen elämään: "Tiedättekö mitään uutta sodasta, don Esteban? Missä taistellaan?"

"Me emme täällä tiedä paljoa sodasta. Vain silloin tällöin saamme tietoja, nekin myöhäisiä. Taistellaan etelässä ja koillisessa, ja hallituksen asiat lienevät vähän paremmalla kannalla kuin ennen. Siinä kaikki, mitä tiedän."

Pablo sanoi nyt hyvästi tilanhoitajalle ja lähti Tenangan seurassa del Rocan raunioilta.

KAHDESTOISTA LUKU.

Takaa-ajo.

"Nyt, Azualin poika, näytä, mitä osaat", sanoi Pablo.
"Ruhtinaallisesti tahdon sinut palkita."

"Oi, herra, minä palvelen sinua, koska olen maya ja koska rakastan sinua, en rahasta."

"Sinä olet ystäväni, Tenanga, tiedän sen", sanoi nuorukainen ojentaen kätensä seuralaiselleen.

Kun he olivat saapuneet paikalle, johon asti Tenanga oli seurannut Tamayn ja neekerin jälkiä, hän laskeutui hevosen selästä maahan.

Pablo pysähdytti myös hevosensa.

"Ratsasta maantielle, herra, minä kuljen sivulla."

Pablo ratsasti tietä myöten. Vaikka hän olikin innokkaana metsästäjänä tottunut löytämään eläinten jäljet ja niitä seuraamaan, tiesi hän hyvin, ettei hän likimainkaan voinut vetää vertoja Tenangalle siinä suhteessa; sen vuoksi hän salli tämän yksin hoitaa tehtävänsä. Tiesihän hän hyvin, kuinka terävä huomiokyky ja tarkka näkö nuorella mayalla oli.

Tenanga kulki kuin vainukoira hitaasti ruohikkojen ja pensaikkojen halki, astui hetkisen tien reunaa ja viittasi sitten Pabloa tulemaan luokseen.

Nuorukainen astui hevosen selästä maahan ja lähestyi häntä. "Katso tänne", sanoi Tenanga osoittaen maahan, "tässä he ovat levähtäneet kuormineen; näetkö Tamayn ja neekerin jäljet?"

Pablo tarkkasi jälkiä ja tunsi ne.

"Ja täällä."

"En näe mitään."

Tenanga taivutti syrjään ruohokimpun. "Etkö tunne hentoa tytönjalkaa?"

Riemuhuuto pääsi Pablon huulilta, hän tunsi siron jalanjäljen maassa; rosvot eivät siis olleet kuljettaneet ruumista, kuten hän oli pelännyt.

"Edelleen, Tenanga."

"Pitkällä emme vielä ole", vastasi tämä, "tuossa he ovat nousseet muulien selkään —", hän osoitti paikkaa.

"Ja ratsastaneet tielle —?"

"Niin."

"Siinä on vaikea seurata jälkiä."

"Vaikeata, melkein mahdotonta."

"Tule, ponnista näköäsi."

"Ei, herra, ratsasta sinä kuten tähän asti tiellä, minä käyn tätä reunaa."

Niin tapahtuikin.

Tenanga poikkesi kyllä silloin tällöin tielle; mutta läheisistä kartanoista tulevat muulit, vaunut ja hevoset olivat jättäneet niin paljon jälkiä tielle, että oli mahdotonta löytää rosvojen jälkiä.

Hän tutki sitä tarkemmin tien syrjässä kasvavat pensaikot.

Näin he kulkivat hitaasti eteenpäin.

Taaskin Tenanga pysähtyi ja viittasi Pabloa tulemaan.

Kun tämä seiso i hänen vieressään, sanoi hän; "Tässä he ovat poikenneet maantieltä ja lähteneet pohjoista kohti."

"Poikenneet maantieltä?"

"Niin, ja tässä." Tenanga kumartui, nosti maasta siron tohvelin ja ojensi sen Pablolle.

Sykkivin sydämin tämä tuns i sen Marian omaksi. Donna Inez oli kirjaillut sen taiteellisesti ja antanut sen kerran lemmikilleen syntymäpäivälahjaksi.

"Oi, Tenanga, ystävä, mikä lohdutus! oi, hän on vielä elossa."

"Jää tähän."

Tenanga poistui ja palasi hetkisen kuluttua.

"He ovat ajaneet puroon, joka juoksee tuolla. Minä en tunne näitä seutuja; minne se virtaa? mistä se tulee?"

"Se tulee vuorilta ja laskee Rio Pacioon. Elleivät he heti taas ole siitä nousseet —"

"Eivät ole —"

"Niin heidän on täytynyt ratsastaa ylöspäin, sillä alempana puro syvenee, ja sen rannat käyvät liejusiksi."

"Ratsastakaamme jäljestä."

Kun he olivat saapuneet paikalle, jossa Tenangan väitteen mukaan muulien jäljet johtivat veteen, he ratsastivat puroon ja liikkuivat hitaasti eteenpäin Tenanga edellä.

Jonkin ajan kuluttua Tenanga sanoi: "Tässä he ovat nousseet vedestä."

"Oletko varma siitä?"

"Tässä on muulin vasen jalka luiskahtanut, katso."

Nyt Pablo huomasi sen.

Tenanga laskeutui hevosen selästä ja kahlassi maihin. Metsä oli näillä tienoin matalaa viidakkoa.

"He ovat ratsastaneet ylöspäin, herra."

"Hyvä, seuratkaamme heitä."

"Tulemmeko nyt vuoristoon?"

"Kyllä."

"Sepä paha. Sinä olet kai usein metsästännyt näissä metsissä Tamayn kanssa, herra; etkö tiedä, oliko hänellä täällä jokin turvapaikka?"

"Me olemme usein levähtäneet ja pitäneet sadetta tuolla ylempänä eräässä kallioluolassa, joskus olemme olleet siellä yötäkin."

"Lähtekäämme sinne. Mutta ensin ratsastamme vain jälkiä myöten."

Ratsastettuaan kaksi tuntia vaivalloista tietä pensaikkojen ja orjantappuristojen läpi he saapuivat metsästä aukeamalle, jossa kasvoi laihaa ruohoa. Sen takana kohosi tummia kallioita.

"Missä on luola, herra?"

"Edessämme, tuolla."

"Ratsasta edellä, tarkastakaamme se."

Pian he joutuivat kallioiden väliin ja saapuivat vähän ajan kuluttua pieneen laaksoon, jossa kasvoi ruohoa ja joitakin puita.

"Tuossa on luola." Pablo osoitti pensaitten ympäröimää aukkoa.

"Anna minun mennä ensin yksin, herra."

"Mene."

Tenanga laskeutui maahan, otti pyssyn käteensä ja hiipi varovasti luolaan kohti. Sen ulkopuolella hän hetken aikaa kuunteli ja astui sitten sisään. Heti sen jälkeen hän tuli ulos.

"He ovat olleet täällä."

Pablo laskeutui hevosen selästä, sitoi ratsut ja astui sitten Tenangan jäljestä luolaan.

"Tässä on Tamayn jäljet."

"Mutta ehkä ne ovat vanhemmat?"

Häiriintymättä Tenanga jatkoi: "Siinä on neekerin jälki, ja tuossa, kas tuossa on señoritan jälki: toisessa jalassa kenkä, toinen ilman."

Viimeksimainittu oli helppo tuntea. "He ovat levänneet täällä. Meidänkin täytyy lepuuttaa ja syöttää hevosiamme ja itsekin syödä, herra."

Pablo otti pienen kengän, jota hän kantoi povellaan ja vertasi sitä jälkeen; se sopi tarkalleen. "Niin, hän on ollut täällä", sanoi hän vetäen syvään henkeä ja töin tuskin hilliten mielenliikutustaan; "mutta sinä olet oikeassa, meidän täytyy levätä, hevoset kuten ihmisetkin tarvitsevat voimia."

Tenanga pani hevoset liekaan, jotta ne saattoivat syödä, ja palasi luolaan kädessään metsästyslaukkunsa, joka don Estebanin keittiössä oli täytetty runsain eväin. Hän itse söi hyvällä ruokahalulla; sen sijaan Pablon täytyi pakottautua syömään, mutta hän tiesi, että se oli välttämätöntä.

Kun he olivat syöneet, kysyi Tenanga: "Luuletko, herra, että señor, josta tilanhoitaja puhui, on ollut tässä leikissä mukana?"

"Señoritan kuolema tekee señor de Mendezin rikkaan kenraalin perilliseksi."

"Onko hän huono ihminen?"

"Konna."

"Kenen puolella luulet hänen olevan, hallituksen vai kapinallisten?"

"Tiedän vain, että hänen isosetänsä, hallituksen joukkojen ylipäällikkö, ei voi häntä sietää."

"Silloin kai hän on kapinallisten puolella?"

"Luulen häntä liian viisaaksi asettuaan julkisesti heidän puolelleen, ennenkuin he ovat voittaneet."

Minä en voi ymmärtää, miksi hän ryöstäti Marian elävänä; niin kauan kuin tämä on elossa, ei hän tietysti saata periä."

Tenanga hymyili: "Huomaa, herra, Tamay on hyvin viisas ja tuntee asiat; sen sijaan, että hän olisi polttanut señoritan, on hän ryöstänyt tämän ja säilyttää tätä panttina voidakseen kiristää enemmän rahoja señor de Mendeziltä. Kenties ei tämä edes tiedäkään donna Marian olevan elossa."

"Toden totta, Tenanga, sinä olet älykkäin poika, minkä koskaan olen tavannut. Luulenpa, että olet oikeassa. Ja vain tuon konnan rahanhimoa saa lapsiraukka kiittää hengestään. Mutta neuvopas nyt, minne suuntaamme kulkumme."

"Nähkääs, herra, sinne, missä vapaat mayat elävät, ei Tamay uskalla lähteä; hän on halveksittu. Mahdollisesti hän on lähtenyt hakemaan suojaa Chamulpon luota, jonka kautta hän jälleen toivoi pääsevänsä kunnialliseksi sinut kavaltaessaan. Mahdollista on myöskin, että hänellä on jossakin lymyipaikka, jossa hän tallettaa saalistaan, kunnes se lunastetaan."

"Mendez on, mikäli tiedän, varaton ja elää pelaamalla ja veloilla, joita hän tekee kenraalin nimiin; hän ei voi maksaa lunnaita."

"Ehkä vasta sitten, kun hän on perinyt kenraalin."

"Oh, mitä puhutkaan! Mutta totta tosiaan, tuo konna kykenisi kyllä isosetänsäkin henkeä vainoamaan."

Kun he arvelivat hevosten kyliksi levänneen ja syöneen, juottivat he niitä vielä läheisestä lähteestä ja jatkoivat sitten matkaa.

Hetken aikaa Tenanga seurasi vielä muulien jälkiä; mutta sitten kävi maaperä kivikkoiseksi, ja jälkiä oli mahdoton erottaa.

He antoivat hevosten rauhallisesti kulkea edelleen, mutta joutuivat pian korkeiden, jylhästi kohoavien kallioiden eteen, jotka ulottuivat laajalti oikealle ja vasemmalle jättämättä väliinsä mitään aukkoa.

"Oi", sanoi Pablo, "tässä on varmaankin sola, joka johtaa Sierran [= vuoriston] yli, ainoa tie, jota voi päästä vuorten yli. Tamay tunsu tien hyvin, sen tiedän. Mutta missä se on? Meidän täytyy se löytää."

Turhaan etsi silmä eläinten tai ihmisten jälkiä, ja mahdotonta oli keksiä mitään aukkoa mahtavassa kallioseinässä.

"Antakaamme hevosten etsiä, herra; ne näkevät paljon sellaista, jota ihminen ei näe."

Guatemalassa syntyvät varmaankin maailman parhaimmat hevoset. Ne ovat jaloa arabialaista rotua, Espanjasta tuotettua, ovat harvinaisen kestäviä ja nopeita juoksijoita ja kilpailevat muulien kanssa kalliopolkujen nousemisessa. Levollisesti ne astuvat hirvittävimpienkin kuilujen partaita. Sen lisäksi ne ovat tavattoman älykkäitä.

"Niin, antakaamme eläinten etsiä tie, Tenanga."

He laskivat hevosten ohjakset irralleen, ja Pablon kimo astui hitaasti kallioita kohti. Vedettyään ilmaa sieraimiinsa se tunkeutui miltei silminnäkymättömään aukkoon, joka heti taas näytti sulkeutuvan. Ilokseen Pablo huomasi, että muutaman askelen päässä oikealla kulki kapea polku, jota ratsu levollisesti asteli. Äkkijyrkkien kallioiden välitse, ammottavien kuilujen vieritse, kimo kuljetti häntä epäröimättä valiten suunnan siinä, missä kalliotie haarautui. Niin he matkasivat hirvittävää tietä, jota eivät koskaan olisi voineet kulkea ilman hevosen vaistoa.

Päivä alkoi jo laskeutua, kun he saapuivat vuorisokkelosta jälleen aukeamalle, jolta levisi laaja näköala.

"Tämä siis on se polku vuoriselänten yli, jonka vain harvat tuntevat", sanoi Pablo. "Onnellinen tähti on meitä johtanut, Tenanga. Olemmekohan rosvojen jäljillä?"

"Niiden ratsut ovat kulkeneet tätä tietä, siellä täällä on kavio raapaissut kiveä, minä näin sen."

Muutaman sadan askelen päässä avautui heidän eteensä viehättävä laakso, jonka keskellä kohosi pieni nurmikoinen ja hedelmäpuiden ympäröimä kylä. Vastakohta tämän herttaisen näyn ja kolkkojen kallioiden välillä, joita he juuri olivat kulkeneet, oli niin suuri, että molemmat nuorukaiset ihastuneina pysähtyivät.

Mutta pian Tenanga alkoi taas tutkia maata; hän ei kuitenkaan huomannut mitään epäilyttäviä jälkiä. "Tällä puolen vuoriston on satanut, herra, on mahdoton erottaa mitään jälkiä."

"Mitä nyt teemme?"

"Oletko tunnettu tuossa kylässä?"

"En luule; täällä asuu kaikkialla likaisia xinkaintiaaneja, kuten rannikollakin, ja he lähtevät liikkeelle vain hätätilassa. Vuoristo ja metsä muodostavat jyrkän väliseinän tämän kylän ja rannikon herraskartanojen välille."

"Ratsastakaamme siis alas kylään yösjaa hakemaan. Kenties saamme kuulla siellä jotakin hyödyllistä."

"Eteenpäin! Menkäämme kylään."

He ratsastivat, missä tie sen salli, rivakammin. Kylän ulkopuolella he seisahtuivat puhuttelemaan erästä vanhaa intiaania, joka tien vierellä seisoen tarkasti heitä uteliaasti. Miehen kasvot eivät herättäneet luottamusta. Pablo tervehti häntä ystävällisesti espanjaksi ja sanoi sitten: "Me etsimme yösjaa, ukko. Kenties olet hyvä ja neuvot meille jonkin sellaisen paikan?"

Likainen äijä tuijotti liikahtamatta Pabloon. Hän ei vielä koskaan ollut nähnyt ketään rotunsa jäsentä ylhäisen aatelismiehen puvussa, ja Pablون koko olento teki metsästyspuvussakin hienostuneen vaikutuksen.

"No, ystävä, etkö puhu espanjankieltä? Etkö ymmärrä puhettani?"

"Vähän espanjaa", solkkasi mies, "minulla olla xinkan kieli. Etkö puhua xinkankieltä?"

Pablo oli tietysti del Rocassa oppinut jonkin verran ymmärtämään xinka-intiaanien kieltä, sillä talon isännän ja naistenkin oli pakko käyttää sitä seurustellessaan palvelijain kanssa. Hän vastasi siis xinkan kielellä:

"Toivottavasti osaan puhua kieltäsi sen verran, että sitä ymmärrät, vaikkakaan sanavarastoni ei ole suuri."

Hän uudisti sitten xinkankielellä äskeisen pyyntönsä.

"Tilaa saat kyllä kylässä, vieras, kaikki nuoret miehemme ovat sodassa."

"Ole siis hyvä ja opasta meidät johonkin majataloon."

"Voitte tulla minun luokseni, jos haluatte. Minulla on lihaa ja papuja syödäksenne."

"Suostumme kiitollisina tarjoukseen. Vie meidät asuntoosi."

Mutta mies ei lähtenyt paikaltaan, töllisteli vain vuoroin nuorukaisten hyviä pyssyjä, vuoroin heidän oivallisia rotuhevosiaan.

"Mistä tulette?"

"San Pedron kartanosta, jonka omistaja on señor de Mendez."

"Miten pääsitte vuoriston halki?"

"Meillä oli oivallinen opas."

"Oletteko sotilaita?"

"Ei, me olemme rauhallisia ihmisiä."

"Mutta mitä teette täällä? Ei kukaan muuten käy kylässämme."

"Me etsimme suurta maantietä pohjoiseen. San Pedron tilanhoitaja arveli, että tämän laakson kautta matka kävisi nopeimmin."

"Sinä puhut hyvin xinkain kieltä, mutta sinä et ole xinka."

"Olet oikeassa, emme minä eikä tämä palvelijani ole xinkoja, me olemme kotoisin pohjoisesta."

"Olette siis mayoja?"

"Oikein, me olemme yucatekeja ja kotimatalla."

Mies näytti nyt lopettaneen tutkintonsa, sillä hän kääntyi ja astui maissi- ja agavevainioiden halki

kylää kohti.

Pablo ja Tenanga seurasivat häntä.

Ukko seisahtui kurjan hökkelin eteen, joka oli, kuten kaikki muutkin kylän mökit rakennettu savitiilistä ja katettu maissinoljilla. Sitä ympäröi ihana laakeri- ja granaattilehto.

"Astukaa sisään, olkaa tervetulleet Ixmalin majaan."

Pablo ja Tenanga astuivat hevosen selästä maahan, taluttivat ratsunsa pieneen kaktuksien ympäröimään tallinpahaseen, jossa seisoivat muutamia muuleja, riisuiivat hevosilta satulat ja suitset ja menivät sitten vähäiseen mökkiin.

Tuvassa seisoivat vanha eukko lieden ääressä. Hän katsoi kummastuneena vieraisiin, varsinkin Pabloon; tuskinpa hänkään koskaan oli nähnyt herralta näyttävää intiaania.

"Tässä on vieraita", sanoi xinka hänelle, "he jäävät meille yöksi".

Pablo tervehti eukkoa ystävällisesti ja pyysi yösijaa.

"Olette tervetulleet", sanoi vaimo, "pitäkää hyvänänne, mitä talossa on; tuossa viereisessä huoneessa voitte nukkua".

Sitten hän jälleen kääntyi keittopuuhiinsa.

Huone oli kovin köyhästi sisustettu, huonekaluja ei ollut muita kuin muutamia karkeatekoisia jakkaroita ja samanlainen pöytä. Ainoana koristuksena oli pyhimyksenkuvia seinillä.

"Istukaa, vieraat", sanoi xinka, "minä annan hevosillenne sacatea [= ruoho- tai maissisilppua]."

Näin sanoen hän meni ulos, ja Pablo ja Tenanga istuivat jakkaroille.

Eukko oli nyt saanut ruokansa valmiiksi ja kantoi pöytään vadillisen mustia papuja ja kutsui vieraat aterialle.

Syötyään Tenanga sanoi menevänsä hevosia katsomaan ja poistui hetkeksi tuvasta. Isäntä sytytti itselleen maissisikarin ja poltteli ääneti.

Oli jo pimeä, ja eukko sytytti jonkinlaisen lampun; se oli öljyllä täytetty kookospähkinän kuori, johon oli pistetty lampunsydän. Se valaisi himmeästi huonetta.

"Te olette mayoja?"

"Niin."

"Aikovatko mayat taistella?"

"Minun luullakseni taistelevat vuori-mayat vain siinä tapauksessa, että heitä ahdistetaan. Mutta heidän asunonsahan sijaitsevat kaukana sotatantereelta."

"Jos tahdotte nukkua, vieraat, näytän teille vuoteenne."

"Tee se."

Isäntä otti vaatimattoman lampunsa ja johti nuorukaiset viereiseen huoneeseen, johon oli valmistettu kaksi vuodetta maissinoljille.

"Me olemme väsyneet ja tahdomme nukkua, aamun valjetessa ratsastamme edelleen."

He ottivat pyssynsä, jotka kyläläisissä olivat herättäneet suurta mielenkiintoa, ja poistuivat heille osoitettuun huoneeseen.

"Teillä on hyvät aseet", sanoi isäntä.

"Niin", vastasi Pablo, "ja me osaamme niitä käyttää".

"Nukkukaa rauhallisesti!"

"Buenas noches [= Hyvää yötä]."

Ukko poistui ja jätti nuorukaiset kahden.

Vähän ajan kuluttua Tenanga kuiskasi Pablolle korvaan: "Minä olen nähnyt neekerin jäljet ulkona."

"Oh — täällä? Onko hän ollut mökissä?"

"Ainakin ihan läheisyydessä ja aivan äskettäin."

"Hyvä, se olisi jo alku. Meidän isäntämme tuntee siis rosvot."

"Luultavasti. Pidä ase aivan lähelläsi, me emme ole täällä turvassa."

"Mitä pelkää?"

"Olen salaa tutkinut mökkiä, tuon maissiläjän alla vastapäätä sinua on seinässä aukko."

"Luuletko, että kimppuumme aiotaan hyökätä?"

"Xinkat tuskin uskaltavat, he pelkäävät pyssyjämme. Mutta kuka tietää, missä rosvot piilevät. Minua ei miellytä se, että neekeri, Tamay-kavaltajan toveri, on liikkunut näillä mailla."

"Saamme siis nukkua vain toinen silmä ummessa."

"Nuku huoleti, herra. Minä heittäydyn tuolle maissiläjälle, joka tukkii aukon; nukun kuin petoeläin, pienimmästäkin risahduksesta herään heti."

"Eikö olisi parempi nukkua ulkona? Täällä ahtaassa huoneessa olemme kuin satimessa, jos meitä ahdistetaan."

"Sinä puhut viisaasti, herra, tehkäämme niin."

He puhuivat hiljaa, kuiskaten toistensa korvaan, ja odottivat vähän aikaa, kunnes viereisessä huoneessa makaavan intiaanin kuorsaus ilmoitti hänen nukkuvan sikeästi.

Sitten Tenanga työnsi maissiläjän meluttomasti syrjään ja ryömi siten paljastuneen ison aukon kautta ulos. Tuokion kuluttua hän palasi, hiljainen sihinä ilmoitti hänen läsnä olonsa.

Pablo ojensi hänelle pyssyn ja viitat.

Hän kuunteli; intiaani nukkui yhä.

Sitten hänkin ryömi ulos.

"Eiköhän asetuta tallin viereen, siinä voimme vartioida hevosiamme."

"Oikein, herra."

Ilma oli täällä suojaisessa laaksossa lauhkea, tähdet levittivät lempeätä valoaan. Nuorukaiset valitsivat itselleen tallin vieressä paikan laakeripensaiden juurelta, jotka suojasivat heitä yökasteelta, ja levittivät vaippansa maahan.

Pablo katseli ylös taivasta kohti ja ajatteli ihmeellisiä kokemuksiaan viime viikkojen kuluessa; hän ajatteli myös herttaista siskoaan, jonka hän toivoi voivansa pelastaa. Ja tähän iloiseen ajatukseen hän nukkui.

Päivä oli jo valkenemassa, kun Tenangan käsi kosketti häntä herättäen hänet. "Hiljaa! Kuuntele!"

Hän kuunteli. Matalaa puhetta kuului heidän korviinsa, ja heidän etsivät katseensa huomasivat laakeripuun lomitse kaksi miestä, jotka hitaasti lähenivät.

"Anna minulle muuli, Ixmal, minun täytyy päästä vuorille ennen auringon nousua", sanottiin espanjankielellä.

"Se on mulatti [= valkoihoisen ja neekerin jälkeläinen]", kuiskasi Tenanga Pablolle.

"Ajetaanko sinua takaa?"

"Kenraalin sotilaat ovat kintereilläni kuin verikoirat."

"Tulevatko he?"

"Minä eksytin heidät jäljiltäni, mutta hevoseni kaatui, ja pitkät matkat olen saanut raahata satulaa mukanani."

"Mitä olet tehnyt, Tito?"

"Kyllä saat aikanasasi tietää", sanoi mulatti jotenkin äänekkäästi.

"Hiljaa, minulla on vieraita talossa."

"Vieraita?"

"Niin, kaksi mayaa, joista toinen on ollakseen herra. He tulivat vuoristotietä."

"Mayoja? Silloin he luultavasti ovat tuon Chamulpo-konnan urkkijoita. Katkaise heiltä kurkku! — Onko Tamay käynyt täällä?"

"Ei, mutta neekeri."

"Onko señoria täällä näkynyt?"

"Ei."

"Hänen varalleen jätämme sinulle viestin, hän tulee kyllä luoksesi. Mutta ole varovainen, älä luota häneen."

"Minä en ilmoita mitään."

"Siitä ei sinulle olisikaan mitään hyötyä, sillä henkesi olisi silloin mennyttä kalua, yhtä varmasti kuin aurinko nousee idästä."

Toinen hevosista hirnui.

"Mitä se on, onko sinulla hevosia?"

"Maya-miesten ratsut seisovat tallissa."

"Kelpaavatko ne mihinkään?"

"Puhdasrotuisia."

"Mainiota, hevonen on monta vertaa parempi kuin sinun muulisi. Pian hevonen tänne."

"Entä mitä sanon heille aamulla?"

"Jos he vielä silloin elävät", vastasi mies käheästi nauraen, "sanot heille, että se on varastettu yöllä. Avaa, on jo aika, tähdet alkavat himmetä."

Pablo kohosi kyyrysiltään, otti pyssynsä ja sanoi: "Tule!" Sitten hän astui esiin laakeripensaista ja viritti pyssyn hanan.

Mulatti ja intiaani hätkähtivät.

"*Diablo!* Mitä se on?" sanoi mulatti.

"Mitä aiotte?" kuului Pablun uhkaava ääni.

Kun Pablo ja Tenanga lähenivät, koetti mulatti tarttua selässään riippuvaan pyssyyn.

"Anna olla", huusi Pablo, "tai saat luodin otsaasi".

Mulatti totteli.

"Kuka te olette, mitä täältä etsitte?"

"Oi", riensi talon hämmästynyt isäntä puolustautumaan, "tämä señor pyysi vain lainaksi muuliani".

"Ah, oletko sinäkin siinä? Minä jo luulin, että täällä oli veijareita hevosvarkaissa."

Pablo lähenei molempia viritetty pyssy yhä käsissään.

"Oh, señor on kunnan mies, hän haluaa ennen aamunkoittoa päästä matkalle, ja minä lainaan hänelle mielelläni muulini."

"Sen parempi sekä sinulle että meille."

Mulatti, joka hatun reunan alta loi kiiluvat pedonsilmänsä molempiin nuorukaisiin, kyyristyi kuin hyökkäykseen, mutta ei liikahtanut.

Xinka avasi tallin oven ja talutti ulos muulin, mulatti heitti heti satulansa sen selkään, pani suitset suuhun ja nousi satulaan.

Pablo ja Tenanga sallivat rauhallisesti sen tapahtua.

Mies kuiskasi satulasta jotakin intiaanin korvaan ja ajoi sitten täyttä laukkaa ulos pihasta kadoten pian yön hämärään.

"Mikä ajoi teidät ulos?" kysyi xinka levollisesti.

"Minä kuulin liikettä, olin kuulevinani ääniä ja pelkäsin hevostemme puolesta."

"Ne ovat hyvässä turvassa, kuten näet, varkaita ei täällä ole."

Oli mahdotonta huomata, epäilikö intiaani heidän kuulleen hänen ja mulatin välisen keskustelun. Pablo piti viisaampana olla olevinaan mistään tietämättä.

"Olemme siis turhaan riistäytyneet unesta", sanoi hän. "Mutta koska aamu jo on valkenemassa, emme enää viitsi lähteä makuulle. Toimita tulta ja hanki meille aamiainen, sitten lähdemme matkaan."

"Tahtosi mukaan."

Sillä aikaa kun ukko meni sisään herättämään eukon, jolle hän kuiskaten puheli, nouti Tenanga satulat ja suitset ja nosti näppärästi maissinoljet takaisin paikoilleen.

Alkoi jo valjeta, ja jonkin minuutin kuluttua värehtivät ensimmäiset päivänäteet tummansinisellä taivaalla.

Mutta Tenanga ei huomannut luonnon ihanaa heräämistä, ei kirjavahöyhenisten pikkulintujen suloista laulua; hän katseli vain pohjoista kohti kukkulain yllä nähdäkseen vielä vilahduksenkin mulatista, mutta turhaan. Sitten hän loi ikäänkuin ohimennen silmänsä maahan ja painoi tarkoin mieleensä mulatin ja hänen muulinsa jäljet.

Pablo oli sillä aikaa käynyt tallissa, jossa hevoset olivat hyvässä voimissa.

Intiaanieukko toi nuorukaisille, jotka olivat istuutuneet plataanin varjoon, kahvia ja maissikakkuja.

"Sinä olet ollut ystävällinen meitä kohtaan, muoriseni, ota tämä kiitokseksi", sanoi Pablo. Hän ojensi eukolle hopearahan, jonka tämä ilosta säihkyvin silmin otti vastaan. Hänellä oli tuskin koskaan ollut penniäkään omaa rahaa.

"Oi, sinä olet oikea aatelismies, poikani, minä kiitän sinua."

Pablo ja Tenanga söivät, sitten he satuloivat hevoset ja rupesivat lähtemään.

Xinka sanoi: "Te saavutte suurelle maantielle nopeimmin, jos ratsastatte suoraan itää kohti."

Sillä aikaa kun hän astui edellä neuvoakseen tietä, kuiskasi eukko, joka yhä onnellisesti hymyillen katseli hopearahaansa, Pablolle: "Varo noita vuoria tuolla", hän tarkoitti pohjoisvuoristoa, "siellä on paljon pahoja ihmisiä".

Nuorukaiiset heittivät pariskunnalle hyvästit ja ratsastivat hiljakseen likaisen kylän lävitse, jonka asukkaista vain jokunen oli hereillä. Ääneti he ratsastivat kultaisessa aamuruskossa edelleen, kunnes tiheä chicazamoti- ja granaattimetsikkö peitti heidät kyläläisten silmiltä, ja kaikki oli hiljaista heidän ympärillään. Silloin Pablo pysähdytti ratsunsa.

"Mitä nyt tästä kaikesta arvelet, Tenanga?"

"Tamay, neekeri ja mulatti ovat nähtävästi tuon xinkan hyviä ystäviä."

"Siitä ei ole epäilystäkään. Olisiko hän mahdollisesti tietänyt jotakin rosvojen ja Marian piilopaikasta?"

"En usko. Tamay on liian ovela ilmoittaakseen enempää, kuin on välttämätöntä."

"Minä aion juuri kysyä sitä eukolta, joka meitä varoitti, ja tarjota hänelle rahaa."

"Olipa hyvä, ettet sitä tehnyt. Xinka pelkää rosvoja, ja he olisivat pian saaneet tietää, että heitä etsitään. Ja se ei tietyksi olisi hyvä."

"Mutta mitä nyt teemme?"

"Ei olisi viisasta seurata mulatin jälkiä. Kylästä käsin meidät huomattaisiin, ja sitäpaitsi katoavat jäljet kivisellä maaperällä. Voisimmepa saada liian lämpimän vastaanoton perille päästyämme. Olen varma siitä, että rosvot piilevät vuoristossa; heitä eukko tietysti tarkoitti puhuessaan pahoista ihmisistä. Luultavasti he ovat kätkeneet sinne donna Mariankin. Minä ehdottaisin, että ratsastaisimme edemmäksi itää kohti voidaksemme sieltä huomaamatta tunkeutua vuoristoon."

"Hyvä. Mitähän tuo keltainen veijari on tehnyt, koska sotamiehet ajavat häntä takaa?"

"Varmaankin murhan."

"Siltä mies näyttikin. Minun teki mieli ampua hänet. Hänen puheensa mukaan samoilee sekä hallituksen että kapinallisten joukkoja näillä seuduin."

"Arvattavasti."

"Mitä arvelet siitä, jos tarjoaisimme rosvoille rahaa donna Marian lunnaksi? Mendez ei voi heille mitään antaa, ennenkuin hänen isosetänsä kuolee. Conde ja don Antonio maksaisivat paljon donna Marian puolesta, ja minä uhraan hänen tähtensä ilolla kaikki, mitä omistan. Emmeköhän ratsasta takaisin ja lähetä xinkaa Tamayn luo viemään ehdotustamme perille ja tarjoamaan hänelle paljon rahaa?"

"Herra", vastasi Tenanga vakavasti, "jos olisimme tekemisissä vain mulatin ja neekerin kanssa, olisin samaa mieltä kuin sinä, sillä he tekevät rahasta mitä tahansa. Mutta Tamay on eri rotua, ajattelee ja tuntee toisin kuin mustaihoiset; rahalla emme hänen kanssaan pääse mihinkään. Sinua hän vähimmin kaikista ihmisistä uskoo, sinua, jonka hän on kavaltanut. Hän pelästyi kauheasti kuullessaan sinun vielä olevan ihmisten ilmoilla ja mayojen tunnustama kuningas. Jos hän saa sen liian aikaisin tietää, voisi epätoivo ja pelko kiihottaa hänet kauheaan tekoon."

Pablo kauhistui. "Niin, hän on julma ja kostonhimoinen, tiedän sen!"

"Toistaiseksi ei ole syytä huolehtia señoritan puolesta", jatkoi Tenanga tyynnyttäen, "sillä näiden ihmisten etu tietenkin vaatii heitä varjelemaan häntä kuin silmäteräänsä. Minusta on parempi, että koetamme saada käsiimme rosvot. Sitten ennätämme kyllä aina tarjota heille rahaa ja todistaa heille, että kenraali ja señor d'Irala kykenevät maksamaan donna Mariasta enemmän kuin señor de Mendez."

Pablo mietti.

"Olet oikeassa. Me etsimme rosvot, Tenanga, sinä olet suuri rastreador, ja armollinen kohtalo johtaa meitä."

Sitten he ratsastivat edelleen yhä tarkasti tähystäen kivistä vuoristoa. Heidän tiensä oli aivan yksinäinen. Päivällisen aikaan he saapuivat pieneen metsään. Kun he olivat sen sivuuttaneet, näkivät he toisen kylän.

Lyhyen neuvottelun jälkeen he päättivät ratsastaa kylään tiedustelemaan. Lähestyessään asumuksia he kohtasivat nuoren, solakan tytön, joka kantoi vesiruukkua päänsä päällä.

"Herra", sanoi Tenanga luotuaan silmäyksen tyttöön, "hän on mayan tytär".

"Etköhän erehdy? Mikäli minä tiedän, asuu täällä vain xinkoja."

"Mayoja asuu siellä täällä zapotekien ja xinkojen keskelläkin."

Tenanga huusi työlle mayankielisen tervehdyksen, johon tyttö uteliaasti katsellen Pablaa vastasi samalla kielellä.

"Asuuko meidän heimolaisiamme tässä kylässä, tyttö?"

"Sinä sen sanot, vieras; kylässämme asuu vain jokunen xinka, me muut olemme mayoja."

"Sepä hauskaa."

"Oletteko mayoja?"

"Etkö kuule sitä puheestamme? Näytämmekö likaisilta xinkoilta?"

"Onko nuori ylimys myöskin meikäläisiä?" kysyi tyttö arasti.

"Minäkin olen maya", vastasi Pablo hymyillen, "koska tuolla asuu meidän heimolaisiamme, uskallamme kai toivoa vieraanvaraisuutta?"

"Oi, kyllä. Siellä on myöskin posada [= ravintola]."

"Sitä parempi."

"Asuuko kylässänne valkoihoisia?"

"Pormestari ja pastori ovat valkoisia, samoin kauppias, joka asuu kylässämme."

"Kiitän sinua, neito."

He tervehtivät tyttöä ja ratsastivat reippaasti eteenpäin. Tie oli oiva, ja pian he saapuivat hyvin hoidettujen peltojen ja hedelmätarhojen ympäröimään kylään.

Muuan poika neuvoi heidät posadaan.

Kylä oli paljon siistimpi ja paremmin rakennettu kuin se, josta he aamulla olivat lähteneet. Mutta täälläkin he näkivät vain naisia, lapsia ja vanhemmanpuoleisia miehiä, joiden uteliaat katseet seurasivat heitä, kun he ratsastivat posadan edustalle.

Posadero [= ravintolaniisäntä], vanhanpuoleinen intiaani hänkin, riensi toimekkaasti ulos heidät nähdessään. Ei hänkään voinut peittää hämmästystään nähdessään Pablon ylhäisen olemuksen. Tenanga pysyttäytyi syrjässä palvelijan tavoin.

Isäntä lähetti puolikasvuisen pojan viemään hevoset talliin ja johdatti vieraat avaraan vierashuoneeseen. Siellä istui vain vanha intiaani, jonka kankea, vielä tumma tukka riippui arpisille kasvoille. Hän loi silmänsä vieraisiin ja huomattuaan Pablon hän nousi äkkiä, tempasi hatun päästään ja kumarsi kunnioittavasti.

"Minuako tervehdit, ystävä?"

"Minä tervehdin mayojen nuorta kuningaskotkaa."

"Oi, tunnetko Jungunan pojan?"

"Minä olin läsnä, herra", sanoi hän hiljaa, "silloin, kun papit huomasivat kuninkaanmerkin", ja taaskin hän kumarsi.

Loistavin silmin kuunteli posadero keskustelua, samoin kaksi poikaa, jotka muiden huomaamatta seisoivat isännän takana.

Pablo ei tietänyt, iloitako vai pahastua siitä, että hänet täällä tunnettiin. Hän ojensi kuitenkin vanhalle, arpiselle ukolle kätensä ja sanoi: "Iloitsen siitä, että vielä muistat Jungunan poikaa, tule, istu seuraamme. Anna meille, mitä sinulla on, isäntä."

Isäntä riensi ulos pojat kintereillään.

Vanha intiaani istuutui Pablon pöytään.

"Oletko soturi?" kysyi Pablo nähdessään arvet miehen kasvoissa ja puolialastomassa rinnassa.

"Olen taistellut kansalaissodassa, herra, ja kenraali Aranan johdolla meksikolaisia vastaan."

"Onpa hauska tavata täällä ystäväni kenraalin vanhoja sotatovereita. Oletko jo saanut kärsiä nykyisessä sodassakin?"

"Kapinalliset olivat kyllä täällä", vastasi vanhus kulmakarvojaan rypistäen. "He aikoivat nujertaa conden, mutta vanha leijona antoi heille kypälästään, niin että tuntui."

"Onko täällä sotaväkeä läheisyydessä?"

"Silloin tällöin näkyy hajanaisia joukkoja tasangolla, mutta tänne ne eivät toistaiseksi ole tulleet. Voinko sinua jollakin palvella, herra? Käske vain, minä tottelen."

"Kenties tarvitsen apua. Mutta syökäämme nyt."

Isäntä toi pöytään paistettua kanaa, munia, kakkua ja hedelmiä. Pablo vaati Tenangaa myöskin pöytään, ja mielihyvin nuorukaiset söivät, isännän palvellessa heitä erityisen kunnioittavasti ja huomaavaisesti.

Kun Pablo oli syönyt, hän kutsui vanhan intiaanin syrjään ja kysyi: "Voinko luottaa sinuun?"

"Näkymättömien nimessä, voit."

"Sinä olet kuullut del Rocan onnettomuudesta?"

"En, herra."

"Tunnetko Tamayn?"

"Tunnen sen kavaltajan."

"Oletko häntä viime aikoina nähnyt?"

"En, tuskinpa hän uskaltaisi tänne tullakaan. Hän kuuluu asustavan xinkojen luona rannikolla."

"Ilmestyykö tänne silloin tällöin joku neekeri tai mulatti?"

"Oh, jos tarkoitat noita rosvoja, niin kävivät he täällä ennen tuon tuostakin. Mutta nyt ei heitä ole vähään aikaan näkynyt. Miksi heitä kysyt, herra?"

Pablo aikoi vastata, mutta samassa osui hänen katseensa ikkuna-aukkoon, joka oli kadulle päin ja jonka ulkopuolella hän näki ruskeata väkeä pää pään vieressä. Ääneti he seisoivat siinä töllistellen taloa.

"Mayat tahtovat nähdä kuningastaan", sanoi intiaani hymyillen.

Samassa syöksyi puolikasvuinen poika sisään huutaen: "Sotamiehiä!"

"Mistä?"

"Lännestä päin."

Tenanga riensi ulos.

"Pakene, herra, he pistävät sinut rykmenttiin. Kaikki meidän nuoret miehemme ovat paenneet sotamiehiä vuoristoon", huudahti intiaani hädissään.

"Minutko väkisin asepukuun?"

"He tekevät sen, herra, pakene!"

Tenanga oli jo tuonut hevoset oven eteen. Hän ymmärsi paremmin kuin Pablo vaaran, joka heitä uhkasi, sillä armotta otettiin sotaväkeen kaikki, jotka suinkin osasivat asetta käyttää.

"Tule, herra!" hän huusi.

Pablo riensi ulos.

Ulkopuolella seisoivat miehiä, vaimoja ja lapsia, jotka kaikki ihailen katselivat Pabloa. Miehet paljastivat päänsä, naiset kumarsivat, ja kuului kuiske: "Hualpa, nuori kotka, mayojen kuningas."

"Tule, herra, tule", kiirehti Tenanga.

Pablo nyökkäsi jäähyväiset hänelle ominaisen sulavasti ja lähti juuri ratsastamaan, kun hän samassa kuuli takaansa kovaa kavionkapsetta. Kahdeksan peitsimiestä ajoi täyttä laukkaa heitä kohti. He heiluttivat pitkiä keihäitään, ja samalla syöksyi toiselta puolen tusina peitsenkantajia kansanjoukkoon, joka kirkuen hajaantui.

"Antautukaa, roistot!" huusi parrakas kersantti, joka pistooli kädessään ratsasti miltei Pablon ja Tenangan päälle, sotamiehet kintereillään. Pablo istui satulassa kuin vaskipatsas, ja hänen kasvoistaan kuvastui ylpeä uhma. Julmistuneet ratsumiehet kohottivat peitsensä iskuun.

"Liikahdus vain, sinä intiaanikonna, ja me lävistämme sinut."

"Mitä tahdot, kersantti?" kysyi Pablo kylmän levollisesti.

"Saattaa sinut hirteen, kirottu murhaaja! Alas hevosilta siinä, sitokaa nuo roistot."

Puoli tusinaa ratsastajia hypähti maahan satulasta, toiset kohottivat yhä uhkaavina peitsiään.

Tenanga tarttui pysyynsä.

"Anna olla", käski Pablo.

Nopeasti sidottiin molempain jalat hevosen vatsan alle kiinni; kädet niinkään sidottiin.

Kauhistunein katsein seurasivat ympärillä seisovat intiaanit sotamiesten toimia; mutta Pablo istui tyynenä satulassaan.

"Kas niin, murhamiehet, nyt olette käsissämme", sanoi kersantti, hurjan ja sotaisen näköinen mies, "ja saatte riippua hirressä, niin totta kuin oikeutta vielä on maailmassa."

"Luulenpa", sanoi Pablo rauhallisesti sujuvalla espanjankielellään, "että herra kersantti erehtyy. Minä olen Pablo Reynador maatilanomistaja pohjoisesta, rauhallinen mies enkä mikään murhaaja."

"Todella, sinä kavala konna, vai olet sinä rauhallinen mies ja ammut väijyksistä meidän kreivimme pyhitettyyn päähän!"

Pablo hätkähti. Nyt hän tiesi, ketä mulatti oli ampunut. Häntä kauhistutti ajatellessaan, mitä hirvittäviä seurauksia sellaisesta onnettomasta tapahtumasta saattoi olla.

Mutta hän sanoi: "Sinä erehdyt, minä en ole salamurhaaja, olen kenraali de Lerman ihailija."

"Älä mainitse sitä nimeä, konna! Saamme kiittää kelpo xinkaa, jonka luona olit yötä, siitä, että pääsimme jäljillesi. Nyt olette vallassani."

"Kurja xinka on sinut pettänyt, jos hän on minua syyttänyt conden murhasta. Minä olen kasvatettu —"

"Kerro juttusi sota-oikeuden upseereille. Eteenpäin, toverit; kuka tietää, vaikka vielä kohtaisimme näiden murhaajien liittolaisia, kapinallisia. Näitä lintuja emme enää päästä käsistämme."

Vangit keskellään ratsastivat sotamiehet täyttä laukkaa etelää kohti, ja intiaanien pelästyneet ja surkuttelevat katseet seurasivat heitä.

Posadan edustalla seisoivat julmistuneina posadero, arpiposki soturi, joka ensin oli Pabloa tervehtinyt, ja muutamia vanhoja mayoja.

"He tappavat kuninkaitten jälkeläisen", sanoi vanha soturi.

"Onko hän ampunut conden?"

"Sitä en usko, mutta kersantti sanoi niin."

Pelästyneet naiset, lapset ja miehet olivat taas rientäneet paikalle ja seisivat surullisen näköisinä siellä täällä ryhmissä.

"Kuka vie sanan maya-kyliin?" huudahti arpiposki.

Noin tusina neljätoista-, kuusitoistavuotiaita hoikkia poikia juoksi hänen luokseen.

"Rientäkää pohjoiskansan kyliin ja ilmoittakaa kaikkialla, että hallituksen joukot ovat ottaneet vangiksi Hualpan, nuoren kuningaskotkan, ja raastaneet hänet mukaansa tappaakseen hänet."

Väkijoukossa syntyi kova hälinä, ja tuokion kuluttua nähtiin poikien sauva kädessä rientävän eri suunnille levittämään onnettomuuden viestiä.

"Jos he katkaisevat hiuskarvankin kuninkaitten jälkeläisen päästä, saavat he sen kalliisti maksaa; minä itsekin otan vielä kerran pyssyn käteeni", uhkasi vanha soturi.

Hiljaa valitellen hajaantuivat ihmiset vähitellen; vanhemmat miehet jäivät posaderon luo neuvottelemaan.

Peitsimiehet vankeineen ajoivat kappaleen matkaa täyttä laukkaa, sitten he antoivat hevosten kulkea hiljakseen.

Kiihottunut kersantti rauhoittui vähitellen, Pablun ulkomuoto ja hänen ylevä ryhtinsä eivät voineet olla tekemättä vaikutusta karkeaan soturiin.

Pablo oli epätoivoissaan; hän ajatteli vain kauheaa kohtaloa, joka nyt Lerman kuoleman jälkeen odotti Mariaa. Hän oli vakuutettu siitä, että murha oli tehty Mendezin toimesta.

Hän tuskin huomasikaan ympäristöään.

Tenanga ratsasti hänen rinnallaan levollisena.

Kun he saapuivat kapeaan vuorisolaan, huusi kersantti äkkiä: "Pitäkää varanne siellä edessä, etteivät

näitten lurjusten hyvät ystävät pääse niskaamme."

Pablo sanoi ylenkatseellisesti: "Me emme ole kapinallisia, ja sinä, kersantti, menettelisit viisaammin, jos etsisit conden murhaajaa toisaalta."

"Maltahan, maltahan, poikaseni. Sinun hengestäsi en maksa pesetaakaan."

Heidän vielä kapeata vuorensolaa ratsastaessaan kuului äkkiä edestäpäin laukauksia ja kovia huutoja.

"Eteenpäin! Meidän miehet taistelevat", huusi kersantti. Kaikki lähtivät nelistämään, ja vangit pakotettiin samaan vauhtiin. Kun he saapuivat ulos rotkotieltä, he näkivät hallituksen asepukeihin pukeutuneiden peitsimiesten uljaasti puolustautuvan rosvomaiselta näyttävää ylivoimaa vastaan.

"Eteenpäin, siinä taistelee don Antonio!" Ratsumiehet kiitivät eteenpäin, kersantti kohotti pistoolinsa Pablon päätä kohti, mutta nuorukainen loi häneen niin päättävän ja uhkaavan katseen suurista silmistään, että soturi laski aseensa sanoen: "Pakoon ette, lurjukset, kuitenkaan pääse." Ja miekkaansa heiluttaen hän nelisti toisten jälkeen.

Tuskin olivat Tenanga ja Pablo kahden, kun ensinmainittu rauhallisesti irroitti kätensä siteistä sanoen: "Nuo lurjukset eivät osaa sitoa mayaa."

Hän oli käyttänyt, kun sotamiehet häntä sitoivat, erästä intiaaneille hyvin tavallista keinoa, jonka avulla he helposti saattoivat vapauttaa kätensä silmukasta.

Aseita ei vangeilta ollut otettu pois, koska sotamiehet eivät halunneet niitä kuljettaa.

Salamannopeasti sieppasi Tenanga veitsensä, irroitti Pablon kädet ja jalat siteistä ja pyysi tätä vapauttamaan myöskin hänen omat jalkansa. Pablo teki niin.

"Ja nyt, herra, takaisin."

"Malta, Tenanga, tuolla taistelee kasvatusisäni don Antonio. Hänen rinnalleen. Tule! Eteenpäin!"

Hän tempasi pyssyn olaltaan ja ratsasti vinhaa vauhtia taistelupaikalle; tahdottomasti seurasi hämmästynyt Tenanga häntä. Kun he saapuivat perille, oli taistelu kuumimmillaan. Haavoittuneita ja kuolleita hevosia makasi ylt'ylmpäri, haavoittuneita ja kuolleita ratsumiehiä niiden vieressä. Vaikka kersantti ja hänen peitsimiehensä tappelivat uljaasti, olivat kapinalliset kuitenkin voiton puolella.

Pablo oli täydessä nelissä satulastaan maahan astumatta siepannut erään kaatuneen miekan maasta.

Hän kannusti tulista kimoaan ja nelisti sinnepäin, missä näki don Antonion taistelevan. Ääneensä huutaen: "*Vive la patria!*" laukaisi hän kaksipiippuisen pyssynsä, jonka kuulat surmasivat kaksi ratsumiestä, heitti sitten pyssyn pois ja syöksyi miekkaansa heiluttaen kuin myrskytuuli pahimpaan melskeeseen.

"Pablo!" huusi don Antonio hämmästyneenä.

Tenanga oli kuten Pablokin laukaissut ja kaatanut kaksi miestä, sitten siepannut eräältä haavoittuneelta peitsen ja syöksynyt maya-sotilaiden sotahuuto "*Ala!*" huulillaan vihollisten keskelle.

Tenanga ja Pablo olivat ainoat punaihoiset hallituksen joukoissa, toisella puolella sitävastoin taisteli monta neekeriä ja intiaania.

Pablo yllytti kimoaan ja jakeli miekallaan iskuja oikealle ja vasemmalle.

"Eteenpäin!" huusi don Antonio taas, ja uudistunein voimin ja hurjasti huutaen hyökkäsivät peitsimiehet vihollistensa kimppuun niin rajusti, että nämä, joiden päällikkö oli kaatunut Pablon miekaniskusta, suin päin syöksyivät pakoon.

Kappaleen matkaa peitsimiehet ajoivat heitä takaa, sitten kutsui don Antonion ääni heidät takaisin.

Ystävällisesti ja iloisesti hän katseli Pabla, kun nuorukainen ratsasti hänen luokseen hattuaan nostaen.

"Lapseni, rakas, ruskea lapseni, onnellinen kohtalo johdatti sinut luokseni oikeaan aikaan, sinä olet hankkinut meille voiton. Kiitän sinua, poikani, kiitos!"

Hän pudisti sydämellisesti nuorukaisen kättä.

"Kuinka tänne osuit?"

"Kersanttisi, don Antonio, on minut vanginnut conden murhasta ja raahannut minut tänne."

Samassa saapui heidän luokseen parrakas kersantti, joka rajattoman hämmästyneenä oli nähnyt, miten hänen vankinsa taistelussa heiluttivat miekkaa.

"Kerro kersantti."

"Muuan xinka sanoi meille, että hänen luonaan oli majailnut kaksi intiaaninuorukaista, joilla oli ollut kova kiire päästä kapinallisten luo ja jotka olivat kehuneet surmanneensa conden. Hän neuvoi meille myös, mitä tietä he olivat lähteneet. Minä riensin jälkeen ja saavutin heidät. Tuossa on toinen heistä."

"Tämä on minun kasvattipoikani, don Pablo, kersantti. Luuletko vieläkin, että hän on kohottanut kätensä kenraalia vastaan?"

"En, kapteeni, sinun kasvattipoikasi on sankari eikä murhamies. Piru vieköön, kuinka se poika tappeli", mutisi hän partaansa ja loi ihailevan katseen Pabloon. Pablo kertoi nyt lyhyesti olostaan xinkan luona ja kohtauksestaan mulatin kanssa.

"Minä olin siis kuitenkin oikeilla jäljillä", sanoi kersantti. "Conde tahtoi välttämättä itse lähteä mukaan tiedusteluretkelle. Kun minä näin hänen vaipuvan adjutanttinsa syliin ja murhaajan täyttävauhtia karkaavan pakoon, raivostuin tietysti ja lähdin ratsumiehineni ajamaan takaa tuota konnaa, jonka valitettavasti onnistui pettää meidät ja pelastautua."

Peitsimiehet olivat sillä aikaa kokoontuneet, haavoittuneet sidottiin niin hyvin kuin mahdollista, nostettiin hevosten selkään, ja hitaasti ratsasti koko joukko etelää kohti.

"Kuinka pääsitte siteistänne?" kysyi kersantti Pablolta.

"Se on maya-salaisuus, kersantti", vastasi nuorukainen hymyillen.

"Don Pablo, teistä tulee vielä suuri soturi; en ole vielä kenenkään nähnyt sillä tavalla taistelevan."

Ylpeästi hymyillen kuunteli kuninkaitten jälkeläinen kiitosta.

Joukko liikkui haavoittuneiden tähden vain hitaasti eteenpäin.

Kun he olivat saapuneet metsään, jossa toivoivat olevansa turvassa, he pysähtyivät. Vartijat asetettiin, ja nyt saivat väsyneet sotilaat levätä. Molemmat intiaaninuorukaiset saivat osakseen monta ihailevaa katsetta; Tenanga oli myös taistellut uljaasti, ja heidän urheuttaan kehuittiin kilpaa.

Tenanga istui puhdistamassa omaansa ja Pablun pyssyä ja kuunteli välinpitämättömänä kuin ainakin intiaani heidän ylistyspuheitaan; hän iloitsi kuitenkin siitä, että hänen nuorta kuningastaan niin ihailtiin. Sydämessään hän oli hyvinkin ylpeä siitä.

Erillään sotilaista istuivat don Antonio ja Pablo puunrungolla. Kartanonomistaja näytti kovin murheelliselta. Viimein hän tarttui Pablun käteen kyynelisin: "Nyt sinä olet ainoa lapsemme, Pablo."

"Siitä varjelkoon meitä Jumala, don Antonio, rakas Mariamme elää vielä; me saamme hänet kyllä takaisin."

D'Irala tuijotti häneen sanatonna.

"Mitä tarkoitat, poika?" kysyi hän viimein hiljaa ja hitaasti. "En ymmärrä sinua."

Pablo kertoi nyt hänen ja Tenangan yhteisestä tiedustelusta del Rocassa ja nuoren mayan pettämättömästä tarkkanäköisyydestä sekä esitti syyt, joiden nojalla hän varmasti luuli Marian vielä olevan elossa.

Kalpeana, vapisevana, tuskin hengittäen kuunteli don Antonio, ja kun Pablo oli päättänyt kertomuksensa, puhkesi urhean soturin silmistä kyynelvirta, jota peittääkseen hän kätki kasvot käsiinsä.

Viimein hän loi silmänsä ylös: "Pyh, naurakoot vain nähdessään kapteeninsa itkevän kuin lapsen. Pablo, poika kulta, tämä on ensimmäinen iloinen hetki siitä päivästä asti, jolloin sain kuulla tuosta kauheasta onnettomuudesta. Lemmikini, lemmikki raukkani! Pablo, jos minulle suodaan ilo saada sydänpäpymme takaisin, uhraan mielelläni kaikki, mitä minulla on."

Hän nousi puunrungolta ja alkoi kiivaasti kävellä edestakaisin.

"Voi tuota uskotonta konnaa, tuota Mendeziä! Minä tiedän, että condella on aina ollut hyvin huonot

ajatukset hänestä, conde-paralla, joka oli yhtä masentunut onnettomuudesta kuin minäkin; mutta enpä olisi kuitenkaan luullut häntä noin katalaksi. Lapsiraukat", jatkoi hän Pabloon kääntyen, "paha kohtalo vainoaa aikaisimmasta lapsuudestanne sinua ja valkoista pikku sisartasi".

"Lempeä kohtalo on pelastanut minut ja pelastaa kyllä Mariquitankin."

"Millä ihmeen tavalla pääsit Chamulpon käsistä?"

Ihmetellen kuunteli don Antonio Pablon eriskummaisia seikkailuja. "Niin, totta tosiaan, Jumalan käsi johtaa sinua, vanhojen maya-kuninkaitten jälkeläistä. Ihmeitä tapahtuu vieläkin."

Hän tarvitsi aikaa voittaakseen mielenmyrskyn, jonka uutinen Mariasta oli hänessä herättänyt, ja Pablo istui ääneti hänen vieressään. Viimein kysyi nuorukainen: "Millä kannalla ovat sota-asiat, don Antonio?"

"Me olemme sen jälkeen, kun kapinalliset olivat saaneet meidät karkoitetuksi pääkaupungista kovan taistelun kestätyämme, vetäytyneet etelään. Vähitellen onnistui meidän kuitenkin jälleen voittaa takaisin, mitä olimme menettäneet, ja hiljaksen aloimme marssia eteenpäin. Ja nyt on tapahtunut tämä hirveä onnettomuus, joka riistää meiltä johtajan. Hän oli meidän kaikkien toivo, pelkään pahoin, että kaikki nyt on mennyttä; conden kuolema virittää kapinan uuteen voimaan. Callego on taitava ja kelpo mies, mutta ei voi korvata häntä. Jos minä vielä leiriin tultuani tapaan kenraalin elossa, tulee se, mitä minulle Mariasta kerroit, sulostuttamaan hänen viimeiset hetkensä. Meidän täytyy heti ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin; Maria on pelastettava, vaikka minun pitäisi rukoilla apua itse Sarmientolta."

"Jos suvaitset, don Antonio, minun lausua mielipiteeni, niin on mielestäni viisainta, että Tenanga ja minä kahden hoidamme tämän asian. Tenanga on tavattoman tarkkanäköinen, hän tuntee kaikki metsän ja tasankojen temput; me tiedämme, mistä Maria on etsittävässä, ja löydämme hänet."

"Uskallatko sinä?"

"Se on velvollisuuteni. Eikö Maria ole sisareni?"

"Minä annan sinulle tarkka-ampujia."

"Ei, don Antonio, valkoiset miehet vain vahingoittaisivat aikeitamme. Jos tarvitsen apua, aion käyttää hyväkseni asemaani tämän maan vanhojen hallitsijain jälkeläisenä ja kutsua mayoja avukseni. Pelkään, että meidän nyt conden kuoleman jälkeen täytyy toimia ripeästi."

"Niin, olet oikeassa. Taivas sinua suojelkoon, poikani."

"Missä luulet kapinallisten tätä nykyä olevan?"

"He ovat kai Amatitlanin luona; sieltäpäin tuli partiojoukko, jonka kanssa me iskimme yhteen; meidän päävoimamme on majoittunut Ixhuataniin."

"Minä eroan sinusta nyt, kun lähdet takaisin leiriin, ja tunkeudun Tenangan kanssa vuoristoon."

"Kutsu hänet tänne, hän on taistellut uljaasti."

Pablon viittauksesta nuori maya lähestyi.

"Sinä olet Pablon uskollinen ystävä ja olet urhoollisesti taistellut riveissämme kuin mies; kiitän sinua molemmista." Hän ojensi Tenangalle kätensä, johon nuorukainen kunnioittavasti tarttui.

"Auta minua pelastamaan lapseni ja pyydä sitten minulta, mitä haluat, minä annan sen sinulle."

"Minä palvelen kuninkaitten jälkeläistä, señor, en tarvitse muuta palkintoa kuin hänen kiitöksensä", kuului ylpeä vastaus.

"Hyvä, sinä olet oikea vuoristosoturi, kuulen sen. Minusta olet saanut ystävän."

Tenanga taivutti päätään.

Peitsimiesten oli jo aika lähteä, jos mielivät ennen

yötä tavata pääjoukkonsa, ja kersantti ilmoitti sen don Antoniolle.

"Meidän täytyy siis erota, Pablo", sanoi d'Irala. "Varo kapinallisia, he pyrkivät pohjoiseen päin. Jos he

saavat tietää Lerman kaatuneen salamurhaajan luodista, hyökkäävät he piankin kimppuumme. Jumala olkoon isänmaallemme armollinen."

"Etkö aio lähettää mitään sanaa donna Inezille?"

"Minä lähetän hänelle heti viestin. Hän poloinen suree lemmikkiään ja huolehtii puolisostaan. Sinun uutisesi tulevat tuottamaan hänen sydämelleen lohdutusta. Rakas poikani, minä tiedän kyllä, että sinä teet kaikki, mitä suinkin voit. Omaisuuteni on käytettävissäsi mielesi mukaan. Jumala siunatkoon sinua ja sitä, minkä puolesta taistelet."

Peitsimiehet istuivat jo satulassa.

Don Antonio nousi hevosen selkään, ojensi vielä kerran kätensä äänettömänä Pablolle ja ratsasti miehineen pois.

Pablo ja Tenanga olivat yksin.

Molemmat tutkivat tarkoin pyssyjään ja latasivat ne uudestaan. Sitten Pablo sanoi: "Nyt matkaan, ystävä, on jo aika."

He valitsivat yksinäisimmän tien, kiersivät paikan, missä verinen taistelu oli käyty, kääntyivät takaisin kylään päin, kiersivät sen isossa mutkassa ja saapuivat illansuussa sen vuoriston juurelle, josta arvelivat löytävänsä rosvot ja donna Marian. Vuorenuolassa, joita niillä paikoin oli lukuisasti, he saivat yösijan. Hevoset laskettiin liekaan kiinnitettyinä syömään luolan viereen.

KOLMASTOISTA LUKU.

Rosvot.

Pienessä vuorenkolossa istui kolme miestä, joiden ulkomuoto varmaankin olisi herättänyt rauhallisessa matkustajassa kammaa, niin selvästi näkyi heissä maantierosvojen leima. Intiaani, joka oli pukeutunut metsästyspaitaan ja pitkiin nahkasäärystimiin, näytti kuitenkin noista kolmesta säädylisimmältä. Mulatin kavalat konnankasvot ja neekerin tylsä, eläimellinen naama olivat kammottavat ja samalla vastenmieliset.

Kaikki olivat varustautuneet pyssyllä ja machetella. Tamay istui nojaten selkäänsä vuorensinään, hänen toverinsa loikoivat ruohikossa pitkällään.

"Ellei Mendez pian anna kuulua itsestään ja lähetä rahaa, saa hän sitä katua", virkkoi mulatti. "Minä olen kyllästynyt tähän kuljeskelemiseen metsissä ja vuorilla."

"Lähde toki kaupunkiin, Tito", sanoi neekeri, "ja tanssi neitosten kanssa. Oikeuspalvelijat ikävöivät sinua kovin."

"Ei suinkaan sen enempää kuin sinuakaan; hamppuköysi on siellä varattu niin sinun kuin minunkin varalleni, musta veikko."

"Liian suuri kunnia mustalle miehelle yhdessä värillisen aatelismiehen kanssa esittää ilmatanssia; minä annan sinulle etuoikeuden."

"Älä lörpöttele! Ei, totta puhuen", jatkoi mulatti, "minä aion Meksikoon; elämä täällä ei minua miellytä, ja ellei Mendez lähetä rahoja — minä olen sanonut hänen tilanhoitajalleen, että meidän täytyy välttämättä saada tavata häntä — no, siinä tapauksessa antavat toiset ihmiset meille kyllä rahaa. Tuo tytön ryöstö oli viisainta, mitä typerä pääsi koskaan on keksinyt. Tuo pöllöpää punanahka", lisäsi hän hiljaa, jotta ei Tamay häntä kuulisi, "olisi tahtonut jättää hänet liekkien valtaan. Tyhmyyksiä, tyttö maksaa kultaa, paljon kultaa, ja señor de Mendezin täytyy se maksaa."

"Sen jälkeen kun sinä olet tehnyt hänestä conden perillisen, on hänellä kyllä varaa maksaakin."

"Se oli kuuma hetki, kun peitsimiehet olivat kintereilläni, sen voin sinulle sanoa, ja se maksaa rahaa."

"Sinä olisit voinut valita sopivamman paikan, ennenkuin rupesit ampumaan."

"Hän tuli aivan sattumalta tielleni ja niin sopivasti, että pyssyni melkein itsestään laukesi. Olin iloinen

päästyäni Ixmalin luo ja taas muulin selkään. Kaksi kirottua punaista lurjusta oli vähällä turmella koko pelin."

"Kuinka niin?"

"Juuri kun olin valitsemassa itselleni heidän hevosistaan toista — heillä oli oikein rotuhevoset — seisoivat he pitkin pyssyineen aivan tallin edessä ja vetivät liipaisinta, niin että miltei jo tunsin luodin ruumiissani."

"Vieraitako?"

"Tietysti, zapotekeja tai mayoja. Xinkat ovat meidän ystäviämme. Toinen heistä puhui espanjaa kuin aatelismies ja käyttäytyi kuin ylimys."

"Punainen mies?" kuului vaiteliaan Tamayn ääni.

"Aivan sinun värisesi, harvapuheinen ystäväni."

"Minkä näköinen hän oli?"

"Mikäli minä hämärässä saatoin nähdä, oli hän pitkä, solakka nuorukainen, kuvankaunis, oikea intiaaniprinssi, ja hänen silmänsä olivat sitä laatua, että niitä oikein hätkähti."

"Entä toinen?"

"Häntä en niin selvästi voinut nähdä, mutta hän piteli ampuma-asetta käsissään sillä tapaa, kuin olisi sitä aina käsitellyt."

"Ne olivat kai Chamulpon vakoojia tai muita mayoja", arveli neekeri.

"Kenties."

"Minkä vuoksi et heitä päivänvalossa nähnyt?"

"Pöllöpää, olisinko ehkä odottanut, kunnes conden peitsimiehet tulivat? Sitäpaitsi ikävöin taas nähdä sinun villapäätäsi?"

Intiaani oli vaipunut syviin mietteisiin.

Hetkisen kuluttua mulatti sanoi taas: "Minä olen kyllästynyt tähän kuljeskelemiseen vuorilla ja haluan kaupunkiin. Mitä elämää tämä tämmöinen on? Kunpa tietäisin, missä Mendez on, menisin hänen puheilleen."

"Sinä voisit helposti kohdata peitsimiehiä."

"Pyh, heistä ei kukaan minua tunne. Hahaa minä tahdon, rahaa, ja ellei jalo herramme Mendez sitä meille anna, on meidän kaupattava tavaramme toisille ostajille."

"Kuinka jaksaa donnamme, Tamay?"

"Hyvin", kuului lyhyt vastaus.

"Minä tulen pian käymään hänen luonaan."

Intiaani loi häneen silmäyksen, joka varmaankin olisi pannut mulatin ajattelemaan, jos tämä olisi sen huomannut.

Pitkä vihellys, joka tuntui tulevan alhaalta, kaikui miesten korviin.

Kaikki kolme tarttuivat aseisiin.

Taaskin vihellettiin.

"Se on xinka."

"Kurkista, onko hän yksin", sanoi neekeri. Mulatti kiipesi ketterästi kallionkielekkeelle, josta hän saattoi nähdä alas.

"Ixmal ja Mendez", hän ilmoitti.

"Hyvä on."

"Sallimmeko heidän tulla tänne ylös?"

"Ei", vastasi Tamay, "mennään alas heitä vastaan".

Kaikki kolme astuivat ahdasta, mutkikasta polkua alas, kunnes saapuivat pieneen, tiheää viidakkoa kasvavaan laaksoon. Täällä vastasi mulatti vihellykseen. He jäivät kuitenkin seisomaan pyssyt käsissä pensaiden taakse, polun eteen, joka johti ylös kukkulalle.

Hetkisen kuluttua näyttäytyi xinka ja hänen takanaan Mendez. Mulatti Tito astui esille, molemmat toiset sitävastoin jäivät pensaan taakse. Tito osasi heistä parhaiten espanjankieltä ja oli sukkelasuisin.

"Hei, señor, joko vihdoinkin muistatte ystäviännekin? Me olemme teitä kovin ikävöineet."

"Minä olen vasta tänä aamuna palannut takaisin."

"Ja te tiedätte jo, että arvoisa isosetänne on tehnyt teistä riemuitsevan perillisen?"

"En suinkaan", vastasi Mendez kalveten, "puhutko totta, Tito?"

"Niin totta kuin toivon saavani teiltä paljon rahaa. Se oli hurja temppu. Ammuin hänet henkivartionsa keskeltä. Peitsimiehet olivat kuin verikoirat kintereilläni; sain heidät vaivoin vältetyksi."

"Vihdoinkin", sanoi Mendez, ja pirullisen ilon ilme kuvastui hänen elähtäneiltä kasvoiltaan.

"Ja nyt, don Luis, on aika järjestää asiaamme. Oman osamme sopimusta olemme täyttäneet tarkalleen, nyt on teidän vuoronne. Viisituhatta pesoa kullekin meistä, sitä ette kai paljoksune?"

"Ja mistä minä otan sen summan?"

"Eikö conden omaisuus ole teidän omanne, nyt, kun oikea perillinen on saanut niin surullisen lopun?"

"Ja conde on todellakin kuollut?"

"Niin totta kuin minun luotini lävisti hänen päänsä."

"Niin, silloin minä perin hänet, ainakin tilukset. Niitä hän ei millään jälkisäädöksellä minulta riistä. Mutta sinä kai tiedät, että kapinalliset ovat ottaneet conden tilukset takavarikkoon ja julistaneet ne valtion omaisuudeksi."

Mulatin naama venyi pitkäksi, mutta ensi ällistystä seurasi heti raivo.

"Mitä? Mitä koukkuja?"

"Tottahan järkesi sanoo sinulle, että minun on ensin saatava rahat, ennenkuin voin niitä sinulle antaa. Minun täytyy toki ensin päästä perinnön haltijaksi."

"Verukkeita. Minun on saatava viisituhatta pesoani. Aion muuttaa maasta pois."

"Olehan järkevä, ystävä, saathan sinä rahasi, mutta täytyyhän minun ne ensin hankkia."

"Teillä on kyllä keinoja saada kokoon sellainen summa, nyt, kun olette perinyt. Varokaa, don Luis, leikkimästä minun kanssani."

"Mutta, rakas ystävä, en nyt ollenkaan ymmärrä sinua. Ajattelehan vähäisen: Mistä minä ottaisin rahat?"

"Se on teidän asianne. Täällä alkaa maa polttaa jalkapohjiani, minä aion poistua. Ellen kolmessa päivässä ole saanut viittätuhatta pesoa kullassa ja hyvissä pankinseteleissä, niin, don Luis, saatte sitä katua."

"Miksi uhkaat minua, Tito? Minä palkitsen sinut ylenpalttisesti, mutta onhan sinun toki annettava minulle aikaa. Kenellä on nyt puhdasta rahaa keskellä sotaa?"

"Olen sanonut viimeisen sanani, menetelkää sen mukaan."

"Minä panen kaikki keinot liikkeelle voidakseni tyydyttää sinua. Kas tuossa aluksi nämä kolikot, ne ovat minun ainoani."

Hän ojensi mulatille muutamia isoja kultarahoja, jotka tämä ahnaasti korjasi haltuunsa.

"Mutta miksi ystäväsi pysyvät niin loitolla?"

"On sota, ja silloin on varovaisuus tarpeen."

Tamay ja neekeri astuivat nyt esiin.

"Tervetuloa, miehet, tiedän voivani luottaa teihin."

"Minä tunnen sinut paremmin, don Luis, kuin luulet", sanoi äreä intiaani. "Conde on kuollut; hyvä, mitä se minuun kuuluu? Olet nyt saanut, mitä tavoittelitkin. Vaan jos nyt pälkähtäisi päähäsi ruveta viekastelemaan, niin joudut minun kanssani tekemisiin; minä sinut tavoitan, piile missä tahansa."

Mayan sanoissa oli sellainen vakava uhka, että pelkuri Mendez vavahti, mutta hän sanoi notkeasti: "Kunnon ystävä, kuinka voit minua epäillä? Pidä omanasi kaikki, mitä minulla on."

"Minä muistutan vielä siitä sinulle."

Hän viittasi xinkan syrjään ja kysyi tältä, sillä aikaa kuin Mendez keskusteli Sipin ja Titon kanssa: "Keitä ne kaksi mayaa olivat, jotka yöpyivät luonasi?"

"He sanoivat olevansa kotoisin pohjan puolelta."

"Mistä he tulivat?"

"Vuorien kautta."

"Vuoriston kautta?"

"He tulivat sieltä."

"Selitä minulle, minkä näköisiä he olivat."

Xinka kuvaili heidän ulkomuotoaan, varsinkin Pablon.

"Oletko milloinkaan nähnyt sitä nuorta mayaa, joka oli del Rocassa?"

"En."

"Millä asioilla arvelet heidän liikkuvan näillä mailla?"

"Luulen, että mayat aikovat nousta sotaan ja ovat lähettäneet heidät vakoilemaan."

"Mutta kuinka he osasivat seurata vuoripolkuja?"

"He sanoivat Señor de Mendezin tilanhoitajan olleen oppaana."

"Niin, hän tuntee polut, ja", lisäsi hän hiljaa, "tuntee myöskin Pablon".

"Minne päin he menivät?"

"Itään, suurelle tielle päin. Muuten he eivät ole päässeet pitkälle, minä olen usuttanut heidän jäljilleen peitsimiehet, jotka etsivät conden murhaajia."

"Hyvä."

Tamay kääntyi pois päin ja jupisi hiljaa mayankielellä: "Olisikohan hän päässyt Chamulpon-korppikotkan kynsistä? Ei, niin mahtava ei hänen suojelushenkensä ole. Soisinpa, etten olisi satuttanut kättäni häneen. Tuo kazikekin näkyy minut unohtaneen."

Mendez, joka kuten xinkakin oli jättänyt ratsunsa syvälle laaksoon, heitti sulavasanaisesti jäähyväiset kätyreilleen, luvaten heille loppumatonta kiitollisuutta.

"Muistakaa minua", sanoi Tito, kun Mendez lähti.

"Myöskin minua", lisäsi Tamay siihen.

Kun vieraat olivat poistuneet, palasivat rosvot entiseen olinpaikkaansa; mutta vasta kun he jälleen olivat pitkällään maassa, kysyi mulatti: "Mitä arvelet, tigrero, kaupastamme?"

"Señor on konna, ensi tilaisuudessa hän usuttaa hallituksen sotamiehet kimppuumme."

"Niinkö luulet?"

"Sillä tavoin hän lakaisee kaikki jälkensä."

"No, sitä parempi, että señorita on meidän käsissämme. Mendez on viheliäinen lurjus; että kapinalliset ovat ottaneet conden tilukset takavarikkoon, niin pitkälle kuin heidän valtansa ulottuu, sen uskon kyllä. Sitä pahempi hänelle sekä meille. Minä en luota häneen."

Hän hypähti ylös ja juoksi muutamia kertoja edestakaisin.

"Minun täytyy ja minä tahdon päästä pois, mutta en ilman rahaa. Minusta on edullisempaa, ja me saamme rahat pikemmin, jos myymme tytön don Antoniolle. Hän antaa, mitä vaadimme, ja kykenee hankkimaan rahat. Mitä arvelet, toveri?"

"Minä arvelen vain", lausui neekeri, "että jos pidämme tytön, voisimme lypsää Mendeziltäkin paljon rahaa".

"Minä sanon sinulle, musta sielu: varma on varma. Maa alkaa yhä enemmän polttaa jalkojamme. Niin kauan kuin ihmiset tuolla alhaalla katkovat toistensa päitä, ei meillä tosin ole mitään pelättävää; mutta eihän sotaa voi iankaikkisesti kestää, ja nyt kun conde on kuollut, on se pian päättynyt, ja silloin pääsee Sarmiento valtaan."

"Ja hänellä on jo kauan aikaa ollut hamppuköysi sinulle varattuna", irvisteli neekeri.

"Pidä suusi, sinä apinain jälkeläinen", vastasi mulatti vihoissaan, mutta jatkoi sitten äskeisellä äänellä: "Mitä arvelette, toverit, eikö olisi viisainta ottaa lunnaita señor d'Iralalta?"

"Ja kuinka luulet ne saavasi?"

"Sinä menet hänen luokseen, musta nukkeni. Sinä olet vähimmän epäilyttävä meistä; sinun rehellinen naamasi hankkii sinulle kaikkialla luottamusta."

"Hm", arveli neekeri ja kynsi villaista päätään, "on niitä joitakuuta sellaisiakin, jotka eivät ole minulle suosiollisia".

"Niinkö, sinä Kongon helmi; no, sitten lähetämme Ixmalin, xinkan, hän on viisaampi kuin miltä näyttää, ja hallituksen joukot eivät suinkaan ole kaukana. Oletko samaa mieltä?"

"Niin, jos pidät sitä viisaampana."

"Me otamme rahamme ja lähdemme Meksikoon."

"Hyvä."

"Mitä sinä sitten arvelet, Tamay?"

Mulatti kääntyi nyt intiaanin puoleen, joka istui ääneti ja liikkumatta, ikäänkuin ei olisi toisia huomannutkaan.

"Suotta hätiköimistä; ensin miettiä, ei hyvä liiaksi hoputtaa."

Näin sanoen hän nousi ja ripusti pyssyn olalleen.

"Minne aiot?"

"Ampumaan peuran, ei mitään syömistä enää." Ja hän poistui nopein askelin. Kun hän oli ehtinyt pois korvan kuuluvilta, sanoi mulatti: "Tuosta punaisesta ihmisestä ei ole mihinkään, Sip. Minä valitan, että olemme ryhtyneet hänen kanssaan yhteisiin hommiin. Pois meidän on päästävä. Suostuipa maya tai ei, me teemme, mikä meistä on välttämätöntä, ja luovutamme tytön don Antoniolle."

"Pelkäänpä, ettei Tamay suostu siihen. Hän on kostonhimoinen ja vihaa rajattomasti d'Iralaa, siitä pitäen kuin tämä ajoi hänet talostaan xinkojen nähden kuin rupisen elukan. Sitäpaitsi hän töin tuskin vältti hirttonuoran silloin, kun don Antonion vaquerot saivat hänet kiinni kalliosolassa, hänen kapinallisia opastaessaan. Intiaani ei koskaan unohda. Luulenpa, että hän heittäisi tytön kuiluun mieluummin, kuin luovuttaisi hänet don Antoniolle."

"Niinkö arvelet? Hui, hai, hän osaa pitää rahaa yhtä suuressa arvossa kuin mekin. Mutta tiedätkö: mitä ihmettä me välitämme tuosta tylsästä ihmisestä, joka ei koskaan ole ollut metsiensä ulkopuolella? Me anastamme hempukan; minäkin tunnen täällä muutamia piilopaikkoja, jonne voimme hänet kätkeä. Ja sovimme xinkan kautta kaupoista don Antonion kanssa virkkamatta mayalle sanaakaan."

"Hän on kavala ja raivostuu."

"Raivostukoon. Osaan minäkin pyssyä käyttä. Niin, se on paras keino, Sip. Me otamme tytön itsellemme ja lähdemme rahoinemme sinne, missä ei meitä kukaan tunne. Kun meillä on rahaa, olemme

yhtä hyviä herrasmiehiä kuin valkoihoisetkin!"

Neekeeri alistui mielellään älykkäämmän toverinsa tahtoon.

"Tule", sanoi mulatti. "Punanahka väijyy peuraa, lähtekäämme me tervehtimään señoritaa."

Molemmat katosivat sitten hitaasti vuorten väliin.

NELJÄSTOISTA LUKU.

Vuoristossa.

Pablo heräsi varhain levottomasti nukuttuaan. Ulkona oli vielä pimeä. Luolan suuaukosta hän näki vain muutamia tuikkivia tähtiä. Hänen ajatuksensa kulkivat Marian luo. Hän tunsi tigreron synkän, umpimielisen luonteen. Hän tiesi, että mies oli itsepintainen, ylpeä, taikauskoinen ja samalla kostonhimoinen sekä kuten kaikki intiaanit julmuuteen taipuvainen; mutta hän ei koskaan ollut ymmärtänyt, mistä syystä Tamay oli hänet kavaltanut. Se oli hänelle arvoitus, jota hän turhaan koetti ratkaista. Joka tapauksessa Tamay oli vaarallinen vihollinen; ja jos Maria oli hänen vallassaan, oli Tenanga todellakin oikeassa vakuuttaessaan, että Tamayn suhteen oli käytettävä kokonaan toista menettelytapaa kuin mulatin ja neekerin.

Katalan Mendezin hartain toivo oli tietysti nyt conden kuoltua saada Mariakin pois päiviltä, eikä se tietysti ollut vaikeata nyt, kun Maria maailman silmissä jo oli kuollut. Hänen ainoa toivonsa oli, että tuolta konnalta luultavasti puuttui rahoja kätyriensä palkkaamiseksi.

Kun Tenanga heräsi, nousi Pablokin jalkeille. He astuivat luolan suulle. Kaikkialla vallitsi kuolemanhiljaisuus; hevoset lepäsivät rauhallisesti nurmikolla.

Hiljaa maya sanoi: "Lienee parasta, herra, että kiipeämme vuoren harjalle; sieltä voimme tähyttää ja samalla nähdä, mihin suuntaan selänteet kulkevat."

"Tehdään niin."

Oli jo kyllin valoisa, jotta he heti saattoivat ruveta kiipeämään. He joivat lähteestä, joka lorisi heidän jalkainsa juuressa, söivät hiukan Tenangan metsästyslaukusta ja alkoivat sitten kavuta korkeuteen. Hevoset he jättivät paikalleen, kätkivät satulat ja suitset luolaan, mutta suopungit he ottivat mukaansa.

He olivat jo saapuneet melkoisen korkealle, kun aurinko nousi. Tenangan viittauksesta he heittäytyivät maahan pitkälleen, ettei kukaan heitä huomaisi. Äänettöminä he odottivat siinä, kunnes päivä kohosi korkeammalle hajoittaen maisemaa peittävän sumuhunnun, joka pakeni raitista aamutuulta. Laajana levisi vuoristo heidän edessään kirkkaassa auringonpaisteessa.

Tenanga viittasi itää kohti.

"Luulenpa, että tuolla päin on korppien pesä, noissa kallioissa on varmaankin runsaasti luolia, solia ja rotkoja."

"Lähtekäämme."

"Meidän täytyy uudelleen laskeutua alas, sillä Tamay on valpas ja pitää silmänsä auki."

He laskeutuivat alas ja saapuivat viimein laaksonpohjaan, josta ne kalliot, joihin Tenanga oli viitannut, kohosivat.

Ääneti, varovasti he kulkivat eteenpäin etsien jotakin pääsyä kallioiden sokkeloihin.

Viimein he joutuivat kapeaan rotkoon. Sen oli nähtävästi uurttanut sadevesi, joka rajuilmoilla oli valtavana siitä raivannut itselleen uran. He päättivät pyrkiä sitä myöten ylös.

Hidasta ja vaivalloista oli kulku yli irtonaisten vierinkivien. Viimein he saapuivat pienelle, sileälle, ruohoa ja pensaita kasvavalle tasanteelle. Rotko jatkui yhä ylöspäin, mutta he olivat väsyneet ja istuutuivat lepäämään. Uusin voimin he sitten alkoivat taas nousta ylöspäin ja saapuivat laaksoon, joka tummien porfyirikallioiden keskellä hymyilevänä avautui heidän eteensä.

Pablon katse osui ikivanhaan rappeutuneeseen kivimuuriin, joka kotkanpesän lailla kohosi kallioista. Raunioituneet kivivallit ympäröivät sitä, raunioiden välissä kasvoi puita ja pensaita, ja suunnattoman suuria epäjumalankuvia makasi kumossa nurmella.

"Mikä tämä on, Tenanga?"

"Herra, jatkakaamme matkaamme", vastasi nuorukainen matalalla äänellä; "tämä on se huone, josta vanhat miehet kertovat, minä tunnen sen tuosta jumalanpäästä", ja hän osoitti noin neljän metrin korkuista kivistä hakattua päätä, joka kohosi eräästä rakennuksen nurkasta. "Ei kukaan maya astu siihen eikä lähene sitä vapaaehtoisesti, se on Onnettomuuksien talo."

"Miksi sillä on sellainen nimi?"

"Tässä talossa polttivat espanjalaiset neljäsataa mayaa, miehiä, vaimoja ja lapsia; nämä olivat epätoivoissaan häväisseet vanhoja jumalia, jotka sitten hylkäsivät heidät hädässä. Öisin saattaa vielä kuulla noiden ihmisraukkojen huokaavan ja valittavan; heidän varjonsa leijailevat surullisina pylväskäytävissä."

"Koko maa on upotettu kansani vereen", sanoi Pablo surullisesti, "kaikkiällä raunioita, joilta kansani kuolinhuokaus kerran on kohonnut".

"Menkäämme, herra", kuiskasi Tenanga, "tämän talon läheisyys tuottaa vielä tänä päivänäkin mayoille onnettomuutta".

"Pysy loitolla, jos haluat; minä en pelkää vanhoja jumalia enkä espanjalaisten uhrien kuolinhuokauksia, minä astun Onnettomuuden taloon."

Huolestunut Tenanga ei voinut estää häntä lähestymästä raunioita; mutta niin suuri oli nuoren intiaanin taikausko, että se voitti hänen rakkautensa Pabloon: hän ei uskaltanut seurata nuorukaista.

Pablo ihmetteli jumalan jättiläismäisiä kasvoja, jotka suurin silmin tuijottivat muurista eteensä ikäänkuin valpaina tähystellen vihollista.

Hän astui rappeutuneita portaita ylös ja joutui yksinäisiin käytäviin, joiden lävitse tuuli puhalsi. Pensaita, vieläpä puitakin kasvoi muurin raunioiden keskellä. Pablo huomasi, että useissa paikoin kulki portaita maanalaisiin huoneisiin, mutta häntä ei haluttanut koetella niitä. Kivirakennuksen takaseinä liittyi jyrkästi kohoavaan kallioseiniin. Ovi johti ulkoilmaan. Pablo oli tyydyttänyt halunsa nähdä näitä synkkiä raunioita ja palasi takaisin.

Tenanga, joka ei ollut liikahtanut paikaltaan, näki keventynein mielin hänen palaavan vahingoittumattomana. Pabloa hämmästytti tämän muuten niin rohkean nuorukaisen taikauskoinen pelko.

"Kuulitko heidän huokaavan?" kysyi Tenanga arasti.

"Kuulin vain tuulen hiljaa valittavan raunioituneissa käytävissä. Tämä rakennus keskellä autioita kallioita vaikuttaa mahtavan surullisesti."

"Näkymättömät varjelkoot kaikesta pahasta", sanoi Tenanga hiljaa.

He kulkivat laaksossa, kunnes uudestaan löysivät tien, jota lähtivät kiipeämään.

Kun he olivat saapuneet paikalle, josta oli laaja näköala yli kallioryhmien, sanoi Tenanga: "On paras, että eroamme nyt vähäksi aikaa, herra. Mene sinä tuonne päin ja tähystä noita laaksoja, minä menen vasemmalle ja teen samoin. Mutta älä jätä tuota puuta silmistäsi, hän osoitti erästä korkealla kasvavaa, käyrärunkoista havupuuta, joka näkyi kauas, jotta osaisit takaisin. Kun etsimme kahtaalta, pääsemme pikemmin jäljille."

"Tehkäämme niin."

"Ole vain varovainen, muista aina pysyä suojassa niinkuin kettu ja pidä pyssysi valmiina. Me olemme tekemisissä vaarallisten ihmisten kanssa."

"Minä olen varovainen, älä ole levoton."

"Jos tahdot saada sanan minulle, niin vihellä kaksi kertaa nopeasti sormiisi; jos vaara uhkaa, kolmasti; minä teen samoin. Kun olet tutkinut nuo laaksot, niin palaat takaisin tänne."

Pablo astui hitaasti kiiveten vaarallista tietä eteenpäin ja piiloutuen niin hyvin kuin mahdollista pensaiden ja kallionlohkareiden suojaan. Hän tähysteli joka suunnalle, laaksoihin ja rotkoteille yhä

toivoen näkevänsä jotakin merkkiä ihmisten läsnäolosta. Turhaan.

Kaikki oli autiota ja yksinäistä.

Hän katsahti ympärilleen; havupuu näkyi vielä. Väsymättä, usein suurella vaivalla hän kiipeili oikealle ja vasemmalle, ylös ja alas, joka suunnalle tähystellen. Hänen hämmästykseseen kävi ilma yhä pimeämmäksi, hän huomasi sumun nousevan laaksoista.

Hän kääntyi taas katsomaan havupuuta; sitä ei enää näkynyt, sumuseinä kohosi hänen silmäinsä ja puun välille.

Tiheämmäksi, yhä tiheämmäksi kävi sumu.

Hän oli kapealla kalliopolulla, joka kulki aivan kuilun reunaa. Koska olisi ollut hengenvaarallista pyrkiä eteenpäin, istuutui hän kallionlohkareelle kärsivällisesti odottamaan, kunnes sumu hälventyisi. Hän tiesi, että se tapahtuisi pian.

Pyssy polvien välissä hän istui siinä yksinään, ja sumu peitti hänet kosteaan, harmaaseen vaippaansa, jonka läpi ei silmä päässyt tunkeutumaan. Häntä vilutti.

Hetken aikaa hän oli istunut siten hievahtamatta, kun hänen valpas korvansa äkkiä kuuli askelten kopinaa.

Pablo tarttui pyssyynsä ja kohosi seisomaan. Varjomaisena läheni häntä miehenhahmo, joka nopeasti liikkui häntä kohti, ja sumusta esiin sukeltaen seiso; hänen edessään — Tamay.

"Tamay!"

"Jungunan poika!" huudahti maya, jonka sanomatonta hämmästyttä ei intiaanin stoalaisuuskaan voinut hillitä.

Pablo, joka pyssy kädessä seiso valmiina laukaisemaan pienimmästäkin epäilyttävästä liikkeestä, piti häntä tarkoin silmällä.

Mutta Tamay seiso hievahtamatta, nojaten pyssynperäänsä maahan, ja tuijotti Pabloon.

"Niin, Jungunan poika, puuma on tälläkin kertaa suojellut häntä vihollista vastaan."

Ei kuulunut vastausta.

Pablo ymmärsi, ettei väkivallalla saisi mitään aikaan kavalan, umpimielisen miehen suhteen ja sanoi tyynesti: "Sinä olit kerran orvon ystävä, Tamay, ja hän on sinulle siitä kiitollinen. Sano minulle nyt, missä sisareni on, ja anna hänet minulle takaisin."

"Etsi hänet", kuului jyrkkä vastaus.

"Don Antonio ja suuri conde antavat sinulle paljon rahaa, jos luovutat heille tytön."

"Mitä Tamay rahalla tekee?"

Hetkisen kuluttua Pablo jatkoi tyynesti: "Olen kuullut mayojen olevan sinulle vihoissaan, ja ystävät ovat kertoneet, että sinä luovutit minut Chamulpolle voidaksesi sen tekosi ansiosta palata kansasi pariin."

Tigreron kasvot olivat synkät kuin yö Pablon puhuessa.

"Minä olen, kuten tiedät, Jungunan poika, vanhojen kuninkaitten jälkeläinen, ja maya-kansa on riemulla tervehtinyt hallitsijainsa viimeistä perillistä Quichén palatsissa; kaikkialla, missä hän näyttäytyi sekä Guatemalassa että Yucatanissa, on kansa iloisena vastaanottanut hänet."

Tamay kuunteli tarkasti.

"Minä tahdon tehdä kaikki, mitä voin, lepyttääkseni mayat sinua kohtaan; Tamay, anna minulle sisareni takaisin."

Tamayn ääni ilmaisi kolkkoa vihaa hänen vastatessaan: "Sinun isäsi on karkoittanut minut kansani luota, tehnyt minut kunniantomaksi, kironnut minut ikuisen yöhön; hänen sukunsa pitää hävitettävän maan päältä."

"Mutta sinä voit vielä kohota aurinkoon", sanoi Pablo, "jos Jungunan poika antaa sinut takaisin kansalleen".

"Ei, ei!" huudahti muuten niin levollinen mies äärimmäisen epätoivoisena, "se ei ole mahdollista; Junguna yksin voisi antaa anteeksi, hän yksin, mutta hän on kuollut. Kun näin merkkisi, aioin lähettää sinut hänen jälkeensä Chamulpon avulla, joka sinua vihaa ja pelkää, sillä itse en tahtonut kohottaa kättäni sinua vastaan."

"Sinä näet, että näkymättömät ovat kanssani."

Tamay painoi päänsä alas.

"Ja sitäpaitsi, Tamay, mitä on isäni menettelyllä sinua kohtaan tekemistä lapsiparan kanssa, jonka olette ryöstäneet? Anna hänet vanhemmilleen takaisin ja ota siitä kultaa, maata, mitä haluat."

"En anna", sanoi hän hurja vihan tuli silmissään. "Minusta on tullut kurja mies, heidän kaikkien täytyttyä onnettomiksi. Kartanonherra on häväissyt minua xinkojen nähden, minä annan hänelle nukkensa vasta kuolleena takaisin. Jos minun täytyy vaipua yöhön, saavat he maan päällä vaeltaa sydämen pimeydessä. Sinä myöskin, kuninkaanpoika, sen sukua, joka on minut tuominnut hylkiöksi. Minä olen vihannut sinua siitä hetkestä, jona näin merkin rinnassasi. Jouduinpa minne jouduin, vien mukaani, mitä te rakastatte, myöskin sinun valkean sisaresi, Jungunan poika. Te muistatte vielä kauan Tamay metsästäjää."

Ennenkuin Pablo ehti vastata sanaakaan miehelle tämän tavattoman intohimon purkaukseen, oli Tamay heittäytynyt maahan ja kadonnut usvaan kuin aave.

Pablo jäi paikalleen synkkä epätoivo sydämessä: hän oli kuullut sisarensa kuolemantuomion. Sumu esti häntä liikkumasta. Tuskallisen pitkiä olivat tuokiot, jotka hän siinä istui. Hän tunsu Tamayn julmuuden ja rotunsa kiihkomielisyyden.

Vihdoin usva oheni, aurinko häämötti sen läpi jo kalpeasti hohtaen. Tuuli alkoi henkäillä; suurina aavemaisina huntuiina kohosi usva leijaillen kukkuloiden ympärillä; silloin Pablo vihdoin keksi jälleen käyrärunkoisen merkkipuun. Hän ei ollut voinut huomata, mihin suuntaan Tamay oli kadonnut, muuten hän olisi kai kiihkoissaan seurannut tätä. Hän tähyysteli tätä, surmaava tuliputki kädessään, mutta turhaan. Silloin hän palasi niin nopeasti, kuin epätasainen maa salli, merkkipuun luo.

* * * * *

Ahtaassa laaksossa, korkeiden kallioseinäin keskellä, oli pensasten ja banaanipuiden ympäröimä, karkeatekoinen, turvekattoinen hirsimaja. Lähellä sitä oli aitaus, joka oli rakennettu kalliota vasten ja nähtävästi toimi keittiönä, sillä siitä kohosi savu, ja tuon tuostakin kurkisti sieltä rypäykasvoinen intiaanieukko majaan päin, kuunteli ja katosi takaisin aitaukseensa. Viimein hän tuli ulos kantaen höyryävää suklaamaljaa ja tuoreita maissikakkuja ja meni majaan.

Pienessä huoneessa oven vieressä istui kurjan näköisenä donna Maria matalalla vuoteella. Hänen tumma tukkansa riippui epäjärjestyksessä kalpeille kasvoille, silmät tuijottivat suurina, melkein aavemaisina eteensä. Laihat kädet olivat ristissä sylissä, hän näytti tylsältä ja tahdottomalta.

Eukko astui sisään ja laski suklaamaljan lattialle.

"Nyt valkokyyhky syö ja juo", hän sanoi ystävällisesti espanjankielellä. Maria ei näyttänyt häntä huomaavan.

"Señorita ei aina saa olla surullisissa ajatuksissa, siitä käy sielu heikoksi ja ruumiskin."

"Mitä te minulle aiotte?" kysyi Maria valittavalla äänellä.

"Olehan toki rauhallinen, señorita. Sinä kysyt yhä samaa asiaa, enkä minä voi sinulle vastata."

"Miksi et vie minua omaisteni luo, muori kulta? He antaisivat sinulle kultaa ja lahjoja kukkuramitoin."

"Niin, kulta on hyvää, kirkkaat, kauniit unssit ovat hyviä, minä olen nähnyt muutamia, ne ovat hyviä ja lahjat myös; mutta sinun täytyy odottaa, kyyhkyläiseni, kunnes Tamay vie sinut takaisin, hän tekee sen kyllä."

"Minä en ole tehnyt hänelle mitään pahaa, en milloinkaan. Miksi hän on laahannut minut hirveästä tulipalosta tänne, hän ja tuo kauhea neekeri?"

"Oi, voi, he ovat viisaita", hihitti ämmä, "he tahtovat saada paljon rahaa valkoihoisilta señoritasta, minä kyllä tiedän".

"Ei, ei, heillä on muuta mielessä. Rakas isäni ja isoisäni antaisivat paljon unseja tyttöraukastaan. Tamay tietää sen eikä kuitenkaan anna minua takaisin. Minua kammottaa, kun näen tuon synkän

tigron tulevan. Oi muori kulta, hän on jättänyt Pablonkin, minun veljeni Pablon, vihollisten käsiin, vaikka tämä kuuluu mayojen kuningassukuun. Miksi hän meitä vihaa?"

Vanha vaimo sanoi hiljaa: "Sinä olet jo monesti puhunut minulle kuningasten jälkeläisestä; mutta sinä varmaan erehdyt, kuninkaat ovat kaikki kuolleet."

"Estäköön Jumala, että puhuisit totta ja että minun Pablonikin olisi kuollut."

"Tamay ei kohota kättään kuninkaitten perillistä vastaan."

"Niin hän on kuitenkin tehnyt."

Vaimo huojutti päätään edestakaisin.

"En tiedä, mitä on tapahtunut ennen aikaan ja miksi Tamay ei ole oman heimonsa luona. Hän on suuri metsämies ja suuri soturi, minä tunnen hänet nuoresta saakka; mutta sekä punaiset että valkoiset miehet ovat olleet hänelle pahoja, ja hän kantaa katkeraa vihaa sydämessään."

"Muori kulta, vie minut pois täältä, pois, pois, minne hyvänsä", puuskahti Maria sydämensä hädässä puhumaan, "vain pois; he tappavat minut muuten, minä näen sen Tamayn silmistä. Vie minut pois!"

"Se olisi meidän molempien kuolema; Tamay on hirvittävä, lapsiparka."

Maria risti kätensä ja sanoi hiljaa: "Minä kuolen muutenkin, jos minun täytyy vielä viettää näin kauheita päiviä kaukana omaisistani."

Sitten hän istuutui jälleen epätoivoisesti tuijottaen eteensä.

Vaimo meni hitaasti ulos.

Tamay, joka tunsikin ennestänsä, oli tavannut tämän del Rocasta poistuessaan ja ottanut tämän mukaansa itselleen keittäjäksi ja vartioimaan Mariaa itse poissa ollessaan. Hän piti vankinsa tarkoin oman valvontansa alaisena päästämättä neekeriä ja mulattia siihen sekaantumaa. Vanha vaimo ei ollut tyyly hennolle vartioitavalleen, mutta hän pelkäsi kovin Tamayta.

Omituinen, heikko kahina herätti Marian huomiota. Hän katsahti sinnepäin, mistä ääni tuli, ja näki sekä kauhukseen että ilokseen suopungin, joka seinäaukon kautta riippui kallion reunalta alas. Suopunkia myöten laskeutui nuori intiaani notkeasti alas.

Nyt hän oli maassa, ja hänen ruskeat kasvonsa olivat ikkuna-aukon kohdalla, josta hän katseli sisään. Hän nyökkäsi ystävällisesti neidolle.

"Donna Maria?" kysyi hän hiljaa.

Maria nyökäytti päätään, puhua hän ei mielenliikutukselta saattanut.

"Onko Tamay täällä?"

Maria pudisti päätään vastaukseksi.

Äkkiä intiaani hätkähti, kuunteli, muodosti huulillaan sanan "Pablo", nyökkäsi vielä kerran ja kiipesi kiireesti suopungin avulla ylös.

Maria oli ymmärtänyt hänet, riemuhuuto kohosi hänen sydämensä syvyydestä, sitten hän vaipui polvilleen.

Nopeasti astui eukko sisään.

"Mikä on, kyyhkyseni? Mikä on? Mikä sinua vaivaa?"

Maria hypähti pystyyn, heittäytyi hänen kaulaansa ja purskahti äänekkääseen itkuun.

"Mikä vaivaa pikku sydänpöytä?"

"Oi muoriseni, muoriseni, Jumala on hyvä. Jumala on hyvä."

"Kyllä, kyllä. Mutta rauhoitu toki ja taukoa itkemästä."

Maria pyyhki kyynelensä silmistään.

"Kas niin, ja nyt, señorita, syö, jotta silmät tulevat kirkkaita. Eikö totta?"

"Kyllä minä syön."

Ja hän tarttui suklaamaljaan.

Voimatta selittää tytön äkillistä mielenliikutusta eukko poistui.

Mutta Marian kasvot loistivat ilosta. Tosin hän ei ollut tuntenut Tenangaa, jonka hän vain kerran pikaisesti oli nähnyt del Rocan parvekkeella; mutta tämän kysymykset, tämän ystävällinen käytös, kaikki todisti, että pelastaja oli lähellä, ja tuo ainoa sana "Pablo" oli saattanut hänet riemastumaan. Niin, Pablo, hänen ruskea oma veljensä eli ja oli saapuva häntä noutamaan.

Ilo niin pitkän, katkeran tuskan jälkeen miltei huumasi hänet.

Vasta Tamayn ääni, joka kuului ulkoa, palautti hänet surulliseen todellisuuteen.

Vavisten hän kohosi seisomaan.

Kasvot synkkinä kuin ukkosilma tigrero astui pieneen majaan.

Siitä, että Maria vielä oli elävien ilmoilla, sai hän kiittää yksinomaan intiaanin molempien kunnan kumppanien ahnetta rahanhimoa. Kun Maria jatkuvasti oli hänen käsissään, salli hän heidän tyttöä hallussaan pitämällä hankkia itselleen rahaa Mendeziltä; mutta mulatin ehdotus antaa Maria don Antoniolle takaisin oli saattanut hänen vihan vimmaan, niin vähän kuin hän sitä ilmaisikin. Don Antonio ei ollut saava tyttärtään. Tamay vihasi häntä raivokkaasti, siitä saakka kuin don Antonio oli xinkojen nähden uhannut häntä ruoskalla, ja tiesi, mihin hän saattoi tuskallisimmin satuttaa entistä herraansa. Elikö Maria vai kuoli, oli paatuneelle intiaanille samantekevää; kuitenkin ei hänen aikeensa ollut surmata tätä ilman erikoista syytä. Kumppaninsa hän tunsu riittävästi tietääkseen, että he koettaisivat hänen selkensä takana anastaa vangitun tytön luovuttaakseen hänet don Antoniolle, mikäli se näyttäisi heistä edulliselta, kuten tällä hetkellä olikin asian laita. Se oli estettävä. Pablun kohtaaminen vahvisti tämän hänen päätöksensä, sillä siitä hän näki, että oltiin hänen ja hänen kumppaniensa jäljillä.

Hänen synkkä katseensa tuijotti vapisevaan tyttöön.

"Teidän täytyy seurata minua, donna Maria."

Maria kauhistui.

"Oi, ei, ei, Tamay, ole armollinen, älä raasta minua pois!"

"Tulkaa!"

Maria heittäytyi polvilleen hänen eteensä: "Oi Tamay, ole armollinen, oi, jätä minut tänne ja anna minut vanhemmilleni takaisin", rukoili hän sydäntä särkevällä äänellä.

"On turhaa tuhlata sanoja, tulkaa", vastasi Tamay tylysti ja tempasi hänet käteen tarttuen ylös maasta.

Nähdessään tuskin elpyneen toivonsa näin murskautuvan sanoi Maria kätensä kohottaen epätoivoisen kiihkeästi: "Jumala rankaisee sinua, Tamay."

Tamay ei kuunnellut, vaan raastoi hänet kädestä ulos, kietoi siellä vaipan hänen ympärilleen, otti hänet käsivarrelleen kuin lapsen ja katosi taakkoineen kallioiden väliin.

Intiaanivaimo katsoi äänettömänä heidän jälkeensä ja istahti tylsän levollisena, mikä on näille ihmisille ominaista, majan kynnykselle.

Hän ei huomannut, kuinka hetken kuluttua majan takana kohoavan kallioseinän reunalta varovasti kurottui pää ja tummat silmät tähystivät pieneen kattilalaaksoon.

Hän ei huomannut, kuinka suopunki laskettiin alas ja kaksi notkeaa olentoa liukui perätysten sitä myöten laaksoon.

Samalla kuin toinen nuorukaisista astui ikkuna-aukolle ja huudahti hiljaa: "Maria", oli toinen kiertänyt majan ympäri ja seisoi vaimon edessä, joka nousi pelästyneenä.

"Istu vain, muoriseni", sanoi Tenanga ystävällisesti, "emme me tee sinulle mitään pahaa".

"Kuka sinä olet? Kuinka olet tullut tänne?"

Ennenkuin hän ehti vastata, kajahti kuuluvasti, pelokkaasti: "Maria!" ja samassa ilmaantui Pablo majan edustalle. "Missä hän on? Missä on Maria? Sano, vaimo, missä hän on?"

"Menkää pian pois, Tamay tappaa teidät."

Pablo tarttui hänen käteensä ja katsoi häntä vihaisesti silmiin:
"Sano, missä sisareni on, muuten voi sinua!"

Säikähtäen enemmän kiihkeän nuorukaisen katsetta kuin sanoja, vaimo vastasi: "Menkää, minä en tiedä mitään, menkää! Tamay on vienyt hänet pois."

"Takaisin, herra!" huusi Tenanga, "vihollisia tuolla!" Hän viittasi laakson ahtaaseen sola-aukkoon päin ja hypähti huoneen taakse asettuen väijyksiin. Päänsä kääntäen Pablo näki edessään neekerin ja mulatin. Nuori kuninkaanpoika kohotti juuri uhkaavasti pyssyään, kun neekerin tuliluikku jo pamahti ja luoti lensi Pablona ohi majan seinään.

Mutta jo kajahti Tenangan laukaus, ja neekeri suistui maahan. Sukkelasti kuin kissa mulatti pakeni sola-aukkoa kohti, kyyristeli ja hypähteli sinne tänne ja pääsi solaan välttämättä luodin, jonka Pablo lennähdytti hänen jälkeensä.

Molemmat latasivat taas aseensa ja menivät kaatuneen neekerin luo.

Tämä makasi rinta lävistettynä, mutta hengitti vielä.

"Älkää minua tappako", rukoili hän tuskasta vaikertaen.

"Ei. Sano minulle, missä valkea tyttö on."

"Hän oli täällä. Me tulimme hänen tähtensä."

"Hän on poissa. Me etsimme häntä. Minne hänet on viety?"

"En tiedä, intiaanilla on täällä kätköjä, joita emme tunne."

Hän sulki silmänsä ja meni tajuttomaksi.

Pablo ja Tenanga menivät intiaanivaimon luo. "Meillä on kiire, muori, sano, minne Tamay on vienyt nuoren neidon."

"Minä en voi, en saa, hän lyö minut kuoliaaksi, minä en tiedä mitään."

"Tahdotko, että hän surmaa tyttöraukan?"

Vaimo ei vastannut.

"Minä olen Marian ystävä ja veli nuoresta saakka, muoriseni. Ellet tahdo veljelle sanoa, missä hänen sisarensa piilee, niin jos olet maya-kansaa, sano se sille, joka polveutuu kuninkaista: minä olen Hualpa, Jungunan poika."

Vaimo katsoi häntä suurin silmin. Mutta sitten hän sanoi: "Se on minun surmani."

"Älä pelkää, mayain nuori kotka iskee kyntensä vain vihollisten aivoihin."

Vaimo vapisi mielenjärkytyksestä, mutta sitten hän kuiskasi:
"Kallista pääsi tänne."

Pablo teki niin, ja silloin vaimo sopotti hänen korvaansa: "Hae häntä Onnettomuuksien talosta."

"Kiitos, muoriseni. Pidä huolta neekeristä. Tule, Tenanga."

Ihailleen vaimo katsoi hänen jälkeensä, kun hän poistui.

Tenanga kiersi Pablona kanssa majan taakse, ja suopunkia myöten he kiipesivät ylös kadoten pian kallioreunan toiselle puolelle.

Vanha vaimo meni neekerin luo, mutta tämä oli jo heittänyt henkensä.

"Ei olisi pitänyt mennä, mustanaama, sinne missä mayain kotka metsästää. Näkymättömät olkoot hänen kanssaan. Niin, hän on kuninkaanpoika."

* * * * *

Kun molemmat nuorukaiset olivat päässeet ylhäälle ja vetäneet suopungin ylös, sanoi Pablo: "Hän on Onnettomuuden talossa, vie minut kiireesti sinne."

Tenanga säikähti sydänjuuriaan myöten.

"Oi herra, älä mene enää sinne, siellä väijyy kuolema."

"Minä tiedän sen, ja siksi minä tahdon sen sieltä karkoittaa.

Rauhoita mielesi, kaatuneitten henget eivät nytäkään tee mitään pahaa Nezualpillin jälkeläiselle, ne tuntevat jo hänet."

Kuuliaisena, vaikka taikauskoisen kauhun vallassa vavisten Tenanga astui edellä. Ripeästi kuljettuaan he näkivät pian rauniot allaan laaksossa. Pablo, joka hyvin tunsu, kuinka henkien pelko lannisti Tenangan rohkean mielen, sanoi: "Minä astun talon sisälle, kuten ennenkin; jää sinä ulkopuolelle väijyksiin ja menettele, miten parhaaksi näet."

Tenanga nyökkäsi kuuliaisesti päätään.

Pablo laskeutui rinnettä alas ja hiipi varovasti kuulumattomin askelin raunioita kohti. Jättiläispää talon nurkassa näytti hymyilevän häntä vastaan.

Pablun sydän tykytti rajusti pelon ahdistamana, että tuo häijy, vaarallinen mies viime hetkessä voisi tehdä Marialle pahaa. Hengitystään pidättäen, varovasti asetellen jalkojaan, vaanien terävästi ympärilleen hän astui rapistuneiden muurien välitse. Vielä säilyneisiin huoneisiin tuli valo ylhäältä päin. Talossa vallitsi kuolemanhiljaisuus, jota ei edes piiloon livahtavan sisiliskon rapina häirinyt.

Pablo muisti edelliseltä käynniltään maan alle johtavat aukot; ja vaikka Tamay tiesi, että taikauskoinen pelko piti alkuasukkaat loitolla tästä paikasta, niin hän oli varmaan kuten Pablokin vapaa tästä henkienpelosta; ja hänen piilopaikkansa saattoi olla vain noissa maanalaisissa käytävissä.

Hän hiipi eräälle näistä aukoista. Vielä hyvin säilyneet portaat johtivat alas. Niissä ei näkynyt mitään ihmisjalan jälkiä.

Pablo kuunteli.

Hän hätkähti: huokaus, ikäänkuin hiljainen, valittava tuulenhenkäys, sattui hänen korvaansa.

Karmiva kauhu värisytti häntä. Kaikuivatko yhä vielä näissä holveissa täällä kerran murhattujen kuolinhuokaukset? Mutta hän ravisti mielestään taikauskoisen kuvittelun.

Ääni oli tullut syvyydestä. Saalista vaanivan pantterin tavoin Pablo hiipi nyt portaita alas. Hänen edessään oli muurattu käytävä, joka ulottui oikealle ja vasemmalle. Se oli pimeä. Pablo kuunteli taas. Ei ainoakaan ääni rikkonut hiljaisuutta.

Hän kääntyi oikealle kädelle, varovasti tähystäen; sitten hän astui hitaasti jalan risahtamatta edelleen.

Noin parikymmentä askelta kuljettuaan hän erotti heikon valonkajastuksen.

Hän meni sitä kohti.

Valo tuli käytävän sivuaukosta, kuten hän lähemmäksi päästyään huomasi.

Hän tuli aukon kohdalle. Valo kävi selvemmäksi.

Pablo pysähtyi, ja hengitystään pidättäen hän kurotti hitaasti päätään.

Oi, hänen sydäntään kouristi. Siellä virui hänen sisarensa karkealla, ruohosta ja nahkoista kyhätyllä vuoteella, kasvot käsiin kätkeytyinä.

Lähellä häntä istui tigrero synkästi tuijottaen.

Valo lankesi ahtaaseen kammioon kattoaukosta. Ensi silmänräpäyksessä Pablo aikoi ampua miehen, mutta hän pelkäsi luodin voivan kimmota seinästä takaisin ja osua Mariaan. Hän katsoi, missä Tamayn pyssy oli; se nojasi läheiseen seinään, machete vieressään. Mies oli aseeton.

Taas kuului valitus Marian huulilta.

Silloin hän ei malttanut kauempaa, vaan hypähti pyssy kädessä Tamayn ja hänen aseidensa väliin.

Kolinan kuullessaan intiaani oli ponnahtanut pystyyn ja näki Pablun salamoivat silmät edessään.

Maria säikähti, hänen käsivartensa vaipuivat hervottomina. Tuossa hänen edessään, ylhäältä lankeavassa valokuovassa, seisoi Pablo.

Riemuhuuto: "Veljeni!" kaikui muurikäytävissä. Hän nousi, mutta silloin Tamay tarttui hänen käteensä raivoisesti ja raastoi hänet mukaansa. "Ammu vain, ei satu minuun vaan sisareesi."

Pablo seiso kangistuneena.

Pitäen pelosta mykistynyttä Mariaa suojanaan liikkui Tamay, ennenkuin hämmästynyt Pablo ennätti arvata hänen aikeensa, muutamia askelia ja katosi neito käsissään muurinkulmauksen taakse.

Kauhusta huudahtaen Pablo syöksyi jäljestä käytävään, jota myöten Tamay pakeni Maria käsivarsillaan.

Käytävässä vallitsi synkkä hämärä, jossa Pablo parhaiksi erotti pakenijan varjomaisen hahmon.

Kuolemantuskassa eteenpäin rientäen hän ehti nurkalle ja näki vielä vilahduksen Marian valkoisesta puvusta katoavan vasemmalle.

Hän oli voimakas ja notkea, mutta tigrero oli mies, jolla oli rautaiset jäntereet. Jälleen hän näki Tamayn, kun hän ehti portaiden kierteeseen; käytävä vei ylöspäin, ulkoilmaan; päivänvalo tulvi häntä vastaan.

Kun Pablo pääsi käytävän suulle, silloin Tamay jo kiipesi Maria käsivarrellaan ylös kalliolle kuin vuorikauris. Pablo hänen jälkeensä, raskaasti huohottaen.

Useita minutteja kesti peloittava nousu. Kuin metsästäjä pakenevan riistan jälkeen kiipesi Pablo Tamayta tavoittaen. Silloin tigrero seisahtui.

"Ette saa edes hänen ruumistaan!" huusi hän ilkkuen.

Puuma, jolla siinä kaiketi oli makuusijansa tai pesänsä, ponnahti maasta valtavalla hyppäyksellä ja pakeni pitkin harppauksin kalliolle.

Tamay seisoi jähmettyneenä paikallaan; kaiken hänen sielunsa perinnäisen taikauskon nosti tämä näky hereille. Puuma, kuninkaitten jälkeläisen suojelushenki, se oli siinä.

Tumma, uhkaava haamu kohosi ikäänkuin kalliosta nousten Tamayn takaa; machete välähti päivänvälähteissä, Tamay suistui maahan, ja Tenanga tarttui pyörtyneeseen Mariaan väkevällä kädellä, syvän vuoreнкуuilun partaalla, joka ammotti heidän edessään.

Äärettömän riemun huuto tunkeutui Pablom rinnasta.

Vilahduksessa hän oli Tenangan luona ja otti tältä, huolestuneesti katsoen Marian kalpeihin kasvoihin, hänen taakkansa.

"Oi Maria, Maria, siskoseni."

Silloin Maria avasi silmänsä ja näki tutut kasvot, jotka niin hellästi kumartuivat hänen ylitseen. Onnellinen hymy väreili hänen kasvoillaan: "Pablo, veljeni!" Sitten hänen silmänsä sulkeutuivat jälleen.

Huolekkaasti, kuin pikku lasta sylissään pidellen, Pablo katseli noita vaaleita, murheen kalvamia kasvoja, kuunnellen pelko sydämessä hänen hengitystään.

Vihdoin Maria jälleen avasi silmänsä.

"Oi Pablo, kuinka hyvä, että olet tullut."

Mutta sitten hän kysyi peloissaan: "Missä on se kauhea mies?"

"Hän on poissa, sisko, älä ole enää huolissasi."

Tenanga oli yhdellä potkaisulla sysännyt hengettömän tigreron ruumiin kallionkuiluun.

"Oi Pablo, kuinka minä olen kärsinyt."

"Mariquita-parka. Mutta nyt olet veljesi luona, ja nyt kaikki muuttuu hyväksi taas."

"Oi Pablo, pyhimykset ovat hyviä. Minä rukoilin aina sinun puolestasi, kun sinut oli riistetty meiltä pois, ja he ovat minua kuulleet."

"Ja ovat johtaneet minut sinun luoksesi, siskoseni."

Maria istui nyt hänen rinnallaan kalliopaadella nojaten pänsä hänen olkapäähänsä, aivan niinkuin hän lapsena oli tottunut tekemään.

"Kuinka isä ja äiti jaksavat, Pablo? Oi, kuinka he ovat mahtaneet surra minua!"

"Niin, rakas, he ovat kyllä surreet."

"Vie minut pian heidän luokseen."

"Niin pian kuin voin."

"Tiedätkö, että minulla on isoisäkin?"

"Olen sen kuullut."

"Vanha, herttainen mies, mutta isä ja äiti ovat kuitenkin aina minun omat rakkaat vanhempani. Mutta voinhan silti rakastaa isoisääni, eikö totta?"

"Tietysti."

Pablo iloitsi sydämestään siskonsa herttaisesta lavertelusta eikä raskinut mainita hänelle surusanomaa, että kenraali de Lerman oli kaatanut katala salamurhaaja. Mutta päivä alkoi laskea, ja yömajasta oli pidettävä huoli; hento, rasittunut tyttö ei voinut yöpyä täällä avotaivaan alla. Pablo kääntyi Tenangan kysyen, mitä hän arveli parhaaksi.

"Näitkö puuman, herra?"

"Näin, ja sen äkillinen ilmestyminen pelasti donna Marian."

"Se oli sinun suojelushenkesi, herra, se varjeli sinulle sen, jota rakastat."

"Ja odotti minua näiden raunioiden läheisyydessä", vastasi Pablo hymyillen. "Mitä arvelet siitä, jos tehtäisiin donna Marialle yövuode noihin huoneisiin, ne ovat kuivia ja ilmavia?"

"Niin, herra, se ei ole enää Onnettomuuden talo, sitten kun sinun jalkasi astui siihen; minä tahdon kanssasi vartioida señoritan lepoa."

"Se on oikein, ystäväni. Hän on Tenanga, Mariquita, minun ja sinun ystäväsi; hän on pelastanut minun sekä sinun henkesi."

"Oi, kuinka sinä olet hyvä, Tenanga, me olemme sinulle iäti kiitollisia."

"Vaan menkäämme nyt alas, ennenkuin tulee hämärä."

"Niinkuin tahdot."

Pablo tarttui Marian käteen ja varjellen häntä astumasta harhaan johti hänet alas kallioilta.

Pienestä portista he pääsivät talon sisäsuojiin.

"Minä teen sinulle yösijan alhaalle, Mariquita."

"Ei, minua peloittaa, etsi minulle täältä ylhäältä jokin paikka, jossa voin nukkua."

Pablo meni alas ja etsi sen kammion, josta hän oli löytänyt Marian. Tigrero oli varmaan useamminkin oleskellut siellä ja laittanut maanalaisen kammion piilopaikakseen. Pablo löysi taljoja, paksun vaipan ja ruokatarpeita. Siellä oli banaaneja sekä isoja palasia paistettua kauriinlihaa.

Hän kantoi kaikki ylös ja valmisti erään pikkukammion suojaiseen nurkkaan pehmeän vuoteen turvatilteen.

Tenanga, joka oli lakannut pelkäämästä talossa kummittelevia henkiä, kantoi kokoon kuivia risuja ja oksia ja viritti hauskan nuotion leimuamaan vanhoille kivipaasille.

Kaikki kolme istuivat sen ääreen, ja Pablo tarjosi Marialle ruokaa. Iloisesti tämä otti ja söi.

Myöskin molemmille nuorukaisille maistui ruoka.

"Nyt, Pablo, kerro minulle itsestäsi ja kuinka olet tullut tänne."

Ja Pablo alkoi kertoa retkestään ja kaikesta, mitä hänelle oli tapahtunut, ja Maria kuunteli ihmeissään. Kun hän kuuli, kuinka mayat olivat Pabloa kunnioittaneet vanhan temppelin edustalla, taputti hän mielihyvästä käsiään: "Siis olet kuitenkin oikea prinssi", sanoi hän hymyillen. Hauskaa oli hänen myös kuulla, että Pablo oli rikas mies. Mutta syvällä surulla täytti hänet se, että donna Inez ja

kaikki muut olivat pitäneet häntä kuolleena ja ehkä pitivät vieläkin.

"Voi, kuinka äitiparka on mahtanut itkeä lemmikkiään! Vie minut oikein pian hänen luokseen, Pablo."

Sitten hän alkoi kertoa omista vaiheistaan. Puoliksi tajuttomana kauhusta hän oli joutunut Tamayn ja neekerin käsiin, jotka raastoivat hänet mukaansa. Mutta niin tyly kuin Tamay oli ollutkin, oli hänen vartijansa, vanha intiaanivaimo, antanut hänelle kaikkea, mitä hänellä itsellään vain oli, ja koettanut pitää huolta hänen mukavuudestaan, miten suinkin taisi.

Niin he istuivat kauan puhellen vaiheistaan ja vastaisista toiveistaan.

Vihdoin Maria laskeutui häntä varten valmistetulle vuoteelle, Pablo ja Tenanga taas ojentuivat vaippoihinsa kääriytyneinä ja pyssyt käsivarrellaan viereisen huoneen lattialle vartioidakseen tuhosta pelastuneen neidon lepoa.

Loistavat tähdet kiiluivat vuosisatoja sitten autioksi jääneisiin kammioihin, ja lauhkea yötuuli henkäili niitä peittäviin pensaisiin ja puihin.

VIIDESTOISTA LUKU.

Lähenevä kosto.

Amatitlanin ja Carinan välillä ratsasti señor Luis de Mendez eteenpäin. Tienvarsi oli autiota, maassa raivoava sota oli sen hävittänyt.

Mendez oli vaipunut mietteisiin. "Nuo konnat luulevat minun olevan käsissään", mutisi hän itsekseen, "mutta he pettyvät. Kukapa uskoisi rosvoja, jotka sitäpaitsi eivät saa näyttäytyä, elleivät tahdo päästä roikkumaan hirsipuussa? Mutta silti minun täytyy toimittaa heidät pois kimpustani. Luulen, että on parasta mennä kalliin isosetävainajani leiriin, mihin jo hellänä sukulaisena ja perillisenä olen velvoitettu, ja panna siellä väki rosvojen jäljille. Komppania tarkka-ampujia on kyllä puhdistava vuoriston; silloin minä olen heistä päässyt. Kunpa vain saisin tarkan tiedon, millä kannalla sota-asiat oikeastaan ovat. No, hallituksen joukkojen leirissä sen kyllä saa tietää. Luulenpa, että siellä on laita huonosti; mutta silloin vielä kyllä on aikaa kääntyä señor Sarmienton puoleen. Minä en ole taistellut häntä vastaan; ja on kylläkin luonnollista, että tämä kuolemantapaus saattaa minut conden leiriin. Muuten pidetään hänen kuolemaansa nähtävästi salassa, kylässä ei siitä tiedetty mitään. On kyllä ymmärrettävää, ettei tahdota päästää tietoa liian varhain Sarmienton kuuluville."

Tällaisissa mietteissä, jotka tuon tuostakin pukeutuivat puheenmutinaksi, hän ratsasti tietään.

Jonkin aikaa ratsastettuaan hän alkoi huomata pieniä ratsuvartijoita, joita oli asetettu eri paikkoihin; ne olivat merkinä siitä, että hän lähestyi leiriä. Hän tapasi myös muulijonoja, jotka kuormattuina kulkivat leiriä kohti, arvatenkin kuljettaen muonatarpeita joukoille.

Pysähtymättä niiden luo hän kannusti ratsuaan eteenpäin.

Karski huuto: "*Quien va alla?*" joka kuului tienviereisestä pensaikosta, pysähdytti hänet, ja samassa hän oli muutamien peitsimiesten ympäröimänä.

"Minä olen ystävä, señorit, ja haluan tulla saatetuksi päämajaan, minne minulla on tärkeitä tietoja annettavana."

"Hyvä, Pepe ja Jaqimo, saattakaa señor seuraavalle vartiolle", sanoi tämän kenttävartion komentaja. Pian ennätti Mendez saattajineen vahvemman ratsuväkiosaston luo. Sen päällikkönä oli parrakas kersantti, jonka haltuun Mendez asianmukaisesti ilmoittaen jätettiin.

"Te pyritte päämajaan? Kuka te siis olette?"

"Minä olen kenraali de Lerman sukulainen Luis de Mendez."

Kersantti, sama, joka oli vienyt Pablon vankina mukaansa katsahti häneen kovin kummastuneena eikä erityisen ystävällisesti.

"Niinkö? Vai señor de Mendez? Täällä on parhaillaan läheisyydessä don Antonio, joka tarkastaa

kenttävartiota. Hän on saattava teidät perille, señor."

Hänen käskystään asettui Mendezin ympärille muutamia peitsimiehiä toisesta joukosta, joille kersantti näytti vielä antavan erikoisia määräyksiä, ja yhdessä he nelistivät pitkin katua.

He lähestyivät paikkaa, missä joukkoja majaili, ja pysähtyivät ravintolan kohdalle, jossa peitsimiehiä seisoi portilla vartiona.

"Onko kapteeni sisällä?"

"On."

Sotamies laskeutui hevosen selästä ja astui sisään. Hän palasi heti takaisin ja käski Mendezin seurata jäljestä. Astuttuaan talon ovesta sisään Mendez seisoi don Antonion edessä.

Hän pelästyi tämän kasvojen ilmettä.

"Mikä tuo teidät tänne, señor?" kuului lyhyt, jyrkkä kysymys.

"Oi, don Antonio, sanoma suuresta onnettomuudesta, joka on kohdannut sukuani ja koko maata; minä olen aivan lohduton."

"Mitä onnettomuutta te sitten tarkoittatte?"

Mendez säpsähti, mutta sanoi sitten: "Minulle saapui surullinen sanoma, että kallis isosetäni on kuollut."

"Oh, nyt käsitän koko teidän tuskanne, señor de Mendez. Te saitte varmaankin tuon ilosanoman mulattinne kautta?"

Mendez kalpeni ja sopersi: "Minä en ymmärrä."

"Niin, mies on erehtynyt. Toivottavasti ette ole liian kalliisti palkinnut häntä siitä uutisesta? Hänen todella hyvin tarkasti tähtäämänsä luoti vain hipaisi kenraalin päätä ja tainnutti tämän hetkeksi; se on varmaankin saanut rosvonne luulemaan conden kuolleen. Hän voi, Jumalan kiitos, varsin hyvin. Haluaako hän nähdä teitä, siitä tahdon ensin saada hänen käskynsä. Toistaiseksi tahdomme pidättää teidät täällä."

"Minä en laisinkaan ymmärrä."

"Kyllä vielä ymmärrätte, señor. Te siellä", hän huusi ovelta odottavalle peitsimiehelle, "sitokaa tuo mies; sinä, Andres, asetut sinne ovelle, ja jos hän tekee pienimmänkin epäilyttävän liikkeen, ammut hänet".

"Käskystä, herra kapteeni", sanoi sotamies ja veti pistoolin vyöstään.

"Mutta taivaan nimessä, mitä tämä kaikki merkitsee, don Antonio? Jos isosetäni vielä on elossa, saatte vastata tästä hänelle kalliisti."

"Minä sanon teille jotakin, señor de Mendez: jos se tosiseikka ei riitä, että olette lähettänyt murhaajan condea väijymään —"

"Mitä te uskallatte sanoa —?"

"Niin", jatkoi d'Irala rauhallisesti, "riittäisi teidän Sarmientolie osoittamanne kirje saattamaan teidät hirsipuuhun".

Mendezin hampaat kalisivat pelosta, oli kuin kuume olisi häntä puistattanut.

"Eräs seikka voi vielä", sanoi don Antonio hänelle kähisten, "ehkä lieventää kohtaloasi, konna: jos sanot, missä tyttäreni on, ja tuot hänet minulle takaisin".

Mendezin pelon vääristämällä kasvoilla kuvastui ilmeinen hämmästys.

"Minä en ymmärrä, don Antonio; donna Mariallahan oli, mikäli tiedän, kova onni —"

"Joutua sinun toimittamassasi tulipalossa rikoskumppaniesi käsiin, tuon intiaaniroiston ja neekerin."

Että se oli todella yllättävä uutinen Mendezille, sen d'Irala huomasi.

"Sinä olet minun käsissäni; lyhyt käsky vain, ja päätät päiväsi lähimmässä puussa, tai laukaisee tuo sotamies pistoolin päähäsi."

"Sitä ei isosetäni ikinä salli."

"Niinpä pelasta henkesi ja sano, mistä meidän tulee etsiä Mariaa."

Keskellä hengenhätääkään ei Mendezin viha noita kätyreitänsä kohtaan ollut sammunut, ja kuultuaan nyt, kuinka he olivat hänet pettäneet, hän sitä alttiimmin ilmaisi heidän tyyssijansa, vaikka hän jyrkästi kielsi kaiken kumppanuuden heidän kanssaan. Sattumalta vain hän muka oli saanut vihiä noiden vaarallisten henkilöiden olinpaikasta.

D'Irala käski saattaa hänet salpojen taakse.

Kun don Antonio oli tehnyt ilmoituksen kenraalille, vastasi tämä surullisesti: "Enemmän arvoinen kuin tuon kurjan kuolema on lapsukaisen henki. Tiedoistasi päättäen näkyvät hänen kätyrinsä pettäneen hänet saadakseen pantin käsiinsä. Koska Maria vielä elää, ei kaikki toivo ole mennyttä."

Taitavia sotilaita lähetettiin valepuvussa vuoristoon Pablon avuksi ja rosvoja vangitsemaan. Mendeziin nähden kenraali lausui vakavasti: "Hänen kirjeensä Sarmientolle tuottaa hänelle kuolemantuomion sota-oikeudessa. Don Antonio, minä en ole kylliksi roomalainen toimittaakseni hirsipuuhun sisareni pojanpoikaa. Anna hänelle tilaisuus paeta. Jos hän pääsee etuvartion läpi, ansaitkoon hirsipuunsa jossakin muualla. Jos hän on lähettänyt murhaajan minua väijymään, annan sen hänelle sitä kernaammin anteeksi, kun Jumala on minut armollisesti varjellut minulle aiotusta kohtalosta."

"Kuten teidän ylhäisyytenne kääkee", sanoi d'Irala; mutta mielessään hän ajatteli: "jos hän pääsee etuvartion läpi, on hänellä tavaton onni". Antonio ei unohtanut, että konna oli saattanut vaaraan hänen lemmikkinsä.

Toisena päivänä vuoristoon lähetetyt sotilaat palasivat. He eivät olleet voineet tunkeutua vihollisketjun läpi, mutta he toivat vankinaan mulatin, jonka olivat epäiltynä ottaneet kiinni. Pelosta vapiseva Mendez tunnusti, että mulatti Tito oli Tamayn ja neekerin liittolainen. Hän piti varsin luultavana, että mulatti oli tehnyt murhayrityksen kenraalia vastaan.

"Johon toimeen sinä, konna, olit minut palkannut", vastasi siihen mulatti.

Koska hänellä oli kaikenlaista ansioluettelossaan, muun muassa useita murhia, tuomittiin hänet kuolemaan.

"Ja nyt annamme señor de Mendezin paeta", sanoi don Antonio pahanenteisesti hymyillen.

* * * * *

Chamulpo, ketchien kazike, istui mietteissään talonsa parvekkeella. Ketchit muodostivat melkoisen osan maya-kansaa, jonka pääheimo quichet oli kuitenkin sekä lukuisampi että valloituksesta saakka itsenäisimpänä säilynyt. Quiche-heimoon kuuluivat pohjoisen Guatemalan ja suurelta osalta Yucatanin asukkaat, niiden joukossa sotaisat vuoriheimot sekä vielä tänäkin päivänä kukistamattoman "Tierra de guerran" asukkaat.

Kunnianhimoinen mies näki katkeraksi harmikseen vehkeilyjensä nuorukaista vastaan, jonka suonissa virtasi muinaisten hallitsijain veri ja joka siis oli maya-heimoille kallis, menneen myttyyn.

Mutta sanoma, että Pablo oli surmannut conden ja joutunut hallituksen joukkojen vangiksi, jotka eivät kauan siekailleet murhaajan kanssa, herätti kaikki hänen kunnianhimoiset toiveensa uuteen liekkiin.

Nyt oli vihdoinkin aika tehdä päätös, eikä se tällä kertaa ollut vaikea. Lerman kuolema ratkaisi kansalaissodan Sarmienton eduksi, ja Chamulpo asettui kapinallisten puolelle lähettämällä noin kolmetuhatta miestä Sarmienton avuksi.

Näin istui nyt tuo synkkä mies syvissä ajatuksissa rakentaen suunnitelmia, joista hän toivoi itselleen voimaa ja valtaa. Ratsumies, joka täyttä laukkaa ajaa karahutti pihalle, häiritsi hänen mietteitään.

Mies hyppäsi hevosen selästä ja läheni nöyrästi kazikea.

"Miten kuuluu viestisi?"

"Herra, pohjois-mayat ovat liikkeellä ja etenevät etelää kotiin."

"Haa, vihdoinkin. Suurinko joukoin?"

"Mikäli olen kuullut, on heitä monta tuhatta."

"Ja sen kuulen vasta sinulta!"

"He ovat lähteneet aivan äkkiä liikkeelle. Odottamattomat sanomat ovat vaikuttaneet tämän äkillisen päätöksen."

"Mitkä odottamattomat sanomat?"

"En tiedä, minä lähdin heti matkaan ilmoittaakseni sinulle, että mayat ovat tulossa."

"Mutta kai sentään tiedät, ketä vastaan he marssivat, Sarmientoako vai hallitusta?"

"Luulen, viimeksimainittua vastaan."

"Sinä luulet, cochino [= sika]. Minun täytyy se tietää".

"Minä ajattelin, herra, että he tulisivat sinun luoksesi."

"Oletko kuullut mitään Aranasta? Onko hän mukana?"

"En voi sanoa, en ole kuullut hänen nimeään mainittavan."

"Onko sinulla mitään lisättävää?" kysyi Chamulpo hetkisen mietittyään sanantuojalta.

"Ei, herra."

"Siis lepää matkan vaivoista. Olet tervetullut tänne."

Mies meni.

Hän oli tuskin poistunut, kun toinen ratsastaja saapui väsyneellä hevosella ja astui heti Chamulpon eteen.

"Sinä tulet pohjoisesta?"

"Niin, valtias."

"Puhu."

"Vuori-mayat tulevat tänne päin suurella voimalla."

"Montako?"

"Ainakin kahdeksan-, kymmentuhatta sotilasta arviolta."

"Mahdotonta. Missä he ovat?"

"He kulkivat eilen Sierra de los Minas vuorten yli kolmessa eri joukossa, ja maya-väestöä liittyy kaikkialla heihin."

"Mistä syystä he tulevat etelään?"

"Herra, sinä tiedät sen paremmin kuin minä."

"Tyhmyri, vastaa minun kysymykseeni."

"Kulovalkeana on pohjoisessa levinnyt huhu, että hallituksen joukot ovat ottaneet vangiksi kuninkaitten jälkeläisen", — kaziken rypistäessä otsaansa sanantuoja lisäsi nopeasti: "joksi ihmiset sanovat erästä tuntematonta nuorukaista, ja teloittaneet hänet. Se on saattanut heimot hirveään kiihkoon; tuhansittain he kaikkialla tarttuvat aseisiin, ja nyt he ovat tulossa tänne kostamaan."

"Hm, se on hyvä, me voimme tarvita heimolaisiamme. Hyvin hyvä. Nyt puhallamme koko hallituspuolueen pois yhdellä henkäyksellä. Onni suosii minua. Me kostamme Jungunan pojan kuoleman."

Chamulpo päästi sanantuojan menemään, käskien hänen levähtää, ja toimitti sitten kolme ratsumiestään matkalle pikalähetteinä: yhden viemään viestiä Sarmientolle; toisen hankkimaan lisätietoja mayain lähenemisestä, ilmoittamaan heidän päällikölleen, missä Sarmienton joukot olivat sekä missä hän itse oli tavattavissa, ja myös hänen nimessään lausumaan heidät liittolaisina tervetulleiksi; kolmannen ottamaan selkoa hallituksen joukkojen asemasta.

Lähetit kiitivät matkaan.

Kiiluvin silmin Chamulpo nyt käveli edestakaisin parvekkeellaan.

"Vihdoinkin toteutuu, mitä niin kauan olen tavoitellut. Mayat tulevat minun avukseni, vasten tahtoaankin he palvelevat minun etuani. Taistelematta he eivät käänny täältä takaisin. Nyt on vain saatava mahdollisimman suuri hyöty heidän väliintulostaan, kiinnitettävä heidät lujasti puolelleni. Jos minulla on vuoriheimot takanani, voin kyllä hyvin hoitaa Sarmienton, tuon kurjan zambon, joka julkenee olla olevinaan caballero. Abrahan!"

Vanha neekeri tuli näkyviin.

"Hevoseni ja vartijani, me lähdemme ratsastamaan."

Kohta sen jälkeen hän ratsasti pois viidenkymmenen ratsumiehen, neekerin ja muutamien palvelijain saattamana.

Pohjoisesta tulleet uutiset olivat tosia. Mayain kesken kulovalkean tavoin levinneen sanoman, että Hualpa, Jungunan poika, oli vangittu ja surmattu, otti koko pohjoinen maya-väestö vastaan vihasta huutaen. He olivat kaikki aseistettuja, Aranan toimesta, ja harjaantuneina sodankäynnissä Meksikoa vastaan he olivat hyvin järjestetyt pataljooniin ja eskadrooniin. Muutamassa päivässä riensi kahdeksantuhatta oivaa soturia etelää kohti kostamaan kuninkaitten jälkeläisten kuolemaa.

Arana, joka ei tahtonut eikä voinut uskoa, että Pablo olisi kohottanut kätensä Lermaa vastaan, oli voimaton hillitsemään myrskyä. Hänen täytyi antautua sen vietäväksi voidakseen torjua vielä suurempaa tuhoa. Pyörretuulen tavoin tempasi kansan raju kiihko hänet mukaansa; hän saattoi vain ohjata, ei enää pysäyttää. Arpa oli heitetty vierimään.

KUDESTOISTA LUKU.

Kotiin paluu.

Ensimmäisten päivänsäteiden valaistessa Onnettomuuden taloa Pablo ja Tenanga nousivat levolta; molemmat astuivat ulos tähyttämään, uhkasiko vaara miltään taholta. Kaikki oli hiljaista aamuauringon valossa, vuoristo mahtavassa yksinäisyydessään.

Tenanga viritti tulen, sillä korkealla paikalla ilma oli kylmähkö, ja toi ruokavarat esille. Vettä saatiin läheisestä lähteestä. Onneksi heillä oli vielä suklaapalojakin tarjottavana señoritalle.

Heidän kärsivällisesti odotellessaan Marian heräämistä sanoi Pablo: "Meidän täytyy ensiksi koettaa saada takaisin hevosemme ja sitten pyrkiä johonkin kylään, missä voimme hankkia Marialle muulin ja vaatteita."

"Minusta olisi paras pyrkiä San Martinon kylään, jossa sinut tunnetaan, herra."

"Hyvä. Sieltä toivon saavani sanan don Antoniolle, niin että donna Maria hänen välityksellään jälleen pääsee palaamaan omaistensa luo."

"Ja mihin ryhdyt, herra, kun donna Maria on sinne palannut?"

"Minun elämäni on äkisti ohjautunut toisille urille, Tenanga, ja minä tarvitsen rauhaa löytääkseni jälleen oman itseni."

"Etkö aio ottaa osaa taisteluun? Kaikki mayat seuraavat sinua."

"Viisas ystävämme kenraali Arana neuvoi, että me mayat emme sekaantuisi sotaan. Ilman häntä en aio tehdä mitään; minä olen liian nuori ja kokematon voidakseni tässä päättää. Ei, Tenanga, jos syntyperäni on asettanut minut johtajaksi kansalleni, jonka rakkauteen yksin minun valtani perustuu, tahdon käyttää tätä valtaa kansani kohottamiseksi. Kaksi seikkaa on syvästi painunut mieleeni: hirveä verinen taikausko, niinkuin se vielä heräsi eloon vanhan temppelein luona — kammottavaa —", lisäsi hän, "ja tuon muukalaisen oppineen sana, hänen, joka matkusti täällä raunioitamme tutkimassa, että jos me tahdomme päästä valkoihoisten vertaisiksi, meidän myös täytyy saavuttaa heidät tiedoissa, sivistyksessä ja ahkeruudessa. Minä olen saanut espanjalaisen caballeron kasvatuksen ja sivistyksen, minä vedän valkoihoisille vertoja, minulla oli kelpo opettaja ja hänellä tarkkaavainen oppilas; ja kuitenkin, Tenanga, millaisia nöyryytyksiä minä saan kärsiä ihonvärini tähden! Meidän täytyy pakottaa valkoihoiset katsomaan ja tunnustamaan meidät vertaisikseen."

"Sinä olet kuningas, kutsu mayat ja kurita valkoisia, silloin he lankeavat edessäsi maahan", sanoi Tenanga innokkaasti.

"Ei, ystäväni, sitä en tarkoittanut", vastasi Pablo hymyillen, "meidän täytyy pakottaa heidät pitämään meitä arvossa omaksumalla se, mikä tekee heidät meitä ylemmiksi".

"Sinä olet mayain kuningas, sinä olet kaikkia ylempi."

"Vain vuori-mayain silmissä, valitettavasti. Heidän rakkautensa hallitsijainsa sukua kohtaan tekee sydämelle hyvää, mutta sillä ei ole suurta valtiollista merkitystä."

"En ymmärrä kaikkea, mitä sanot, herra; mutta sinä olet oikeassa: valkoihoiset ovat viisaampia kuin me ja sen vuoksi myös mahtavampia."

"Sen tähden meidän täytyy tulla yhtä viisaiksi kuin he."

"Hyvää huomenta, Pablo ja Tenanga", kuului Marian vieno ääni, ja hän astui vanhaan ponchoon kietoutuneena nuorukaisten luo.

"Oi, sinä olet jo iloinen, Mariquita?"

"Joko? Oi, minä olen nukkunut kauan, ensi kerran pitkiin aikoihin oikein levännyt, olen kuin uudesti syntynyt. Olen jo käynyt lähteellä peseytymässä ja pukeutunut aamupukuuni", sanoi hän hymy silmin viitaten vaippaan, joka kietoi hänen hentoa, palelevaa vartaloaan.

Rauhaisasta yölevostaan huolimatta hän näytti kuitenkin hyvin kalpealta ja rasittuneelta.

"Istu aterioimaan, mitä meillä on, sitten lähdemme matkaan."

"Niin, niin, Pablo, kuinka minä ikävöin äidin luo!"

Tenanga nousi kunnioittavasti paikaltaan, ja Maria istui Pablon viereen, söi suklaan ja maissileipää ja joi vettä, jota Tenanga toi banaaninlehdellä. Aterioituaan he astuivat ulos raunioista ja pyrkivät pitkin laakson reunaa siihen paikkaan, mistä nuorukaiset olivat nousseet vuorille.

Ennenkuin he astuivat vuorensolaan, joka oli sulkeva vanhan maya-linnan heidän näkyvistään, kääntyi Pablo vielä kerran: "Jos nimesi tähän asti on ollut Onnettomuuden talo, niin olet täst'edes Onnen talo: sinä annoit sisareni takaisin."

Sitten alkoi vaikea laskeutuminen sateiden kovertamaa uoma myöten, jossa molemmat nuorukaiset voimakkain käsivarsin auttoivat nuorta saatettavaansa. Päästyään kalliopengerhälle he levähtivät kotvan ja alkoivat taas laskeutua.

Vihdoin he, Marian vielä liaksi rasittumatta, pääsivät laaksoon, jonka kallioluolassa molemmat mayat olivat levähtäneet ja jonne heidän hevosensa olivat jääneet.

Kuljettuaan kotvan aikaa laaksossa, jossa jo kuumuus alkoi vaivata, pani Pablo käden suulleen ja päästi kimeän, kauas kuuluvan vihellyksen.

Tuokion kuluttua hän vihelsi vielä toistamiseen.

Korskuna, iloinen hirnunta, nopea kaviontöminä oli vastauksena, ja kimo nelisti heitä kohti.

"Oi Pablo, sehän on sinun Prestosi, voi, kuinka hyvä!"

Kimo ehti luo, painoi tuttavallisesti päänsä Pablon olkapäähän ja oli mielissään isäntänsä silittelystä.

"Tiesinhän sen, Presto, ettet juoksisi minulta karkuun."

Mariakin silitti ratsua.

"Kas niin, nyt voimme nostaa sinut pian satulaan, Mariquita."

He kulkivat verkalleen eteenpäin, ja kimo seurasi kuin uskollinen koira.

Hetkisen kuluttua he huomasivat myös Tenangan ratsun rauhallisesti herkuttelevan heinikossa.

Suopungillaan Tenanga sai sen pian ulottuvilleen.

He löysivät luolan, jossa olivat yöpyneet, ja suitset ja satulat siellä koskemattomina.

Marian tähden, jota vaikea tie oli kovin jo rasittanut, levähdettiin kauan, ja Pablo satuloi kimon

hänelle.

Tenangalle, joka jo istui ratsullaan, hän sanoi: "Ratsasta edellä ja pidä silmällä sotilaspartioita, en mielelläni tahtoisi kohdata kapinallisia; me tulemme hitaasti jäljessä. Jos tapaavat hallituksen joukkoja, niin ilmoita, että kenraali de Lerman tyttärentytär tarvitsee heidän suojelustaan."

Azualin poika kiidätti pois.

"Voitko hyvin, Mariquita?"

"Aivan hyvin, Pablo, nyt, kun olen luonasi. Olen vain hiukan vielä uupunut, mutta se menee ohi."

Pablo heitti pyssyn olalleen ja tarttui kimon suitsiin.

"Me menemme nyt johonkin kylään, missä minut tunnetaan; toivottavasti voivat siellä asuvat valkoihoiset antaa sinulle vaatteita."

"Niinkuin tahdot, rakas Pablo."

Nuorukainen talutti ratsua varovasti, mutta ripeästi eteenpäin, tuon tuostakin katsahtaen taakseen ja nyökäyttään päätään Mariquitalle, joka aina vastasi siihen herttaisesti hymyillen.

Siten hän oli taluttanut kimoa pitkän taipaleen, ja he olivat juuri siirtymässä pois vuoristosta, kun Tenanga palasi.

"Mitä nyt?"

"Kapinallisten väkeä on vastassa, herra, myöskin San Martino on heidän vallassaan."

"Siis olisi meiltä tukittu tie hallituksen joukkojen leiriin. Paha juttu."

"Minä huomasin ratsastaessani suuren kartanon, herra."

"Menemme sinne, jotta donna Maria saisi siellä apua."

Tenanga ratsasti muutamia satoja askelia edellä, ja Pablo ohjasi hevosen niittyjen ja pikku metsikköjen poikki, kunnes he saapuivat tielle, joka kulki viljelysmaiden keskitse. Pian he näkivät komean herraskartanon, jonka ympärillä oli ulkorakennuksia.

Lähemmäksi tultua Pablo antoi Tenangan ja Marian pysähtyä ja meni itse talon parvekettä kohti, jossa joku herra lepäili keinuverkossa. Hän kohotti päätään Pablön lähestyessä.

Pablo tervehti ja kysyi: "Onko minulla kunnia puhutella tämän talon isäntää?"

"Kuka sinä olet sitten, ruskea nulikka, että minua uskallat puhutella?" kuului keinusta tuikea ääni.

Välittämättä äänensävyistä Pablo vastasi: "Tulen pyytämään vieraanvaraisuutta eräälle señoritalle, joka on uskottu huostaani."

"Sepä on todellakin uskomatonta röyhkeyttä", virkkoi terävä naisääni, ja nyt vasta Pablo huomasi lihavan naisen, joka istui keinutuolissa, "nuo intiaaniroistot käyvät päivä päivältä yhä hävyttömämmiksi. Mene vertaistesi luo, poika, tuolla pihan takana ovat työläisasunnot."

Pablön ulkoasu näytti kyllä jotenkin rosvomaiselta, eikä hän sitä salannut itseltään; hän ei ollut suotta retkeillyt vuoristossa, yöpynyt taivasalla, ollut taistelussa; hän vastasi sen vuoksi kohteliaasti: "Vaikka en ole mikään työläinen, señora, voisin kuitenkin tyytyä yösijaan siellä, jos herrastalo on minulta suljettu. Mutta señorita d'Irala odottaa tuolla."

"*Caramba*, mitä tuo intiaani löpöttelee!" huusi herraskartanon isäntä, "herrastalo minulta suljettu! Jopa nyt jotakin! Kuka sinä olet, sinä cochino?"

Pablo, joka ei ollut tottunut sellaiseen kohteluun, sanoi ylpeästi: "Ainakin kohteliaampi mies kuin tämän talon isäntä."

"Roisto sinä olet!" karjui kartanonomistaja.

"Ruuskita hänet ja naikkonen, joka odottaa tuolla. Mahtaa olla kaunis señorita", kuului jälleen señoran terävä ääni.

Jo lähenei talosta muutamia palvelijoita, jotka isäntäväen äänekäs kiihko houkutteli paikalle.

"Ellet nyt suori tiehesi, sinä punainen heittiö, niin ruuskitan sinut pois, ymmärrätkö?"

Pablo käänsi ylenkatseellisesti selkäänsä.

"Punanahkahan on aseistettu. Ottakaa häneltä pyssy pois."

Pablo, jonka viha oli noussut tällaisesta kohtelusta, otti nopeasti aseensa olaltaan ja sanoi katseen, jonka uhka sai palvelijat peräytymään: "Se maksaisi verta, señor."

Jo karahutti luo Tenangakin ase kädessään nähtyään, kuinka Pablo tarttui pyssyyn.

"*Caracho!*" karjui kartanonomistaja taas keinuverkostaan.

"Anna olla, Felipe", sanoi hänen rakas puolisonsa, "tähän aikaan kuljeksii niin paljon värillistä roskaväkeä ase kädessä ympäri maata, että saamme olla iloisia, kun emme joudu tekemisiin heidän kanssaan. Menköön menojaan!"

Sydänjuuriaan myöten loukkaantuneena tästä kohtelusta, joka koski vain hänen ihonväriään, sillä valkoihoista työläistään ei mies olisi siten kohdellut, Pablo palasi Marian luo, joka otti hänet vastaan pelokkain katsein.

"Eivätkö he kohdelleet sinua ystävällisesti, Pablo?"

"Eivät ainakaan vieraanvaraisesti", vastasi Pablo katkerasti hymyillen, "tule sisko, meidän täytyy kulkea edelleen".

He ratsastivat tietä, joka vei itään päin, vainioiden ja lehtojen välitse. Vainioilla ei näkynyt ihmisiä, eikä ketään tullut heitä vastaan.

"Jospa vain voisin hankkia sinulle muulin, Mariquita, jotta pääsisimme kulkemaan nopeammin."

Menessään tietä reunustavan metsikön läpi he kohtasivat muutamia ratsastajia, jotka näyttivät saattavan kahta naista.

"Pois tieltä punaiset hylkiöt!" huusi heille muuan ratsastajista.

"Seis, Fernando, sehän on valkoihoinen tyttö, jota tuo peoni kuljettaa", sanoi toinen.

"Näyttää olevan omituista seuraa", mutisi ensimmäinen vastaan.

Silloin ratsasti Maria molempien naisten luo ja sanoi: "Jumalan rakkauden tähden, señorat, armahtakaa minua, tyttöraukkaa."

"Kuka te olette, kuinka olette joutunut kulkemaan moisessa seurassa?"

"Minä olen señorita d'Irala, don Antonion tytär, señora."

Lapsellinen herttaisuus, joka väreili Marian kasvoilla, ei voinut olla vaikuttamatta naisten mieliin.

"Señorita d'Irala? Tunnen sen nimen. Tällaisessa tilassa. Minne te aiotte?"

"Minä etsin isääni, joka on conden sotajoukossa."

"Niin, se ei vielä selitä sitä tilaa, jossa teidät tapaan."

"Pahat ihmiset ryöstivät minut del Rocasta, ja Pablo on minut pelastanut."

"Omituista", sanoi eräs ratsastajista. "Kuinka asian laita on, poika?" hän kysyi Pablolta.

"Juuri niinkuin señorita sanoo", vastasi tämä kuivasti.

"Minä tunnen don Antonio d'Iralan", sanoi toinen taas, "hänellä on kyllä tytär".

"Minä otan hänet mukaani", sanoi vanhempi naisista sille herralle, joka oli ensiksi puhunut ja joka luultavasti oli hänen miehensä, "hän näyttää kuitenkin olevan hyvää sukua".

"Minusta nähden", murisi mies äreästi. "Ota vain, ja laittautukaa tiehenne, ruskeat junkkarit, señorita lähtee meidän kanssamme."

"Mutta en ilman Pabloa", sanoi Maria hädissään, "hän on minun veljeni".

"Anna joukkion mennä menojaan, Juana, sekä señoritan että hänen Pablonsa, niistä on vain harmia, varsinkin näinä aikoina. Petkuttajia he ovat eikä muuta. Tule."

He ratsastivat edelleen; naiset loivat kuitenkin Mariaan osaaottavan silmäyksen. Maria näytti hyvin

alakuloiselta ja Pablo hyvin synkältä.

"He eivät olleet hyviä ihmisiä. Saata minua edelleen, veljeni." He jatkoivat matkaansa, yhä tarkasti varoen sotilasjoukkueita.

Pablo oli yömajasta huolissaan, sillä hennon tytön yöpyminen taivasalle näytti hänestä kovin vaaralliselta. Kun he illansuussa taas näkivät erään herraskartanon, meni Pablo katkerista kokemuksistaan huolimatta suoraan sinne.

Hän tapasi tilanomistajan vaimoineen ja lapsineen parvekkeella ja astui hattu kädessä heidän luokseen.

"Mitä tahdot, intiaani?"

"Pyydän yösijaa señorita d'Iralalle."

"Señorita d'Irala", toisti hämmästyneenä nuorenpuoleinen señora, "ei suinkaan don Antonion tytär?"

"Kyllä, don Antonion tytär."

"Miten señorita on tänne joutunut?"

"Se on pitkä ja surullinen tarina, señora, donna Maria kertokoon sen itse."

"Missä hän on? Minä näin hänet lapsena del Rocassa, hänet ja tuon pienen ruskean pojan, jotka don Antonio pelasti meren sylistä."

Hän kääntyi miehensä puoleen. "Oi, Ricardo, anna hänen heti tulla sisään; donna Inez ja minä olemme jo vuosikausia olleet tuttavina."

"Tuo señorita tänne, poika", sanoi herra Pablolle.

Pablo viittasi Marialle.

Señor ja señora Avila olivat sekä kummastuneet että kauhuissaan nähdessään Marian sellaisessa tilassa. Mutta kun kalpea tyttö seiso i heidän edessään katsellen heihin rukoilevasti kyneleisin silmin, sanoi señora Avila syvästi liikuttuneena: "Tule tänne, lapsiraukkani. Kuinka olet tuollaiseen tilaan joutunut?"

Vastauksen asemesta Maria purskahti kyyneliin.

"Tule, tule, rauhoita mielesi ja kerro sitten minulle kaikki."

Hän kiersi käsivartensa Marian kaulaan ja vei nyhkyttävän tytön huoneisiinsa.

"Mistä te sitten tulette?" kysyi tästä kaikesta kummastunut tilanomistaja.

"Länneä, vuorilta."

"Autiolta sierralta."

"Donna Marian oli don Antonion tigrero ryöstänyt kiristääkseen hänestä lunnaita; minä ja toverini olemme hänet vapauttaneet."

"Oletko kenties se intiaani, joka don Antoniolla oli kodissaan?"

"Niin olen, señor."

"Hyvä, hyvä, että tunnet niin suurta kiintymystä ja kiitollisuutta hyväntekijöitäsi kohtaan. Sehän on ihmeellinen juttu, sitä olen utelias kuulemaan. Hae jostakin suojaa ja pyydä antamaan itsellesi ruokaa; puhumme huomenna enemmän."

Ylenkatseellisesti ja suuttumuksesta vavahtaen Pablo kääntyi pois ja meni Tenangan luo.

"Mihin menemme yöksi?"

Hiukan hämmästyneenä Tenanga vastasi: "Ellemme jää tänne, niin tuolla on kylä, siellä kai saamme yösijan."

Pablo hypähti kimon satulaan.

"Ratsastakaamme sinne."

He tulivat majataloon ja pääsivät katon alle.

"Oletteko sotamiehiä?" kysyi majatalon isäntä.

"Emme ole. Onko sotaväkeä läheisyydessä?"

"Onpa kyllä, tarpeeksi lähellä, ovat olleet monesti täällä, muonavaroja hankkimassa, vievät meiltä kaikki."

"Kapinallisiako?"

"Mistä minä tiedän! Rosvoja ainakin", murisi isäntä harmissaan.

Nuorukaiset saivat illallisen ja menivät sitten nukkumaan. Pablo oli onnellinen tietäessään Marian olevan hyvässä naisellisessä suojassa.

Aamulla hän koetti kylästä saada ostetuksi parempia vaatteita, mutta turhaan. Kun hän nyt saatuaan Marian turviin piti ensimmäisenä velvollisuutenaan saattaa don Antoniolle tiedon Marian pelastuksesta ja tämän nykyisestä olinpaikasta, hän lähti Tenangan kanssa Avilan kartanoon jättämään Marialle hyvästi ja ilmoittamaan hänelle aikeistaan.

Kun hän pyysi erästä palvelijoista ilmoittamaan hänet seńorille tai seńoralle, mitteli tämä häntä päästä jalkoihin ja sanoi: "Intiaaneja ei ilmoiteta, he odottavat keittiössä tai pihalla."

Kuumana kuohahti veri Pablun sydämessä, hänen teki mieli kurittaa palvelijaa, mutta hän hillitsi itsensä.

Hän odotti näennäisen rauhallisena parvekkeella, kunnes seńora onneksi jo kohta ilmestyi.

"No, mitä asiaa sinulla on tänne?" kysyi seńora hänet huomattuaan.

"Tahdon heittää hyvästi donna Marialle."

"Hän on sairaana, kuumeessa, olen juuri lähettänyt hakemaan lääkäriä, mutta sanon kyllä hänelle, että olet ollut täällä."

Pablo kätki suuttumuksensa tuosta sinuttelusta, joka niinikään koski vain hänen ihonväriään, kohteliaaseen esiintymiseen ja vastasi: "Pelkään, että donna Marian mieltä pahoittaisi, jos poistuisin heittämättä hänelle hyvästi."

"Mieltä pahoittaisi?"

Oli jotakin loukkaavaa äänensävyssä, jolla talon rouva toisti nämä sanat.

"Niin, lapsesta saakka olemme olleet leikitovereita ja ystäviä. Kenties seńora kuitenkin sallii kysyä donna Marian mieltä?"

Seńora lähetti palvelijattaren kysymään seńoritalta, tahtoiko ja voiko tämä nähdä intiaania.

Palvelijatar palasi pian ja sanoi: "Seńorita on iloinen don Pablun tulosta."

Seńoran viittauksesta hän johti sitten Pablun sisähuoneisiin, missä tämä tapasi Marian sohvalla lepäämässä vaipoilla peitetynä.

"Minä olen oikein sairas, Pablo", hän sanoi ojentaen tälle kätensä heikosti hymyillen.

Pablo tarttui siihen ja tunnusteli valtimoa. Marialla oli kuume, mutta ei sentään korkea.

"Se on hyvin ymmärrettävissä, Mariquita. Mielenliikutukset ja ponnistukset olivat sinulle liian vaikeita, mutta sinä voimistut pian jälleen."

"Minä toivon niin. Sinä aiot lähteä pois, rakas Pablo?"

"Niin, Mariquita, tahdon ilmoittaa niin pian kuin voin don Antoniolle ja donna Inezille, että heidän ei enää tarvitse itkeä lapsensa menetystä."

"Niin, Pablo, tee se, he ilostuvat siitä, ja sitten tule takaisin minua noutamaan, niin palaamme yhdessä del Rocaan."

Pablo hymyili hänelle vastaamatta.

"Vie vanhemmilleni paljon terveisiä ja sano heille, että seńora Avila on ollut hyvin hyvä minulle.

Tervehdi myös rakasta vanhaa isoisää; saat nähdä, mikä kelpo vanhus hän on."

"Varmaan." Nytkään Pablo ei tahtonut hänelle sanoa, että vanhus kaiken todennäköisyyden mukaan ei enää ollut elävien ilmoilla.

"Donna Maria ei saa itseään liiaksi rasittaa", sanoi señora, joka oli tullut huoneeseen, luoden Pabloon katseen, joka näytti kysyvän: "Etkö huomaa sopivaksi poistua?"

Pablo ojensi Marialle kätensä: "Siis olkoon onni kanssasi, Mariquita; toivon, että pian olet vanhempiesi luona."

"Jumala johtakoon tietäsi, rakas Pablo, varo pahoja ihmisiä, ja tule pian takaisin."

Pablo nyökäytti vielä päätään hänelle, kumarsi kylmän kohteliaasti talon rouvalle ja astui ulos huoneesta. Parvekkeella hän kohtasi señor Avilan, jo vanhanpuoleisen, kopeakatseisen herran.

"No, kunnan ruskea poikaseni, oletko sanonut hyvästi valtiattarellesi?"

"Ystävälleni, señor, olen kyllä."

Tilanomistaja katsoi häneen hyvin ihmeissään ja sanoi sitten istuutuen: "Voinko millään muulla olla sinulle avuksi?"

"Olisin kiitollinen, jos voisin saada vaatteita; omani ovat retkeillessäni joutuneet arveluttavaan kuntoon."

"Käsken taloudenhoitajan antamaan sinulle työmiehenpuvun." Nähdessä Pablon oudoksuvan katseen hän lisäsi vielä loukkaavasti hymyillen: "Caballeronpukuja minulla ei ole punaihoisille. Kas tuossa, pistä tuo puoli unssia taskuusi, poika", ja hän heitti kultarahan Pablon jalkojen eteen.

Ottaen ylpeimmän ryhtinsä Pablo sanoi: "En tiedä, mikä saa señor Avilan minua näin kohtelemaan. Kun teidän esi-isänne vielä olivat maantierosvoja ja varastelivat köyhiltä intiaaneilta, hallitsivat minun esi-isäni kuninkaina tässä maassa."

Hän käänsi selkensä tilanomistajalle, joka istui ikäänkuin kivettyneenä, ja meni ratsunsa luo, jota Tenanga piteli lähettyvillä.

"No, varrohan, poika, jos ei olisi tuota sairasta tyttöä, niin antaisin parkita nahkasi, niin että sen muistoksi lankeaisit polvillesi joka ainoan caballeron edessä. Moista julkeutta en ole vielä ikinä kohdannut."

Jäytävän vihan vallassa Pablo ratsasti ääneti pois. Oli ollut liian monta nöyryytystä lyhyellä aikaa.

Hän sulki vihan sydämeensä. "Teen velvollisuuteni Mariaa ja don Antoniota kohtaan", hän ajatteli, "ja sitten kartan valkoihoisten yläluokkaa. He kohtelevat meitä kuin elukoita."

Pyrkiessään hallituksen joukkojen päämajaa kohti molemmat nuorukaiset saivat käyttää kaiken oveluutensa välttääkseen kapinallisten partiojoukkueita. Se onnistui heille; kolmannen päivän iltana he lähestyivät hallituksen joukkojen etuvartioita.

Onneksi osui vartioiden joukossa olemaan mies, joka oli ollut don Antonion väessä silloin, kun Pablo taisteli hänen rinnallaan.

"Ah, sinäkö se olet, kelpo intiaani?" sanoi sotilas iloisena, "aiotko pestautua joukkoomme? Sinusta saamme oivan soturin."

"Minä etsin don Antoniota, señor, tuon hänelle tärkeitä sanomia."

"Sitten satuit pahaan aikaan. Kapteeni ei ole leirissä, hän on ratsastanut señoraansa vastaan. Mutta jos sinulla on tärkeitä sanomia, annan saattaa sinut päämajaan; siellä voit ilmoittaa uutisesi kenraali Callegolle tai itse condelle."

Pablo toisti hämmästyneenä: "Condelle? Hän siis elää?"

"Jumalan kiitos, yhtä reippaana kuin ennen. Sen konnan luoti oli vain hipaissut häntä, kuten iloksemme kuulumme retkeltä palattuamme. Kuuma kahakka silloin vai mitä?"

"Saattakaa siis minut sinne, häntä ilahduttavat uutiseni yhtä paljon kuin don Antoniota."

Pablo ja Tenanga vietiin lähellä olevan herraskartanon päärakennukseen, jossa kenraali asui.

Joukkoja majaili kaikkialla, itse pihassakin vilisi kaikkien aselajien sotilaita.

Saattomies jätti Pablon päivystäjäkersantille virkkaen muutaman suositussanan hänen uljuudestaan, ja kersantti vei hänet Lerman adjutanttin huoneeseen.

"Mitä asiaa sinulla on, poika?" kysyi adjutantti.

"Yksityinen tiedonanto hänen ylhäisyydelleen."

"Hänen ylhäisyytensä puheille ei voi nyt päästä; etkö voi sitä ilmoittaa minulle?"

Hyvin pahoillaan siitä, ettei ollut tavannut don Antoniota, ja loukkautuneena tällaisesta vastaanotosta, jonka hän don Antonion peitsimiehille antamansa avun vuoksi oli kuvitellut aivan toisenlaiseksi, Pablo päätti suorittaa asiansa nopeasti.

"Minä tuon hänen ylhäisyydelleen tiedon, että hänen lapsenlapsensa, señor d'Iralan ottotytär, on pelastunut rosvojen käsistä minun avullani ja on tällä haavaa Padiadon kartanossa, lähellä San Urbanon kylää, señor Avilan suojassa."

"Oh", sanoi adjutantti, "se on suuresti ilahduttava hänen ylhäisyyttään, vien tämän sanoman hänelle sotaneuvotteluun. Oletko muuten nähnyt vihollisia?"

"En, olen välttänyt heidän partiojoukkojaan."

"Odota täällä, palaan heti."

Adjutantti meni, ja Pablo jäi upseerien ja lähettien joukkoon. Eräs upseereista taputti häntä hyvänsävyisesti olkapäälle ja kysyi: "Etkö ota pestiä, poika?"

"Pyydän, ettette koske minuun, señor", kuului Pablon vastaus.

"Oh!" nauroi upseeri. "Punainen hidalgo. Pyydän tuhannesti anteeksi, teidän armonne."

Ylt'ympäri naurettiin.

Pablon oli vaikea hillitä vimmaansa tästä pilkanteosta; hänen silmänsä hehkuivat kuin hiilet.

Adjutantti tuli takaisin.

"Hänen ylhäisyytensä kiittää sinua paljon, poikaseni, mutta hän oli jo señor d'Avilalta saanut tiedon, että hänen lapsenlapsensa oli siellä. Hänen ylhäisyytensä ei ole laiminlyövä ilmaista sinulle omakohtaisesti kiitostaan. Minulta saat aluksi nämä pari pesoa."

Hän tahtoi tyrkyttää Pablolle muutamia rahakolikoita.

"En ole mikään palvelija, señora", sanoi Pablo kohottaen päätään.

"Hm", jatkoi upseeri hiukan hämillään, "vai ollaan niin ylpeitä?"

"Niin, se on kanelinkarvainen caballero, don José", sanoi upseeri, joka äsken oli taputtanut Pabla olkapäälle, "häntä on kohdeltava säädyllyisesti", ja taas kaikki nauroivat ympärillä. "Meidän täytyy tottua pitämään arvossa punaisiakin caballeroja."

Pablo kysyi synkkänä: "Voinko nyt poistua, señor?"

"Sinä jätät hänen ylhäisyytensä käytettäväksi", sanoi adjutantti karkeasti, "odota ulkona, kunnes sinut kutsutaan".

Pablo lähti huoneesta.

Jos hän tällä hetkellä olisi voinut tuhota kaikki valkoihoiset, olisi hän riemuiten sen tehnyt, niin suuri oli hänen vihansa.

Hämärä oli jo tullut, hän sai etsiä kotvasen, ennenkuin tapasi Tenangan.

"Meidän täytyy lähteä. Tenanga, voitko saattaa minut pois leiristä?"

"Se voi käydä vaikeaksi, kaikkialla on aseistettuja vartijoita."

"Ampukoot minut; ennemmin kuolleena kuin noiden tyhmyrien pilkkana."

He ratsastivat ulos pihasta kenenkään estämättä. Huomaamatta he lähestyivät leirin reunaa. Pablo ja etenkin Tenanga oli Pabloa odotellessaan nähnyt, kuinka huolellisesti vartioketjut oli sijoitettu ja että oli vaikea päästä lävitse kiinni joutumatta.

Mutta Pablun halu poistua leiristä oli niin kiihkeä, ettei hän kammonnut mitään vaaraa. Myöskin hän pelkäsi todella, että hänet pantaisiin sotamieheksi johonkin rykmenttiin.

He olivat hitaasti ratsastaen jo tulleet vartioketjulle.

Tenangan ehdotuksesta he poikkesivat pienen metsikön taakse odottaakseen siellä tilaisuutta päästä vartijain välitse.

Siellä vaaniessaan he kuulivat läheltä vartijan huudon, joka ei kuitenkaan koskenut heitä:

"Ken siellä?"

"Ystävä."

"Minne?"

"Ulos leiristä; palvelustoimi."

"Tunnussana."

"Campeador!" erotti Pablo selvästi, vaikka se sanottiinkin hiljaisella äänellä.

"Saatte mennä!"

Pysähdytetty ratsasti edelleen.

"Oi, tule, Tenanga, nyt lähdemme leiristä samalta kohtaa, mistä tulimmekin, nyt minä tiedän sanan."

"Ken siellä?" kajahti heitä vastaan.

"Ystäviä."

"Onko teillä tunnussana?"

Pablo kuiskasi hänelle: "*Campeador!*"

"Kaikki hyvin; ratsastakaa!"

He eivät vielä olleet ehtineet kauaksi, kun kuulivat sivultaan kiitävää kavionkopsetta, vartijain kaikuvan huudon, laukauksia, ja varjon tavoin he näkivät pystyyn karkaavan hevosen, jonka selästä ratsastaja suistui maahan. He pysähtyivät.

Pablo ratsasti luo ja näki satulasta kumartuen Mendezin vääristyneet kasvot.

"Oh, tekö se olette", hän sanoi kylmäverisesti, "onko oikeus teidät saavuttanut?"

He ratsastivat edelleen vartijain lähestyessä kaatunutta.

"Hän on saanut palkkansa", kuului eräs heistä virkkavan.

Nuorukaiset kannustivat hevosiaan etsiäkseen suojaa etäällä leiristä.

* * * * *

Sillä aikaa kuin Pablo ja Tenanga poistuivat leiristä, vallitsi päämajassa suuri levottomuus. Oli saapunut onnettomuuden sanoma, joka painoi raskaasti vaa'assa. Kazike Chamulpo oli mennyt Sarmienton puolelle ja liittynyt häneen kolmentuhannen miehen sotavoimineen. Se oli hallitukselle kova isku.

Talon pääsalissa istui conde esikuntapäällikkönsä ja ylempien upseeriensa kanssa neuvottelemassa, mitä nyt oli tehtävä.

"Saattoi arvata", sanoi Lerma, "että tuo mies sopivalla hetkellä oli menevä kapinallisten puolelle. Hän tietää meidät heikoiksi, ja Sarmiento voi, jos pääsee voitolle, tarjota hänelle enemmän kuin me. Takavarikkoon otetut tiluksemme antavat varoja, millä palkita, ja minun viljelykseni Jacinton luona ovat herra Chamulpolle hyvin tervetulleet. Mikä nyt neuvoksi? Taistelua ei enää käy ajatteleminenkaan."

"Chamulpon tuoma lisäapu", huomautti Callego, "antaa kapinallisille niin suuren ylivoiman, että

meidän täytyy taas asettua puolustuskannalle. Minä olen juuri ikään antanut käskyn vetää takaisin vasenta sivustaamme. Sarmiento on asettanut Chamulpon rosvojoukkoineen oikealle siivelleen. Huomenna kaiketi hyökätään meidän kimppuumme."

"Sallimus kohtelee kovasti tätä poloista maata", sanoi Lerma. "Vaikka mieslukumme ja asemamme riittäisikin torjumaan hyökkäyksen, on meidän kuitenkin pakko peräytyä, muuten joudumme saarroksiin ja saamme vihollisen selkämme taakse."

Molempien kenraalien mielipiteeseen täytyi kokeneitten upseerien yhtyä.

Äkkiä astui adjutantti sisään.

"Mikä on?"

"Viesti pohjoisesta."

"Pohjoisesta! Onko sielläkin levotonta? Päästäkää hänet sisään."

Pölyinen vaquero astui huoneeseen, ruskeaksi ahavoitunut, keski-ikäinen mies.

"Mitä uutisia tuot?"

"Tässä, teidän ylhäisyytenne, kirje señor Romerolta."

Lerma avasi kirjeen ja luki: "Riennän ilmoittamaan Teidän ylhäisyydellenne, että pohjoisten seutujen mayat kiireesti kulkevat etelään päin. Tietämän mukaan heitä on kahdeksasta kymmeneen tuhanteen mieheen, ja johtajana on kenraali Arana. Tämän verran toistaiseksi. Niin pian kuin olen saanut lisätietoja, ilmoitan ne viipymättä."

Upseerit istuivat ääneti ja vakavina.

"Kirje on kolmen päivän vanha", sanoi kenraali ankarasti sen tuojalle.

"Minä ratsastin niin nopeasti kuin saatoin, teidän ylhäisyytenne, mutta minun täytyi kiertää kapinallisten joukkoja, ja olin sittenkin joutua heidän käsiinsä. Kazike Chamulpo on ryhtynyt sotaan ja levittänyt joukkonsa laajalle."

"Arana marssii siis tännepäin kahdeksantuhannen miehen voimalla? Mitä tiedät hänestä?"

"Mayat ovat kolmessa osastossa menneet Sierra de los Minas vuorten yli, sen kuulin juuri lähtiessäni."

"Siis he tulevat Tecpamin kautta sivustaamme kohti."

Ilmoitettiin toinen sanantuoja.

Hän toi toiselta hallitukselle uskolliselta tilanomistajalta kirjeen, joka ilmoitti kenraali Aranan hyvin suurella miesvoimalla saapuneen Tecpamiin ja kulkevan pikamarssissa etelää kohti.

"Se on isänmaamme perikato, señorit", sanoi conde suruisan vakavasti. "Mutta kun me vain nimellisesti hallitsemme noita pohjoisia heimoja emmekä oikeastaan koskaan ole kajonneet heidän itsenäisyyteensä, olisi niiltä saattanut odottaa ainakin puolueettomuutta, elleivät he asetukaan hallituksen puolelle. Chamulpon on siis kuitenkin onnistunut saada heidät liikkeelle."

Kaikki tiesivät, että tätä vihollisvoimaa oli mahdoton vastustaa; vuori-mayat olivat hyvien ja harjaantuneiden soturien maineessa.

"Rohkenenko sanoa sanan, teidän ylhäisyytenne?" kysyi toinen kirjeentuoja kunnioittavasti.

"Puhu."

"Mayat kuuluvat sanovan, että muka olette ottanut vangiksi heidän nuoren kuninkaansa, ja tulevat nyt häntä pelastamaan tai kostamaan."

"Mitä kummia!" huudahti Lerma. "Missä on se nuori mies, kapteeni", hän kääntyi nopeasti adjutanttinsa puoleen, "minun lapsenlapseni pelastaja, jonka uskoin teidän huostaanne?"

"Menen heti katsomaan, teidän ylhäisyytenne." Upseeri meni.

"Meillähän on noiden mayain kuningas täällä luonamme, señorit", sanoi Lerma ilostuneena, "ruskea nuorukainen, jonka Antonio d'Irala on kasvattanut yhdessä tyttärentyttäreni kanssa. Taivaan kiitos! Jos

nuorukainen todella on sellainen, kuin olen kuullut sanottavan, voimme kenties vielä torjua tämän vaaran. Minäkö ottanut hänet vangiksi? Ah, se voi johtua vain siitä, että hänet oli otettu kiinni erehdyksestä; luultiin hänen väijyneen minun henkeäni. Pyydän teitä, señorit", sanoi hän vakavasti upseereille, "kohdelkaamme häntä suurella kunnioituksella. Isänmaan kohtalo on tällä hetkellä tämän nuoren miehen kädessä. Pohjoiset mayat ovat järkkymättömän uskollisia kuninkaittensa jälkeläiselle."

Adjutantti tuli hyvin hämmästyneenä takaisin. "Teidän ylhäisyytenne, nuorta miestä ei löydy mistään", hän sanoi, "hän on kaikesta päättäen poistunut leiristä".

"Ettekö sanonut hänelle, että minä sotaneuvottelun jälkeen halusin kiittää häntä lapsenlapseni sankarillisesta pelastamisesta?"

"Kyllä, teidän ylhäisyytenne."

"Ja kuitenkin —? Minä toivon, etteivät upseerini loukkaavalla ylimielisyydellä ole nuorta miestä karkoittaneet!" sanoi Lerma hyvin vakavasti, "se saattaisi koitua tuhoksi Guatemalan asialle".

Sana näytti sattuvan adjutanttiin, ja tämä vaiken.

Huomauttaen, että täytyi odottaa lisää tietoja mayain asemasta, ennenkuin voitiin tehdä mitään päätöstä, Lerma lopetti neuvottelun.

SEITSEMÄSTOISTA LUKU.

Mayain kuningas,

Pablo ja Tenanga olivat löytäneet yösuojakseen vanhan vajan.

Päivän sarastaessa he neuvottelivat, mihin päin kääntyä.

"Sinä tunnet maan, Tenanga, vie minut pohjoiseen."

Häntä kohdanneen pilkallisen halveksumisen herättämä viha oli ylpeässä nuorukaisessa entistä kiihkeämpi, ja hän tahtoi päästä pois koko tästä osasta maata.

Koska he eivät tietäneet, missä kapinallisten joukot olivat, täytyi heidän varoa niitä huolellisesti ja etsiä yksinäisiä teitä.

Heidän ratsastaessaan erään metsän läpi huonosti raivattua polkua ilmestyi heidän eteensä parvi aseistettuja ratsumiehiä. Kun he aikoivat kääntyä takaisin, he kohtasivat rosvomaisen näköistä jalkaväkeä. Pakenemista ei voinut ajatellakaan. He pysyivät sen vuoksi rauhallisina ja antoivat sotilaiden tulla lähemmäksi. Se oli sekalaista joukkoa: neekereitä, mulatteja, mestitsejä ja näiden joukossa muutamia valkoihoisiakin.

Jättiläismäinen neekeri ratsasti etunenässä, hän tarkasti molempia nuorukaisia ja sanoi:

"Mitä miehiä te olette, vakoojia, häh?"

"Me olemme rauhallista väkeä, señor, ja olemme matkalla kotiimme pohjoiseen."

"Niinkö", irvisti neekeri, "ollaksenne rauhallista väkeä olette aika hyvissä aseissa, totta vie. Me voimme teitä käyttää, pojat. Ottakaa heiltä aseet ja hevoset", hän jatkoi kääntyen tovereihinsa, "sitokaa heidät ja ottakaa mukaan".

Jo käytiin käskyä täyttämään, kun Tenanga, joka vaanivan pantterin tavoin hevosensa selässä oli tähyillyt ympärilleen, äkkiä päästi kaikuvan huudon:

"Hualpa täällä, mayain kotka!"

Silloin kahahti kaikissa pensaissa. Villejä, ruskeita olentoja ilmestyi, ja viisikymmentä pyssyä tähtäsi uhkaavasti ratsastajiin ja jalkaväkeen.

"Joka kohottaa kätensä, on kuoleman oma!" huusi voimakas ääni espanjankielellä.

"Tänne, kuningas, soturiesi luo! Näkymättömille kiitos, että vielä elät!"

Se oli tapahtunut niin yllättävästi, kapinalliset oli tämä ylivoimaisen, hyvin aseistetun intiaanijoukon äkillinen hyökkäys niin hämmästyttänyt ja pelästyttänyt, että he neuvottomina tuijottivat pyssyinsuita kohti. He eivät lainkaan koettaneet estää, kun Pablo ja Tenanga nyt karahuttivat pois heidän keskeltään, pysähtyen metsänreunaan, missä tempasivat pyssyt olaltaan.

"Sinun soturisi, herra", sanoi Tenanga säkenöivin silmin, "mayat ovat täällä".

"Kiitos teille, veljet", huusi Pablo, joka iloisesti hämmästyen näki ympärillään joukon omaa kansaansa, "te tulitte oikeaan aikaan. Olkaa valmiit laukaisemaan."

"Kuka sinä olet, mustanahka?" kysyi hän sitten neekeriltä, "mitä rosvojoukkoa sinulla on kanssasi?"

"Me olemme tasavallan sotilaita, señor; minä olen eversti San Malo."

"Vai niin, sitten te kai palvelette señor Sarmienton tasavaltaa?"

"Niin! Ja voi, jos meiltä ken hiuskarvankin käyristää."

Neekeri ei näyttänyt olevan oikein rohkealla mielellä uhkaavasti ojennettuihin kivääreihin katsoessaan.

Pablون rinnalla seisoi vanha maya-soturi kunnioittavasti odottaen hänen käskyjään.

"Onko vielä muita kapinallisten joukkoja lähettyvillä?" kysyi Pablo häneltä.

"Ei, herra."

"Lähtekää tiehenne", huusi Pablo neekerille, "ja varokaa toiste minua kohtaamasta. Laskekaa heidät menemään, ystävät! Pois!"

Kapinallisten joukko poistui kiireesti, ja Pablo näki ympärillään noin kuusikymmentä mayaa, jotka iloisesti katsoivat häneen.

"Sinä elät, kuningas, sinä elät, oi, näkymättömille kiitos! Meille saapui sanoma, että valkoiset olivat vanginneet ja surmanneet sinut: silloin me tulimme sinua kostamaan."

"Suuriko määrä teitä on?"

"Meitä on liikkeellä kahdeksantuhatta soturia, niistä tuhat ratsumiestä, kenraali Arana johtaa meitä."

Pablون hämmästys oli rajaton. Kahdeksantuhatta miestä urhoollisia mayoja, kokonainen sotajoukko oli tullut häntä kostamaan. Nyt hän oli mayain kuningas täydellä todella, hänellä oli valta, johon hän saattoi nojata.

"Missä kenraali on?"

"Hän on jäljempänä Antiguan luona, me sekä joukko ratsastavia keihäsmiehiä olemme edellä vihollista vakoilemassa."

"Viekää siis minut hänen luokseen, ystävät."

Mayat marssivat nopeasti takaisin. Heidän keskellään ratsasti Pablo. Tenanga oli rientänyt edeltä.

Tullessaan ulos metsästä he tapasivat kolmikymmenmiehisen ratsujoukon, joka riemuisasti tervehti Pabloa, ja näkivät edessään suuren kartanon, johon Pablo päätti mennä.

Peloissaan näki talonväki intiaanien tulevan, ja vavisten lähestyi tilanhoitaja kysyen, mitä señorit suvaisivat kärkeä.

"Kuka on tämän kartanon isäntä?"

"Don Sylvio de Rosalva."

"Onko señor kotona?"

"Ei, hän on perheineen matkustanut pois sodan jaloista."

"Antakaa väelle ja hevosille ruokaa, tilanhoitaja, me emme ole kauan teille vaivaksi."

Ratsumiehiä asetettiin vartijoiksi, ja Pablo asettui molempien upseerien kanssa talon kuistikolle, jonne heille tuotiin nopeasti ruokaa ja juomaa.

Siinä Pablo kertoi mayoille vaiheensa, myöskin peitsimiesten vangiksi joutumisensa, ja kuuli ylpeään liikuttuneena, minkä myrskyn se sanoma oli nostanut maya-kansassa.

Sitten hän lähetti ratsumiehen viemään kenraali Aranalle viestiä tulostaan. Kun hänen välttämättömästi oli saatava toinen puku, hän kutsui tilanhoitajan, jota maya-soturien rauhallinen esiintyminen oli tyynnyttänyt.

"Te näette, kuinka pukuni on kulunut", hän sanoi, "tahtoisin lainata toisen isännältänne ja olen tietysti suorittava siitä korvauksen".

"Tehkää hyvin, señor; don Sylvio on pitävä kunnianaan, että on saanut tehdä teille pienen palveluksen. Suvaitsetteko seurata minua, señor?"

Hän vei Pablon señor de Rosalvan runsaasti varustettuun vaatekammioon.

Pablo valitsi kartanonherran ratsumiehenpuvun, joka kuului tälle valtion sotaväen lancero-upseerina, vaikka hän sotatoimia karttaen oli matkustanut pois. Puku sopi nuorukaisen solakalle vartalolle mainiosti. Astuessaan kuvastimen eteen hän itsekin hämmästyti kuvaansa.

Hän kiinnitti rintaansa kultaisen tähden, jota hän tähän saakka oli kantanut kätöksässä, vyötti runsaskoristeisen miekan vyölleen ja astui sitten mayain riemuksi sotaisassa puvussa ja kuninkaitten merkillä koristettuna kuistikolle.

Pablo antoi lähtömerkin. Hän ratsasti peitsimiesten kanssa neliä edellä pyssymiesten hitaasti seurattessa. He saapuivat kylään, joka vilisi maya-sotilaita. Heti Pablon tunnettuaan vastaanottivat nämä hänet huumaavin riemuhuudoin.

Pablo puhutteli heitä ystävällisesti, mutta riensi edelleen tavatakseen Aranan. Kohta kylästä lähdettyään hän tapasi kenraalin. Upseeriensa ympäröimänä, jotka melkein kaikki kantoivat valtion sotaväen asepukeutua, ja ratsuväkieskadroonan saattamana hän tuli Pabla vastaan.

Ystävällinen hymy levisi Aranan vakaville kasvoille, kun hän näki Pablon sotaisassa asussaan soreasti ratsastavan kohti kimollaan.

"Mayain kuningas", hän mutisi, "tuo on luotu sydämiä voittamaan".

Pablo tervehti kenraalia ja upseereja.

"Taivaalle kiitos, poikani, että näen sinut onnellisesti jälleen. Sinä näet, että olemme matkalla hakemaan kuningastamme takaisin."

Hän kääntyi saattoineen. Pablo ratsasti kahden kesken hänen kanssaan ja kertoi hänelle vaiheensa siitä lähtien, kun he olivat eronneet.

He saapuivat kartanoon, mihin Arana oli majoittunut upseereineen, jotka tervehtivät nuorukaista riemukkaasti. Sitten Pablo vetäytyi huoneeseensa.

Kenraali oli hänelle sanonut: "Kun meillä nyt kerran on kahdeksantuhatta miestä aseissa, on meidän katsottava, että tulomme tuottaa maalle hyötyä."

Pablo ei vastannut siihen mitään, minkä Arana hyvin huomasi. Koko päivän kulki vielä ohi maya-joukkoja jalkaisin ja ratsain. Aranalla oli tarkka selko molempien sotajoukkojen asemasta, ja hän tiesi Chamulpon juuri yhtyneen Sarmientoon. Hän oli sen vuoksi joukoilleen valinnut aseman, joka oli uhkaava niin Lerman kuin Sarmientonkin armeijalle.

"Huomenna voit katsastaa joukkojasi, Pablo, ja ottaa ylipäällikkyyden", sanoi kenraali.

"Minäkö?" kysyi Pablo hämmästyneenä.

"Niin", vastasi Arana ystävällisesti, "minua he eivät enää tottele siitä hetkestä, kuin sinä olet täällä. Sinä, Nezualpillin jälkeläinen, voit heiltä vaatia mitä vain; sinua he seuraavat nurkumatta."

"Niinpä siis, padrino, minä nimitän sinut ylikenraaliksieni."

Arana huomasi erinäisistä Pablon lauseista, että ylpeätä nuorukaista oli conden leirissä varmaan kovin loukattu, mutta hän karttoi kajoamasta siihen seikkaan. Että mayat, aivan miten Pablo käski, olivat valmiit käymään joko conden tai Sarmienton kimppuun, siitä ei ollut epäilemistä.

Vaikkapa Chamulpo saattoikin luulla mayain saapuneen hänen kutsuansa noudattaen, niin se seikka, ettei sieltä käsin pyritty mihinkään kosketuksiin hänen kanssaan, sai hänet hämmästyämään, ja Sarmiento katsoi tämän olosuhteisiin nähden suuren sotavoiman lähenemisen sellaisen päällikön kuin kenraali Aranan johdolla vaaraksi itselleen.

Siten oli sodan ratkaisu kokonaan mayain vallassa.

Pablo nukkui yön levottomasti, sillä hänen mielikarvauteensa sekaantui tunne suuresta vastuunalaisuudesta maata kohtaan.

"Olkoon miten tahansa, jos kerran olen vanhojen valtiasten jälkeläinen, jos minua tottelee kahdeksantuhatta miestä kohtalokkaalla hetkellä, niin tahdon kansalleni, tämän maan kanta-asukkaille, taistella aseman, mikä sille tulee. Voi teitä, te tyhmän ylpeät hidalgot, teillä on vapaita mayoja vastassanne."

Aamulla kenraali Arana oli järjestänyt kaikki mayojen joukot paraatiasentoon ja hän pyysi Pabloa näyttäytymään satureilleen.

Pablon ihastus sotaisasta näystä oli vielä suurempi kuin hänen hämmästyksensä tuosta hänen mielestään suunnattomasta sotilaiden paljoudesta.

Villeiltä nuo miehet tosin näyttivät, mutta he olivat hyvin aseistettuja ja taisteluun tottuneita.

Kun Pablo lähestyi ja he näkivät kuningasten tähden hänen rinnassaan, he kohottivat myrskyisiä riemuhuutoja. Pablo ratsasti molempien rintamain välitse tervehtien sotilaita, jotka olivat tulleet vapauttamaan nuorta kuningastaan. Loistavat silmät sanoivat hänelle kaikkialla, kuinka suuri oli heidän ilonsa saadessaan nähdä hänet.

Sitten Pablo ratsasti takaisin kartanoon, ja hänen soturinsa leiriytyivät uudelleen.

Tuskin hän oli Aranan ja upseerien kanssa ehtinyt taloon, kun etuvartijoilta tuli ilmoitus, että kaksi kenraali de Lerman lähettämää upseeria pyysi päästä kenraali Aranan puheille.

"Sinun täytyy ottaa heidät vastaan, Pablo."

"Olkoon menneeksi."

"Mitä aiot heille sanoa?" kysyi Arana hyvin vakavasti, "nyt on hetki, jona sinun tulee punnita sanojasi".

"Padrino", sanoi Pablo, "ne ovat minua siellä kohdelleet kuin orjaa, kuin elukkaa, siksi, että olen intiaani. He saavat tuntea, että minä — minä — että heidän kohtalonsa on minun käsissäni."

"Ymmärrän suuttumuksesi, Pablo, mutta sinun täytyy se hillitä. Mitä sinä sanoisit Lerman lähettäjille?"

Vähän mietittyään Pablo vastasi: "Minä sanoisin heille, jos he kysyvät aikeitamme tai tarjoavat meille liittoa, että en voi vielä ratkaista asiaa."

"Hyvä, mutta ei enempää. Jos Sarmientokin, kuten hän epäilemättä tekee, lähettää sanansaattajan, niin vastaa hänelle samoin."

Lerman upseerit tuotiin sisään. Ne olivat sama adjutantti, joka Lerman päämajassa oli ottanut Pablon vastaan, ja kapteeni, joka oli taputtanut häntä olalle ja puhunut "kanelinkarvaisesta caballerosta".

Hämmästyen he näkivät edessään komean joukon vakavan ja sotaisan näköisiä upseereja. Kenraali astui heitä vastaan ja kysyi kohteliaasti: "Koskeeko sanomanne vain kenraali Aranaa mieskohtaisesti, señorit, vai näiden joukkojen ylipäällikköä?"

Hieman epäröityään adjutantti sanoi: "Se koskee kyllä ensi sijassa näiden joukkojen ylipäällikköä, jona luulimme kohtaavamme kenraali Aranan."

"Näiden joukkojen ylipäällikkö on señor Reynador, jonka näette edessäanne; me tottelemme vain hänen määräyksiään."

Pablo, joka oli jutellut muutamien upseerien kanssa, kääntyi nämä sanat kuullessaan, ja hänen uhkaava katseensa kohtasi upseereja, jotka tämä äkkitapaaminen saattoi kovin hämilleen.

Pablo kysyi harkitun kohteliaasti: "Mitä hänen ylhäisyytensä tahtoo minulle ilmoittaa?"

Äänellä, joka nyt osoitti ilmeistä kunnioitusta, vastasi adjutantti: "Hänen ylhäisyytensä, valtion

joukkojen ylipäällikkö, on antanut meille toimeksi tervehtiä tämän sotavoiman johtajaa, lausua hänet tervetulleeksi. Hänen ylhäisyytensä ei epäile hetkeäkään, että pohjoisten vuorten sotaisa väestö on lähtenyt liikkeelle auttaakseen valtiota sen ahdingossa."

Katse yhä uhkaavasti luotuna molempiin upseereihin Pablo sanoi luontevan arvokkaasti: "Pyydän ilmausumaan hänen ylhäisyydelleen de Lermalle syvimmän kiitollisuuteni minulle maya-soturien ylipäällikkönä osoitetusta kunniaista. Me olemme todella saapuneet sotatanterelle varjellaksemme maan tärkeimpiä etuja ja tehdäksemme kansalaissodasta lopun. Mutta nyt lähinnä otettavaan askeleeseen nähden minun on pidätettävä ratkaisu toistaiseksi. Tämän pyydän ilmoittamaan hänen ylhäisyydelleen."

Hän nyökäytti jäähyväisiksi päätään, ja molemmat tästä vastaanotosta perin ällistyneet upseerit, jotka kuuluivat maan ylhäisimpiin sukuihin, kumarsivat ja lähtivät.

"Mainiosti, poikani!" kuiskasi hänelle Arana, "synnynnäinen reynador. Nuo ylpeät hidalgot muistavat tämän vastaanoton."

"Oh, sinä et usko, padrino, kuinka sydämeni kiehui vihasta; juuri nuo samat ne tekivät minusta pilkkaa."

"Sitä parempi. Sinä olit todellinen caballero."

"He saavat vavista edessäni, nuo kurjat valkoiset. Minä olen kärsinyt enemmän, kuin ihminen kestää."

Varovainen kenraali ei vastannut mitään.

Hallituksen joukkojen päämajassa herätti tieto molempien upseerien osaksi tulleesta vastaanotosta ja Pablon heille antama vastaus suurta hämmästyttä. Upseereilta oli mennyt halu pitää pilkkanaan "kanelinkarvaisesta caballerosta", jolla oli takanaan kahdeksantuhatta miestä valmiina taisteluun. Lerma kysyi don Antoniota; tämä ei ollut vielä palannut.

Päivän kuluessa ilmestyi mayain leiriin naurettavasti koristeltu mulatti, eversti Limonada, sydämellisesti veljinä tervehtääkseen kenraali Aranaa ja hänen urhoollisia joukkojaan, jotka kai olivat saapuneet kenraali Sarmienton avuksi taistelemaan hallituksen sietämätöntä sortovaltaa vastaan.

Hänet kenraali Arana palautti samalla tavoin kuin Pablo Lerman upseerit.

Sitten ilmestyi Chamulpo suuren saattueen kera leirin rajalle nähdäkseen kalliin ystävänsä Aranan ja lausuakseen pohjoisesta saapuneet veljet tervetulleiksi.

Hänet oli Pablon käskystä muita mutkitta käsketty takaisin, eivätkä vartijain katseet olleet näyttäneet lainkaan ystävällisiltä. Chamulpo palasi aivan tyrmistyneenä.

Mayat olivat Tenangalta saaneet kuulla, kuinka Chamulpo oli väijynyt Jungunan pojan henkeä.

Sarmientonkin leirissä vallitsi lähettilään palattua suuri hämmästyys.

Pablo käyskeli syvissä mietteissä.

Kenraali Lerman esittämään yhteiseen neuvotteluun hän ei ollut suostunut.

"Minä en antaudu noiden espanjalaisten pilkattavaksi", hän vastasi kenraali Aranan kysymykseen, "he käyttävät meitä vain välikappaleenaan, jonka sitten halveksien heittävät pois".

"Ja mihin katsot meidän parhaaksi ryhtyä, Pablo?"

"Mayat, jotka minussa näkevät muinaisen valtansa viimeisen edustajan, saapuivat minua vapauttamaan. He ovat tarkoituksensa saavuttaneet. Miksi he vuodattaisivat vertaan? Me palaamme pohjoiseen, missä asumme vapaina; taistelkoot nämä täällä riitansa loppuun."

Arana, jolla oli toiset ajatukset, huomasi, ettei vihastuneen nuorukaisen kanssa nyt käynyt puheleminen, ja vaikenä.

Seuraavana aamuna Tenanga astui Pablon huoneeseen.

"Donna Maria tahtoo puhutella sinua, herra."

Pablo hätkähti, ponnahti sitten ylös, syöksyi ovelle. Siinä oli tummassa ratsastuspuvussa hänen siskonsa, ja vienot silmät katsoivat häneen pelokkaasti.

"Mariquita, siskoni, sinä tulet luokseni? Kuinka sinä jälleen näytät terveeltä! Kuinka olen iloinen!

Istuhan. Sinä olet taas omiesi luona. Miten donna Inez voi? Mutta mikä sinun on? Miksi näytät niin pelästyneeltä? Etkö ole Pablon, veljesi luona?"

"Ihmiset sanovat, että olet muuttunut pahaksi, sitten kun sinusta on tullut suuri kenraali."

Pablon kasvoille lennähti varjo.

"Pahaksiko, Mariquita? Ei, minulla on heidän silmissään vain se vika, että olen ruskeaihoinen intiaani."

"Sinä olet minun veljeni ja minä sinun sisaresi", sanoi Maria päättävästi.

"Niin, kyllä, koko elinikämme."

"Varmasti! Ja nyt minä pyydän sinua tulemaan kanssani isoisän luo, hän tahtoo puhutella sinua."

Pablo nousi.

"Hän odottaa sinua upseereineen leguan päässä täältä."

"Ovatko he lähettäneet sinut luokseni?"

"Ovat, minut, koska olen sinun sisaresi. Isoisä on hyvin hyvä, ja hän on ollut kovin vihoissaan siitä, että sinua kohdeltiin pahoin neuvottelun aikana, hän, joka tahtoi kiittää sinua kaikesta, mitä olet tehnyt minun hyväkseni. Nyt hän on lähettänyt minut sinua noutamaan. Isoisä sanoo, että maan kohtalo on sinun käsissäsi, ja ennenkuin arpa lankeaa, hän tahtoisu puhua kanssasi; sitten voit kyllä tehdä, mitä katsot parhaaksi. Nyt on vanhus tullut enemmän kuin puoli matkaa sinua vastaan, vaikka sinun nuorempana olisi pitänyt mennä hänen luokseen. Minä en ymmärrä maan kohtalosta mitään, tiedän vain, että isoisä on herrtainen, hyvä mies ja että sinä olet veljeni. Ja jos tahdot nähdä minun itkevän, niin sano vain, ettet tule."

Hellimmällä äänellään Pablo vastasi: "Siskoseni älä itke, minä tulen kanssasi."

Oikea airut oli lähetetty hänen luokseen.

"Kas niin, nyt on kaikki hyvin", ja Maria hymyili silmät kyynelissä. "Ei, mutta miten kauniilta sinä näytät asepuvussasi, Pablo, paljon kauniimmalta kuin kukaan meidän caballeromme."

Silloin ei Pablokaan voinut olla hymyilemättä, ja hän kysyi: "Oletko tullut yksin?"

"En, don Antonio on täällä kanssani."

Oven ulkopuolella seisoivat Arana ja d'Irala, he olivat kuulleet keskustelun ja astuivat nyt sisään.

"Onnittelten sinua päätöksestäsi keskustella kenraali Lerman kanssa, Pablo."

Pablo oli jälleen käynyt hyvin vakavaksi, mutta tervehti sydämellisesti don Antoniota, joka liikuttuneena kiitti häntä Marian pelastamisesta.

Jo odottivat ratsut pihalla. Arana oli käskenyt kolmekymmentä upseeria ja viisikymmentä ratsusotilasta saattamaan Pabloa.

Pablo auttoi Marian satulaan.

Ihmeekseen hän näki silloin edessään Tanubin, joka kummallisessa sota-asussaan tervehti häntä syvään kumartaen.

"Oi Tanub, kuningasten hautain vartija, kuinka olet tullut tänne?"

"Minä olen vanha maya-soturi, Hualpa, kuningas, ja tahdon kuolla taistelussa niinkuin kaikki muutkin. Tahdon kamppailla kuninkaani rinnalla ja sitten kohota aurinkoon."

Pablo puristi vanhuksen kättä ja nousi ratsulleen.

Nopeasti he ratsastivat sitä paikkaa kohti, missä de Lerma odotti Pabloa.

Kiertäessään erästä metsikköä he näkivät edessään ratsasjoukon, jonka etupäässä oli kazike Chamulpo, ja aivan hänen vieritseen Pablo karahutti eteenpäin. Hämmästyneenä, miltei kauhuissaan, Chamulpo tuijotti Pabloon, jonka silmät tuhoa uhkaavasti olivat luodut häneen.

"Toisen kerran minä kohtaan sinut, ketchien päällikkö, varo kolmatta kertaa."

Hän viittasi käskevästi kädellään, ja kaikki antoivat tietä hänelle ja hänen saattueelleen.

Chamulpo loi hänen jälkeensä raivoisan katseen.

Mutta Arana kuiskasi vanhimmalle upseereistaan: "Ratsasta takaisin ja käske kaikki aseisiin, ikäänkuin kapinallisten hyökkäyksen varalle. Chamulpolla ei ole enää mitään menetettävää, meidän täytyy olla valmiina kaikkeen."

Upseeri ratsasti kiireesti leiriin takaisin.

Don Antoniolle Arana sanoi: "Pankaa heti upseeri viemään sanaa, että koko sotajoukkonne on asetettava taistelujärjestykseen. Nyt kun Chamulpo-susi on nähnyt meidän ratsastavan conden luo, on pelättävissä, että teitä vastaan tehdään äkkihyökkäys."

D'Irala nyökkäsi päätään.

Kohta ratsasjoukko jo näki palmuryhmän, jonka luo kenraali Lerma oli pysähtynyt.

Heidän lähestyessään kaikki nousivat siellä ratsuilleen. Pablo saattueineen ratsasti hitaasti upseeriryhmää kohti. Kun kenraali Lerma ratsasti muutamia askelia vastaan ja otti hatun päästään, kannusti Pablo hevostaan, karahutti conden luo ja kumarsi hattu kädessään syvään vanhukselle.

Tämä ojensi hänelle kätensä.

"Minä iloitsen, señor Reynador", sanoi Lerma, "tervehtiessäni teitä tämän maan muinaisten hallitsijain jälkeläisenä, ja käytän samalla tilaisuutta lausuakseni teille hartaimmat kiitokseni ritarillisesta avusta, jonka olette antanut lapsenlapselleni."

Pablo kumarsi.

"Kenraali Arana?"

Tämä ratsasti lähemmäksi.

"Olen iloinen saadessani tutustua teihin, kuultuani teistä niin paljon hyvää varsinkin ystävältäni Callegolta."

Espanjalaiset upseerit näkivät hämmästyksekseen Pablون uljaan, ritarillisen olennon ja hänen rinnallaan Aranan arvokkaan soturihahmon.

"Isänmaallemme paljon merkitsevä hetki tuo meidät tässä kohtaamaan toisiamme, señor Reynador. Minä olen vielä vanhoilla päivilläni tarttunut aseisiin isänmaan vaatiessa, olen käynyt vaikeata taistelua, ja nyt, Chamulpon liityttyä kapinallisiin, olen vaarassa joutua tappiolle."

Pablo, jossa vanhan sotapäällikön ylevä arvokkuus herätti syvää kunnioitusta ja jonka vihaa lauhdutti tällainen vastaanotto upseerien nähden, vaiken.

"Tahdotteko, señor Reynador, että kapinalliset, jotka ilmankin ovat peittäneet tämän poloisen maan verellä ja raunioilla, että satamakaupunkien roistoväki, rotumme hylkiöt, lopullisesti voittavat, niin teidän tarvitsee vain vetää pois se mahtava sotavoima, jota johdatte, ja minä en enää voi pitää puoliani ylivoimaa vastaan. Guatemalan kohtalo on silloin ratkaistu. Te näette, että olen täysin avomielinen teitä kohtaan; caballero puhuu caballerialle."

"Teidän ylhäisyytenne", sanoi Pablo, "mayat, jotka tuolla seisovat aseissa, ovat saapuneet tänne kiintymyksestä minuun, kuningassukunsa viimeiseen vesaan. Minä en voi ilman muuta panna alttiiksi heidän vertaan enkä sitä tee, ellei intiaaniensa asemaa tässä maassa paranneta."

"Puhukaa."

"Laki julistaa tosin meidät tämän maan lapsina valkoisten kanssa tasa-arvoisiksi, mutta se tasa-arvoisuus on vain paperilla. Kaikki valta on valkoisten käsissä, intiaani on halveksittu orja kuten ennenkin. Niin ei saa täst'edes olla.

"Jos mayain tulee seurata minua taisteluun hallituksen puolesta, niin minä vaadin siltä oikeuksia, jotka tekevät meidät täysin valkoisten vertaisiksi. Minä vaadin intiaaneille riittävästi kouluja sekä oikeudenmukaista osuutta hallinnossa ja sotajoukossa. Valloittajien jälkeläisten tulee tottua palvelemaan ja seurustelemaan intiaaniupseerin kuin vertaisensa kanssa."

"Señor Reynador," vastasi Lerma, "minulla on täysi valtuus, ja minä vakuutan teille sen, mitä vaaditte,

hallituksen nimessä ja kunniasanallani. Se vastaa sitäpaitsi täydelleen minun käsitystäni ja toiveitani, samoin myös hänen ylhäisyytensä presidentin."

"Hyvä teidän ylhäisyytenne. Minä kutsun heti palattuani mayain heimopiirit koolle neuvotteluun ja ilmoitan niiden päätöksen viipymättä teidän ylhäisyydellenne."

"Te pelastatte isänmaanne perikadosta, señor."

Lerma puristi lämpimästi nuoren päällikön kättä.

"Näkemiin asti."

Pablo tervehti kunnioittavasti kenraalia, sitten kylmemmin hänen takanaan pysytelleitä upseereja, joiden päät paljastuivat kuin komennosta; myöskin intiaaniupseerit nostivat lakkejaan, ja Pablo saattueineen karahutti pois.

"Pablo", sanoi Arana heidän ratsastaessaan kahden muiden edellä, "olen iloinen; ne olivat jalon valtiaan sanoja".

"Sisareni, padrino, käänsi jälleen katkeran mieleni. Niin, heidän täytyy antaa meille arvo; he saavat nähdä mayain taistelevan."

Keveää laukkaa he olivat ehtineet lähelle samaa metsikköä, jonka luona Chamulpo oli tullut heitä vastaan, kun Tenanga päästi kaikuvan varoitushuudon.

Notkelmasta kohosi ikäänkuin maasta nousten pitkä rivi peitsimiehiä, kiitäen ratsuillaan hurjasti huutaen heitä kohti.

"Vasemmalle!" komensi Arana, ja kuuliaisesti kaikki käänsivät hevosensa sinnepäin. Sataakaan askelta he eivät olleet ehtineet, kun puiden molemmilta puolin ilmestyi vahvoja ratsujoukkoja, jotka olivat järjestetyt hyökkäystä varten, kahteen osastoon. Viholliset, joiden johdossa ratsasti Chamulpo, pysähtyivät hämmästyneinä.

"Kuninkaanne luo, mayat!" huusi Pablo kaikuvasti ja veti miekkansa. Jo ratsastivat osastot vastaan. Rivien yläpuolella liehui mayain ikivanha sotamerkki: vihreä vaate kultaisessa verkossa, pitkän keihään kärjessä. "Alas nuo petturit!"

Jo tulivat heitä vastaan Chamulpon ratsumiehet, kazike etumaisena. Pablo kannusti kimoaan, ratsu teki valtavan hyppäyksen, ja nuorukaisen välähtävä miekka upposi sen miehen päähän, joka niin kauan ja kiihkeästi oli väijynyt hänen henkeään. Chamulpo suistui maahan. "Sanoinhan sinulle, murhaaja: varo kolmatta kohtaamista", mutisi Pablo.

Jäljestä hyökkäsivät hänen hurjasti riemuitsevat ratsumiehensä; vihollinen kääntyi pakoon jättäen kentälle kuolleita ja haavoittuneita.

Silloin mayain torvet puhalsivat pysähdysmerkin, ja kuuliaiset ratsumiehet seisahtuivat ja kokoontuivat.

Notkelmasta nousi nyt taajoin joukoin pyssy- ja keihässotureita. Conden armeijan puolelta kuului tykin jyskettä.

Mutta jo lähenivät juoksujalkaa mayain ampujat joutuen heti raivoisaan laukausten vaihtoon Chamulpon väen kanssa.

"Kokoa ratsuväki ja johda se tuonne, Pablo", sanoi Arana osoittaen hänelle asemaa, "minun täytyy ottaa ylijohdo täällä. On käynyt, niinkuin pelkäsin." Hän viittasi erääseen kukkulaan päin. "Tuolla tapahtuu ratkaisu. Toivottavasti Sarmiento tapaa hallituksen joukot valmiina."

Pablo johti ratsumiehet sinne, mihin Arana määräsi.

Kaikki maya-joukot marssivat nyt esiin äänettömän kuuliaisina kuin intiaanit ainakin.

Tykin jyske yltyi yhä siellä, missä Lerma taisteli, ja pyssyt paukkuivat lakkaamatta.

Chamulpon väki oli peräytynyt. Arana ajatti sitä heikosti takaa ja kohdisti koko voimansa siihen kukkulaan, jota hän äsken oli Pablolle osoittanut.

Sille ilmestyi vahvoja jalkaväkijoukkoja ja kuusitykkinen patteri. Sarmiento tiesi hyvin, että tämä kumpu esti mayoja ajoissa yhtymästä condeen, ja toivoi valloittavansa tämän, ennenkuin Arana ehti apuun. Sitten hän kyllä oli suoriutuva mayoista, joilla sitäpaitsi oli Chamulpo vastassaan. Mayain nopea

taisteluun sekaantuminen samoin kuin se, että hän kohtasi conden joukot taistelujärjestyksessä, oli hänelle yllätys, joka pakotti sitä pikemmin valtaamaan kukkulan.

Pablo ratsumiehineen pysähtyi taustalle. Huomatessaan, miten vaarallinen kukkulan joutuminen vihollisen valtaan oli ja miten tulisesti taisteltiin leirin ympärillä, jota vastaan Sarmiento teki hurjia hyökkäyksiä, hän päätti ratsuhyökkäyksellä vallata kukkulan.

"Mayat!" hän huusi ratsumiehilleen, "tuo kukkula on vallattava".

Kumea riemuhuuto vastasi ruskeain ratsumiesten riveistä, ja harjaantunut väki järjestyi miltei komentamatta leveään hyökkäysrintamaan.

Liian myöhään älyttiin kukkulalla heidän uhkapäinen aikeensa. Siellä oli tykit suunnattu kohtaamaan odotettua jalkaväen rynnäkköä, nyt koetettiin niitä kiireesti kääntää.

Jo lähtivät Pablون eskadroonat liikkeelle.

Kukulalla joutuivat tykit valjashevosineen epäjärjestykseen, kun niitä yritettiin kääntää. Kiireesti juoksi pyssymiehiä sille sivustalle, jolta ratsuhyökkäys uhkasi.

Mutta mayain ratsurintama, Pablo etumaisena, vanha sotamerkki päitten päällä, kiiti piittaamatta vihollisten huonosti tähdätystä tulesta riemuhuudoin rinnettä ylös.

"Ala! Ala!" kaikuu sotahuuto. He ovat jo harjalla, kolmena osastona he syöksyvät vihollisriveihin hakaten ja ratsastaen kaikki kumoon.

"Ala! Ala!" Tykkimiehet hyppäävät vetohevosten selkään ja lähtevät karkuun, hurjasti paeten syöksyy jalkaväki pois julmistuneet mayat kintereillään.

Pakenevan jalkaväen sivulle ilmestyvät maya-pataljoonat suunnaten tulensa siihen; silloin ei enää mikään voi pysähdyttää silmitöntä pakoa.

Conde oli nähnyt uhkarohkean ratsurynnäkön, joka suoritettiin niin loistavasti; hän käytti suotuisaa tuokiota hyväkseen ja yhtyi nyt koko voimallaan hyökkäämään.

Mayain kiivas tuli lähenei yhä, jo kokoontuivat Pablون ratsumiehet uuteen rynnäkköön. Silloin Sarmiento näki, että kaikki oli mennyttä, ja kääntyi ratsuväkineen kiireesti pakoon. Conden peitsimiehet ajoivat häntä takaa.

Vastarinta oli lakannut, kaikki pakenivat henkensä edestä. Tykit jäivät paikoilleen, tykkiväki juoksi tiehensä; vastustajat oli kokonaan muserretty ja vaarallinen kapina lopetettu yhdellä iskulla.

Tien vierellä Pablo näki ryhmän satureitaan erään kaatuneen ympärillä. Hän ratsasti lähemmäksi ja tunsu kaatuneen. Se oli Tanub, joka jousi kädessä kummallisessa sota-asussaan lepäsi pää erään mayasoturin polven varassa.

Pablo hypähti ratsultaan ja astui luo.

Tanub, jolla oli kuolettava luoti rinnassaan, tunsu hänet.

"Oi terve, mayain kuningas!"

"Vanhusparka!"

"Tanub ei ole parka. Hän kuolee maya-soturina ja nousee iäiseen aurinkoon", sanoi hän piipittäväällä äänellään tuskin kuuluvasti. "Kuuletko, mitä puut puhuvat? Ymmärrätkö, mitä tuuli kuiskaa? Ne iloitsevat kaikki, että suuri soturi kohoaa aurinkoon. Tanub on onnellinen — onnellinen."

Näin sanoen erkani kuningasten hautain vartija elämästä.

Illalla. Arana ja Pablo kohtasivat Lerman ja Callegon esikuntineen.

Isällisen hellästi vanha conde sulki Pablون syliinsä.

"Kuka johti tuota ihmeteltävää ratsuhyökkäystä kukkulalle?" kysyi Callego.

"Mayain kuningas itse vei ratsumiehensä taisteluun", sanoi Arana.

"Se oli meidän voittomme, señor Reynador; me olimme täällä pahassa ahdingossa."

Adjutantti ja kapteeni ratsastivat nyt Pablon luo hattu kädessä.

"Annatteko meille, señor, jalomielisesti anteeksi?"

"Me olemme nyt aseveljiä, señorit, olemme taistelleet yhteisen isänmaan puolesta; se on side, jonka toivon kestävän", sanoi Pablo ojentaen heille kätensä.

Jungunan pojalle osoitettiin voittoisain soturien piirissä suurta ihailua. Hän valloitti sielläkin kaikkien sydämet. Seuraavana päivänä hän näki donna Inezin ja Marian, jotka molemmat tervehtivät häntä rakkaasti. Maria oli ruskeasta veljestään ylpeämpi kuin koskaan.

Neuvoteltuaan kenraali Aranan ja mayain johtajien kanssa Pablo päätti palata kotiin soturien kanssa, jotka olivat tulleet häntä vapauttamaan ja joiden nyt oli aika taas tarttua kotoisiin askareihinsa taisteltuaan kuninkaansa puolesta ja maan pelastamiseksi. Kenraali Lerma, joka nyt helposti saattoi suoriutua kapinallisten hajoitetuista rippeistä, oli samaa mieltä. Mayat olivat haudanneet kuolleensa ja varustautuivat lähtöön. Haavoittuneet jäivät hyvään hoitoon voidakseen parannuttuaan tulla jäljestä.

Raskas oli Pablun ero valkeasta sisarestaan, ainoasta olennosta, joka elämän aamusta alkaen oli kiintynyt häneen hellän rakkauden sitein.

"Sinä olet kuningas, varmaan sinä nyt unohdat minut", sanoi tyttö kyönelet silmissä.

"Mariquita, minä olen sinun veljesi. Jos olet hädässä, niin kutsu minua; kaikki, mitä minulla on, henkenikin, kuuluu sinulle", vastasi nuorukainen syvästi liikuttuneena.

"Niin, olenhan minä sinun siskosi pienestä pitäen; sinun täytyy myös rakastaa minua, Pablo. Ja jos valkoihoiset loukkaavat sinua siksi, että olet ruskea, niin tule minun luokseni; ei kukaan ymmärrä sinua niinkuin minä."

Pablun käskystä otettiin mukaan Tanubin, vanhan maya-soturin ruumis, joka oli palsamoitu alkuasukasten tavalla. Hän, joka eläessään oli niin uskollisesti vartioinut kuningasten hautoja, oli vartioiva niitä vielä vainajanakin.

Saattona lukuisa joukko uskollisiaan Pablo lähti kuningasten palatsille, jonne vanhus juhallisesti haudattiin.

Soturiensa ympäröimänä Pablo seisoi syvän liikituksen vallassa isiensä raunioituneen huoneen pengermällä. Niinkuin nuo rauniot yhä vielä todistivat muinaista kukoistusta, niin todisti mayaheimojen mahtava nousu hänen avukseen kansan järkkymätöntä uskollisuutta vanhaa hallitsijasukua kohtaan.

"Minä tahdon sen teille palkita", lupasi hän sydämessään, "ja kohottaa teidät tomusta, jotta kerran voitte kantaa päanne yhtä korkealla kuin valloittajain ylpeät jälkeläiset".

Hallitus piti, mitä Lerma oli Pablolle luvannut. Pablo itse tuli ensimmäisen kamarin elinkautiseksi jäseneksi ja sotavoimain ylipäälliköksi pohjoisessa piirissä, missä asuu vain mayoja.

Elämänsä hän omisti kansansa kohottamiseksi; mutta rakkain kaikista olennoista maan päällä oli hänen valkea sisarensa Mariquita, johon kummallinen kohtalo hänet niin varhain oli yhdistänyt.

End of Project Gutenberg's Kuningasten jälkeläinen, by Franz Treller

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUNINGASTEN JÄLKELÄINEN:
SEIKKAILUROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook,

except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the

copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by

sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.